

Π.Μ.Σ. ΓΕΝΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ ΚΑΙ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ
Κοινοτικό και εθνικό θεσμικό καθεστώς

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Αργυρούλας Ι. Κοτσοβού
(Α.Μ. 0910Μ025)

Τριμελής Επιτροπή:

Καθηγητής Β. Δούβλης, Επιβλέπων

Λέκτορας Α. Μπώλος

Ειδικός Επιστήμονας Δ. Ρούσσης, Δ.Ν. - Δικηγόρος

ΑΘΗΝΑ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2013

ABSTRACT

The ongoing financial crisis that started in 2008 laid on the table the need for a comprehensive approach to crisis prevention and management to ensure financial stability and highlighted almost all problematic features of the existing reorganisation and winding-up regimes for credit institutions not only in national level, but also worldwide. Thereat it is necessary the adoption of a new special resolution regime to deal with banks in distress, including both pre-insolvency and insolvency measures. All credit institutions have become international in recent years, so they are often in jeopardy due to systemic risks and lacking regulation control. This situation poses many challenges for both regulators and policy makers and intensifies the bank crisis management. This complexity is far greater in the case of cross-border credit institutions, both at the EU level and at the international level, mostly due to the involvement of several authorities and the interests of many stakeholders.

Consequently, in any financial crisis, it is necessary to have a clear and effective legal framework in place to govern how a credit institution would be reorganised or winded-up in an orderly way so as not to undermine financial stability. Such a framework is not yet constructed with regard to cross-border banks, neither at the EU nor at the international level. However, some European and global initiatives have started in order to confront all these new challenges, whose results are not yet visible regarding to the improvement of the insolvency proceedings.

In this context, the following thesis attempts to analyze the most important legal aspects of the reorganization and winding-up regime for credit institutions both in EU and in our country. It is consisted of five chapters. The first one briefly presents the most important provisions of those current legislative regimes, while in the two following chapters are reported in detail the major legal contradictions in reorganization mechanisms (chapter 2) and winding-up procedures (chapter 3) of both legislations. Furthermore, in chapter 4 there will be a comparative overview of the reorganization and winding up regime between credit institutions and other non-banking firms, highlighting similarities and differences. Finally, in the last chapter there will be a brief presentation of the relevant legislative frameworks applicable in the UK and US, comparing both among themselves and in relation to the relevant EU community rules, mainly by testing the effectiveness on the reorganization and winding-up measures, that each one implements.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΑΝΑΛΥΣΗ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗΣ

ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

1. Κοινοτικό επίπεδο	14
1.1. Η Οδηγία 2001/24/ΕΚ για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων.....	14
1.1.1. Σκοπός της Οδηγίας	14
1.1.2. Πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας	17
1.1.2.1. Διατάξεις εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων με καταστατική έδρα εντός της ΕΕ.....	18
1.1.2.2. Διατάξεις εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων με καταστατική έδρα εκτός της ΕΕ.....	19
1.1.2.3. Κοινές διατάξεις εξυγίανσης και εκκαθάρισης.....	19
1.2. Η πρόταση Οδηγίας σχετικά με τη θέσπιση πλαισίου για την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων	20
2. Εθνικό επίπεδο – Οι ν. 3458/2006 και ν. 3601/2007	21
2.1. Εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων.....	22
2.1.1. Τα προ-εξυγιαντικά μέτρα προληπτικής εποπτείας	22
2.1.1.1. Η εκπόνηση σχεδίου ανάκαμψης	23
2.1.1.2. Η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου	23
2.2. Τα αμιγώς εξυγιαντικά μέτρα	24
2.2.1. Ο διορισμός επιτρόπου	25
2.2.2. Παράταση χρόνου εκπλήρωσης υποχρεώσεων	28
2.2.3. Αύξηση κεφαλαίου	29
2.2.4. Εντολή μεταβίβασης πιστωτικού ιδρύματος.....	29
2.2.5. Μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα	30
2.3. Ειδική εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων	32
2.3.1. Η αναγκαστική ειδική εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων	32
2.3.2. Η εκούσια ειδική εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

1. Κοινοτικό επίπεδο	35
1.1. Ο ορισμός της έννοιας «μέτρα εξυγίανσης».....	35
1.2. Η δημοσιότητα των μέτρων εξυγίανσης και τα δικαιώματα τρίτων προσώπων στο κράτος υποδοχής του πιστωτικού ιδρύματος.....	38
1.3. Η αναποτελεσματικότητα του κανόνα της <i>lex concursus</i> στο πλαίσιο υποκαταστημάτων αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων με καταστατική έδρα εκτός της ΕΕ	39
2. Εθνικό επίπεδο.....	40
2.1. Προϋποθέσεις ενεργοποίησης των μέτρων εξυγίανσης	40
2.2. Ο ενισχυμένος ρόλος του επιτρόπου και η αξιολόγησή του ως αμιγώς εξυγιαντικού θεσμού	42
2.3. Το νέο εξυγιαντικό μέτρο της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου πιστωτικού ιδρύματος.....	45
2.3.1. Η ανάγκη διαφύλαξης νόμιμων συμφερόντων των μετόχων κατά την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου ως εξυγιαντικού μέτρου	45
2.3.2. Το θεμιτό ή μη του περιορισμού των νόμιμων συμφερόντων των μετόχων κατά την εξυγιαντικού χαρακτήρα αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου πιστωτικού ιδρύματος.....	49
2.3.3. Το εξυγιαντικό μέτρο της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου και η αλληλεπίδρασή του με τις κοινοτικές αρχές της καθολικότητας και της ενότητας	51
2.4. Νομικά ζητήματα κατά την εφαρμογή του εξυγιαντικού μέτρου της μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων	53
2.5. Προβλήματα – αντιφάσεις κατά τη σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος ως εξυγιαντικού μέτρου.....	55
2.5.1. Ο έλεγχος του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος από το Ελληνικό Δημόσιο	56
2.5.2. Η κάλυψη της διαφοράς αξίας των μεταβιβαζόμενων στοιχείων παθητικού – ενεργητικού	57
2.5.3. Διαδικασία προνομιακής ικανοποίησης σε περίπτωση πώλησης ή υποχρεωτικής λύσης του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος	58
2.5.4. Η θέση των μετόχων του παλαιού πιστωτικού ιδρύματος κατά τη σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος	58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

1. Κοινοτικό επίπεδο	60
1.1. Οι ειδικότερες πτυχές της Οδηγίας 2001/24/ΕΚ ως προς τις διαδικασίες εκκαθάρισης	60
1.1.1. Ζητήματα εφαρμογής των βασικών αρχών της καθολικότητας και της ενότητας	60
1.1.1.1. Ο ορισμός της έννοιας «διαδικασίες εκκαθάρισης»	60
1.1.1.2. Η αναγκαιότητα δημοσίευσης της έναρξης των διαδικασιών εκκαθάρισης	62
1.1.1.3. Η δυσκολία της εφαρμογής της <i>lex concursus</i> στις προνομιούχες απαιτήσεις των αλλοδαπών πιστωτών	63
1.1.2. Η «εξατομικευμένη» μεταχείριση των υποκαταστημάτων πιστωτικών ιδρυμάτων εκτός ΕΕ	65
1.1.3. Η αποτελεσματικότητα της εφαρμογής της <i>lex concursus</i>	66
2. Εθνικό επίπεδο.....	68
2.1. Νομικά ζητήματα κατά την εφαρμογή της ειδικής εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων.....	68
2.1.1. Η συνέχιση των τραπεζικών δραστηριοτήτων του πιστωτικού ιδρύματος και η διακοπή των πτωχευτικών διαδικασιών.....	69
2.1.2. Η παράλληλη ή μη εφαρμογή του ν. 2190/1920 όσον αφορά στους λόγους ανάκλησης της άδειας λειτουργίας πιστωτικού ιδρύματος	70
2.1.3. Ο ρόλος του ειδικού εκκαθαριστή κατά τη διαδικασία αναγκαστικής ειδικής εκκαθάρισης	71
2.1.4. Η χρήση μέτρων εξυγίανσης κατά την διαδικασία εκκαθάρισης και οι επιπτώσεις τους για τους μετόχους στα υπό εκκαθάριση πιστωτικά ιδρύματα.....	72
2.1.5. Ο ρόλος της εκκαθάρισης μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων στην ανακεφαλαιοποίηση του τραπεζικού τομέα	77

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΔΙΚΑΙΟ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟ ΥΠΕΡΧΡΕΩΜΕΝΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

1. Το νομοθετικό πλαίσιο εξυγίανσης και εκκαθάρισης επιχειρήσεων σε ενωσιακό - κοινοτικό επίπεδο	80
1.1. Ο Κανονισμός 1346/2000 για τις διασυνοριακές διαδικασίες αφερεγγυότητας	80

1.2. Σύγκριση του Κανονισμού με την Οδηγία 2001/24/ΕΚ για την εξυγίανση και εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων	84
2. Το νομοθετικό πλαίσιο εξυγίανσης και εκκαθάρισης επιχειρήσεων σε εθνικό επίπεδο	87
2.1. Παραλληλισμός σε επίπεδο δικαίων εξυγίανσης	87
2.1.1. Το ελληνικό δίκαιο εξυγίανσης επιχειρήσεων μέσω των αλληπάλληλων νομοθετικών παρεμβάσεων	87
2.1.1.1. Το καθεστώς εξυγίανσης των προβληματικών επιχειρήσεων του ν. 1386/1983 και των υπερχρεωμένων επιχειρήσεων του ν. 1892/1990	88
2.1.1.1.2. Η αποκρατικοποίηση ως κεντρικός άξονας του δικαίου εξυγίανσης βάσει του ν. 1892/1990.....	89
2.1.1.2. Ο Νέος Πτωχευτικός Κώδικας και το άρθρο 99	91
2.1.2. Σύγκριση με το δίκαιο εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων	95
2.2. Παραλληλισμός σε επίπεδο δικαίων εκκαθάρισης	98
2.2.1. Το νομοθετικό πλαίσιο εκκαθάρισης επιχειρήσεων σε εθνικό επίπεδο	98
2.2.1.1. Το ελληνικό δίκαιο εκκαθάρισης επιχειρήσεων μέσω αλληπάλληλων νομοθετικών παρεμβάσεων	98
2.2.1.2. Οι αλλαγές στη διαδικασία ειδικής εκκαθάρισης με τον Νέο Πτωχευτικό Κώδικα και τις πρόσφατες τροποποιήσεις του	99
2.2.2. Σύγκριση με το δίκαιο εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων	101

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

Η ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ ΚΑΙ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ¹⁰³

ΣΤΟ ΑΓΓΛΟΣΑΞΩΝΙΚΟ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ¹⁰³

1. Η εξυγίανση και εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων στο αγγλοσαξονικό δίκαιο	103
1.1. Η αποτυχία του προϊσχύσαντος νομοθετικού καθεστώτος εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων στην αντιμετώπιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.....	103
1.2. Το ισχύον νομοθετικό καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων στο αγγλοσαξονικό δίκαιο.....	104
1.3. Κριτική επί του νέου ειδικού καθεστώτος εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων στο Ηνωμένο Βασίλειο	106
2. Η εξυγίανση και η εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων στο αμερικανικό δίκαιο	107
2.1. Η οικονομική κρίση στις ΗΠΑ και η ανεπάρκεια των μηχανισμών αντιμετώπισης της αναφορικά με τα πιστωτικά ιδρύματα	107
2.2. Το ισχύον καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων στις ΗΠΑ και η εξέλιξη του μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης το 2007-2008.....	

.....	110
2.2.1. Η εξυγίανση και εκκαθάριση των μικρών και μη συστημικώς ευάλωτων πιστωτικών ιδρυμάτων	111
2.2.2. Η εξυγίανση και η εκκαθάριση των μεγάλων και συστημικώς ευάλωτων πιστωτικών ιδρυμάτων	111
2.2.2.1. Η εξυγίανση και εκκαθάριση των τραπεζών καταθέσεων (deposit banks)..	111
2.2.2.2. Η εξυγίανση και εκκαθάριση των τραπεζών συμμετοχών (bank holdings)	114
3. Σύγκριση του αμερικανικού και αγγλοσαξονικού δικαίου εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων μεταξύ τους και με το αντίστοιχο ενωσιακό καθεστώς	115
3.1. Σύγκριση αμερικανικού και αγγλοσαξονικού δικαίου εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων	115
3.2. Σύγκριση αμερικανικού και αγγλοσαξονικού δικαίου εξυγίανσης και εκκαθάρισης με το αντίστοιχο ευρωπαϊκό πλαίσιο: τα προβλήματα του διεθνούς συντονισμού και ο ρόλος της ΕΕ.....	116
4. Η ιδέα για την δημιουργία ενός πρότυπου νόμου για τις διασυνοριακές εξυγιανσεις και εκκαθαρίσεις πιστωτικών ιδρυμάτων κατά τον πρότυπο νομο της uncitral για τις διασυνοριακές πτωχευσεις	119
ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	122
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	130
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	143
ΛΗΜΜΑΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ.....	148

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

α.ε.(Α.Ε.)	Ανώνυμη Εταιρεία
Αθ	Αθηνών
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
α.ν.	αναγκαστικός νόμος
Απόφ.	Απόφαση
ΑΠ	Άρειος Πάγος
αριθ.	Αριθμός
Αρμ	Αρμενόπουλος
ΑρχΝ	Αρχείο Νομολογίας
β.δ.	βασιλικό διάταγμα
βλ.	Βλέπε
BA	Banking Act
BCCI	Bank of Credit and Commerce International
ΓΕΜΗ	Γενικό Εμπορικό Μητρώο
ΓΣ	Γενική Συνέλευση
Cds	credit default swap
Δ	Δίκη
ΔΕΕ	Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών
ΔΕΕΤ	Δελτίο Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΔΕΝ	Δελτίο Εργατικής Νομοθεσίας
δηλ.	Δηλαδή
ΔΣ	Διοικητικό Συμβούλιο
ΔΦΝ	Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας
Δωδ	Δωδεκανήσων
EAT	Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών
εδ.	Εδάφιο
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΕΚ	Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκής Κοινότητας
ΕΕΕυρΔ	Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου
ΕΕμπΔ	Επιθεώρηση του Εμπορικού Δικαίου
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

ΕΛΛΑδη	Ελληνική Δικαιοσύνη
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΟΚΕ	Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
επ.	Επόμενα
ΕΠΑΘ	Επιτροπή Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων
επιμ.	Επιμέλεια
ΕπισκΕΔ	Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΤρΑξΧρΔ	Επιθεώρηση Τραπεζικού-Αξιογραφικού-Χρηματοπιστηριακού Δικαίου
ΕΤραπΔ	Επιθεώρηση Τραπεζικού Δικαίου
ΕφΑΔ	Εφαρμογές Αστικού Δικαίου
Εφ	Εφετείο
Ecofin	Economic and Financial Affairs Council
EFSF	European Financial Stability Facility
ESM	European Stability Mechanism
EU	European Union
EBLR	European Business Law Review
FDIC	Federal Deposit Insurance Corporation
FSA	Financial Services Authority
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Θες	Θεσσαλονίκης
ιδ.δ.δ.	ιδιωτικό διεθνές δίκαιο
ICB	International Central Bank
IMF	International Monetary Fund
ISDA	International Swaps and Derivatives Association
κ.ά.	και άλλα
ΚΚΣ	Κέντρο Κύριων Συμφερόντων
κ.λ.π.	και λοιπά
Κοζ	Κοζάνης
Λαρ	Λάρισας

λ.χ.	λόγου χάριν
Ltd	Limited
ΜΠρ	Μονομελές Πρωτοδικείο
ν.	Νόμος
ν.δ.	νομοθετικό διάταγμα
Ναυπλ	Ναυπλίου
Νμλγ	Νομολογία
NoB	Νομικό Βήμα
ν.π.	νομικό πρόσωπο
ν.π.ι.δ.	νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου
Ο.Α.Ε.	Οργανισμός Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων
Ολ.	Ολομέλεια
παρ.	Παράγραφος
ΠΔΤΕ	Πράξη Διοικητή Τράπεζας της Ελλάδος
Πειρ	Πειραιώς
περ.	Περίπτωση
ΠΠρ	Πολυμελές Πρωτοδικείο
ΠρΠρΠρ	Πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλο
ΠτΚ	Πτωχευτικός Κώδικας
π.χ.	παραδείγματος χάριν
Σ	Σύνταγμα
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
στοιχ.	Στοιχείο
Συλλ.	Συλλογή
σχετ.	Σχετικά
SRR	Special Resolution Regime
τ.	Τόμος
ΤΕΚΕ	Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων – Επενδύσεων και Εξυγίανσης
ΤΝΠ	Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών
ΤτΕ	Τράπεζα της Ελλάδος
ΤΧΣ	Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας
υπόθ.	Υπόθεση
υποσημ.	Υποσημείωση
US	United States

ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
ΧρηΔικ	Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο
ΧρΙΔ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα μετά την οικονομική κρίση οι εξελίξεις στον τραπεζικό τομέα υπήρξαν ραγδαίες. Η ενοποίηση λιανικής και επενδυτικής τραπεζικής άλλαξε τελείως την μορφή των πιστωτικών ιδρυμάτων, αφού πλέον οι δραστηριότητες τους διευρύνθηκαν και οι συνεργασίες τους με περισσότερους και διαφορετικούς οικονομικούς φορείς αυξήθηκαν. Αυτό πρακτικά σημαίνει, ότι τα πιστωτικά ιδρύματα δεν ασχολούνται πλέον μόνο με την εμπορία χρήματος (commercial banking), αλλά και με την παροχή επενδυτικών υπηρεσιών (investment banking)¹.

Η θεμελιώδης αυτή αλλαγή στον τομέα δραστηριοτήτων των πιστωτικών ιδρυμάτων, όμως, ευνόησε την εμφάνιση νοσηρών φαινομένων² που το υφιστάμενο σύστημα τραπεζικής εποπτείας δεν κατόρθωσε να ελέγξει και να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά. Η ανάγκη συγκάλυψης των νοσηρών αυτών φαινομένων οδήγησε στη δημιουργία ενός «αφανούς»/«σκιώδους» τραπεζικού συστήματος³, το οποίο επιδιόταν συστηματικά σε επενδύσεις χρημάτων στον τζόγο⁴, τα οποία προέρχονταν από το εμφανές τραπεζικό σύστημα, δηλ. από τις καταθέσεις των πελατών των πιστωτικών ιδρυμάτων. Τα χρήματα αυτά φυσικά δεν τα καρπώνονταν οι καταθέτες των πιστωτικών ιδρυμάτων αλλά συγκεκριμένα μέλη των πιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία τα δικαιολογούσαν ως κέρδη από εξωχώριες δραστηριότητες, χωρίς να ερωτάται το από πού αυτά προήλθαν.

Αρχικά, όλα αυτά έβαιναν καλώς, μάλιστα, αν το εμφανές τραπεζικό σύστημα είχε λίγες ζημιές, τις κάλυπταν με κέρδη από το αφανές, και έτσι όλα φαινόταν «ιδανικά», αφού όλα τα πιστωτικά ιδρύματα που ασχολούνταν με αυτές τις δραστηριότητες και ιδιαίτερα οι μεγάλοι τραπεζικοί όμιλοι παρουσιάζονταν ως κερδοφόρες επιχειρήσεις. Όλα αυτά όμως έμελλε να αλλάξουν με αποκορύφωμα το 2007 και μετά, καθώς είχαν ήδη σιγά σιγά σταματήσει τελείως οι παραγωγικές επενδύσεις, μη έχοντας οι τελευταίες τις ίδιες αποδόσεις με τις επενδύσεις χρημάτων στις αγορές. Η έλλειψη όμως επενδύσεων στο εμφανές τραπεζικό σύστημα συνοδεύτηκε από απώλεια θέσεων εργασίας, καθώς μειωνόταν ο πραγματικός πλούτος και η μόνιμη πηγή χρημάτων για επενδύσεις δηλ. οι πελάτες τους που κατέθεταν χρήματα ή έπαιρναν δάνεια, αφού και εκείνοι δεν είχαν άλλα χρήματα, έχοντας χάσει τις δουλειές τους. Έτσι, ξεκίνησαν τρομερές επισφάλειες για το εμφανές τραπεζικό σύστημα, τις οποίες δεν ήθελε να καλύψει πλέον το «αφανές», καθώς αυτό θα σήμαινε μεγάλες απώλειες κερδών. Επιπλέον, η διάλυση του εμφανούς τραπεζικού συστήματος δεν θα είχε τελικά και μεγάλο κόστος για τους επενδυτές του «αφανούς» τραπεζικού συστήματος, καθώς θα τους έμεναν τα κέρδη αυτά αλώβητα μετά την κατάρρευση του πρώτου.

1. Πρόκειται για το λεγόμενο καθολικό τραπεζικό σύστημα, το οποίο υιοθετήθηκε το 1999 στις ΗΠΑ, θέτοντας τις απαρχές της οικονομικής κρίσης.
2. Κακή διαχείριση από τη διοίκηση των τραπεζών, ελλείψεις στην οργάνωση του εσωτερικού ελέγχου των τραπεζών κ.ά.
3. *The Financial Crisis Inquiry Commission, The Financial Crisis Inquiry report: Final report of the national commission on the causes of the financial and economic crisis in the United States*, 2011, 27 επ.
4. Αυτό γινόταν με διάφορα προϊόντα, όπως cds, subprimes αλλά και πολλά άλλα παράγωγα.

Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης το 2008, η οποία ξεκίνησε από τις ΗΠΑ και κλυδωνίζει μέχρι σήμερα το παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα. Ενόψει αυτής, όμως, το «αφανές» τραπεζικό σύστημα έμεινε παντελώς ατιμώρητο και τα ελλείμματα που εμφανίστηκαν στο εμφανές έμεινε να τα επωμιστούν τα κράτη όπου βρίσκονταν οι προβληματικές τράπεζες. Συνεπώς, η πρόσφατη οικονομική κρίση έφερε στο προσκήνιο την ανάγκη επιτακτικής αντιμετώπισης των προβλημάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων, με την ενίσχυση των ήδη υπαρχόντων ή την θέσπιση νέων νομοθετικών πλαισίων, ώστε να διασφαλίζεται η προστασία τους από ενδεχόμενο «συστημικό κίνδυνο» (systemic risk)⁵. Παράλληλα, η οικονομική κρίση καταβαράθρωσε το δόγμα του απίθανου της πτώχευσης των μεγάλων πιστωτικών ιδρυμάτων (ή αλλιώς too big to fail), καθώς ακόμα και οι μεγάλοι τραπεζικοί όμιλοι βρέθηκαν στα πρόθυρα της πτώχευσης, θέτοντας σε κίνδυνο την ασφάλεια ολόκληρου του τραπεζικού συστήματος. Έπρεπε, επομένως, να αντιμετωπιστεί η αφερεγγυότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων σε όλα της τα στάδια, είτε με μέτρα εξυγίανσης, εάν αυτή ήταν επταπειλούμενη, είτε με αποτελεσματικές διαδικασίες εκκαθάρισης, αν αυτή ήταν οριστική.

Στο πλαίσιο, επομένως, αυτής της εργασίας θα παρουσιαστεί το ισχύον νομοθετικό καθεστώς που αφορά την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, τόσο σε κοινοτικό όσο και σε εθνικό επίπεδο (Κεφάλαιο Α') και ακολούθως θα αναλυθούν όλα τα νομικά προβλήματα που προκύπτουν από τα ως άνω νομοθετικά πλαίσια τόσο σε επίπεδο εξυγίανσης όσο και σε επίπεδο εκκαθάρισης (Κεφάλαια Β' και Γ'). Ακολούθως, θα γίνει μία συγκριτική επισκόπηση της νομοθεσίας για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων σε σχέση με αυτή των προβληματικών επιχειρήσεων, επισημαίνοντας τις ομοιότητες και τις διαφορές τους (Κεφάλαιο Δ'). Τέλος, θα γίνει μία σύντομη παρουσίαση των αντίστοιχων νομοθετικών πλαισίων που εφαρμόζονται σε Ηνωμένο Βασίλειο και ΗΠΑ, συγκρίνοντας τα τόσο μεταξύ τους όσο και σε σχέση με το αντίστοιχο κοινοτικό καθεστώς, κυρίως με κριτήριο την αποτελεσματικότητα των μέτρων εξυγίανσης και εκκαθάρισης που εφαρμόζει το καθένα (Κεφάλαιο Ε').

5. Συστημικός κίνδυνος (systemic risk) είναι ο κίνδυνος που δύναται να προκαλέσει την κατάρρευση ενός ή περισσότερων πιστωτικών ιδρυμάτων και να διασκορπίσει μία κρίση εμπιστοσύνης στο παγκόσμιο τραπεζικό σύστημα. Ο κίνδυνος αυτός υλοποιείται είτε ως κίνδυνος μεταδόσεως (risk of contagion) είτε ως κίνδυνος ελλείψεως ρευστότητας (risk of liquidity). Ειδικότερα βλ., *Wilmarth, Controlling Systemic Risk in an Era of Financial Consolidation* σε: *Current Developments in Monetary and Financial Law*, International Monetary Fund 2002, 1 επ · *Financial Stability Board*, International Monetary Fund and Bank for International Settlements, 2011, 9 επ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΑΝΑΛΥΣΗ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

1. Κοινοτικό επίπεδο

1.1. Η Οδηγία 2001/24/ΕΚ για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων

1.1.1. Σκοπός της Οδηγίας

Σε κοινοτικό επίπεδο η εξυγίανση και η εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων ρυθμίζεται από την Οδηγία 2001/24/ΕΚ⁶, η οποία μέχρι στιγμής δεν έχει τροποποιηθεί⁷. Στόχος της ήταν η δημιουργία ενός ενιαίου ρυθμιστικού πλαισίου που να προνοεί για ζητήματα ιδιωτικού διεθνούς δικαίου σε περιπτώσεις οικονομικών δυσχερειών των πιστωτικών ιδρυμάτων. Η Οδηγία αυτή, εξάλλου, απηχεί τόσο την αρμονική ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων των πιστωτικών ιδρυμάτων στην ΕΕ, η οποία επετεύχθη με την Οδηγία 2000/12/ΕΚ⁸, όσο και την ευρύτερη αναμόρφωση των κοινοτικών κανόνων που διέπουν την αφερεγγυότητα⁹ σε επίπεδο πιστωτικών

-
6. Οδηγία 2001/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4ης Απριλίου 2001 για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, ΕΕ 5.5.2001, L.125/15. Βλ., σχετ. *Βενιέρης*, Κοινοτικά Πιστωτικά Ιδρύματα, 2006, 41 επ· *Δούβλης*, Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, 2003, 106 επ· *Μουσταίρα*, Η Οδηγία 2001/24/ΕΚ για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, Αρμ 2005, 321 επ· *Nierop/Stenstrom*, Cross-border aspects of insolvency proceedings for credit institutions-A legal perspective, European Central Bank 2002, 1 επ, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: www.worldbank.org· *Wessels*, Banks in distress under rules of European insolvency law, Journal of International Banking Law and Regulation 2006, 301 επ.
 7. Στις 6.6.2012 παρουσιάστηκε σχετική πρόταση Οδηγίας από την Επιτροπή, η οποία αναμένεται να επιφέρει ορισμένες τροποποιήσεις σ' αυτή, όταν επικυρωθεί, οι οποίες θα αναφερθούν στις ενότητες 1.2. του παρόντος κεφαλαίου και του κεφαλαίου Β'.
 8. Οδηγία 2001/12/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20^{ης} Μαρτίου 2000, σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων, ΕΕ 26.5.2000, L.126/1. Βλ., σχετ. *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών και τραπεζικών συμβάσεων (εργασιών), 2004³, 170 επ· *Ζαββός*, Η Τραπεζική Πολιτική της ΕΟΚ εν όψει του 1992, 2003, 109 επ· *Ζητρίδης/Κατσάνης/Τραγάκης/Τσαβέας/Χαραλαμπίδης*, Ευρωπαϊκή ενοποίηση και τραπεζικό σύστημα, 1992, 68 επ· *Καπνοπούλου/Σπίγκελ*, Συνολική θεώρηση της ευρωπαϊκής τραπεζικής αγοράς και των κοινοτικών οδηγιών που αποτέλεσαν τη βάση για τον Ν. 2076/1992, Αρμ 1994, 152 επ· *Κοτσίρης*, Εθνικό και Κοινοτικό Δίκαιο, Η εναρμόνιση στον τομέα των πιστωτικών ιδρυμάτων, ΕΤραπΔ 1993, 3 επ· *Μπουρνούς*, Η ελευθερία εγκαταστάσεως επιχειρήσεων και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην ΕΟΚ. Επιπτώσεις για την Ελλάδα, 1981· *Στάγκος/Σαχπεκίδου*, Δίκαιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2000, 41 επ· *Ο ίδιος*, Η ρήτρα της αμοιβαιότητας στην κοινοτική μεταχείριση των αλλοδαπών τραπεζικών ιδρυμάτων, Αρμ 1993, 308 επ· *Τραγάκης*, Οι κανόνες της Δεύτερης Οδηγίας για την άσκηση εποπτείας επί των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Κοινότητα, ΔΕΕΤ 1990, 44 επ· *Χαιρετάκης*, Υποκαταστήματα αλλοδαπών τραπεζών. Εξομοίωση αυτών με Ελληνικές Τράπεζες, ΝοΒ 1989, 381 επ· *Ψιλοπούλου-Τσούτσουβα*, Η έννοια της αμοιβαιότητας στα πλαίσια της Δεύτερης Τραπεζικής Οδηγίας, Δελτ ΕΕΤ 1989, 70 επ· *Matthews*, The Second Banking Directive: Conflicts, Choices and Long-Term Goals, Duke Journal of Comparative & International Law 1992, 89 επ.
 9. *Κοτσίρης*, Προς ένα αναμορφωμένο δίκαιο αφερεγγυότητας, Αρμ 2002, 509 επ.

ιδρυμάτων, κατά τα επιτυχή πρότυπα του Κανονισμού 1346/2000¹⁰ περί διαδικασιών αφερεγγυότητας, ο οποίος, ωστόσο, δεν είχε συμπεριλάβει τα τελευταία στο πεδίο εφαρμογής του¹¹.

Πάντως, η ως άνω Οδηγία δεν προχωρά σε ειδικότερη ρύθμιση των μέτρων εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων, αλλά αρκείται στη διατύπωση κανόνων δικονομικού και ελάχιστων ουσιαστικού¹² ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, αφήνοντας στην διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών την επιλογή των μέτρων εξυγίανσης και εκκαθάρισης που θεωρούν καταλληλότερα για την αντιμετώπιση τέτοιων καταστάσεων. Επ' αυτού κρίθηκε ότι διαφορετική στάση θα είχε ανυπολόγιστες συνέπειες για τα κράτη μέλη αλλά και την ΕΕ γενικότερα, καθώς το τραπεζικό σύστημα κάθε κράτους μέλους φέρει ιδιάζοντα χαρακτηριστικά, ελλείπει σύγκλισης των οικονομικών πολιτικών τους, οπότε

10. Κανονισμός 1346/2000 της 29^{ης} Μαΐου 2000 περί των διαδικασιών αφερεγγυότητας, ΕΕ 30.6.2000, L.160/37. Βλ., σχετ. *Ανθιμος*, Πρόσφατη νομολογία του ΔΕυρΕ σχετικά με τον Κανονισμό 1346/2000, Αρμ. 2010, 1627 επ· *Αυγητίδης*, Η αντιμετώπιση της αφερεγγυότητας σε κοινοτικό επίπεδο – τα όρια παρέμβασης του κοινοτικού νομοθέτη στο πτωχευτικό δίκαιο, ΧρΙΔ, 2007, 398 επ· *Βρέλλης*, Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, 2008³. *Κατηφόρης*, Ο Κανονισμός 1346/2000 για τις διαδικασίες αφερεγγυότητας υπό το φως των αποφάσεων της 17-1-2006 και της 2-5-2006 του ΔΕΚ, ΧρΙΔ 2006, 966 επ· *Κοσιόρης*, Ο Κανονισμός για τις διαδικασίες αφερεγγυότητας, ΔΕΕ 2003, 1016 επ· *Μαστρομανώλης*, Ο νέος Κανονισμός ΕΕ 1346/2000: από την αποσπασματικότητα των εθνικών ρυθμίσεων προς ένα ενιαίο Ευρωπαϊκό Δίκαιο της αφερεγγυότητας, ΔΕΕ 2001, 1220 επ· *Ο ίδιος*, Οι δευτερεύουσες διαδικασίες αφερεγγυότητας του Κανονισμού 1346/2000: ικανός μηχανισμός διασφάλισης της εφαρμογής του εθνικού δικαίου, Κοινοτικό Δίκαιο και Εμπορικό Δίκαιο (Πρακτικά 16^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Συνδέσμου Ελλήνων Εμπορικών Επιστημόνων), 2007· *Μεταλληνός*, Οι διεθνείς πτωχεύσεις σε: *Παμπούκη* (επιμ.), Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών, 2009· *Μιχαλόπουλος*, Ο Κανονισμός 1346/2000 περί των διαδικασιών αφερεγγυότητας: η πρώτη νομολογία, ΧρΙΔ 2005, 385 επ· *Μουσταίρα*, Διαδικασίες αφερεγγυότητας στα κράτη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, ΕλλΔνη 2002, 1569 επ· *Η ίδια*, Ο Κανονισμός 1346/2000 για τις διαδικασίες αφερεγγυότητας – προβλήματα κατά την εφαρμογή του, ΕλλΔνη 2004, 327 επ· *Χατζηνικολάου-Αγγελίδου*, Διαδικασίες αφερεγγυότητας με διασυνοριακές επιπτώσεις, 2004, 1175 επ· *Bachner*, The Battle over Jurisdiction in European Insolvency Law, European Company and Financial Law Review 2006, 310 επ· *Brenner*, EuInsVO Art. 3, 48 - Zuständigkeit des Insolvenzgerichts auch bei COMI-Verlegung des Schuldners zwischen Antragstellung und Insolvenzeröffnung ("Susanne Staubitz-Schreiber"), Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2005, 1646 επ· *Fichtner*, EuGH: Insolvenzverfahrenseröffnung in Mitgliedstaat - Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen - MG Probud, Betriebs-Berater 2010, 532 επ· *Freitag/Leible*, Justizkonflikte im Europäischen Internationalen Insolvenzrecht und (k)ein Ende?, Recht der internationalen Wirtschaft 2006, 641 επ· *Knof/Mock*, EuInsVO Art. 3, 16 - Zur Anerkennung der Insolvenzeröffnung in einem anderen EU-Mitgliedstaat ("Eurofood"), Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2006, 911 επ· *Mörsdorf-Schulte*, Zuständigkeit für Insolvenzanfechtungsklagen im Eröffnungsstaat, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2009, 1456 επ· *Sujecki*, EuGVVO/EuInsVO: Internationale Zuständigkeit für insolvenzrechtliches Annexverfahren, Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2012, 430 επ.

11. Το γεγονός αυτό αποτελεί μία πάρα πολύ σημαντική διαφορά μεταξύ της Οδηγίας 2001/24/ΕΚ και του Κανονισμού 1346/2000, καθώς η αφερεγγυότητα ενός πιστωτικού ιδρύματος μπορεί, κάτω από τη συνδρομή ορισμένων παραγόντων π.χ. συμπεριφορά καταθετών, χρηματοοικονομική διάρθρωση των τραπεζών κλπ, να οδηγήσει σε περιέλευση και άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων στην ίδια κατάσταση, αποσταθεροποιώντας το σύνολο του τραπεζικού συστήματος. Κάτι τέτοιο θα είχε σοβαρές επιπτώσεις για τη λειτουργία της οικονομίας και της κοινωνικής συνοχής ενός κράτους, γι' αυτό και κρίθηκε απαραίτητη η εξαίρεση των πιστωτικών ιδρυμάτων από το πεδίο εφαρμογής του ως άνω Κανονισμού. Ωστόσο, παρά τις ουσιώδεις διαφορές τους όμως, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται ότι το περιεχόμενο της Οδηγίας συνάδει με αυτό του Κανονισμού σε πολλά σημεία. Ουσιαστικά, η ως άνω Οδηγία θεσπίστηκε ώστε να καλυφθεί το κενό που άφησε ο Κανονισμός στις περιπτώσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων.

12. Ο κοινοτικός νομοθέτης παρενέβη σε κάποια σημεία και με ουσιαστικού δικαίου ρυθμίσεις, κυρίως όσον αφορά τις διαδικασίες εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων, οι οποίες θα αναφερθούν στις ενότητες 1.1.2.3. του παρόντος κεφαλαίου και 1.1.2. του κεφαλαίου Γ'.

καθίσταται αμφίβολη η αποτελεσματικότητα τέτοιων τυχόν κοινών μέτρων σε περιόδους κρίσης.

Πέραν τούτου όμως, η μη ειδικότερη ρύθμιση μέτρων εξυγίανσης και εκκαθάρισης σε κοινοτικό επίπεδο συνάδει και με το καθεστώς της ενιαίας αδειοδότησης και προληπτικής εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων, το οποίο είναι άμεσα και αποκλειστικά συνυφασμένο με τις αρμόδιες εθνικές αρχές του κράτους μέλους καταγωγής τους. Και αυτό, γιατί, κατά την περίοδο της δραστηριότητας του, το πιστωτικό ίδρυμα και τα υποκαταστήματα του αποτελούν μία ενιαία οντότητα, η οποία υπόκειται στην εποπτεία των αρμόδιων αρχών του κράτους, όπου εκδόθηκε η άδεια λειτουργίας του. Συνεπώς, θεωρήθηκε τότε αλυσιτελές να μην αποφασίζουν οι αρμόδιες εθνικές αρχές τα εκάστοτε μέτρα εξυγίανσης και εκκαθάρισης των υπό την εποπτεία τους πιστωτικών ιδρυμάτων. Επιπλέον, αυτό θα καταστρατηγούσε και δύο εκ των κατευθυντήριων αρχών της Οδηγίας, αφενός, της ενότητας και αφετέρου, της καθολικότητας της διαδικασίας αφερεγγυότητας¹³, σύμφωνα με τις οποίες οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής έχουν αποκλειστική δικαιοδοσία λήψης αποφάσεων.

Η πρόσφατη, όμως, οικονομική κρίση στην ΕΕ έχει θέσει ξανά στο τραπέζι το θέμα των μεθόδων εξυγίανσης και εκκαθάρισης ενός πιστωτικού ιδρύματος, καθώς η πιστή εφαρμογή των αρχών της καθολικότητας και της ενότητας δεν έχει αποφέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα προστασίας των πλέον «παγκοσμιοποιημένων»¹⁴ τραπεζικών ιδρυμάτων. Οι ασυμφωνίες μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών των κρατών μελών δημιουργούν σημαντικά εμπόδια, γεγονός που αναδεικνύει ολοένα και επιτακτικότερα την ανάγκη ουσιαστικής ρύθμισης των διαδικασιών εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Επί του παρόντος για το ζήτημα αυτό δεν υπάρχει σχετική κοινοτική νομοθεσία ακόμη, ωστόσο η παγκόσμια οικονομική κρίση, ώθησε την ΕΕ να προβεί σε συγκεκριμένες ενέργειες¹⁵, που να αφορούν όλα τα υπό κατάρρευση πιστωτικά ιδρύματα και κυρίως τα συστημικώς σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα, ώστε αυτά να μπορούν να διαλύονται δίχως να θέτουν σε κίνδυνο την χρηματοπιστωτική σταθερότητα και δίχως να μετακυλύουν τα χρέη τους στους φορολογούμενους πολίτες¹⁶. Κατόπιν τούτων, η Επιτροπή, βασιζόμενη σε ήδη εφαρμοζόμενες διεθνείς πρακτικές¹⁷,

13. Χατζηγάγιος, Οι αρχές της καθολικότητας και της ενότητας στις διαδικασίες εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικού ιδρύματος στον ενιαίο κοινοτικό χώρο, ΕΤρΑΞΧρΔ 1996, 590 επ.

14. Τα σύγχρονα πιστωτικά ιδρύματα, εξ επαγγέλματος δανειστές και οφειλέτες, δεν είναι εκτεθειμένα μόνο εξαιτίας των κινδύνων από τη δική τους δράση, που κανονικά αντιμετωπίζονται από τους κανόνες λειτουργίας και εποπτείας, αλλά και εξαιτίας των συστημικών κινδύνων που απειλούν το διεθνές τραπεζικό σύστημα και την παγκόσμια οικονομία.

15. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για τη θέσπιση πλαισίου της ΕΕ για τη διαχείριση κρίσεων στον χρηματοπιστωτικό τομέα, COM(2010), 579 τελικό.

16. Πάντως πλέον, μετά την ολοένα και μεγαλύτερη διάχυση της οικονομικής κρίσης σε παγκόσμιο επίπεδο, το φαινόμενο του spillover effect, της μετακύλισης δηλ. των χρεών των πιστωτικών ιδρυμάτων στους φορολογούμενους, μπορεί να αντιμετωπιστεί πλέον μόνο με τη βοήθεια ενός διεθνούς «δικτύου ασφαλείας» που να ισχύει σε παγκόσμια κλίμακα.

17. Basel Committee on Banking Supervision, Resolution Policies and frameworks-progress so far, 2011, 7 επ.

ανέπτυξε μία νομοθετική πρόταση¹⁸ για ένα ενοποιημένο καθεστώς σχετικά με την πρόληψη των κρίσεων και την ανάκαμψη των πιστωτικών ιδρυμάτων, η οποία θα περιλαμβάνει συγκεκριμένα μέτρα και θα ενισχύει την συνεργασία μεταξύ των διάφορων αρμόδιων εθνικών αρχών¹⁹. Η πρόταση αυτή δημοσιεύτηκε από την Επιτροπή στις 6.6.2012²⁰, φέρει τον τίτλο «πρόταση Οδηγίας σχετικά με την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων»²¹ και παρουσιάστηκε στους Υπουργούς Οικονομικών κατά τη σύνοδο του Συμβουλίου Ecofin στις 10.7.2012.

1.1.2. Πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας

Πεδίο εφαρμογής της ως άνω Οδηγίας είναι όλα τα πιστωτικά ιδρύματα και τα υποκαταστήματα τους που έχουν συσταθεί σε κράτος μέλος διάφορο του κράτους μέλους της καταστατικής έδρας καθώς και τα υποκαταστήματα πιστωτικού ιδρύματος, η καταστατική έδρα των οποίων ευρίσκεται εκτός της Κοινότητας, αρκεί το εν λόγω πιστωτικό ίδρυμα να διατηρεί υποκαταστήματα σε δύο τουλάχιστον κράτη μέλη της Κοινότητας.

Κατόπιν τούτων, η παρούσα Οδηγία διακρίνει τις διατάξεις της όσον αφορά την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων σε τρεις ξεχωριστές κατηγορίες ανάλογα με το που έχει την έδρα του το εκάστοτε πιστωτικό ίδρυμα²²:

- α) διατάξεις εξυγίανσης και εκκαθάρισης όσον αφορά τα πιστωτικά ιδρύματα με καταστατική έδρα εντός της Κοινότητας,
- β) διατάξεις εξυγίανσης και εκκαθάρισης όσον αφορά τα πιστωτικά ιδρύματα με καταστατική έδρα εκτός της Κοινότητας,
- γ) κοινές διατάξεις εξυγίανσης και εκκαθάρισης για όλα τα πιστωτικά ιδρύματα με έδρα είτε εντός είτε εκτός της Κοινότητας.

18. Για το κείμενο της διαβούλευσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στο οποίο πρόκειται να στηριχθεί η εν λόγω νομοθετική πρόταση, βλ., σχετ.: http://ec.europa.eu/internal_market/bank/docs/crisis-management/discussion_paper_bail_in_en.pdf

19. Αθανασίου, Το νέο νομοθετικό πλαίσιο εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα, ΧρηΔικ 2011, 375 επ.

20. Για να εκδοθεί το σχέδιο Οδηγίας, πρέπει να συμφωνήσουν το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Με βάση το άρθρο 114 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την έκδοση της νέας Οδηγίας απαιτείται ειδική πλειοψηφία στο Συμβούλιο και πλειοψηφία στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (συνήθης νομοθετική διαδικασία). Στόχος της Προεδρίας είναι η συμφωνία του Συμβουλίου σχετικά με τον γενικό προσανατολισμό της Οδηγίας έως το Δεκέμβριο, ώστε μετά να αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις με το Κοινοβούλιο για την έκδοση της σε πρώτη ανάγνωση. Ήδη από 12.12.2012 δημοσιεύτηκε η θετική γνώμη της ΕΟΚΕ (ΕΟΚΕ/2012/1533) επί της πρότασης Οδηγίας με παράλληλη κατάθεση δύο τροπολογιών επ' αυτής.

21. Πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου για την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων και για την τροποποίηση των οδηγιών 77/91/ΕΟΚ και 82/891/ΕΚ του Συμβουλίου, των οδηγιών 2001/24/ΕΚ, 2002/47/ΕΚ, 2004/25/ΕΚ, 2005/56/ΕΚ, 2007/36/ΕΚ και 2011/35/ΕΚ και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1093/2010, COM(2012), 280 τελικό.

22. Για μία μικρή σύνοψη της Οδηγίας βλ., *Freshfields Bruckhaus Deringer*, The insolvency of credit institutions, 2004, 1 επ.

1.1.2.1. Διατάξεις εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων με καταστατική έδρα εντός της ΕΕ

Όσον αφορά τη διαδικασία της εξυγίανσης, στο άρθρο 3 της ως άνω Οδηγίας διατυπώνεται η κατευθυντήρια αρχή της ενότητας και της καθολικότητας της διαδικασίας αφερεγγυότητας²³, σύμφωνα με την οποία οι διοικητικές ή δικαστικές αρχές του κράτους μέλους καταγωγής είναι αποκλειστικά αρμόδιες να αποφασίσουν για την εφαρμογή εξυγιαντικών μέτρων, τόσο στα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα όσο και στα υποκαταστήματα τους εντός της ΕΕ. Συνάμα, τα μέτρα εξυγίανσης αλλά και ο χρόνος ενεργοποίησης τους διέπονται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους της καταστατικής έδρας του πιστωτικού ιδρύματος (*lex concursus*) – εκτός αν προβλέπεται διαφορετικά στην ως άνω Οδηγία²⁴ – , και παράλληλα, παράγουν χωρίς καμία άλλη πρόσθετη διατύπωση τα αποτελέσματά τους σε ολόκληρο τον κοινοτικό χώρο έναντι πάντων, ακόμη και αν δεν προβλέπεται κάτι παρόμοιο από τη νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής του υποκαταστήματος.

Επιπλέον, στα πλαίσια αυτά, οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής υποχρεούνται να ενημερώσουν με όλα τα πρόσφορα μέσα τις αντίστοιχες αρχές του κράτους μέλους υποδοχής για την λήψη των εκάστοτε μέτρων εξυγίανσης και τις συνέπειες τους πριν ή έστω αμέσως μετά την εφαρμογή τους. Η ίδια υποχρέωση ενημέρωσης βαρύνει και τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους υποδοχής, οι οποίες θα πρέπει να επισημαίνουν στο κράτος μέλος καταγωγής την ανάγκη λήψης εξυγιαντικών μέτρων. Πάντως, σε περιπτώσεις όπου η εφαρμογή εξυγιαντικών μέτρων επηρεάζει δικαιώματα τρίτων στο κράτος υποδοχής, οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής υποχρεούνται να δημοσιεύσουν το συντομότερο απόσπασμα της απόφασης λήψης των σχετικών μέτρων στην ΕΕΕΚ καθώς και σε δύο εφημερίδες που κυκλοφορούν σε ολόκληρη την επικράτεια του κράτους ή των κρατών υποδοχής, ώστε να διευκολυνθεί η έγκαιρη άσκηση τυχόν ενδίκων μέσων.

Όσον αφορά την διαδικασία της εκκαθάρισης, το άρθρο 9 της Οδηγίας, κατά την ίδια λογική με το άρθρο 3 ορίζει ότι μόνες αρμόδιες να αποφασίσουν για την εκκαθάριση πιστωτικού ιδρύματος, συμπεριλαμβανομένων και των υποκαταστημάτων του σε άλλα κράτη μέλη, είναι οι διοικητικές ή δικαστικές ανάλογα αρχές του κράτους καταγωγής. Ακολούθως, η περί εκκαθάρισης απόφαση αναγνωρίζεται άνευ περαιτέρω διατυπώσεων σε όλα τα υπόλοιπα κράτη μέλη και παράγει έννομα αποτελέσματα από τον χρόνο της ενεργοποίησης της στο κράτος έναρξης της σχετικής διαδικασίας. Τέλος, εφαρμοστέο δίκαιο είναι και στη διαδικασία εκκαθάρισης το δίκαιο του κράτους καταγωγής του πιστωτικού ιδρύματος – εκτός αν η παρούσα Οδηγία προβλέπει διαφορετικά²⁵ – ενώ, αντίστοιχα, υφίσταται υποχρέωση ενημέρωσης των αρχών του κράτους μέλους υποδοχής από τις αντίστοιχες

23. Βελέντζας, Εξυγίανση – Εκκαθάριση Πιστωτικού Ιδρύματος, ΕΤρΑξΧρΔ 1997, 67 επ.

24. Βλ., ενότητα 1.1.2.3. και σχετικές υποσημειώσεις.

25. Αναφορικά με την διαδικασία εκκαθάρισης, οι εξαιρέσεις που την αφορούν βρίσκονται στην δεύτερη κατηγορία και είναι περιπτώσεις όπου δεν θα εφαρμοστεί η *lex concursus* διότι θίγονται συγκεκριμένα δικαιώματα τρίτων προσώπων ως προς τη διαδικασία (άρθρα 21-23 της ως άνω Οδηγίας). Βλ., ενότητα 1.1.2.3. και σχετικές υποσημειώσεις.

αρχές του κράτους μέλους καταγωγής, όσον αφορά τα υποκαταστήματα πιστωτικού ιδρύματος προς εκκαθάριση, ώστε να συνδράμουν στην εφαρμογή αυτής της διαδικασίας.

1.1.2.2. Διατάξεις εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων με καταστατική έδρα εκτός της ΕΕ

Όσον αφορά τη διαδικασία εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων με καταστατική έδρα εκτός της Κοινότητας²⁶, η Οδηγία ορίζει ότι αρμόδιες αρχές για τη λήψη μέτρων εξυγίανσης είναι οι διοικητικές ή δικαστικές αρχές του κράτους μέλους υποδοχής, δηλ. εγκατάστασης του υποκαταστήματος, οι οποίες και υποχρεούνται να ενημερώσουν άμεσα με κάθε πρόσφορο μέσο τις αντίστοιχες αρχές των λοιπών κρατών μελών υποδοχής υποκαταστημάτων του εξωκοινοτικού αυτού πιστωτικού ιδρύματος, ως προς τα εξυγιαντικά μέτρα που ελήφθησαν και τα αποτελέσματά τους, έτσι ώστε και αυτά με την σειρά τους να συντονιστούν μεταξύ τους κατά τη διαδικασία εφαρμογής των μέτρων.

Περαιτέρω, όσον αφορά τη διαδικασία εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων με καταστατική έδρα εκτός της ΕΕ, η παρούσα Οδηγία ορίζει αντιστοίχως ότι οι αρμόδιες για την υποβολή σε διαδικασίες εκκαθάρισης των εντός της Κοινότητας υποκαταστημάτων πιστωτικών ιδρυμάτων με καταστατική έδρα εκτός ΕΕ είναι οι διοικητικές ή δικαστικές αρχές του κράτους μέλους υποδοχής, όπου είναι δηλ. εγκατεστημένα τα υποκαταστήματά τους. Αυτές, εξάλλου, υποχρεούνται να ενημερώσουν άμεσα και με κάθε πρόσφορο τρόπο τις αντίστοιχες αρχές των λοιπών κρατών μελών υποδοχής υποκαταστημάτων του εξωκοινοτικού αυτού πιστωτικού ιδρύματος για την ανάκληση της άδειας λειτουργίας του συγκεκριμένου υποκαταστήματος και για τα αποτελέσματα της επικείμενης εκκαθάρισης, καθιστώντας έτσι ευχερέστερο το μεταξύ τους συντονισμό.

1.1.2.3. Κοινές διατάξεις εξυγίανσης και εκκαθάρισης

Εκτός των ιδιαίτερων διατάξεων εξυγίανσης και εκκαθάρισης που προβλέπονται για τα πιστωτικά ιδρύματα με καταστατική έδρα εντός ή εκτός ΕΕ, στην παρούσα Οδηγία υπάρχουν και κοινές διατάξεις εξυγίανσης και εκκαθάρισης που αφορούν σε όλα τα πιστωτικά ιδρύματα ανεξαιρέτως. Πρόκειται για τα άρθρα 20 – 33, τα οποία προβλέπουν εξαιρέσεις από τον γενικό κανόνα της *lex concursus* όσον αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο. Ειδικότερα, προβλέπονται δύο είδη εξαιρέσεων στην εφαρμογή της *lex concursus*²⁷: πρώτον, οι εξαιρέσεις που θεσπίζουν εφαρμογή διαφορετικού δικαίου από το γενικό κανόνα²⁸ και δεύτερον, οι εξαιρέσεις που αποτελούν

26. Βελέντζας, ΕΤρΑΞΧρΔ 1997, 74 επ.

27. Cercone, European Community Directive on Reorganization and Winding-up of Credit Institutions. Exceptions to the Application of *lex concursus*, EBLR 2004, 696 επ· Μουσταίρα, Αρμ 2005, 329 επ.

28. Πρόκειται για τα άρθρα 20 και 24-27 της Οδηγίας.

«αρνητικούς» κανόνες σύγκρουσης²⁹, οι οποίοι περιλαμβάνουν περιπτώσεις όπου ο γενικός κανόνας δεν θα πρέπει να εφαρμοστεί διότι θίγει δικαιώματα τρίτων³⁰.

1.2. Η πρόταση Οδηγίας σχετικά με τη θέσπιση πλαισίου για την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων

Βασικός στόχος της νέας πρότασης Οδηγίας³¹ είναι να έχουν οι αρχές εποπτείας στη διάθεση τους μία ειδική δέσμη εργαλείων και εξουσιών για την πρόληψη των τραπεζικών κρίσεων και τη διαχείριση προβληματικών τραπεζών, ώστε το κύριο βάρος της αναδιάρθρωσης ή της εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων να φέρουν οι ιδιοκτήτες και οι πιστωτές τους και όχι οι φορολογούμενοι πολίτες³². Στο σχέδιο προτείνονται τρία στάδια σε καθένα από τα οποία οι τράπεζες και οι εθνικές αρχές εποπτείας θα δρουν με συγκεκριμένες κάθε φορά αρμοδιότητες. Αυτά τα στάδια ακολουθούν³³ την εξής σειρά: α) πρόληψη³⁴, β) έγκαιρη παρέμβαση³⁵ και γ) εξυγίανση³⁶, η οποία περιλαμβάνει τα εξής τέσσερα εργαλεία εξυγίανσης: πώληση του συνόλου ή μέρους των δραστηριοτήτων σε άλλη οντότητα, μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα³⁷, διαχωρισμός περιουσιακών στοιχείων³⁸ και διάσωση με ίδια

29.Πρόκειται για τα άρθρα 21-23 και 28-33 της Οδηγίας.

30. *Deguee*, The Winding Up Directive Finally Establishes Uniform Private International Law for Insolvency Proceedings, EBLR 2004, 115 επ.

31. Η πρόταση έχει στόχο να μεταφερθούν στο ενωσιακό δίκαιο οι δεσμεύσεις που ανέλαβαν στην Σύνοδο Κορυφής της G-20 της Ουάσιγκτον το Νοέμβριο του 2008, όταν οι ηγέτες κάλεσαν να επανεξετασθούν τα καθεστώτα εξυγίανσης και η πτωχευτική νομοθεσία, «προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα συντεταγμένης εκκαθάρισης μεγάλων και πολύπλοκων διασυστοριακών ιδρυμάτων». Για τον ρόλο της G-20 στην διεθνή οικονομική σκηνή βλ., *Eernisse*, Banking on cooperation: the role of the G-20 in improving the international financial architecture, *Duke Journal of Comparative & International Law* 2012, 239 επ.

32. *Cihak/Nier*, The Need for Special Resolution Regimes for Financial Institutions – The Case of European Union, IMF Working Paper 2009, 4 επ.

33. *Joosen*, Early Intervention measures for banks, 2010, 1 επ.

34. Στο στάδιο της πρόληψης, οι τράπεζες και οι εθνικές αρχές εποπτείας θα πρέπει να καταρτίζουν σχέδια ανάκαμψης και εξυγίανσης για την αντιμετώπιση χρηματοπιστωτικών πιέσεων.

35. Σε επίπεδο έγκαιρης παρέμβασης, οι αρχές θα έχουν διευρυμένες εξουσίες παρέμβασης όταν μια τράπεζα βρίσκεται στα πρόθυρα της παραβίασης των απαιτήσεων κεφαλαιακής επάρκειας. Θα μπορούν να διορίζουν ειδικό διαχειριστή για να επιβλέπει την τράπεζα.

36. Πρόκειται για την περίπτωση της αρχόμενης αφερεγγυότητας, τα εργαλεία εξυγίανσης θα επιτρέπουν στις αρχές να προβαίνουν σε αναδιάρθρωση της προβληματικής τράπεζας ή συντεταγμένη εκκαθάρισή της.

37. Το εργαλείο μεταβατικού ιδρύματος συνίσταται στον προσδιορισμό των υγιών περιουσιακών στοιχείων ή των βασικών λειτουργιών της τράπεζας, στον διαχωρισμό τους από τα μη υγιή και στην μεταβίβαση τους σε μια νέα τράπεζα υπό κρατικό έλεγχο (μεταβατική τράπεζα). Στη συνέχεια, η παλαιά τράπεζα με τα επισφαλή περιουσιακά στοιχεία ή τις μη βασικές λειτουργίες της εκκαθαρίζεται με την κανονική πτωχευτική διαδικασία. Ο διαχωρισμός των ασφαλών από τα τοξικά στοιχεία ενεργητικού μεταξύ καλών και κακών τραπεζών γίνεται ώστε να μπορούν να προχωρούν σε αναδιάρθρωση τα προβληματικά πιστωτικά ιδρύματα, χωρίς να θίγονται οι βασικές λειτουργίες τους, προσκαλώντας πανικό στους καταθέτες τους.

38. Το εργαλείο διαχωρισμού περιουσιακών στοιχείων πρόκειται για ένα μέτρο εξυγίανσης, σύμφωνα με το οποίο τα επισφαλή περιουσιακά στοιχεία της τράπεζας μεταβιβάζονται σε έναν φορέα διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων. Το εν λόγω εργαλείο «εκκαθαρίζει» ουσιαστικά τον ισολογισμό της τράπεζας. Προκειμένου να αποφευχθεί η χρήση του εν λόγω εργαλείου αποκλειστικά ως μέτρου κρατικής ενίσχυσης, το νέο πλαίσιο ορίζει ότι αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο σε συνδυασμό με άλλο

μέσα³⁹.

Επίσης, εισάγει για πρώτη φορά νομοθετικό πλαίσιο σχετικά με την εξυγίανση διασυννοριακών τραπεζικών ομίλων, το οποίο προβλέπει συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών όλων των κρατών μελών στα οποία επεκτείνονται οι τραπεζικοί όμιλοι και αφορά και στις τρεις ως άνω αναφερόμενες φάσεις. Οι κοινές δράσεις εξυγίανσης θα συντονίζονται από την Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών, ενώ, παράλληλα, θα συσταθεί επίσης ένα δίκτυο εθνικών ταμείων και αρχών εξυγίανσης. Αυτές οι ρυθμίσεις έλλειπαν από το ως σήμερα υπάρχον νομοθετικό καθεστώς, καθώς βάσει του τελευταίου οι τραπεζικοί όμιλοι είχαν να επιλέξουν μεταξύ τριών εναλλακτικών (υποκαταστημάτων, θυγατρικών ή κοινοπραξιών), επί των οποίων προβλέπεται διαφορετική νομική μεταχείριση όσον αφορά το κράτος καταγωγής, το κράτος υποδοχής, το είδος των δραστηριοτήτων κ.ά. Πάντως, οι προτεινόμενοι κανόνες στοχεύουν στη διασφάλιση των κρίσιμων λειτουργιών των χρηματοπιστωτικών αγορών (όπως των καταθέσεων και των συστημάτων πληρωμών) και της μακροπρόθεσμης χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, ενώ, παράλληλα, βοηθούν στην στάθμιση των πλεονεκτημάτων που προσφέρουν οι εναλλακτικές οργανωτικές μορφές⁴⁰.

2. Εθνικό επίπεδο – Οι ν. 3458/2006 και ν. 3601/2007

Σε εθνικό επίπεδο η εξυγίανση και εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων ρυθμίζεται από το ακόλουθο νομοθετικό πλαίσιο⁴¹: πρώτον, από τα άρθρα 62-69 του Κεφαλαίου ΙΒ' του ν. 3601/2007⁴²,

εργαλείο (μεταβατική τράπεζα, πώληση δραστηριοτήτων ή απομείωση). Αυτό εξασφαλίζει ότι, ενώ η τράπεζα λαμβάνει στήριξη, υφίσταται ταυτόχρονα και παράλληλη αναδιάρθρωση της. Βλ., άρθρο 31 παρ.3 και 4 της νέας πρότασης Οδηγίας της Επιτροπής.

39. Στο εργαλείο διάσωσης με ίδια μέσα η τράπεζα προβαίνει σε ανακεφαλαιοποίηση με διαγραφή ή αποδυνάμωση των μετόχων – οι οποίοι θα απορροφήσουν όλες τις ζημίες –, ενώ οι απαιτήσεις των πιστωτών μειώνονται ή μετατρέπονται σε μετοχές. Με τον τρόπο αυτό, ένα ίδρυμα για το οποίο δεν έχει βρεθεί ιδιώτης αγοραστής, ή το οποίο θα είναι περίπλοκο να διαχωριστεί, θα μπορούσε έτσι να συνεχίσει να παρέχει βασικές υπηρεσίες, χωρίς να υπάρχει ανάγκη διάσωσης με δημόσιο χρήμα. Κατόπιν τούτων, οι αρχές θα έχουν χρόνο για την αναδιοργάνωσή του ή τη μείωση τμημάτων των δραστηριοτήτων του πιο μεθοδικά. Για τον σκοπό αυτό, οι τράπεζες θα πρέπει να διαθέτουν ένα ελάχιστο ποσοστό των συνολικών υποχρεώσεων τους υπό τη μορφή μέσων που είναι επιλέξιμα για διάσωση με ίδια μέσα. Εάν ενεργοποιηθεί το εν λόγω εργαλείο, τα μέσα αυτά θα απομειώνονται με προκαθορισμένη σειρά όσον αφορά την εξοφλητική προτεραιότητα των απαιτήσεων, έτσι ώστε το ίδρυμα να ανακτήσει τη βιωσιμότητά του.

40. Μουσταίρα, Αρμ 2005, 327.

41. Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο έχει σίγουρα απολέσει τον αποσπασματικό χαρακτήρα του προϊσχύσαντος, όμως εξακολουθεί να αποτελεί μία ad hoc επίλυση των αναφερόμενων οικονομικών προβλημάτων διαφόρων τραπεζών π.χ. Proton Bank, T Bank κ.ά, παραδείγματα που αναφερθούν διεξοδικά κατωτέρω. Για το προϊσχύον νομικό πλαίσιο βλ., αναλυτικά σε: Βελέντζα, ΕΤρΑΧρΔ 1997, 70 επ· Δούβλη (2003), 230 επ.

42. Ν. 3601/2007 με τίτλο «Ανάληψη και άσκηση δραστηριοτήτων από τα πιστωτικά ιδρύματα, επάρκεια ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών και λοιπές διατάξεις», ΦΕΚ/Α/178/1.8.2007. Βλ., σχετ. Βελέντζας, Ο νέος βασικός νόμος Ν. 3601/2007, Κατ' άρθρο ερμηνεία, Σχόλια, 2007· Ψυχομάνης, Δίκαιο του Τραπεζικού Συστήματος (Οι Τράπεζες και η Εποπτεία τους), 2009².

όπως αυτά τροποποιήθηκαν από τα άρθρα 1-6 του πρόσφατου ν. 4021/2011⁴³, αλλά και δεύτερον, από τον ν. 3458/2006, με τον οποίο ενσωματώθηκε η Οδηγία 2001/24/ΕΚ στην ελληνική έννομη τάξη. Ο ν. 3458/2006⁴⁴, παρόλο που η ως άνω Οδηγία είναι ελαχίστης εναρμόνισης, μετέφερε σχεδόν αυτούσιως τις ρυθμίσεις της στην ελληνική έννομη τάξη, οπότε παρέλκει η εκ νέου αναφορά τους, καθόσον αυτές έχουν αναλυθεί σχετικά στην ενότητα 1 του ίδιου κεφαλαίου.

Τα νέα τροποποιημένα άρθρα 62-69 του ν. 3601/2007 ρυθμίζουν λεπτομερώς την διαδικασία και τα μέτρα που μπορούν να ληφθούν σε περίπτωση εξυγίανσης και εκκαθάρισης ενός πιστωτικού ιδρύματος, ενώ οι διατάξεις του ν. 3458/2006 ρυθμίζουν κυρίως ζητήματα δικονομικού ιδιωτικού διεθνούς δικαίου. Στο πεδίο εφαρμογής πάντως του τελευταίου νόμου εμπίπτουν τα πιστωτικά ιδρύματα με καταστατική έδρα στην Ελλάδα και τα υποκαταστήματα τους που έχουν συσταθεί σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ, καθώς επίσης και τα υποκαταστήματα πιστωτικού ιδρύματος με καταστατική έδρα εκτός της ΕΕ, αρκεί, εκτός από το υποκατάστημα του στην Ελλάδα, να διαθέτει ακόμα ένα τουλάχιστον υποκατάστημα σε κάποιο άλλο κράτος-μέλος της ΕΕ. Φυσικά, αρμόδια αρχή για τον έλεγχο των πιστωτικών ιδρυμάτων είναι η ΤτΕ⁴⁵.

2.1. Εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων

2.1.1. Τα προ-εξυγιαντικά μέτρα προληπτικής εποπτείας

Μία από τις βασικότερες καινοτομίες του πρόσφατου ν. 4021/2011 είναι η εισαγωγή ενός καθεστώτος προ-εξυγίανσης⁴⁶ που εκδηλώνεται με τη λήψη μίας σειράς μέτρων προληπτικής εποπτείας, τα οποία αναφέρονται στο άρθρο 62 παρ. 2 του ως άνω νόμου.

Συγκεκριμένα, σε περίπτωση που ένα πιστωτικό ίδρυμα δεν συμμορφώνεται ή υπάρχουν ενδείξεις ότι δεν συμμορφώνεται με τον νόμο και τις αποφάσεις της ΤτΕ, η τελευταία απαιτεί τα πιστωτικά ιδρύματα αυτά να ενεργήσουν ή να λάβουν κατάλληλα προληπτικά μέτρα γι' αυτό. Τα προληπτικά αυτά μέτρα καλύπτουν μία ευρεία γκάμα δράσεων, στις οποίες θα μπορούσε να προβεί ένα πιστωτικό ίδρυμα, και οι οποίες, αφορούν ναι μεν – ως αναμενόταν – διάφορα μέτρα για τη

43. Ν. 4021/2011 με τίτλο « Ενισχυμένα μέτρα εποπτείας και εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων – Ρύθμιση θεμάτων χρηματοπιστωτικού χαρακτήρα – Κύρωση της Σύμβασης – Πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας και των τροποποιήσεων της και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ/Α/218/3.10.2011. Βλ., σχετ. Αθανασίου, ΧρηΔικ 2011, 375 επ.

44. Ν. 3458/2006 με τίτλο «Εξυγίανση και Εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ/Α/94/8.5.2006. Βλ., σχετ. Καλαμπούκα-Γιαννοπούλου, Η λειτουργία των κοινοτικών και μη πιστωτικών ιδρυμάτων και η λήψη μέτρων μετά το ν. 3458/2006, ΔΕΕ 2007, 428 επ · Περάκης, Ο ν. 3458/2006 για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, ΧρηΔικ 2007, 17 επ.

45. Με βάση το άρθρο 55Α του Καταστατικού της, η ΤτΕ «ασκεί την εποπτεία στα πιστωτικά ιδρύματα, καθώς και στις ακόλουθες κατηγορίες επιχειρήσεων και οργανισμών του χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας: (α) εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης, (β) εταιρίες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων, (γ) εταιρίες αμοιβαίων εγγυήσεων, (δ) ταμεία αντεγγύησης, (ε) ανταλλακτήρια συναλλάγματος, και (στ) εταιρίες διαμεσολάβησης στις διατραπεζικές αγορές».

46. Το καθεστώς αυτό της προ-εξυγίανσης ταιριάζει με τις ρυθμίσεις της νέας πρότασης Οδηγίας της Επιτροπής, όσον αφορά τα στάδια της πρόληψης και της παρέμβασης.

διατήρηση και ενίσχυση των ίδιων κεφαλαίων τους, με παράλληλη αποφυγή δημιουργίας πιστωτικών κινδύνων, ωστόσο, πέρα αυτών, υπάρχουν και ορισμένα μέτρα εξυγιαντικής φύσεως, τα οποία λαμβάνουν και έναν προ-εξυγιαντικό ρόλο, όπως η εκπόνηση σχεδίου ανάκαμψης και η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου.

2.1.1.1. Η εκπόνηση σχεδίου ανάκαμψης

Η ΤtΕ μπορεί να απαιτήσει από τα πιστωτικά ιδρύματα να καταρτίσουν συγκεκριμένο σχέδιο ανάκαμψης τους, το οποίο και να της το υποβάλλουν σύμφωνα με τους όρους που η ίδια θέτει. Η απαίτηση αυτή της ΤtΕ μπορεί να γίνεται είτε μεμονωμένα είτε σε ενοποιημένη βάση⁴⁷. Εκτός, όμως, από την υποβολή σχεδίου ανάκαμψης εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων, η ΤtΕ δύναται και η ίδια να καταρτίσει σχέδιο εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων με δική της πρωτοβουλία.

Πάντως, και στις δύο περιπτώσεις μπορεί να απαιτεί από το εκάστοτε πιστωτικό ίδρυμα να της χορηγεί πρόσθετες πληροφορίες ή στοιχεία απαραίτητα για την αξιολόγηση των υποβληθέντων σχεδίων ανάκαμψης ή εξυγίανσης αντίστοιχα, να συμπληρώνει το σχέδιο ανάκαμψης με σχέδιο διαπραγμάτευσης με το σύνολο ή μέρος των πιστωτών του πιστωτικού ιδρύματος για την αναδιάρθρωση του χρέους του, να τροποποιεί το σχέδιο ανάκαμψης για να διασφαλίζεται η αποτελεσματική εφαρμογή του και να εφαρμόζει πιστά όλα όσα τα ως άνω σχέδια επιτάσσουν.

Η αξιολόγηση του σχεδίου ανάκαμψης και η κατάρτιση του σχεδίου εξυγίανσης δεν δεσμεύει την ΤtΕ ως προς τις ενέργειες της, η οποία δύναται, παράλληλα, να διορίσει επίτροπο κατά το άρθρο 63 του ως άνω νόμου ή να λάβει μέτρα εξυγίανσης κατά τα άρθρα 63Γ-Ε, τα οποία ως αμιγώς εξυγιαντικά μέτρα θα αναφερθούν στην ενότητα 2.2. του ίδιου κεφαλαίου.

2.1.1.2. Η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου

Σε περίπτωση, λοιπόν, που συντρέχει ζήτημα μη συμμόρφωσης ή ενδείξεις μη συμμόρφωσης ενός πιστωτικού ιδρύματος, η ΤtΕ με απόφαση της μπορεί να ζητήσει από πιστωτικό ίδρυμα να αυξήσει το κεφάλαιο του εντός προθεσμίας και σύμφωνα με τους ειδικότερους όρους⁴⁸ που ορίζονται στην ίδια απόφαση. Το μέτρο της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου ρυθμίζεται για πρώτη φορά σε νομοθετικό κείμενο, παρόλο που μέχρι σήμερα συνηθιζόταν πολύ συχνά στην πράξη και ιδιαίτερα σε προσπάθειες εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων. Πλέον, όμως, αποκτά και ένα περαιτέρω προ-

⁴⁷ Στην περίπτωση αυτή δεν προσδιορίζεται πουθενά επί τη βάσει ποιων κριτηρίων θα ζητείται η λήψη του μέτρου αυτού και κυρίως επί τη βάσει ποιων κριτηρίων θα ζητείται η εφαρμογή του, η οποία προβλέπεται μόνον ως δυνατότητα από την ΤtΕ και όχι ως επακόλουθο της κατάρτισης του σχεδίου.

⁴⁸ Η προτεινόμενη διάταξη παρέχει συνεπώς τη δυνατότητα στην ΤtΕ να ορίζει ότι οι προς έκδοση νέες μετοχές θα είναι π.χ. προνομιούχες ή όχι, με δικαίωμα ψήφου ή όχι, ώστε (ως εικάζεται) τρίτοι δανειστές να δύνανται να εισέλθουν στο μετοχικό κεφάλαιο του πιστωτικού ιδρύματος, άνευ μεταβολής σε πρώτη φάση, του ιδιοκτησιακού καθεστώτος του.

εξυγιαντικό ρόλο, το οποίο σημαίνει ότι μπορεί να ενεργοποιηθεί προτού το πιστωτικό ίδρυμα τεθεί σε διαδικασία εξυγίανσης. Η διαδικασία που θα ακολουθηθεί για την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου στην περίπτωση αυτή σκιαγραφείται από την ίδια την απόφαση της ΤτΕ, την οποία το πιστωτικό ίδρυμα υποχρεούται εντός τριών (3) ημερών⁴⁹ να προετοιμάσει προς εκτέλεση⁵⁰.

Η αύξηση, όμως, ενός πιστωτικού ιδρύματος μπορεί να αποφασιστεί και από την ίδια τη γενική συνέλευση του πιστωτικού ιδρύματος, χωρίς προγενέστερη απόφαση της ΤτΕ, οπότε θα εφαρμοστούν στην περίπτωση αυτή οι απαιτήσεις απαρτίας και πλειοψηφίας των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 29 και της παρ. 1 του άρθρου 31 του ν. 2190/1920⁵¹.

2.2. Τα αμιγώς εξυγιαντικά μέτρα

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του ν. 3458/2006, όπως αυτό τροποποιήθηκε με το άρθρο 8 του πρόσφατου ν. 4021/2011, ως μέτρα εξυγίανσης ορίζονται «*τα μέτρα που έχουν σκοπό να διαφυλάξουν ή να αποκαταστήσουν την οικονομική κατάσταση πιστωτικού ιδρύματος και είναι δυνατόν να θίξουν προϋπάρχοντα δικαιώματα τρίτων, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων που συνεπάγονται τη δυνατότητα αναστολής των πληρωμών, αναστολής των εκτελεστικών μέτρων ή μείωσης των απαιτήσεων*». Συγκεκριμένα, τα εξυγιαντικά μέτρα⁵², βάσει του ελληνικού δικαίου, είναι:

- α) ο διορισμός επιτρόπου στο πιστωτικό ίδρυμα από την ΤτΕ σύμφωνα με το άρθρο 63 του ν. 3601/2007,
- β) η παράταση από την ΤτΕ του χρόνου εκπλήρωσης ορισμένου ή του συνόλου των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων πιστωτικού ιδρύματος, σε εφαρμογή του άρθρου 63^Α του ν. 3601/2007,
- γ) η υποχρέωση αύξησης μετοχικού κεφαλαίου πιστωτικού ιδρύματος σύμφωνα με το άρθρο 63Γ του ν. 3601/2007,
- δ) η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων πιστωτικού ιδρύματος σε εφαρμογή του άρθρου 63Δ του ν. 3601/2007,

⁴⁹ Το διάστημα είναι ασφικτικά μικρό για την αποτελεσματική εφαρμογή του μέτρου αυτού.

⁵⁰ Εάν το διοικητικό συμβούλιο του πιστωτικού ιδρύματος δεν συγκαλέσει τη γενική συνέλευση ή δεν αποφασίσει αύξηση κεφαλαίου αν και είχε εξουσιοδοτηθεί προς τούτο, η ΤτΕ «*επιβάλλει σε κάθε μέλος του διοικητικού συμβουλίου, που δεν ενήργησε τα δέοντα για τη σύγκληση της γενικής συνέλευσης ή την αύξηση του κεφαλαίου, πρόστιμο μέχρι ένα εκατομμύριο (1.000.000) ευρώ*». Η διάταξη αυτή, σύμφωνα με την οποία το προβλεπόμενο πρόστιμο φαίνεται να επιβάλλεται αδιακρίτως και άνευ άλλου από την ΤτΕ είναι αντίθετη με κάθε έννοια αναλογικότητας και είναι αντικειμενικά υπερβολική. Έρχεται, εξάλλου, σε αντίθεση με τη διάταξη του άρθρου 69 του ν. 3601/2007, η οποία τροποποιείται, επίσης, με το νέο ν. 4021/2011, που προβλέπει ειδικές και μάλιστα διεξοδικές διατάξεις για την επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση παραβίασης του ν. 3601/2007 και των αποφάσεων της Τράπεζας της Ελλάδος (άρθρο 64).

⁵¹ Ν. 2190/1920 με τίτλο «περί ανωνύμων εταιρειών», ΦΕΚ/Α/37/30.3.1963. Βλ., σχετ. Γκόρτσος, Το δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν. 2190/1920, Αλλοδαπές ανώνυμες εταιρείες, σε: *Περάκης* (επιμ.), τ. II, 2010³. Δαβράδος, Το δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν. 2190/1920, Η σύνδεση των επιχειρήσεων – Το εταιρικό δίκαιο των ομίλων επιχειρήσεων, σε: *Περάκης* (επιμ.), τ. I, 2010³, 50 επ. Μουζούλας, Κατ' άρθρο ερμηνεία Ν. 3604/2007 για την αναμόρφωση και τροποποίηση του ΚΝ 2190/1920 περί ΑΕ, 2008, 1 επ.

⁵² Ρόκας/Γκόρτσος, Στοιχεία τραπεζικού δικαίου: Δημόσιο και Ιδιωτικό Τραπεζικό Δίκαιο, (2012²), 56 επ.

ε) η σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος σύμφωνα με το άρθρο 63Ε του ν. 3601/2007, στ) κάθε άλλο μέτρο που προβλέπεται από τις ισχύουσες διατάξεις που έχει ως περιεχόμενο τα «μέτρα εξυγίανσης», όπως αυτά ορίστηκαν ανωτέρω.

Όσον αφορά τα υπ' αριθμό δ και ε εξυγιαντικά μέτρα, δηλ. τη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων του πιστωτικού ιδρύματος και τη σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, έχει διατυπωθεί και η άποψη⁵³ ότι αυτά δεν αποτελούν κυριολεκτικώς μέτρα εξυγίανσης, καθώς συνοδεύονται με ταυτόχρονη ανάκληση της άδειας λειτουργίας του. Αυτή η αντιμετώπιση του αρχικού/παλαιού πιστωτικού ιδρύματος «ξεφεύγει» από την πραγματική έννοια της εξυγίανσης και προσεγγίζει αυτή μίας άλλης έννοιας, αυτής της «διευθέτησης» (resolution), όρου που χρησιμοποιείται αρκετά τόσο σε διεθνές επίπεδο (π.χ. αμερικανικό δίκαιο) όσο και σε ευρωπαϊκό πλέον, με την νέα πρόταση Οδηγίας που κατατέθηκε από την Επιτροπή στις 6.6.2012, και ο οποίος αποτελεί ουσιαστικά ένα συνδυασμό διαδικασιών εξυγίανσης και εκκαθάρισης.

2.2.1. Ο διορισμός επιτρόπου

Ο διορισμός επιτρόπου από την ΤτΕ μπορεί να γίνει είτε δυνητικά⁵⁴ είτε υποχρεωτικά⁵⁵ ανάλογα με την παράβαση στην οποία έχει υποπέσει το εκάστοτε πιστωτικό ίδρυμα. Ο ρόλος του επιτρόπου είναι να αξιολογήσει γενικά την οικονομική, διοικητική και οργανωτική κατάσταση του πιστωτικού ιδρύματος και να καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια για τη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας του προβληματικού πιστωτικού ιδρύματος, είτε προσδοκώντας την ανάκαμψη του, είτε προετοιμάζοντας την εφαρμογή μέτρων εξυγίανσης ή την θέση του σε καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης σύμφωνα με το άρθρο 68 του ίδιου νόμου, το οποίο θα αναλυθεί στην ενότητα 2.3. του αυτού κεφαλαίου. Ο επίτροπος επιλέγεται μεταξύ προσώπων αναγνωρισμένου κύρους και επαγγελματικής εμπειρίας σε τραπεζικά θέματα, είναι πλήρους απασχόλησης και υπόκειται στους κανόνες περί

53. Ρόκας/Γκόρτσος (2012²), 57.

54. Σύμφωνα με το άρθρο 63 παρ. 1 του ν. 3601/2007, όπως αυτό αντικαταστάθηκε από το άρθρο 3 του ν. 4021/2011, η ΤτΕ έχει την διακριτική ευχέρεια να διορίσει στο πιστωτικό ίδρυμα επίτροπο στις ακόλουθες περιπτώσεις: α) όταν το πιστωτικό ίδρυμα αδυνατεί ή αρνείται να αυξήσει τα ίδια κεφάλαιά του, καθώς και όταν παρακωλύει με οποιονδήποτε τρόπο τον έλεγχο που ασκείται από την ΤτΕ, β) όταν το πιστωτικό ίδρυμα προβαίνει σε σοβαρές ή κατ' εξακολούθηση παραβιάσεις διατάξεων νόμων ή αποφάσεων της ΤτΕ ή όταν η επιχειρηματική του πορεία δημιουργεί εύλογες αμφιβολίες για τη χρηστή και συνετή διαχείριση των εταιρικών υποθέσεων από τη διοίκηση του, γ) όταν διαφαίνεται ότι το πιστωτικό ίδρυμα δεν διαθέτει επαρκή ίδια κεφάλαια ή δεν είναι σε θέση να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του και ιδίως να διασφαλίσει τα επιστρεπτέα κεφάλαια που του έχουν εμπιστευθεί οι καταθέτες και οι λοιποί πιστωτές του και δ) όταν το πιστωτικό ίδρυμα υποβάλλει σχετικό αίτημα.

55. Σύμφωνα με το άρθρο 63 παρ. 2 του ν. 3601/2007, όπως αυτό αντικαταστάθηκε από το άρθρο 3 του ν. 4021/2011, η ΤτΕ υποχρεούται να διορίσει επίτροπο στις εξής περιπτώσεις: α) όταν το πιστωτικό ίδρυμα δεν έχει λάβει τα απαραίτητα διορθωτικά μέτρα, που αναφέρονται στο άρθρο 62 παρ. 2 ή δεν έχει εφαρμόσει το σχέδιο ανάκαμψης ή το σχέδιο εξυγίανσης, παρότι αυτό του ζητήθηκε από την ΤτΕ, β) όταν το πιστωτικό ίδρυμα δεν συμμορφώνεται με την απόφαση της ΤτΕ για την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου, η οποία έχει ληφθεί ως προ-εξυγιαντικό μέτρο, σύμφωνα με το άρθρο 62Α, και γ) όταν το πιστωτικό ίδρυμα δεν συμμορφώνεται με τα εξυγιαντικά μέτρα της εντολής μεταβίβασης πιστωτικού ιδρύματος ή της δημιουργίας μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος.

απορρήτου της παραγράφου 1 του άρθρου 60⁵⁶.

Η απόφαση της ΤτΕ για το διορισμό επιτρόπου σε πιστωτικό ίδρυμα κοινοποιείται αμελλητί στο πιστωτικό ίδρυμα και ισχύει από τη λήψη της ως άνω κοινοποίησης. Κοινοποιείται επίσης και στο Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων (εφεξής ΤΕΚΕ), τις εποπτικές αρχές άλλων κρατών μελών και στην Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών⁵⁷. Η απόφαση για το διορισμό επιτρόπου δεν ενεργοποιεί τη διαδικασία αποζημιώσεων καταθετών και επενδυτών-πελατών του ν. 3746/2009⁵⁸ και του ν. 2533/1997⁵⁹, ούτε συνεπάγεται την ακύρωση, καταγγελία ή τροποποίηση συμφωνιών, το ληξιπρόθεσμο οποιουδήποτε χρέους του πιστωτικού ιδρύματος ή την αναστολή των ατομικών διώξεων κατά αυτού.

Από την κοινοποίηση στο πιστωτικό ίδρυμα του διορισμού του επιτρόπου, κάθε πράξη που αφορά στη διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος είναι ανίσχυρη, εάν δεν συμπράξει και ο επίτροπος. Μπορεί, όμως, η ΤτΕ, κατόπιν σχετικής εισήγησης του επιτρόπου ή και από άλλα στοιχεία και πληροφορίες που διαθέτει, να κρίνει ότι οι εργασίες του πιστωτικού ιδρύματος δεν δύνανται να εξακολουθήσουν υπό την παρούσα διοίκηση, οπότε να αποφασίσει την εξολοκλήρου ανάθεση της

56. Σύμφωνα μ' αυτό: «Όλα τα πρόσωπα που ασκούν ή έχουν ασκήσει δραστηριότητα για λογαριασμό της Τράπεζας της Ελλάδος και οι εντεταλμένοι από την Τράπεζα της Ελλάδος ελεγκτές ή εμπειρογνώμονες υποχρεούνται στην τήρηση του επαγγελματικού απορρήτου. Καμία από τις εμπιστευτικές πληροφορίες οι οποίες περιέχονται σε γνώση τους κατά την άσκηση των υπηρεσιακών καθηκόντων τους σε σχέση με τις κατά τον παρόντα νόμο αρμοδιότητες της Τράπεζας της Ελλάδος δεν επιτρέπεται να γνωστοποιείται σε κανένα απολύτως πρόσωπο ή δημόσια αρχή, παρά μόνο με συνοπτική ή συγκεντρωτική μορφή, ώστε να μην προκύπτει η ταυτότητα του συγκεκριμένου πιστωτικού ιδρύματος, με την επιφύλαξη των διατάξεων του παρόντος άρθρου, των περιπτώσεων που εμπίπτουν στο Ποινικό Δίκαιο και την Ποινική Δικονομία, καθώς και των διατάξεων του ν. 2331/1995, όπως ισχύει. Κατ' εξαίρεση, σε περίπτωση πτώχευσης ή αναγκαστικής εκκαθάρισης πιστωτικού ιδρύματος κατόπιν δικαστικής απόφασης, επιτρέπεται στα παραπάνω πρόσωπα η ανακοίνωση, στο πλαίσιο των διαδικασιών ιδιωτικού δικαίου, εμπιστευτικών πληροφοριών που δεν αφορούν σε τρίτους που αναμείχθηκαν στις διαδικασίες διάσωσης κατ' οιονδήποτε τρόπο του πιστωτικού ιδρύματος».

57. Η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών (European Banking Authority - EBA) συγκροτήθηκε με τον Κανονισμό 1093/2010 και άρχισε τη λειτουργία της από την 1.1.2011. Σύμφωνα με το άρθρο 5 του Κανονισμού, η EBA αποτελεί ενωσιακό φορέα με νομική προσωπικότητα και σε κάθε κράτος μέλος διαθέτει την ευρύτερη δυνατή νομική ικανότητα που αναγνωρίζεται σε νομικά πρόσωπα με βάση την εθνική νομοθεσία. Η EBA δεν έχει μέλη αλλά διαθέτει 5 όργανα, τα οποία, σύμφωνα με το άρθρο 6 του Κανονισμού, είναι το Συμβούλιο Εποπτών, το Συμβούλιο Διοίκησης, ο Πρόεδρος, ο Εκτελεστικός Διευθυντής και το Συμβούλιο Προσφυγών. Ειδικότερα βλ., Γκόρτσος, Η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών μέσα στο «Ευρωπαϊκό Σύστημα Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας», ΧρηΔικ 2011, 56 επ.

58. Ν. 3746/2009 με τίτλο «Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων (ΤΕΚΕ), ενσωμάτωση των Οδηγιών 2005/14/ΕΚ για την υποχρεωτική ασφάλιση οχημάτων και 2005/68/ΕΚ σχετικά με τις αντασφαλίσεις και λοιπές διατάξεις», ΦΕΚ/Α/27/16.2.2009. Βλ., σχετ. Βελέντζας, Το σύστημα εγγύησης καταθέσεων ως προστατευτική – εξασφαλιστική δικλείδα για το τραπεζικό σύστημα, ΕτράΞΧρΔ 1996, 679 επ· Ο ίδιος, Σύστημα εγγύησης καταθέσεων σε : Δούβλη/ Μπώλο, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτών, τ. ΙΙ, 2008, 1040 επ· Γεωργοπούλου, Εγγύηση τραπεζικών καταθέσεων στο κοινοτικό και ελληνικό δίκαιο, ΕΕΕυρΔ 2008, 53 επ· Γκόρτσος, Το καθεστώς της προληπτικής εποπτείας τραπεζών και η εγγύηση των τραπεζικών καταθέσεων στην Ελλάδα, ΕτράΞΧρΔ 1996, 248 επ· Μούσας, Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων, Καταθέσεις του Συνεγγυητικού Κεφαλαίου στα πιστωτικά ιδρύματα, προστατεύονται από το Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων, υπολογίζονται στην βάση υπολογισμού της εισφοράς προς το ΤΕΚ; ΧρηΔικ 2007, 456 επ· Ο ίδιος, Εγγύηση Καταθέσεων, Νομοθετικές εξελίξεις και Εκκαθάριση Πιστωτικών Ιδρυμάτων, ΔΕΕ 2009, 673 επ.

59. Ν. 2533/1997 με τίτλο «Χρηματιστηριακή αγορά παραγώγων και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ/Α/228/11.11.1997.

διοίκησης του πιστωτικού ιδρύματος από τον επίτροπο. Η απόφαση αυτή μπορεί να ληφθεί και εξ αρχής με την απόφαση διορισμού επιτρόπου.

Μετά το διορισμό του ο επίτροπος υποχρεούται να υποβάλει στην ΤτΕ έκθεση απογραφής των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού του πιστωτικού ιδρύματος⁶⁰, έκθεση για την εν γένει οικονομική κατάσταση και τις προοπτικές του πιστωτικού ιδρύματος⁶¹, καθώς και το προτεινόμενο σχέδιο δράσης. Περαιτέρω, υποχρεούται να παρέχει οποιοδήποτε άλλο στοιχείο ή να υποβάλλει οποιαδήποτε πρόσθετη έκθεση του ζητηθεί από την ΤτΕ, καθώς και να επιβλέπει την εφαρμογή ή να εφαρμόζει ο ίδιος το σχέδιο δράσης⁶². Επιπλέον, ο επίτροπος μπορεί να σφραγίσει γραφεία και εγκαταστάσεις του πιστωτικού ιδρύματος από όργανα της ΤτΕ με την συνδρομή της αστυνομικής αρχής σύμφωνα με τους όρους του νόμου. Η διοίκηση και οι εργαζόμενοι του πιστωτικού ιδρύματος υποχρεούνται να παρέχουν στον επίτροπο οποιοδήποτε στοιχείο ή πληροφορία τους ζητηθεί σχετικά με το πιστωτικό ίδρυμα και να διευκολύνουν την άσκηση των κατά το νόμο και την απόφαση της ΤτΕ καθηκόντων του επιτρόπου.

Στα πλαίσια άσκησης των καθηκόντων του, ο επίτροπος, είτε αναλαμβάνει είτε συμπράττει απλώς στη διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος, μπορεί να προσλαμβάνει εξωτερικούς νομικούς ή οικονομικούς συμβούλους, καθώς και λοιπό βοηθητικό προσωπικό και να ασκεί στο όνομα του πιστωτικού ιδρύματος κάθε ένδικο βοήθημα ή μέσο για την προάσπιση των συμφερόντων του, συμπεριλαμβανομένων και αγωγών αποζημίωσης κατά προσώπων της διοίκησης ή του προσωπικού, εφόσον με πράξεις ή παραλείψεις τους ζημίωσαν το πιστωτικό ίδρυμα. Υπόκειται στον έλεγχο και την εποπτεία της ΤτΕ και ευθύνεται μόνο για δόλο και βαριά αμέλεια. Η αμοιβή και το εν γένει κόστος που συνεπάγεται η άσκηση των καθηκόντων του επιτρόπου καλύπτεται από το πιστωτικό ίδρυμα στο οποίο έχει αυτός διορισθεί, σύμφωνα με σχετική απόφαση της ΤτΕ. Σε περίπτωση αδυναμίας του πιστωτικού ιδρύματος να καταβάλει το σύνολο ή μέρος της δαπάνης, η

60. Η έκθεση αυτή υποβάλλεται το αργότερο εντός τριάντα (30) ημερών από την έκδοση της απόφασης διορισμού του επιτρόπου. Στην έκθεση αυτή ο επίτροπος κατατάσσει τα στοιχεία του ενεργητικού του πιστωτικού ιδρύματος σε κατηγορίες κινδύνου και ταξινομεί τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια.

61. Η έκθεση αυτή υποβάλλεται το αργότερο εντός εξήντα (60) ημερών από την έκδοση της απόφασης διορισμού του επιτρόπου, εκτός αν έχει συμφωνηθεί άλλος χρόνος με την ΤτΕ. Ειδικότερα, η έκθεση για την οικονομική κατάσταση και τις προοπτικές του πιστωτικού ιδρύματος περιλαμβάνει έναν αναθεωρημένο ισολογισμό και μία προκαταρκτική εκτίμηση της καταλληλότητας των μέτρων εξυγίανσης και των ενδεχόμενων επιπτώσεων της θέσης των μετόχων και πιστωτών σε περίπτωση θέσεως του πιστωτικού ιδρύματος σε ειδική εκκαθάριση. Το προτεινόμενο σχέδιο δράσης περιλαμβάνει προτάσεις που αφορούν την επιστροφή του πιστωτικού ιδρύματος σε ομαλή λειτουργία μέσω διορθωτικών μέτρων, την πολιτική διανομής μερισμάτων, τη λήψη τυχόν άλλων μέτρων προκειμένου να διασφαλισθεί η χρηματοοικονομική σταθερότητα και να προστατευθεί η εμπιστοσύνη του κοινού στο εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα καθώς και την προετοιμασία θέσης του πιστωτικού ιδρύματος υπό καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης, σε περίπτωση που δεν κρίνεται εφικτή η ανάκαμψη ή η εξυγίανση του.

62. Το προτεινόμενο σχέδιο δράσης περιλαμβάνει προτάσεις που αφορούν την επιστροφή του πιστωτικού ιδρύματος σε ομαλή λειτουργία μέσω διορθωτικών μέτρων, την πολιτική διανομής μερισμάτων, τη λήψη τυχόν άλλων μέτρων προκειμένου να διασφαλισθεί η χρηματοοικονομική σταθερότητα και να προστατευθεί η εμπιστοσύνη του κοινού στο εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα καθώς και την προετοιμασία θέσης του πιστωτικού ιδρύματος υπό καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης, σε περίπτωση που δεν κρίνεται εφικτή η ανάκαμψη ή η εξυγίανση του.

ΤτΕ δύναται να προβεί στην καταβολή.

Ο επίτροπος διορίζεται για διάστημα που δεν υπερβαίνει τους δώδεκα (12) μήνες. Ωστόσο, ο ως άνω διορισμός μπορεί να παρατείνεται με απόφαση της ΤτΕ για διάστημα που δεν υπερβαίνει τους 6 (έξι) μήνες, αρκεί η συνολική περίοδος των παρατάσεων να μην υπερβεί τους δεκαοκτώ (18) μήνες, ενώ παράλληλα με σχετική απόφαση της ΤτΕ είναι δυνατή η αντικατάσταση ή ο τερματισμός του έργου του επιτρόπου⁶³.

2.2.2. Παράταση χρόνου εκπλήρωσης υποχρεώσεων

Ένα εξυγιαντικό μέτρο, το οποίο μπορεί να επιβληθεί, κατόπιν διορισμού επιτρόπου σε πιστωτικό ίδρυμα, είναι αυτό της παράτασης του χρόνου της εκπλήρωσης των υποχρεώσεων του πιστωτικού ιδρύματος. Το εξυγιαντικό αυτό μέτρο μπορεί να επιβληθεί από τον επίτροπο, όταν το πιστωτικό ίδρυμα παρουσιάζει σημαντικά μειωμένη ρευστότητα, η οποία πιθανολογεί ανεπάρκεια ιδίων κεφαλαίων. Στην περίπτωση αυτή, για λόγους προστασίας των καταθετών και άλλων πιστωτών του, η ΤτΕ με απόφασή της δίνει παράταση του χρόνου εκπλήρωσης ορισμένων ή του συνόλου των υποχρεώσεων του για χρονικό διάστημα μέχρι είκοσι (20) εργάσιμων ημερών, η οποία μπορεί να παραταθεί μία φορά, με νεώτερη απόφαση της ΤτΕ, για δέκα (10) εργάσιμες ημέρες ακόμα.

Η παράταση του χρόνου εκπλήρωσης υποχρεώσεων της παραγράφου 1 του παρόντος δεν ισχύει για την εκπλήρωση υποχρεώσεων του πιστωτικού ιδρύματος που πηγάζουν από συναλλαγές σε χρηματοπιστωτικά μέσα που συνάπτονται σε κεφαλαιαγορές ή/και αγορές χρήματος, καθώς και στη διατραπεζική αγορά, συμπεριλαμβανομένων των υποχρεώσεων έναντι συμμετεχόντων σε οποιοδήποτε σύστημα, όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 1 του ν. 2789/2000⁶⁴.

Κατά τη διάρκεια των ως άνω παρατάσεων αναστέλλονται οι προθεσμίες και η άσκηση των διαδικαστικών πράξεων αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του πιστωτικού ιδρύματος⁶⁵. Το ίδιο ισχύει για

63. Ο τερματισμός του έργου του επιτρόπου πριν από τη λήξη της κατά τα εδάφια α' και β' της παρούσας παραγράφου ορισθείσας θητείας του επιτρέπεται εφόσον η ΤτΕ διαπιστώσει ότι οι λόγοι διορισμού του επιτρόπου δεν υφίστανται πλέον ή το πιστωτικό ίδρυμα δεν μπορεί να ανακάμψει ή να εξυγιανθεί. Στην τελευταία περίπτωση, η ΤτΕ αποφασίζει την ανάκληση της άδειας του πιστωτικού ιδρύματος κατά το άρθρο 8 του ν. 3601/2007 και το θέτει υπό ειδική εκκαθάριση σύμφωνα με το άρθρο 68 του ίδιου νόμου. Σε περίπτωση τερματισμού του έργου του επιτρόπου που δεν σχετίζεται με τη θέση του πιστωτικού ιδρύματος σε ειδική εκκαθάριση, ο επίτροπος εξακολουθεί να ασκεί τα καθήκοντα του μέχρι το διορισμό ή την εκλογή νέου διοικητικού συμβουλίου.

64. Ν. 2789/2000 με τίτλο «Προσαρμογή του ελληνικού δικαίου προς την οδηγία αριθ. 98/26/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19.5.1998 σχετικά με το αμετάκλητο του διακανονισμού στα συστήματα πληρωμών και στα συστήματα διακανονισμού χρηματοπιστωτικών μέσων και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ/Α/21/11.2.2000.

65. Σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 63B «...Τυχόν συμβατικές ρήτρες που ενεργοποιούνται σε περίπτωση πτώχευσης ή αφερεγγυότητας ή επέλευσης άλλου γεγονότος που χαρακτηρίζεται ως «πιστωτικό γεγονός» ή ισοδύναμο της αφερεγγυότητας δεν ενεργοποιούνται από το γεγονός της λήξης μέτρων εξυγίανσης». Η διάταξη αυτή, η οποία επαναλαμβάνεται και σε άλλα άρθρα του σχεδίου νόμου, δεν ισχύει ωστόσο αν οι συμβατικές ρήτρες δεν διέπονται από το ελληνικό, αλλά από άλλο δίκαιο, για παράδειγμα, το αγγλικό (π.χ. συμβάσεις ISDA). Πρόκειται για τυποποιημένες συμβάσεις, που έχουν δημιουργηθεί από την Διεθνή ένωση ανταλλαγών και παραγώγων (ISDA), μία εμπορική οργάνωση

τις αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων και υπαγωγής του πιστωτικού ιδρύματος σε ειδική εκκαθάριση.

Η παράταση της εκπλήρωσης των υποχρεώσεων που είναι ή καθίστανται ληξιπρόθεσμες τερματίζεται αυτοδικαίως με τη λήξη της αναφερόμενης στην απόφαση της ΤτΕ προθεσμίας, μπορεί δε να αρθεί με νεότερη απόφαση της ίδιας, και πριν από την πάροδο του χρόνου που ορίζεται στην προγενέστερη απόφαση. Τέλος, η παράταση της εκπλήρωσης των υποχρεώσεων που είναι ή καθίστανται ληξιπρόθεσμες δεν ενεργοποιεί τη διαδικασία αποζημιώσεων καταθετών και επενδυτών-πελατών του ν. 3746/2009⁶⁶ και του ν. 2533/1997⁶⁷.

2.2.3. Αύξηση κεφαλαίου

Η αύξηση κεφαλαίου ως μέτρο εξυγίανσης αποφασίζεται από τον επίτροπο που έχει διοριστεί σε πιστωτικό ίδρυμα μετά από σχετική ρητή εντολή της ΤτΕ σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που ορίζονται στην ως άνω απόφαση.

Στην απόφαση αυτή είναι δυνατόν να προβλέπεται ότι οι μετοχές που εκδίδονται για την αύξηση του κεφαλαίου είναι προνομιούχες, να προσδιορίζονται προνόμια και να καθορίζονται οι όροι και οι διαδικασίες που υποχρεούνται να ακολουθήσουν το πιστωτικό ίδρυμα και οι μέτοχοί του για την πραγματοποίηση της αύξησης κεφαλαίου εντός της τασσόμενης προθεσμίας. Επίσης, μπορεί να απαιτείται, εάν αυτό είναι αναγκαίο για την επιτυχία της αύξησης, ταυτόχρονη ονομαστική μείωση του κεφαλαίου. Δικαιώματα προτίμησης των παλαιών μετόχων δεν ισχύουν κατά την εφαρμογή του παρόντος.

2.2.4. Εντολή μεταβίβασης πιστωτικού ιδρύματος

Ένα ακόμα μέτρο εξυγίανσης, το οποίο έχει χρησιμοποιηθεί αρκούντως στην πράξη, είναι η εντολή μεταβίβασης πιστωτικού ιδρύματος. Η απόφαση για την εφαρμογή του συγκεκριμένου εξυγιαντικού μέτρου λαμβάνεται από τη ΤτΕ, σύμφωνα με την οποία η τελευταία υποχρεώνει ένα πιστωτικό ίδρυμα να μεταβιβάσει συγκεκριμένα περιουσιακά του στοιχεία⁶⁸, είτε του ενεργητικού, είτε

των συμμετεχόντων στην αγορά εξωχρηματοπιστωτικών παραγώγων, η οποία έχει τα κεντρικά της γραφεία στην Νέα Υόρκη. Σ' αυτές τα δύο συμβαλλόμενα μέρη υπογράφουν προτού ανταλλάξουν διάφορα εξωχρηματοπιστωτικά παράγωγα το ένα με το άλλο. Περιέχουν τους γενικούς όρους και τις διατάξεις που ισχύουν για όλες τις μεμονωμένες παράγωγες συμβάσεις, τις οποίες μάλιστα τα δύο συμβαλλόμενα μέρη έχουν την δυνατότητα να εισαγάγουν και αργότερα. Σκοπός τους είναι να μετριάσουν τον έμφυτο πιστωτικό κίνδυνο των παραγώγων με τον καθορισμό διαφορετικών τύπων πιστωτικών ωθήσεων που να φανερώνουν την "προεπιλογή" και τις συνέπειες της. Βλ., και Παναγόπουλος Θ., Ο Οργανισμός ISDA® και οι συμβάσεις του, οι Εταιρίες Πιστοληπτικής Διαβάθμισης (Ε.Π.Δ.) και ο επηρεασμός της τραπεζικής ρευστότητας, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://grcapmarket.files.wordpress.com>

66.Βλ., υποσημ. 47.

67.Βλ., υποσημ. 48.

68.Πρόκειται για τα υγιή περιουσιακά στοιχεία του ενεργητικού ή του παθητικού του πιστωτικού ιδρύματος που μεταβιβάζεται. Αυτά τα προς μεταβίβαση περιουσιακά στοιχεία συγκεκριμενοποιούνται στην

του παθητικού του, σε κάποιο άλλο πιστωτικό ίδρυμα ή κάποιο άλλο πρόσωπο και στη συνέχεια, ανακαλεί την άδεια λειτουργίας του πρώτου, ώστε να τεθεί σε ειδική εκκαθάριση. Κατόπιν αυτής της αποφάσεως, το πιστωτικό ίδρυμα υποχρεούται να μεταβιβάσει τα αναφερόμενα περιουσιακά του στοιχεία αμέσως και μάλιστα πριν από την έναρξη της επόμενης εργάσιμης ημέρας. Εάν δεν το πράξει το ίδιο, πάλι με σχετική απόφαση της ΤτΕ, θα διοριστεί επίτροπος, ο οποίος θα προβεί στην μεταβίβαση χωρίς καν τη σύμπραξη του ΔΣ.

Το πιστωτικό ίδρυμα ή το πρόσωπο, στο οποίο πρόκειται να μεταβιβασθούν⁶⁹ τα περιουσιακά στοιχεία, συναινεί με πρότερη έγγραφη δήλωση⁷⁰ του προς την ΤτΕ στην εν λόγω μεταβίβαση αλλά και στο αντάλλαγμα αυτής. Η μεταβίβαση για ορισμένα περιουσιακά στοιχεία σημειώνεται ατελώς στα οικεία δημόσια βιβλία και αρχεία με αίτηση του προς η μεταβίβαση πιστωτικού ιδρύματος ή προσώπου, το άρθρο 479 ΑΚ δεν τυγχάνει εφαρμογής⁷¹ και δεν απαιτείται αναγγελία προς τρίτους ή η συναίνεση τους για το κύρος της μεταβίβασης και το αντιτάξιμο της. Η απόφαση της ΤτΕ για μεταβίβαση των περιουσιακών στοιχείων του προβληματικού πιστωτικού ιδρύματος δεν ενεργοποιεί επίσης τη διαδικασία αποζημιώσεων καταθετών και επενδυτών – πελατών του ν. 3746/2009⁷².

Σε περίπτωση που η αξία των μεταβιβαζόμενων στοιχείων του παθητικού στο προς η μεταβίβαση πιστωτικό ίδρυμα υπερβαίνει την αξία των μεταβιβαζόμενων στοιχείων του ενεργητικού, η ΤτΕ θα καθορίσει την διαφορά, η οποία θα καλυφθεί πρώτον, από το Σκέλος Καταθέσεων του ΤΕΚΕ για ποσό ίσο με την αξία των εγγυημένων καταθέσεων και δεύτερον, από το Σκέλος Εξυγίανσης του ΤΕΚΕ για το τυχόν επιπλέον ποσό.

2.2.5. Μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα

Ένα ακόμα σημαντικό μέτρο εξυγίανσης που επιβάλλεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, κατόπιν εισήγησης της ΤτΕ, για λόγους δημοσίου συμφέροντος, είναι η σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος (bridge bank). Η διαδικασία αυτή προβλέπει μεταβίβαση του

απόφαση της ΤτΕ και μπορούν να είναι δικαιώματα, υποχρεώσεις ή και συμβατικές σχέσεις. Στα προς μεταβίβαση περιουσιακά στοιχεία περιλαμβάνονται πάντως υποχρεωτικά: α) οι υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος από καταθέσεις έως 100.000 ευρώ και β) οι υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος από καταθέσεις του Δημοσίου και φορέων της Κεντρικής Κυβέρνησης. Αντίθετα, στα προς μεταβίβαση περιουσιακά στοιχεία δεν περιλαμβάνονται τα δάνεια χαμηλής εξασφάλισης (subordinated debts).

69. Για την επιλογή του προς η μεταβίβαση πιστωτικού ιδρύματος ή προσώπου η ΤτΕ καλεί πιστωτικά ιδρύματα ή άλλα πρόσωπα σε άτυπη και εμπιστευτική διαδικασία υποβολής προσφορών εκ μέρους τους, έτσι ώστε να επιλεγεί το καταλληλότερο. Η διαδικασία αυτή αλλά και ο καθορισμός του ανταλλάγματος που θα λάβει το προς η μεταβίβαση πιστωτικό ίδρυμα ή πρόσωπο στις παρ. 3 και 4 του άρθρου 63Δ του ν. 3601/2007.

70. Η δήλωση του αυτή συνιστά εκτελεστό τίτλο για την αξίωση του μεταβιβαζόμενου πιστωτικού ιδρύματος κατά του προς η μεταβίβαση προσώπου αναφορικά με το καθοριζόμενο αντάλλαγμα.

71. Η μη εφαρμογή του άρθρου 479 Α.Κ., σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 63Δ του ν. 3601/2007, όπως αυτό τροποποιήθηκε με το άρθρο 4 του ν. 4021/2011, δύναται, ως έχει κριθεί στο παρελθόν (π.χ. αποκρτικοποίηση Ολυμπιακής), να θεωρηθεί ως κρατική ενίσχυση και, άρα, χρήζουσα της εγκρίσεως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

72. Βλ., υποσημ. 47.

συνόλου ή μέρους των περιουσιακών στοιχείων του αρχικού πιστωτικού ιδρύματος προς το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα. Σκοπός του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος είναι η διασφάλιση της συνέχειας των κρίσιμων τραπεζικών εργασιών και υπηρεσιών πληρωμών του αρχικού πιστωτικού ιδρύματος προκειμένου να διατηρηθεί η χρηματοπιστωτική σταθερότητα και να εξασφαλιστεί η προστασία των καταθετών και επενδυτών, καθώς και να διαφυλαχθεί η αξία της εισφερόμενης σε αυτό περιουσίας, έτσι ώστε αυτή να αυξηθεί μέχρι την πώληση των μετοχών του. Το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα τελεί υπό τον έλεγχο του Ελληνικού Δημοσίου, παρόλο που το χρηματοδοτούν ή μετέχουν στο μετοχικό του κεφάλαιο υποχρεωτικά και άλλοι φορείς, οι οποίοι εξασφαλίζουν τη βιωσιμότητά του.

Στην απόφαση του Υπουργού Οικονομικών ρυθμίζεται ο τρόπος καταβολής του μετοχικού κεφαλαίου, ο αριθμός και η αξία των νέων μετοχών, διορίζεται το πρώτο ΔΣ του, καθορίζεται το περιεχόμενο του καταστατικού και ρυθμίζεται κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για τη βιώσιμη λειτουργία του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος⁷³. Η απόφαση αυτή εγγράφεται στο ΓΕΜΗ και κατόπιν τούτου, το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα αποκτά νομική προσωπικότητα. Με τη σύσταση, λοιπόν, του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος ανακαλείται η άδεια λειτουργίας του αρχικού πιστωτικού ιδρύματος και το τελευταίο τίθεται σε ειδική εκκαθάριση. Στο μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα χορηγείται νέα άδεια λειτουργίας από την ΤτΕ.

Τη διοίκηση του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος ασκεί το διοικητικό του συμβούλιο. Το πρώτο δε διοικητικό του συμβούλιο, το οποίο έχει ορισθεί στην απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, αποτελείται από πέντε μέλη, τα οποία υποχρεούνται εντός είκοσι (20) εργάσιμων ημερών από την έκδοση της ως άνω αναφερθείσας απόφασης να συγκαλέσουν ΓΣ για να εκλέξει το νέο διοικητικό συμβούλιο. Το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να λειτουργήσει για χρονικό διάστημα δύο (2) ετών, με δυνατότητα παράτασης ενός (1) έτους για λόγους χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, κατόπιν αποφάσεως του Υπουργού Οικονομικών.

Σε περίπτωση που η αξία των μεταβιβαζόμενων στοιχείων του παθητικού στο προς η μεταβίβαση πιστωτικό ίδρυμα υπερβαίνει την αξία των μεταβιβαζόμενων στοιχείων του ενεργητικού, η ΤτΕ θα καθορίσει την διαφορά, η οποία θα καλυφθεί πρώτον, από το Σκέλος Καταθέσεων του ΤΕΚΕ για ποσό ίσο με την αξία των εγγυημένων καταθέσεων και δεύτερον, από το Σκέλος Εξυγίανσης του ΤΕΚΕ για το τυχόν επιπλέον ποσό. Επιπλέον, στο μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα παρέχεται κεφαλαιακή ενίσχυση από το ΤΧΣ⁷⁴, προκειμένου να διαθέτει την απαιτούμενη κεφαλαιακή επάρκεια⁷⁵

73. Στην απόφαση αυτή επίσης καθορίζονται, μετά από σύμφωνη γνώμη του ΤΧΣ, και τα υποχρεωτικά προς μεταβίβαση περιουσιακά στοιχεία, τα οποία είναι οι υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος από καταθέσεις έως 100.000 ευρώ και οι υποχρεώσεις του πιστωτικού ιδρύματος από καταθέσεις του Δημοσίου και των φορέων της Κεντρικής Κυβέρνησης. Όπως, πάντως, και στην εντολή μεταβίβαση ως εξυγιαντικό μέτρο, έτσι και στη σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, τα δάνεια χαμηλής εξασφάλισης (subordinated debts) δεν περιλαμβάνονται στα μεταβιβαζόμενα περιουσιακά στοιχεία.

74. Το ΤΧΣ υιοθετήθηκε με τον ν. 3684/2010, ο οποίος τροποποιήθηκε με τους ν. 3870/2010, 3899/2010 και 4021/2011 μετέπειτα. Σκοπός του ταμείου είναι η διατήρηση της σταθερότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος μέσω της ενίσχυσης της κεφαλαιακής επάρκειας τόσο των εγχώριων

και εν συνεχεία εκπονείται επιχειρησιακό σχέδιο⁷⁶, στο οποίο περιγράφεται η στρατηγική του για τη βιώσιμη λειτουργία, τη διασφάλιση και ενίσχυση της φερεγγυότητας και την εν γένει εκπλήρωση των σκοπών του.

Τέλος, αξίζει να επισημανθεί ότι η σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος δεν ενεργοποιεί τη διαδικασία αποζημιώσεων καταθετών και επενδυτών-πελατών και δεν λογίζεται ως διαδικασία αφερεγγυότητας του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος που θα δικαιούνταν να επικαλεσθούν πιστωτές, οι απαιτήσεις των οποίων μεταβιβάσθηκαν στο τελευταίο. Η συνδρομή των όρων για την ενεργοποίηση ή μη συμβατικών ρητρών σε περιπτώσεις πτώχευσης ή αφερεγγυότητας ή επέλευσης πιστωτικού γεγονότος κρίνεται πάντα στο πρόσωπο του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος και όχι του υπό ειδική εκκαθάριση.

2.3. Ειδική εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων

Όσον αφορά την ειδική εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων σε εθνικό επίπεδο, το άρθρο 68 του ν. 3601/2007 τροποποιήθηκε με το άρθρο 5 του ν. 4021/2011, σε συνδυασμό δε με το άρθρο 12 του ν. 3458/2006, συνάγεται ότι υπάρχουν δύο είδη ειδικής εκκαθάρισης, η αναγκαστική εκκαθάριση που συνοδεύεται με ανάκληση της άδειας του πιστωτικού ιδρύματος και η εκούσια εκκαθάριση που πρόκειται για λύση επερχόμενη με απόφαση της ΓΣ του πιστωτικού ιδρύματος.

2.3.1. Η αναγκαστική ειδική εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων

Η αναγκαστική εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων ρυθμίζεται στο άρθρο 68 του ν. 3601/2007, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 5 του ν. 4021/2011. Στην περίπτωση αυτή, όταν η ΤτΕ ανακαλεί την άδεια λειτουργίας του πιστωτικού ιδρύματος⁷⁷, τότε αυτό τίθεται υποχρεωτικώς υπό ειδική εκκαθάριση και η ΤτΕ διεξαγάγει η ίδια την εκκαθάριση με τον διορισμό ειδικού εκκαθαριστή, ο οποίος υπόκειται στον έλεγχο και την εποπτεία της. Εκτός, βέβαια, από τις περιπτώσεις αυτές, σε αναγκαστική ειδική εκκαθάριση τίθεται και στην περίπτωση που συσταθεί, σύμφωνα με το άρθρο 63Ε

πιστωτικών ιδρυμάτων όσο και των αλλοδαπών θυγατρικών πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν νόμιμα στην Ελλάδα βάσει της άδειας της ΤτΕ. Επίσης, βλ., Γνώμη ΕΚΤ της 9^{ης} Ιουλίου 2010 σχετικά με την ίδρυση του ΤΧΣ, CON/2010/54, 1 επ · Γνώμη της ΕΚΤ της 19ης Σεπτεμβρίου 2011 σχετικά με τροποποιήσεις του ελληνικού πλαισίου εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων, CON/2011/72, 9 επ · Γνώμη της ΕΚΤ της 28ης Φεβρουαρίου 2012 σχετικά με την ανακεφαλαιοποίηση και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα, CON/2012/14, 1 επ · Γνώμη της ΕΚΤ της 22ας Μαΐου 2012 σχετικά με το πλαίσιο ανακεφαλαιοποίησης και εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα, CON/2012/39, 1 επ.

75.Βλ., άρθρο 27 του ν. 3601/2007.

76.Κατά την έννοια της περ. δ' της παρ. 10 του άρθρου 5 του ν. 3601/2007.

77.Ανάκληση άδειας πιστωτικού ιδρύματος είναι η ατομική διοικητική πράξη, την οποία εκδίδει η ΤτΕ και με την οποία αυτή, για καθορισμένους στο νόμο λόγους, καταργεί προηγούμενη απόφαση της περί χορηγίσεως της άδειας. Οι λόγοι ανάκλησης της άδειας του πιστωτικού ιδρύματος προβλέπονται στο άρθρο 8 του ν. 3601/2007. Βλ., σχετ. *Ψυχομάνης* (2009²), 340 επ.

παρ. 4 του ν. 3601/2007, μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα, ή γίνει μεταβίβαση των περιουσιακών του στοιχείων σε άλλο πιστωτικό ίδρυμα, σύμφωνα με το άρθρο 63Δ του ίδιου νόμου, οπότε η άδεια του αρχικού πιστωτικού ιδρύματος ανακαλείται και αυτό τίθεται σε ειδική εκκαθάριση⁷⁸. Η περί ειδικής εκκαθάρισεως απόφαση της ΤτΕ δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Συνέπεια της θέσεως ενός πιστωτικού ιδρύματος σε καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης είναι το ασυμβίβαστο της αναλογικής εφαρμογής των διατάξεων του ΠτΚ, δηλ. «το πιστωτικό ίδρυμα δεν δύναται να κηρυχθεί σε πτώχευση ούτε είναι δυνατόν να ανοίξει επ' αυτού προπρωχευτική διαδικασία εξυγίανσης»⁷⁹. Επιπλέον, από την κοινοποίηση της απόφασης ανάκλησης στο πιστωτικό ίδρυμα, αυτό συνεχίζει τις τραπεζικές του εργασίες κανονικά, εκτός από την αποδοχή καταθέσεων και των εργασιών αυτών, οι οποίες ρητά εξαιρέθηκαν με την ανακλητική απόφαση της ΤτΕ.

Κατόπιν δε ασκήσεως της κανονιστικής αρμοδιότητας της ΤτΕ, η οποία απορρέει από το άρθρο 68 παρ. 2 του ως άνω νόμου, θεσπίστηκε ο Κανονισμός ειδικής εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων⁸⁰, με τον οποίο εισάγονται ειδικότεροι κανόνες για ορισμένα στάδια της διαδικασίας ειδικής εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων, οπότε δεν τυγχάνουν εφαρμογής οι διατάξεις του ΠτΚ, παρά μόνο συμπληρωματικά για όσα σημεία δεν ρυθμίζει ο ως άνω Κανονισμός. Οι ειδικότεροι αυτοί κανόνες αφορούν τα όργανα της ειδικής εκκαθάρισης και ορισμένα στάδια της εξέλεξης και ρευστοποίησης της υπό ειδική εκκαθάριση περιουσίας του πιστωτικού ιδρύματος, όπως την απογραφή, την αναγγελία των πιστωτών, την επαλήθευση, την εκποίηση και την διανομή της.

Συγκεκριμένα, ο διορισθείς ειδικός εκκαθαριστής, μετά τη θέση του πιστωτικού ιδρύματος σε εκκαθάριση, αναλαμβάνει καθήκοντα και ασκεί ορισμένα δικαιώματα του αναφορικά με συγκεκριμένα περιουσιακά στοιχεία του πιστωτικού ιδρύματος, όπως π.χ. το δικαίωμα επιλογής, το δικαίωμα αποχωρισμού, το δικαίωμα είσπραξης απαιτήσεων, κατάθεσης και ανάληψης χρημάτων, καθώς και το δικαίωμα σύναψης συμβιβασμού επί απαιτήσεων, με ή χωρίς άδεια της ΤτΕ, ανάλογα με το ποσό της απαίτησης. Εν συνεχεία, αφού λάβει όλα τα αναγκαία εξασφαλιστικά και συντηρητικά μέτρα προς διασφάλιση της υπό ειδική εκκαθάριση περιουσίας, θα ξεκινήσει την διαδικασία απογραφής της περιουσίας, υποβάλλοντας και την σχετική έκθεση εντός προθεσμίας δύο (2) μηνών, χρονικό διάστημα, το οποίο μπορεί να παραταθεί για άλλους δύο (2) μήνες το ανώτερο, κατόπιν αποφάσεως της ΤτΕ.

78. Η ιδέα της σύστασης νέου μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος και της θέσης σε εκκαθάριση του αρχικού δεν είναι καινούρια. Αυτή η πρακτική ξεκίνησε από το παράδειγμα της Τράπεζας Κρήτης Α.Ε., η οποία τέθηκε σε εκκαθάριση και παράλληλα, της δόθηκε άδεια να ιδρύσει νέα τράπεζα, με μεταφορά σ' αυτήν εξειδικευμένων περιουσιακών στοιχείων. Οι δανειστές της υπό εκκαθάριση τράπεζας, οι απαιτήσεις των οποίων δεν μεταβιβάστηκαν στο νέο ν. π., ικανοποιούνται από το προϊόν της εκκαθάρισης. Οι μετοχές της νέας τράπεζας, που κατέχονται από την υπό εκκαθάριση τράπεζα, δεν κατάσχονται αλλά το τίμημα πώλησής τους υπάγεται στο προϊόν της εκκαθάρισης. Βλ., σχετ. ΑΠ 1440/2000, ΕΤρΑξΧρΔ 2002, 483. Επίσης, και με βάση προϊσχύσαν δικαίο, επιτρεπόταν σε τράπεζα που τίθεται σε εκκαθάριση, να ιδρύσει τράπεζα με τη μεταφορά σ' αυτήν στοιχείων του ενεργητικού και παθητικού της (άρθρο 1 παρ. 1 εδ. α' ν. 2330/1995).

79. Άρθρο 68 παρ. 1 περ. α' ν. 3601/2007.

80. ΕΠΑΘ 21/2/4.11.2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: www.bankofgreece.gr

Παράλληλα, εντός προθεσμίας δέκα (10) ημερών από τον διορισμό του, ο ειδικός εκκαθαριστής καλεί του πιστωτές του πιστωτικού ιδρύματος να αναγγείλουν τις απαιτήσεις τους, με πρόσκληση, η οποία δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της ΤτΕ και σε πέντε (5) ημερήσιες εφημερίδες, εκ των οποίων οι δύο (2) τουλάχιστον θα πρέπει να εκδίδονται στην έδρα του πιστωτικού ιδρύματος και μία (1) να είναι οικονομική. Έπειτα, οι πιστωτές θα πρέπει να αναγγεληθούν εγγράφως στον ειδικό εκκαθαριστή μέσα σ' ένα (1) μήνα από την τελευταία δημοσίευση της πρόσκλησης, προσκομίζοντας συνάμα έγγραφα αποδεικτικά της απαιτήσεως τους, ώστε να ακολουθήσει η διαδικασία της επαλήθευσης, η οποία θα πρέπει να διεξαχθεί εντός των επόμενων τριών (3) μηνών, με δυνατότητα άπαξ δίμηνης παράτασης της με απόφαση της ΤτΕ. Η επαλήθευση διεξάγεται από το ειδικό εκκαθαριστή εγγράφως και χωρίς παράσταση των πιστωτών, με αντιπαράβολή των προσκομισθέντων εγγράφων του πιστωτή με τα βιβλία και τα λοιπά έγγραφα του πιστωτικού ιδρύματος. Αν τα στοιχεία δεν συμπίπτουν, ο ειδικός εκκαθαριστής μπορεί να προβάλλει αντιρρήσεις, τις οποίες και σημειώνει στην σχετική έκθεση που υποβάλλει στην ΤτΕ. Αφότου δε δημοσιευτεί κατά τα ανωτέρω και η εν λόγω έκθεση, οι πιστωτές έχουν στην διάθεση τους προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από την τελευταία δημοσίευση για να προβάλουν τις δικές τους αντιρρήσεις.

Στη συνέχεια και μετά την υποβολή της έκθεσης απογραφής του ειδικού εκκαθαριστή στην ΤτΕ, γίνεται εκποίηση των υπό εκκαθάριση περιουσιακών στοιχείων, με σχετική γνωστοποίηση προ πέντε (5) ημερών στην ΤτΕ, η οποία μπορεί να αντιπαχθεί ή να προβλέψει διατυπώσεις στην εκποίηση ορισμένων περιουσιακών στοιχείων. Η εκποίηση γίνεται κατά τα άρθρα 148 επ. του ΠτΚ, ενώ όσον αφορά τα ακίνητα, θα πρέπει να επισημανθεί ότι εκποιούνται μόνο εφόσον οι ενέγγυοι πιστωτές δεν κίνησαν τη διαδικασία αναγκαστικής εκτέλεσης πριν την υποβολή της έκθεσης απογραφής. Τέλος, μόλις ολοκληρωθεί η εκποίηση, συντάσσεται από τον ειδικό εκκαθαριστή ο πίνακας διανομής, ο οποίος υποβάλλεται στην ΤτΕ, τηρουμένων των προϋποθέσεων δημοσιότητας και των λοιπών σχετικών διατάξεων του ΠτΚ.

2.3.2. Η εκούσια ειδική εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων

Η ειδική εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων μπορεί, εκτός από αναγκαστική, να είναι και εκούσια, βάσει του άρθρου 12 του ν. 3458/2006, η οποία πρόκειται για λύση επερχόμενη με απόφαση της ΓΣ του πιστωτικού ιδρύματος. Κατά την εκούσια ειδική εκκαθάριση το πιστωτικό ίδρυμα υποχρεώνεται να υποβάλει στην ΤτΕ σχετικό ερώτημα πριν από τη λήψη της σχετικής απόφασης, καθώς είναι απαραίτητη η γνωμοδότησή της επ' αυτού. Η έναρξη διαδικασίας εκούσιας εκκαθάρισης δεν εμποδίζει την λήψη οιασδήποτε μέτρων εξυγίανσης ή εκκαθάρισης από τις αρμόδιες διοικητικές ή δικαστικές αρχές, αντίθετα, από όσα ισχύουν στην αναγκαστική εκκαθάριση, όπου μόνο τα μέτρα εξυγίανσης των άρθρων 63Δ και 63Ε είναι επιτρεπτά προς χρήση, σύμφωνα με όσα αυτά ορίζουν⁸¹.

⁸¹Βλ., ενότητες 2.2.4. και 2.2.5. του παρόντος Κεφαλαίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

1. Κοινοτικό επίπεδο

1.1. Ο ορισμός της έννοιας «μέτρα εξυγίανσης»

Σύμφωνα με το άρθρο 2 της Οδηγίας 2001/24/EK για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, ως μέτρα εξυγίανσης θεωρούνται *«τα μέτρα, τα οποία έχουν σκοπό να διαφυλάξουν ή να αποκαταστήσουν την οικονομική κατάσταση πιστωτικού ιδρύματος και είναι δυνατόν να θίξουν προϋπάρχοντα δικαιώματα τρίτων, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων που συνεπάγονται τη δυνατότητα αναστολής πληρωμών, αναστολής εκτελεστικών μέτρων ή μείωσης των απαιτήσεων»*. Εκ πρώτης όψεως η ύπαρξη του ορισμού αυτού εντός του κειμένου της ως άνω Οδηγίας φαίνεται να σημαίνει συμφωνία μεταξύ των κρατών μελών ως προς αυτόν, όμως η πραγματικότητα είναι τελείως διαφορετική⁸², και αυτή καταδεικνύεται εμπράκτως και από το μακροσκελές περιεχόμενο του, το οποίο αφήνει πολλά κενά στο τι τελικώς μπορεί να θεωρηθεί «μέτρο εξυγίανσης».

Καταρχήν, πρέπει να αντιληφθεί κανείς ότι δεν έχουν όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ αντίστοιχες διαδικασίες εξυγίανσης για τα πιστωτικά ιδρύματα, αλλά πιθανόν να έχουν παρεμφερείς διαδικασίες, για τις οποίες θα πρέπει να βρεθεί μία κοινή παράμετρος⁸³ ώστε αυτές να μπορούν να αναγνωρισθούν και από τα λοιπά κράτη μέλη ως διαδικασίες εξυγίανσης. Και μπορεί το να βρεθεί μία κοινή παράμετρος να μην ακούγεται πολύ δύσκολο, ωστόσο υπάρχουν πολλές παγίδες – δυσκολίες στις οποίες μπορεί να πέσει κάποιος. Για παράδειγμα, ένα από τα πιο δύσκολα ζητήματα είναι η κατηγοριοποίηση μίας προβλεπόμενης ενέργειας στα μέτρα προληπτικής εποπτείας ή στα μέτρα εξυγίανσης, καθώς τα όρια τους είναι πολλές φορές δυσδιάκριτα⁸⁴. Επιπλέον, ο χαρακτηρισμός τους ως μέτρα προληπτικής εποπτείας ή ως μέτρα εξυγίανσης δεν μπορεί να αποφευχθεί, καθώς είναι ουσιώδες κριτήριο για το αν αυτά εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ως άνω Οδηγίας ή όχι⁸⁵.

Μία ακόμη μεγάλη σκόπελος ως προς την ερμηνεία του όρου «μέτρα εξυγίανσης» προκύπτει

82. Αυτό αποδεικνύεται εύκολα και από το γεγονός ότι η πρόταση οδηγίας που αφορά την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων παρουσιάστηκε από την Επιτροπή στο Συμβούλιο στις 31.12.1985 (ΕΕ 31.12.1985, C. 356/55) και χρειάστηκαν 16 ολόκληρα χρόνια για να θεσπιστεί η επίσημη Οδηγία 2001/24/EK για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων.

83. *Deguee*, EBLR 2004, 102 επ.

84. Είναι εύλογο ότι μέτρα που ανήκουν στις εποπτικές εξουσίες της κεντρικής τράπεζας και δεν συνδέονται με αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης του πιστωτικού ιδρύματος δεν θα πρέπει να αποτελούν μέτρα εξυγίανσης. Αυτό, εξάλλου, προκύπτει και από την αιτιολογική σκέψη 8 του Προοιμίου της Οδηγίας.

85. Αυτό προκύπτει και από τις παραγράφους 8 και 9 του προοιμίου της Οδηγίας, οι οποίες ξεκάθαρα εξαιρούν τα μέτρα προληπτικής εποπτείας από το πεδίο εφαρμογής της.

και από τη διαφορετική φιλοσοφία των κανόνων δικαίου που εφαρμόζει κάθε κράτος μέλος⁸⁶. Σε κάποια κράτη μέλη υπάρχουν γενικά «insolvency procedures», δηλ. διαδικασίες αφερεγγυότητας⁸⁷, οι οποίες δεν κάνουν διάκριση μεταξύ εξυγίανσης και εκκαθάρισης, καθώς συμπεριλαμβάνουν και τις δύο σε ενιαίο όλο. Τι θα συμβεί στην περίπτωση αυτή; Ποιο κομμάτι τους θα θεωρηθεί μέτρο εξυγίανσης και ποιο μέτρο εκκαθάρισης; Περαιτέρω, η εφαρμογή των μέτρων εξυγίανσης, σε κάποια κράτη μέλη γίνεται από αρμόδιες διοικητικές αρχές, ενώ σε κάποια άλλη από τις αρμόδιες δικαστικές, οι οποίες είναι προφανές ότι ακολουθούν σίγουρα εντελώς διαφορετικές και πιο χρονοβόρες πρακτικές.

Συνεπώς, όλες αυτές οι συνιστώσες αναδεικνύουν την πολυσημία του όρου «μέτρα εξυγίανσης», ο οποίος παρά την προσπάθεια του ορισμού της Οδηγίας να τον βάλει σε ένα «καλούπι», μάλλον δεν το καταφέρνει. Το κενό αυτό της Οδηγίας επιχείρησε να συμπληρώσει ο εθνικός νομοθέτης με τον ν. 3458/2006, ο οποίος ενσωμάτωσε την Οδηγία στην ελληνική έννομη τάξη, προσπαθώντας να περισώσει την ασφάλεια δικαίου⁸⁸, απαριθμώντας ενδεικτικά τα μέτρα εξυγίανσης που συγκεντρώνουν τις προδιαγραφές που θέτει η Οδηγία και που θα αναγνωρίζονται στα κράτη μέλη, αν αυτά ανοίξουν στην Ελλάδα⁸⁹. Όσον αφορά, πάντως, την νοηματική και ουσιαστική ισοδυναμία τους με τα αντίστοιχα μέτρα εξυγίανσης των άλλων κρατών μελών δεν γίνεται καμία αναφορά⁹⁰. Η έλλειψη καθορισμού συγκεκριμένων μέτρων εξυγίανσης, δηλ. η έλλειψη θέσπισης κανόνων ουσιαστικού δικαίου, κοινών για όλη την Κοινότητα, κατακρημνίζει τελικά και τα θετικά στοιχεία του κανόνα της *lex concursus* δηλ. του δικαίου του κράτους μέλους της καταστατικής

86. *Garcia/Lastra/Nieto*, LSE Financial Markets Group Paper Series 2009, 11 επ.

87. Η αποφυγή αναφοράς της Οδηγίας στην έννοια «αφερεγγυότητα» κάθε άλλο παρά τυχαία είναι, ερχόμενη έτσι σε αντίθεση με τον Κανονισμό 1346/2000 περί διαδικασιών αφερεγγυότητας. Η στάση αυτή μαρτυρά την ανησυχία της τραπεζικής νομοθεσίας να προλαμβάνει την οικονομική δυσπραγία ενός πιστωτικού ιδρύματος πριν αυτή μετεξελιχθεί σε αφερεγγυότητα ή παύση πληρωμών. Φυσικά αυτό αναδεικνύει για ακόμα μία φορά την έντονη εποπτική λειτουργία της συλλογικής αυτής διαδικασίας επί των πιστωτικών ιδρυμάτων, επιτείνοντας το δυσδιάκριτο προληπτικής εποπτείας – μέτρων εξυγίανσης.

88. Ως μέτρα εξυγίανσης ορίζονται στο άρθρο 3 περ. στ' του ν. 3458/2006: α) ο διορισμός επιτρόπου με απόφαση της ΤτΕ κατ' εφαρμογή του άρθρου 8 παρ. 1-7 α.ν. 665/1951, β) η παράταση από την Τράπεζα της Ελλάδος, σε εφαρμογή της περ. β' της παρ. 1 του άρθρου 22 του ν. 2076/1992, του χρόνου εκπλήρωσης ορισμένων ή του συνόλου των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων πιστωτικού ιδρύματος για χρονικό διάστημα μέχρι δύο (2) μηνών που μπορεί να ανανεωθεί με Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για έναν (1) ακόμα μήνα, καθώς και ο διορισμός με την ίδια πράξη και για το ίδιο χρονικό διάστημα Επιτρόπου, γ) κάθε άλλο μέτρο που προβλέπεται από τις ισχύουσες διατάξεις που έχει ως περιεχόμενο τα "μέτρα εξυγίανσης", όπως αυτά ορίζονται παραπάνω.

89. *Περάκης*, ΧρηΔικ 2007, 17 επ.

90. Εδώ έγκειται και μία από τις σημαντικότερες διαφορές του με τον Κανονισμό 1346/2000 περί διαδικασιών αφερεγγυότητας. Ο τελευταίος στα Παραρτήματα Α και Β καθορίζει συγκεκριμένα ποies θεωρούνται τελικά διαδικασίες αφερεγγυότητας και ποies εκκαθάρισης. Με αυτόν τον τρόπο υλοποιείται καλύτερα ο στόχος του Κανονισμού, ο οποίος δεν διαφέρει και πολύ από αυτόν της Οδηγίας. Συγκεκριμένα, η αναφορά σε συγκεκριμένες διαδικασίες ανά κράτος μέλος πετυχαίνει την αποφυγή θέσπισης ενιαίας διαδικασίας αφερεγγυότητας, χωρίς αυτό να θέτει σε κίνδυνο την αποτελεσματική και αποδοτική λειτουργία των διασυνοριακών διαδικασιών αφερεγγυότητας. Ωστόσο, και στην πρόταση Οδηγίας για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, η πρόοδος της οποίας είχε ανασταλεί από το 1988, υπήρχε σχετικό παράρτημα με τα μέτρα εξυγίανσης και εκκαθάρισης ανά κράτος μέλος, ωστόσο τελικώς δεν υιοθετήθηκε. Βλ., σχετ. για την πρόταση Οδηγίας σε: *Βελέντζα*, ΕΤρΑΧρΔ 1997, 62 επ.

έδρας του πιστωτικού ιδρύματος. Και αυτό γιατί ακόμα παραμένει το ερώτημα: πόσο εύκολο είναι τελικά τα οιοδήποτε μέτρα εξυγίανσης που έχουν ληφθεί από το κράτος μέλος καταγωγής ενός πιστωτικού ιδρύματος να παράγουν τα αποτελέσματά τους σε ολόκληρη την Κοινότητα, εφόσον δεν ξεκινούν από ενιαία νοηματική και νομική βάση;

Πλέον, όλη αυτή την νομική ασάφεια προσπαθεί να περισώσει η νέα πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής, η οποία στο άρθρο 31 κατονομάζει τα τέσσερα εργαλεία εξυγίανσης που έχουν στη διάθεση τους οι αρμόδιες αρχές ενός κράτους μέλους προκειμένου να διασώσουν ένα πιστωτικό ίδρυμα, ένα χρηματοδοτικό ίδρυμα ή μία εταιρία συμμετοχών. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 107 παρ. 2 της νέας πρότασης Οδηγίας, ο ως άνω αναφερόμενος ορισμός των μέτρων εξυγίανσης αντικαθίσταται ως εξής: *«μέτρα εξυγίανσης είναι τα μέτρα, τα οποία έχουν σκοπό να διαφυλάξουν ή να αποκαταστήσουν την οικονομική κατάσταση πιστωτικού ιδρύματος και είναι δυνατόν να θίξουν προϋπάρχοντα δικαιώματα τρίτων, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων που συνεπάγονται τη δυνατότητα αναστολής πληρωμών, αναστολής εκτελεστικών μέτρων ή μείωσης των απαιτήσεων · τα εν λόγω μέτρα περιλαμβάνουν την εφαρμογή των εργαλείων εξυγίανσης και την άσκηση των εξουσιών που προβλέπονται στην Οδηγία⁹¹...»*. Με τον τρόπο αυτό θεσπίζονται κανόνες ουσιαστικού δικαίου ως προς τα μέτρα εξυγίανσης, και έτσι κάθε κράτος μέλος θα έχει συγκεκριμένα εργαλεία που θα μπορεί να χρησιμοποιήσει και τα οποία θα λειτουργούν με τον ίδιο ακριβώς μηχανισμό σ' όλη την ΕΕ, αίροντας έτσι την νομική πολυσημία που μέχρι σήμερα επικρατούσε.

Επίσης, η νέα πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής επιλέγει ως αρμόδιες για την προώθηση των μέτρων εξυγίανσης αποκλειστικά και μόνο τις αρχές δημόσιας διοίκησης ενός κράτους μέλους⁹², και παράλληλα, απαιτεί από αυτές στο άρθρο 3 παρ. 6 και 7 αυτής να διευκρινίζουν τα καθήκοντα τους και τον τρόπο με τον οποίο αυτά ασκούν τις εξουσίες τους, ώστε να διευκολύνεται ο συντονισμός τους και να επιτυγχάνεται η αποτελεσματική εφαρμογή των μέτρων εξυγίανσης με την ταχύτητα και την ευελιξία που απαιτείται.

Φυσικά, όλη αυτή η αναμόρφωση κρίνεται απαραίτητη και είναι καλοδεχούμενη, αν και πλέον μονάχα ως ένα ακόμα ημίμετρο μπορεί να θεωρηθεί, καθώς είναι πλέον εμφανές ότι χάθηκε πολύτιμος χρόνος μέχρι την θεσμοθέτηση της. Αυτό αποδεικνύεται και από την χαμένη αισιοδοξία της απόφασης της Συνόδου Κορυφής του Ιουνίου, η οποία τελικά δεν κατέληξε ακόμα στην δημιουργία μίας τραπεζικής ένωσης με ενιαία εποπτική αρχή την ΕΚΤ, αφού πρακτικής φύσεως προβλήματα του ευρωπαϊκού οικοδομήματος την ανέστειλαν. Αν, όμως, είχε ήδη θεσπιστεί ένα ευρωπαϊκό καθεστώς εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων, τώρα τα πράγματα θα ήταν πολύ διαφορετικά, καθώς θα υπήρχε ένα – έστω μικρό – υπόβαθρο για να στηριχθεί μία τέτοια προσπάθεια. Οι ηγέτες της ΕΕ εξακολουθούν να αδρανούν, να διαφωνούν και να προσπαθούν να αποφύγουν δραστικές λύσεις, όπως π.χ. την απευθείας ανακεφαλαιοποίηση των ευρωπαϊκών τραπεζών από τον ESM, αν και

91.Εννοείται η νέα Οδηγία που ετοιμάζεται βάσει της πρότασης Οδηγίας της Επιτροπής, με όποιο αριθμό αυτή λάβει κατά τη δημοσίευσή της.

92.Άρθρο 1 παρ. 1-3 της νέας πρότασης Οδηγίας.

γνωρίζουν ότι αυτή η ανάγκη βρίσκεται προ των πυλών.

1.2. Η δημοσιότητα των μέτρων εξυγίανσης και τα δικαιώματα τρίτων προσώπων στο κράτος υποδοχής του πιστωτικού ιδρύματος

Σύμφωνα με το άρθρο 6 της Οδηγίας 2001/24/ΕΚ για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων προβλέπεται ο ακόλουθος κανόνας αναφορικά με τη δημοσιότητα των λαμβανομένων μέτρων εξυγίανσης: η διοικητική ή δικαστική αρχή που τα διατάσσει οφείλει να δημοσιεύσει απόσπασμα της απόφασης της στην Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ και σε δύο εθνικές εφημερίδες κάθε κράτους μέλους υποδοχής. Αυτή η πρακτική θα πρέπει να τηρηθεί μόνο εφόσον τα μέτρα εξυγίανσης θίγουν δικαιώματα τους στο κράτος μέλος υποδοχής του πιστωτικού ιδρύματος. Επομένως, η λήψη της απόφασης αναφορικά με την επιβολή μέτρων εξυγίανσης επί ενός πιστωτικού ιδρύματος είναι δυνατόν να παραμείνει «κρυφή» για τρίτα πρόσωπα, εφόσον πιθανολογηθεί ότι η εφαρμογή τους δεν πρόκειται να θίξει δικαιώματα τρίτων σε κράτος μέλος υποδοχής.

Το ζήτημα αυτό όμως γεννά σοβαρούς προβληματισμούς⁹³. Καταρχήν, η αρμόδια διοικητική ή δικαστική αρχή για την επιβολή των μέτρων εξυγίανσης με ποιο κριτήριο θα πιθανολογήσει το αν θίγονται ή όχι δικαιώματα τρίτων προσώπων στο κράτος μέλος υποδοχής; Πώς και πότε θα πληροφορηθούν για την ύπαρξη δικαιωμάτων τρίτων σε ένα άλλο κράτος, ώστε να μην προβεί σε δυσάρεστες προς αυτούς ενέργειες, δεδομένης της απουσίας συγκεκριμένου πλάνου επικοινωνίας; Επιπλέον, η μη δημοσίευση των μέτρων εξυγίανσης στο κράτος υποδοχής μπορεί να θίξει αναπόφευκτα την εμπιστοσύνη των καταθετών στο προς εξυγίανση πιστωτικό ίδρυμα και κατά συνέπεια να θέσει σε κίνδυνο την οικονομική του ανάκαμψη, αφού οι τελευταίοι μπορεί να βρεθούν προ εκπλήξεων μετά την εφαρμογή κάποιου δυσμενούς για το κοινό μέτρο εξυγίανσης όπως π.χ. η αναστολή πληρωμών. Συνεπώς, προκειμένου να αποφεύγεται όλη αυτή η ανασφάλεια δικαίου, θα έπρεπε και τα μέτρα εξυγίανσης να τυγχάνουν δημοσιότητας σε όλες τις περιπτώσεις και ανεξάρτητα από το αν αυτά θίγουν δικαιώματα τρίτων ή όχι⁹⁴.

Η νέα πρόταση Οδηγίας, σύμφωνα με τα άρθρα 74 επ. αυτής, προσπαθεί να επιλύσει τους ως άνω προβληματισμούς. Συγκεκριμένα, υποχρεώνει τις αρμόδιες αρχές να ενημερώνουν πλήρως και χωρίς καθυστέρηση στις σχετικές αρχές εξυγίανσης στα κράτη μέλη υποδοχής αναφορικά με κάθε μέτρο που αυτές αποφασίζουν, ανεξάρτητα από το αν αυτό θίγει ή όχι δικαιώματα τρίτων. Η ενημέρωση αυτή θα πρέπει να είναι αιτιολογημένη και να λαμβάνει τη μορφή της δημόσιας κοινοποίησης. Επιπλέον, οι αρχές εξυγίανσης θα πρέπει να γνωστοποιούν κάθε δράση τους και στο κοινό και να προβαίνουν σε εύλογες ενέργειες κοινοποίησης τους σε γνωστούς μετόχους και

⁹³ Μουσταίρα, Αρμ 2005, 328.

⁹⁴ Με άλλα λόγια, είτε ο τρίτος πιστωτής έχει δικαίωμα να ασκήσει προσφυγή κατά του κράτους μέλους καταγωγής του πιστωτικού ιδρύματος αναφορικά με το επιβληθέν μέτρο εξυγίανσης είτε όχι, δεν θα πρέπει να στερείται του δικαιώματος πληροφόρησης επί των επιβληθέντων μέτρων, διότι κάτι τέτοιο θα έχει συνέπειες και για τον ίδιο, για τις οποίες θα πρέπει να είναι ενήμερος, ανεξαρτήτως του αν δύναται ή όχι να στραφεί εναντίον τους.

πιστωτές. Ειδικότερα, όταν τα μέτρα εξυγίανσης περιλαμβάνουν αναστολή υποχρεώσεων πληρωμής ή παράδοσης ή αναστολή δικαιωμάτων καταγγελίας, τότε οι αρχές εξυγίανσης θα πρέπει να δημοσιεύουν ειδοποίηση, στην οποία θα καθορίζονται οι όροι και η περίοδος αναστολής. Τα δε μέσα που θα χρησιμοποιούνται για την ειδοποίηση του ευρέος επενδυτικού κοινού θα είναι ο επίσημος διαδικτυακός τόπος της εκάστοτε αρχής εξυγίανσης του πιστωτικού ιδρύματος ή ο διαδικτυακός τόπος της EAT, ο διαδικτυακός τόπος του ιδρύματος υπό εξυγίανση, καθώς και αυτά που χρησιμοποιούνται για την κοινολόγηση των ρυθμιζόμενων πληροφοριών του πιστωτικού ιδρύματος αναφορικά με μετοχές ή άλλα μέσα ιδιοκτησίας του ιδρύματος υπό εξυγίανση που έχουν εισαχθεί προς διαπραγμάτευση σε ρυθμιζόμενη αγορά. Η νέα πρόταση Οδηγίας, επομένως, προσπαθεί να καλύψει με πλήρες τρόπο την ενημέρωση των θιγόμενων τυχόν πιστωτών και μετόχων, διασφαλίζοντας το δικαίωμα ενημέρωσης τους ανεξάρτητα από το αν αυτοί μπορούν ή δεν μπορούν να προσφύγουν κατά των επιβαλλόμενων μέτρων. Τα βήματα αυτά είναι αναμφισβήτως θετικά, ωστόσο δεν παύει η εισαγωγή τους στην ευρωπαϊκή νομοθεσία να είναι αργοπορημένη...

1.3. Η αναποτελεσματικότητα του κανόνα της *lex concursus* στο πλαίσιο υποκαταστημάτων αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων με καταστατική έδρα εκτός της ΕΕ

Η Οδηγία 2001/24/EK για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων δεν αφορά αποκλειστικά και μόνο τα πιστωτικά ιδρύματα με καταστατική έδρα εντός της Κοινότητας, αλλά και τα υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν εντός τουλάχιστον δύο κρατών μελών της Κοινότητας αλλά η έδρα τους βρίσκεται πέρα των συνόρων της. Στην περίπτωση, λοιπόν, ενός πιστωτικού ιδρύματος με έδρα εκτός της Κοινότητας, τίθεται το εξής ερώτημα: ποιες αρχές θα είναι αρμόδιες για την εφαρμογή των μέτρων εξυγίανσης και πώς θα συνεργαστούν μεταξύ τους. Το πρόβλημα δε αυτό διευρύνεται ακόμα περισσότερο, αν αναλογιστεί κανείς την περίπτωση το αλλοδαπό πιστωτικό ίδρυμα να έχει υποκαταστήματα και σε διαφορετικά κράτη μέλη εντός της Κοινότητας. Η αποτελεσματικότητα του κανόνα της *lex concursus* βρίσκεται και πάλι στο προσκήνιο και, δεδομένης και της πολυσημίας του όρου «μέτρα εξυγίανσης», το ζήτημα περιπλέκεται ολοένα και περισσότερο.

Ο κανόνας της *lex concursus*, ακολουθώντας πιστά την αρχή της καθολικότητας, προέβλεπε την εφαρμογή ενός συνόλου κανόνων δικαίου, αυτών του κράτους όπου το πιστωτικό ίδρυμα έχει την καταστατική του έδρα. Όμως, κάτι τέτοιο δεν είναι εφικτό στην περίπτωση των αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων με υποκαταστήματα εντός της Κοινότητας, διότι τότε έχουμε προς εφαρμογή τους κανόνες δικαίου του κράτους αυτού από τις αρμόδιες αρχές του, οι οποίες θα πρέπει να συντονιστούν με τις αντίστοιχες αρμόδιες αρχές των κρατών υποδοχής όπου έχει υποκαταστήματα το αλλοδαπό πιστωτικό ίδρυμα. Ωστόσο, ο τρόπος με τον οποίο θα γίνει ο συντονισμός των ενεργειών τους είναι αρκούντως ασαφής, και θέτει επιπλέον ως απορία, του ποια *lex concursus* θα επικρατήσει

αναφορικά με τα τυχόν υποκαταστήματα ενός αλλοδαπού πιστωτικού ιδρύματος στα περισσότερα του ενός κρατών μελών της ΕΕ, δεδομένης της εφαρμογής της αρχής της καθολικότητας.

Όλη αυτή η ασάφεια θέτει ερωτηματικά ως προς την αποτελεσματική εφαρμογή του κανόνα της *lex concursus* και καταστρατηγεί εμφανώς την αρχή της καθολικότητας. Στην πράξη δηλ. θα ξεκινήσουν διαδικασίες εξυγίανσης σε κάθε κράτος μέλος, όπου βρίσκονται τα υποκαταστήματα του αλλοδαπού πιστωτικού ιδρύματος με αμφίβολα για τους καταθέτες και τους πιστωτές αποτελέσματα, καθιστώντας σίγουρη την καθυστέρηση του μεταξύ τους συντονισμού.

Όλα αυτά τα προβλήματα προϋπήρχαν αναφορικά με την εφαρμογή της *lex concursus* στην εξυγίανση των διασυνοριακών πιστωτικών ιδρυμάτων, ωστόσο έπρεπε να «απογυμνώσει» η οικονομική κρίση την εικονική τους ευφορία για να εκτιμηθούν σωστά όλα τα ελαττώματα της Οδηγίας 2001/24/ΕΚ και να αρχίσουν οι συζητήσεις για την αναδιαμόρφωση του καθεστώτος εξυγίανσης και εκκαθάρισης τους. Όμως, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, όλη αυτή η προσπάθεια που εκτυλίσσεται μέσω της νέας πρότασης Οδηγίας, αν και χρήσιμη, έρχεται να επιλύσει όλα τα ως άνω αναφερθέντα νομικά προβλήματα κατόπιν «εορτής».

2. Εθνικό επίπεδο

2.1. Προϋποθέσεις ενεργοποίησης των μέτρων εξυγίανσης

Βασικές προϋποθέσεις-λόγοι για την ενεργοποίηση των μέτρων εξυγίανσης, πέραν των ειδικότερων που μπορεί να προβλέπονται για το καθένα μέτρο ξεχωριστά⁹⁵, είναι οι εξής: α) «η ανάγκη σταθεροποίησης του πιστωτικού ιδρύματος ή αποτροπής κινδύνου οικονομικής αστάθειας σε πιστωτικό ίδρυμα χάριν της συστημικής ευστάθειας», β) «η ανάγκη προστασίας της εμπιστοσύνης του κοινού, ιδίως των καταθετών, στη σταθερότητα και την εύρυθμη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος», και γ) «η πρόληψη δημιουργίας συστημικού κινδύνου ή καταστάσεων αποσταθεροποιητικών του χρηματοπιστωτικού συστήματος, λαμβανομένων υπόψη και των συνθηκών που επικρατούν στην τραπεζική και διατραπεζική αγορά»⁹⁶. Η απαρίθμηση αυτών των τριών λόγων είναι ενδεικτική, και όχι περιοριστική, συνεπώς μπορεί να υπάρχουν και άλλες ανάλογες αιτίες που να μπορούν να οδηγήσουν σε λήψη μέτρων εξυγίανσης. Ωστόσο, ερμηνεύοντας την διάταξη από γραμματικής άποψης, οι ως άνω αναφερθέντες λόγοι δεν είναι ουσιαστικά οι λόγοι ενεργοποίησης των μέτρων εξυγίανσης αλλά ο σκοπός που επιδιώκεται με αυτά. Εξάλλου, είναι προφανές, ότι μόνος και βασικός λόγος για την ενεργοποίηση των μέτρων εξυγίανσης δεν είναι άλλος από την κακή

⁹⁵όπως π.χ. στον διορισμό επιτρόπου, βλ., σχετ. άρθρο 63Γ του ν. 3601/2007, όπως αυτό τροποποιήθηκε με το άρθρο 4 του πρόσφατου ν. 4021/2011.

⁹⁶Άρθρο 63B παρ. 2 του ν. 3601/2007, όπως αυτό τροποποιήθηκε με το άρθρο 4 του πρόσφατου ν. 4021/2011.

οικονομική κατάσταση⁹⁷ στην οποία έχει περιέλθει το εκάστοτε πιστωτικό ίδρυμα.

Ο τίτλος, επομένως, του άρθρου 63B «Προϋποθέσεις εξυγίανσης» δεν συνάδει με το περιεχόμενό του, αφού ούτε ο σκοπός της χρήσης μέτρων εξυγίανσης γίνεται διακριτός αλλά ούτε εξαιρείται και ο προληπτικός χαρακτήρας τους⁹⁸. Αιτία αυτής της αστοχίας δεν είναι άλλη από την απουσία ενός ολοκληρωμένου και όχι αποσπασματικού προγενέστερου νομοθετικού πλαισίου εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων στην χώρα μας. Ορθότερο, λοιπόν, θα ήταν να διασπασθεί το περιεχόμενο των δύο παραγράφων του άρθρου αυτού σε δύο ξεχωριστά άρθρα με τίτλους «Σκοπός των μέτρων εξυγίανσης» και «Ενδείξεις ενεργοποίησης των μέτρων εξυγίανσης» αντίστοιχα, προκειμένου να αποκατασταθεί η αναντιστοιχία τίτλου και περιεχομένου του ως άνω άρθρου.

Κατά συνέπεια, σκοπός της ενεργοποίησης των μέτρων εξυγίανσης είναι η ανάγκη διατήρησης της συστημικής σταθερότητας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και η ενίσχυση της εμπιστοσύνης του κοινού στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Η συστημική σταθερότητα είναι το πρωταρχικό μέλημα για όλα τα πιστωτικά ιδρύματα μετά την πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση, αφού με την ενοποίηση των χρηματοπιστωτικών αγορών η μετάδοση κινδύνων μεταξύ πιστωτικών ιδρυμάτων γίνεται ταχέως, κλυδωνίζοντας τα θεμέλια ολόκληρου του τραπεζικού συστήματος και αναδεικνύοντας την αποτυχία των εποπτικών αρχών, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο να τη διαχειρισθούν. Και οι δύο αυτές συνιστώσες αποτελούν ειδικότερες εκφάνσεις προστασίας του δημοσίου συμφέροντος, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η όσο το δυνατόν ομαλότερη άσκηση των βασικών τραπεζικών εργασιών του πιστωτικού ιδρύματος, η μεγιστοποίηση της αξίας των περιουσιακών του στοιχείων και το συμφέρον των πιστωτών, των καταθετών και των επενδυτών του.

Εκτός, όμως, από την επεξήγηση των κινήτρων-στόχων που οδηγούν στην επιβολή εξυγιαντικών μέτρων, στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητη και η αναφορά στους παράγοντες που συνεκτιμώνται κατά την ενεργοποίησή αυτών, οι οποίοι ουσιαστικά αποδεικνύουν την κακή κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει το πιστωτικό ίδρυμα και συνεπικουρούν την στοιχειοθέτηση της απόφασης της ΤτΕ για την λήψη τους. Αυτοί είναι οι ακόλουθοι: η διαφαινόμενη αδυναμία ανάκαμψης του πιστωτικού ιδρύματος, η αδυναμία λήψης εναλλακτικών ισοδύναμων μέτρων προς αποφυγή της κατάρρευσης του πιστωτικού ιδρύματος, οι εκτιμώμενες συνέπειες της αδυναμίας πληρωμών του πιστωτικού ιδρύματος (επίδραση σε καταθέσεις, υποχρεώσεις, συμμετοχές στο μετοχικό κεφάλαιο του πιστωτικού ιδρύματος) και η ανάγκη επώμισης των απωλειών εκ μέρους των μετόχων.

Οι τρεις πρώτοι παράγοντες που αναφέρθηκαν ανωτέρω είναι εύλογο να συνεκτιμηθούν από την ΤτΕ στην απόφαση της για τη λήψη μέτρων εξυγίανσης ενός πιστωτικού ιδρύματος, καθώς

⁹⁷ Η εκτίμηση της κατάστασης του πιστωτικού ιδρύματος θα γίνει σύμφωνα με τις προϋποθέσεις της παρ.3 του άρθρου 63B, ώστε να προκύπτει σαφώς ότι οι λόγοι λήψης των μέτρων εξυγίανσης συντρέχουν εφόσον πληρούνται οι ως άνω αναφερόμενες προϋποθέσεις.

⁹⁸ Στο νέο καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων, όπως αυτό σκιαγραφείται στον ν.3601/2007, κατόπιν της τροποποίησης του από τον ν.4021/2011, αρκούν εφεξής ισχυρές ενδείξεις μη συμμόρφωσης του πιστωτικού ιδρύματος στις υποχρεώσεις που το ως άνω νομοθετικό πλαίσιο τάσσει.

αποτελούν το βαρόμετρο της κατάστασης του. Όσον αφορά τον τέταρτο, όμως, παράγοντα δηλ. την ανάγκη να επωμιστούν πρωτίτως οι μέτοχοι του υπό εξυγίανση πιστωτικού ιδρύματος τις τυχόν απώλειες, δεν είναι καθόλου προφανής η χρησιμότητά του στην κρίση της ΤτΕ, και αυτό γιατί σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αποτελέσει κριτήριο για το αν ένα πιστωτικό ίδρυμα χρειάζεται ή όχι εξυγίανση. Απεναντίας, επισημαίνει ρητά ποιοι θα είναι αυτοί που θα επωμιστούν τις συνέπειες της εξυγίανσης, που δεν είναι άλλοι από τους μετόχους του. Διαφαίνεται δηλ. εδώ όχι η αποτύπωση της κατάστασης του προς εξυγίανση πιστωτικού ιδρύματος αλλά τα αποτελέσματά της, τα οποία επιβάλλουν την ανάγκη για κάμψη των νόμιμων συμφερόντων των μετόχων προς εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος, γεγονός που έχει συνοδευτεί από ποικίλα ζητήματα αντισυνταγματικότητας⁹⁹. Κατά την άποψη μου, θα έπρεπε να απουσιάζει παντελώς μία τέτοιου είδους αναφορά, καθώς αποτελεί ουσιαστική πρόκληση για τους μετόχους, αφού τους φέρεται ως υπεύθυνους για την αποτυχία και τα οικονομικά προβλήματα του πιστωτικού ιδρύματος, ενώ άλλοι είναι οι πραγματικοί ένοχοι για την κατάσταση του¹⁰⁰.

2.2. Ο ενισχυμένος ρόλος του επιτρόπου και η αξιολόγησή του ως αμιγώς εξυγιαντικού θεσμού

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του νέου νόμου για την εξυγίανση και την εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων είναι ο ενισχυμένος ρόλος του επιτρόπου, καθώς διευρύνονται οι προϋποθέσεις διορισμού του. Ο επίτροπος πλέον δεν διορίζεται μόνο δυνητικά αλλά και υποχρεωτικά. Μάλιστα, σε ορισμένες περιπτώσεις, η παρουσία του καθίσταται απαραίτητη, όπως π.χ. στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου¹⁰¹, καθώς αυτός είναι που λαμβάνει την σχετική απόφαση, κατόπιν φυσικά ρητής εντολής της ΤτΕ. Παρατηρείται, συνεπώς, ο νέος διττός ρόλος του επιτρόπου, ο οποίος ενεργεί άλλοτε ως οιοное εταιρικό όργανο, όταν συμπράττει ή ασκεί τη διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος, και άλλοτε ως διοικητικό όργανο, όταν εκτελεί πράξεις εποπτείας για λογαριασμό της ΤτΕ. Η έννοια της σύμπραξης του επιτρόπου δεν εξειδικεύεται στον νόμο, γίνεται, ωστόσο, αντιληπτό ότι αυτή εκδηλώνεται μέσω της συναίνεσης του τελευταίου σε πράξεις διοικήσεως του πιστωτικού ιδρύματος. Δημιουργείται, επομένως, εδώ το ερώτημα του, ποια θα είναι η ευρύτητα της εξουσίας του επιτρόπου ως προς αυτές. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι εύκολη, αν η πράξη διορισμού του

⁹⁹. Το κατά πόσο αυτό είναι νόμιμο ή όχι θα εξετασθεί στην ενότητα 2.3. του αυτού κεφαλαίου.

¹⁰⁰. Η κατάσταση των υπό κατάρρευση πιστωτικών ιδρυμάτων στη χώρα μας αναλύεται στην ενότητα 2.1.4. του Κεφαλαίου Γ', όπου και αναλύεται διεξοδικά το ποιοι είναι τελικά υπεύθυνοι και ποια τα θύματα γι' αυτό.

¹⁰¹. Πριν την θέσπιση του άρθρου 63Γ, όπου ρητά προβλεπόταν αυτή η αρμοδιότητα του επιτρόπου, η Ολομέλεια του ΑΠ με την υπ' αριθ. 23/1998 είχε κάνει μία σχετική αναφορά ως προς τον προγενέστερο θεσμό του προσωρινού επιτρόπου. Συγκεκριμένα ανέφερε: «ο Διοικητής της ΤτΕ δικαιούται, όταν συντρέχουν εξαιρετικές περιπτώσεις να διορίσει σε μία τράπεζα προσωρινό επίτροπο, στον οποίο περιέρχονται οι αρμοδιότητες όλων των καταστατικών και λοιπών οργάνων της και επομένως και αυτή της αύξησης του μετοχικού της κεφαλαίου». Για την απόφαση, βλ., ΟΛΑΠ 23/1998, ΔΕΕ 1999, 66· ΜΠρΑθ 12676/1986, ΕΕμπΔ 1986, 623.

επιτρόπου προσδιορίζει ρητά τις εξουσίες του. Αν δεν το κάνει, όμως, μπορεί να δημιουργηθούν αμφιβολίες. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, πρέπει οι εξουσίες του επιτρόπου να συναρτώνται με βάση τον σκοπό του διορισμού του αλλά και τις παραβάσεις που έγιναν εκ μέρους της τράπεζας¹⁰².

Ο νέος αυτός ενισχυμένος ρόλος του επιτρόπου ήταν σχεδόν αναμενόμενο να συμβεί καθώς σε παλαιότερες περιπτώσεις τραπεζών λειτούργησε καταλυτικά¹⁰³, παρά τα προβλήματα που μπορεί να δημιουργήθηκαν¹⁰⁴. Το ζήτημα όμως είναι άλλο: ο επίτροπος λειτούργησε καταλυτικά ως μέτρο εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων ή ως όργανο προώθησης των μέτρων που επιβάλλονταν σ' αυτά από την ΤτΕ; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό μάλλον συναρτάται από τις εξουσίες που έχουν απονεμηθεί στον επίτροπο σύμφωνα με το νέο καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων. Οι βασικές του εξουσίες είναι από τη μία η διεκπεραίωση της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου και από την άλλη η σύμπραξη σε λοιπές πράξεις εποπτείας, αναφορικά με τα λοιπά μέτρα εξυγίανσης. Από μόνος του ο επίτροπος δεν μπορεί να εξυγιάνει ένα πιστωτικό ίδρυμα, χρειάζεται τα κατάλληλα εργαλεία εξυγίανσης και την έγκριση της ΤτΕ. Συνεπώς, δεν θα πρέπει να θεωρείται ως αμιγώς μέτρο εξυγίανσης, και κακώς συμπεριλαμβάνεται στη λίστα των εθνικών μέτρων εξυγίανσης του άρθρου 3 του ν. 3458/2006, αλλά ως όργανο προώθησης των άλλων αναφερόμενων στον νόμο μέτρων. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν έχει εξυγιαντικό χαρακτήρα, αλλά απλά ότι λειτουργεί πάντοτε σε συνδυασμό με κάποιο άλλο από τα μέτρα που θα αναφερθούν στη συνέχεια.

Εν συνεχεία, αναφορικά με τον νέο ρόλο του επιτρόπου διάφορα νομικά θέματα προκύπτουν κυρίως κατά τις περιπτώσεις «υποχρεωτικού» διορισμού του, ιδιαίτερα ως προς τα στοιχ. β και γ του άρθρου 63 παρ. 2¹⁰⁵. Πώς ο επίτροπος θα ασκήσει καθήκοντα που ανήκουν σύμφωνα με το κοινοτικό

102. *Ψυχομάνης* (2009²), 349 επ.

103. Ο θεσμός του επιτρόπου, που εισήχθη για πρώτη φορά με τον α.ν. 1665/1951, δοκιμάστηκε επιτυχώς την δεκαετία του 1980 στις περιπτώσεις της Τράπεζας Κεντρικής Ελλάδος και της Κρήτης. Η χρήση του θεσμού αυτού συνεχίστηκε και αργότερα σε άλλα πιστωτικά ιδρύματα. Έτσι, επίτροπος είχε διοριστεί στη Συνεταιριστική Τράπεζα Λαμίας με την ΠΤΔΕ 2467/16.10.2000, καθώς είχε κριθεί επιβεβλημένος, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα ρευστότητας, αλλά και να αποκατασταθεί η αξιοπιστία της Τράπεζας. Το έργο του τερματίστηκε με την ΠΤΔΕ 2522/29.5.2003, καθώς κρίθηκε ότι εξέλιπαν οι λόγοι για τους οποίους η εν λόγω τράπεζα τέθηκε υπό καθεστώς επιτρόπου. Ομοίως, λίγα χρόνια αργότερα, επίτροπος διορίστηκε και στην Συνεταιριστική Τράπεζα Λέσβου-Λήμνου με την ΠΤΔΕ 2559/28.3.2005, μετά την διαπίστωση παραβιάσεων κανόνων εποπτείας. Η παρουσία του κρίθηκε απαραίτητη για την βελτίωση της θέσεως της τράπεζας και την αντιμετώπιση των προβλημάτων της. Βλ., σχετ.: *Βελέντζας* (2007), 197 επ.

104. Τα παλαιότερα νομοθετικά καθεστώτα αναφορικά με τον διορισθέντα επίτροπο παρουσίαζαν αρκετά αρνητικά στοιχεία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτών ήταν ο θεσμός του «προσωρινού επιτρόπου», ο οποίος είχε εξοπλισθεί με ευρύτατες εξουσίες διοικητικού συμβουλίου και γενικής συνέλευσης, παρόλο που ήταν απλώς διοικητικό όργανο με αποτέλεσμα να καταλύεται ουσιαστικά η οικονομική ελευθερία εταίρων-μετόχων, κυρίως μέσω της χρήσης του εξυγιαντικού μέτρου της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου του πιστωτικού ιδρύματος, το οποίο ακόμη με απόφαση του επιβάλλεται. Γι' αυτό και ο θεσμός αυτός καταργήθηκε από τον έλληνα νομοθέτη, μετά από τις αλλεπάλληλες προσφυγές στο ΔΕΚ. Για τα προβλήματα συνταγματικότητας του θεσμού, βλ., ΣτΕ 2250/1985 ΝοΒ 1985, 1269.

105. Πρόκειται για τη μη συμμόρφωση της ΓΣ του πιστωτικού ιδρύματος στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου (ή την παροχή εξουσιοδότησης προς τούτο στο ΔΣ) ή στην πώληση περιουσιακών στοιχείων του πιστωτικού ιδρύματος σε άλλο τρίτο ή σε νέο μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα καθιστά υποχρεωτικό τον διορισμό του επιτρόπου.

και εθνικό δίκαιο στην ΓΣ, ιδιαίτερα όσον αφορά την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου του πιστωτικού ιδρύματος ως μέτρο εξυγίανσης; Ειδικά, ως προς το στοιχ. β' της παρ. 2 του άρθρου 63, δημιουργούνται πολλαπλά προβλήματα ερμηνείας σε συνδυασμό με το στοιχ. β' της παρ. 7 του άρθρου 62¹⁰⁶, καθώς δεν γίνεται κατανοητό σε ποιες περιπτώσεις αναφέρονται και για ποιο λόγο προβλέπεται η δεύτερη εξ' αυτών, καθώς ως προς τη μη συμμόρφωση του πιστωτικού ιδρύματος με τα μέτρα εξυγίανσης, η ΤτΕ άλλοτε «δύναται» και άλλοτε «υποχρεούται» να διορίσει επίτροπο. Επιπλέον, ως προς τη μη συμμόρφωση του πιστωτικού ιδρύματος στην απόφαση της ΤτΕ για μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων ή σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος δεν γίνονται κατανοητά τα περιθώρια μη συμμόρφωσης που το τελευταίο μπορεί να έχει.

Επίσης, στην παρ. 13 του άρθρου 63 προβλέπεται ο τερματισμός του έργου του επιτρόπου πριν από τη λήξη της θητείας του αν οι λόγοι διορισμού του κατά την παρ. 1 δεν συντρέχουν πλέον. Ορίζεται δε ότι στην περίπτωση αυτή, ο επίτροπος εξακολουθεί να ασκεί τα καθήκοντά του μέχρι το διορισμό ή την εκλογή νέου διοικητικού συμβουλίου. Η διάταξη αυτή πρέπει να διευκρινιστεί περαιτέρω, ώστε να είναι σαφές πότε πρόκειται για διορισμό και πότε περί εκλογής νέου ΔΣ, υπό ποιες προϋποθέσεις και σε ποιες προθεσμίες, καθώς και το τι θα ακολουθεί σε συνέχεια του διορισμού ή της εκλογής νέου ΔΣ.

Από όλα τα ανωτέρω συνάγεται ότι ο εθνικός νομοθέτης προσπάθησε να αναδιαμορφώσει τον ρόλο του επιτρόπου κατά τη διαδικασία εξυγίανσης ενός πιστωτικού ιδρύματος, προβλέποντας τον υποχρεωτικό διορισμό του σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, ωστόσο το έπραξε παραβλέποντας το μεγαλύτερο του «βάσανο» ως θεσμού, το οποίο τον συνοδεύει από την αρχή της θέσπισής του και δεν είναι άλλο από τα όρια της εξουσίας του απέναντι στα καταστατικά όργανα του υπό εξυγίανση πιστωτικού ιδρύματος. Προσπαθώντας να επιβάλλει το εξυγιαντικό μέτρο της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου ο επίτροπος αναπόφευκτα συγκρούεται με την ΓΣ, γεγονός το οποίο έχει φέρει στο προσκήνιο ζητήματα αντισυνταγματικότητας αλλά και σημαντική κοινοτική νομολογία¹⁰⁷. Ωστόσο, όλα αυτά τα προβλήματα δεν φαίνεται να πτόησαν τον εθνικό νομοθέτη, αφού εξακολουθεί να τον χρήζει αρμόδιο για την εφαρμογή του εξυγιαντικού μέτρου της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου.

Τέλος, πέραν τούτου, ο εθνικός νομοθέτης έχει υποπέσει και σε πολλές αντιφάσεις κατά τη διατύπωση του άρθρου 63, αναφορικά με τον άλλοτε δυνητικό και άλλοτε υποχρεωτικό διορισμό του, με τα χρονικά όρια των εξουσιών του, τα οποία δεν έχει πλήρως σκιαγραφήσει (ακριβώς όπως έχει κάνει και με τα αντικειμενικά), αλλά και με τη φύση του ως μέτρου εξυγίανσης, αποδεικνύοντας για ακόμη μία φορά τον πρόχειρο-περιστασιακό χαρακτήρα του εθνικού νομοθετικού πλαισίου εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων. Όλα αυτά φυσικά υποσκάπτουν την χρησιμότητα του επιτρόπου στην εξυγίανση ενός πιστωτικού ιδρύματος και δεν θεραπεύουν την «αχίλλειο πτέρνα» του.

106. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το στοιχείο β) της παρ. 7 του άρθρου 62, ορίζεται: «*Ανεξάρτητα από την αξιολόγηση του σχεδίου ανάκαμψης και την κατάρτιση του σχεδίου εξυγίανσης, η Τράπεζα της Ελλάδος δύναται να διορίσει στο πιστωτικό ίδρυμα επίτροπο κατά το άρθρο 63 ή να λάβει μέτρα εξυγίανσης κατά τα άρθρα 63Γ-Ε*».

107. Όλα τα ζητήματα αυτά θα αναλυθούν στην αμέσως επόμενη ενότητα (2.3.) του παρόντος κεφαλαίου.

2.3. Το νέο εξυγιαντικό μέτρο της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου πιστωτικού ιδρύματος

Η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου ως μέτρο για την αποτροπή κατάρρευσης ενός προβληματικού πιστωτικού ιδρύματος δεν είναι ξένο ως προς τη μέχρι σήμερα τραπεζική πρακτική¹⁰⁸. Ωστόσο, εισήχθη ως μέτρο εξυγίανσης σε ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων για πρώτη φορά με το άρθρο 63Γ του ν. 3601/2007¹⁰⁹, φέρνοντας έτσι στο προσκήνιο το ζήτημα του πραγματικού ρόλου των μετόχων ενός πιστωτικού ιδρύματος σε περίοδο αφερεγγυότητας του¹¹⁰.

2.3.1. Η ανάγκη διαφύλαξης νόμιμων συμφερόντων των μετόχων κατά την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου ως εξυγιαντικό μέτρο

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω (ενότητα 2.1.), βασικός σκοπός ενεργοποίησης των μέτρων εξυγίανσης είναι η εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος, γεγονός το οποίο αναπόφευκτα θέτει το ερώτημα του πώς θα διαφυλαχθούν νόμιμα συμφέροντα που θίγονται από τα μέτρα εξυγίανσης. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι αυτό των μετόχων ενός πιστωτικού ιδρύματος, όταν αποφασίζεται από τον επίτροπο η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου του, ως μέτρο εξυγίανσης που έχει ως στόχο το να επωμιστούν πρωτίστως οι τελευταίοι τις τυχόν απώλειες¹¹¹ από την εξυγίανση του πιστωτικού ιδρύματος¹¹².

Από τη θέση του νομοθέτη ξεκινούν διάφοροι νομικοί προβληματισμοί, οι οποίοι προκύπτουν όχι μόνο από το γεγονός της διαρκούς απουσίας ειδικότερων ρυθμίσεων για την προστασία των δικαιωμάτων των μετόχων μίας τραπεζικής επιχείρησης σε εθνικό επίπεδο τις τελευταίες δεκαετίες αλλά και από το γεγονός της παντελούς αντίθεσης του νέου άρθρου 63Γ παρ. 2¹¹³, που καταργεί το

¹⁰⁸. Εμφανίστηκε για πρώτη φορά με τον ν. 431/1976 «περί συμπληρώσεως και τροποποίησης των περί λειτουργίας και ελέγχου των τραπεζών διατάξεων» (ΦΕΚ/Α/236/4.9.1976), ωστόσο, λόγω των ποικίλων οικονομικών, κοινωνικών αλλά και νομικών προβλημάτων που δημιούργησε, τελικώς καταργήθηκε με το άρθρο 83 του ν.1969/1991 περί εταιρειών επενδύσεων χαρτοφυλακίου, αμοιβαίων κεφαλαίων, διατάξεων εκσυγχρονισμού και εξυγιάνσεως της κεφαλαιαγοράς και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ/Α/167/30.10.1991). Βλ., ΑΠ 491/1997, ΔΕΕ 1997, 844· ΕφΑθ 1136/1985, ΕλλΔνη 1985, 271. Μάλιστα, ο θεσμός αυτός ήταν ήδη γνωστός και σε επίπεδο επιχειρήσεων, αφού αυτές συχνά κατέφευγαν σε αύξηση του μετοχικού τους κεφαλαίου, συμφιζώντας τα χρέη τους, έτσι ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος διακοπής της παραγωγικής της λειτουργίας και κατά συνέπεια της θέσης της σε εκκαθάριση.

¹⁰⁹. Όπως αυτός τροποποιήθηκε με το άρθρο 4 του ν. 4021/2011.

¹¹⁰. Θεοχαροπούλου, Η «συμβολή των μετόχων σε περίοδο αφερεγγυότητας των τραπεζών για την αποτροπή πτώχευσης: πραγματικότητα ή ψευδαίσθηση;», ΕΕμπΔ 2003, 786 επ· Σχινάς, Αναγκαστική αύξηση κεφαλαίου «προβληματικών» ανωνύμων εταιριών και ευρωπαϊκή προστασία του δικαιώματος ιδιοκτησίας των παλαιών μετόχων, ΕΕΕυρΔ 1991, 648 επ.

¹¹¹. Βλ., άρθρο 63Β παρ.3 του ν. 3601/2007, όπως αυτό τροποποιήθηκε από το άρθρο 4 του ν.4021/2011.

¹¹². Το γεγονός αυτό δεν είναι κάτι καινούριο, αφού και στο παρελθόν ζητείτο η συνδρομή των τραπεζικών μετόχων σε δύσκολες οικονομικές συγκυρίες.

¹¹³. Συγκεκριμένα, η παρ. 2 του 63Γ αναφέρει: «Δικαιώματα προτίμησης των παλαιών μετόχων δεν ισχύουν κατά την εφαρμογή του παρόντος».

δικαίωμα προτίμησης των παλαιών μετόχων, με σημαντικές κοινοτικές και εθνικές ρυθμίσεις που αφορούν τους μετόχους γενικότερα, ανεξαρτήτως του αν αυτοί είναι μέτοχοι τραπεζικής ή μη επιχείρησης. Συγκεκριμένα, το άρθρο 63Γ παρ. 2 έρχεται σε αντίθεση με την αυξημένη προστασία που τυγχάνουν οι μέτοχοι τόσο σύμφωνα με τις ρυθμίσεις της Δεύτερης Εταιρικής Οδηγίας (Οδηγία 77/91/1976) για την προστασία των μετόχων¹¹⁴, όσο και με διατάξεις του ν. 2190/1920 περί ανωνύμων εταιριών¹¹⁵ ως προς την περιορισμένη ευθύνη των μετόχων και τον τρόπο λήψης της απόφασης για αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου μίας Α.Ε.

Συγκεκριμένα, σε επίπεδο ευρωπαϊκού δικαίου, από τα άρθρα 25 και 29 παρ. 4 & 5 της Οδηγίας 77/91/1976 (Δεύτερη Εταιρική Οδηγία)¹¹⁶, προκύπτει ότι δεν επιτρέπεται αποκλεισμός ή περιορισμός του δικαιώματος προτίμησης των παλαιών μετόχων παρά μόνο με απόφαση της ΓΣ που λαμβάνεται με αυξημένη απαρτία και πλειοψηφία ή μετά από απόφαση του οργάνου της εταιρίας, το οποίο είναι εξουσιοδοτημένο να αποφασίζει την αύξηση του καλυφθέντος κεφαλαίου, χωρίς το τελευταίο να υπερβαίνει το εγκεκριμένο κεφάλαιο¹¹⁷. Η αύξηση, όμως, του μετοχικού κεφαλαίου, σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 63Γ παρ. 1, δεν αποφασίζεται από την ΓΣ του πιστωτικού ιδρύματος αλλά από τον επίτροπο, χωρίς δηλ. την συναίνεση των μετόχων. Η υποχρεωτικώς επιβληθείσα από τον επίτροπο αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου πιστωτικού ιδρύματος έχει τύχει έντονης κριτικής¹¹⁸, καθώς θα ήταν άκρως επισφαλές τα κράτη μέλη να μπορούν να παρεκκλίνουν από τις διατάξεις της Δεύτερης Κοινοτικής Οδηγίας, διατηρώντας σε ισχύ αντίθετες ρυθμίσεις, οι οποίες θα χαρακτηρίζονταν ως ειδικές ή εξαιρετικές και θα επέτρεπαν να αποφασίζεται αύξηση του εταιρικού κεφαλαίου με διοικητικά μέτρα και χωρίς καμία απόφαση της ΓΣ. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε καταχρηστική χρήση ή και καταστρατήγηση του κοινοτικού δικαίου. Από την άλλη, ωστόσο, δεν έχουν προβλεφθεί κυρώσεις για τα κράτη μέλη που θα παρεκκλίνουν από τα ως άνω ορισθέντα.

Σε επίπεδο εθνικού δικαίου, ισχύει σύμφωνα με το άρθρο 34 παρ.1 περ. α' του ν. 2190/1920

114. Οδηγία 77/91/1976 (Δεύτερη Εταιρική Οδηγία) του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 1976 «περί συντονισμού των εγγυήσεων που απαιτούνται στα κράτη μέλη εκ μέρους των εταιριών, κατά την έννοια του άρθρου 58 δεύτερη παράγραφος της συνθήκης, για την προστασία των συμφερόντων των εταίρων και των τρίτων με σκοπό να καταστούν οι εγγυήσεις αυτές ισοδύναμες όσον αφορά τη σύσταση της ανωνύμου εταιρείας και τη διατήρηση και τις μεταβολές του κεφαλαίου της», ΕΕ 31.1.1977, L.26/1.

115. Βλ., υποσημ. 42.

116. Το ΔΕΚ, ερμηνεύοντας το άρθρο 25 παρ.1, απεφάνθη ότι έχει σκοπό να εξασφαλίζει στους μετόχους ότι καμία απόφαση περί αυξήσεως του εταιρικού κεφαλαίου και, κατά συνέπεια, περί μεταβολής των ποσοστών των μεριδίων των μετόχων δεν θα λαμβάνεται χωρίς τη συμμετοχή τους στην άσκηση της εξουσίας λήψεως αποφάσεων της εταιρίας. Βλ., Απόφ. 12.3.96, υπόθ. 441/1993, Παφίτης/Τράπεζα Κεντρικής Ελλάδος ΑΕ κλπ, Συλλ. 1996, I-01347 και *Αναγνωστοπούλου*, Κατάχρηση κοινοτικού δικαιώματος και προβληματικές επιχειρήσεις: υπόθεση Παφίτης, ΕΕΕυρΔ 1996, 354 επ.

117. *Τριανταφυλλάκης*, Η αύξηση κεφαλαίου στην αε και ο αποκλεισμός του δικαιώματος προτίμησης, 2004, 87 επ.

118. Η υποχρεωτική συνδρομή των μετόχων για τις ανάγκες εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων έχει επικριθεί από την κοινοτική νομολογία. και *Παμπούκης Κ.*, Αυξήσεις του κεφαλαίου τραπεζικής ανώνυμης εταιρίας που στηρίχθηκαν σε αντικανονικές αποφάσεις. Με την ευκαιρία της απόφασης ΔΕΚ της 12.3.1996, ΚριΕ 2/1996, 207 επ· *Σουφλερός*, Η υποχρεωτική αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου τραπεζικής ανώνυμης εταιρίας ως μέσο εξυγίανσης πιστωτικού ιδρύματος και το άρθρο 25 παρ.1 της Δεύτερης Εταιρικής Οδηγίας (Οδηγία 77/91/ΕΟΚ), 1996, 919 επ.

ότι ακριβώς και στο κοινοτικό, δηλ. η ΓΣ είναι η μόνη αρμόδια να αποφασίζει για την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου. Ωστόσο, υπάρχει μία περίπτωση, κατά την οποία θα μπορούσε να γίνει δεκτή η αναγκαστική αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου βάσει του άρθρου 13 του ίδιου νόμου. Συγκεκριμένα, το ΔΣ θα μπορούσε από μόνο του να αποφασίζει την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου, εφόσον αυτό προβλέπεται από το καταστατικό ή έχει λάβει σχετική εξουσιοδότηση από την ΓΣ. Στην περίπτωση δηλ. ενός πιστωτικού ιδρύματος υπό καθεστώς εξυγίανσης, το ρόλο της διοίκησης του την έχει αναλάβει ο διορισθείς επίτροπος και εφόσον αυτός αποφασίζει, λειτουργώντας ως εταιρικό όργανο, την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου, θα μπορούσε να το πράξει και άνευ απόφασης της ΓΣ, αρκεί φυσικά να προβλέπεται τούτο από το καταστατικό ή να έχει ρητά εξουσιοδοτηθεί από την ΓΣ¹¹⁹.

Επιπλέον, δεν θα πρέπει να λησμονηθεί και η προφανής αντίθεση του ως άνω άρθρου και με την πλουραλιστική θεωρία περί εταιρικού συμφέροντος που έχει αναδειχθεί στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης. Οι ρυθμίσεις της Δεύτερης Εταιρικής Οδηγίας έχουν εφαρμογή όχι μόνο στους κοινούς μετόχους αλλά και στους μετόχους των πιστωτικών ιδρυμάτων, δεδομένου ότι δεν υπάρχει ειδικότερη ρύθμιση γι' αυτούς. Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και με τον ν. 2190/1920 περί ανωνύμων εταιριών, ο οποίος τυγχάνει εφαρμογής και επί των πιστωτικών ιδρυμάτων, όπου δεν υπάρχουν ειδικότερες διατάξεις. Επιπλέον, και η προστασία του εταιρικού συμφέροντος, στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης, αφορά τους μετόχους των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθόσον αυτά είναι ανώνυμες εταιρίες εισηγμένες στο Χρηματιστήριο και επομένως εμπίπτουν στις διατάξεις του σχετικού νόμου.

Ως εταιρική διακυβέρνηση¹²⁰ νοείται το σύνολο των κανόνων που διέπουν τις σχέσεις των μετόχων, των διοικούντων αλλά και όλων όσων μπορούν να επηρεάσουν την λειτουργική πορεία μίας εταιρίας, όπως π.χ. οι εργαζόμενοι, οι πελάτες, οι προμηθευτές αλλά και το κοινωνικό σύνολο γενικότερα¹²¹. Μέσω της εταιρικής διακυβέρνησης, λοιπόν, αναδύεται μία νέα αντίληψη για την ευθύνη των επιχειρήσεων και των διοικήσεών τους¹²², αφού πλέον οι αποφάσεις τους δεν εξετάζονται μόνο

119. Τριανταφυλλάκης (2004), 63 επ.

120. Βελέντζας/Μπρώνη, Η εταιρική διακυβέρνηση, ΕΤρΑξΧρΔ 2010, 3 επ, 10 επ· Μπρώνη, Ηγεσία και κοινωνικά συστήματα, ΕΤρΑξΧρΔ 2009, 382 · Περάκης, Οι αρχές εταιρικής διακυβέρνησης στην Ελλάδα, σε Σύνδεσμο Ελλήνων Εμπορικών Επιστημόνων (επιμ), Το Χρηματιστήριο στο ελληνικό δίκαιο, 2000, 389.

121. Στόχος της εταιρικής διακυβέρνησης είναι επομένως η ολοένα και μεγαλύτερη αύξηση της αξίας και του κέρδους μίας επιχείρησης, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η υγιής ανάπτυξη της ίδιας αλλά και η ευημερία όλων των προσώπων που εξαρτώνται από αυτή. Φυσικά για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο απαιτείται η επιχείρηση να διαθέτει μία αποτελεσματική και μεθοδική διοίκηση, η οποία να μπορεί να αξιοποιεί σωστά τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους της και ταυτόχρονα να εκπληρώνει προσηκόντως όλες τις υποχρεώσεις της με βάση ορισμένες αρχές, όπως η διαφάνεια, η ευθύνη, η αμεροληψία, η τιμιότητα και η αξιοπιστία.

122. Το ΔΣ θα πρέπει να προασπίζει τα συμφέροντα των μετόχων αλλά ταυτόχρονα να κρίνει και το κατά πόσο επιδρά κάθε πράξη του και στις λοιπές ομάδες που επηρεάζονται από την λειτουργία της επιχείρησης, αναζητώντας τη «χρυσή τομή» ανάμεσά τους. Η διοίκηση οφείλει να λαμβάνει υπόψη της παράλληλα και τα συμφέροντα κοινωνικών εταίρων (stakeholders), π.χ. των εργαζομένων αλλά και των μετόχων (shareholders), ξεφεύγοντας από τη στενή έννοια του κλασικού εταιρικού συμφέροντος. Σημασία έχει πλέον το επιχειρηματικό συμφέρον, το οποίο επεκτεινόμενο μπορεί να αγγίξει και τα όρια του δημοσίου συμφέροντος.

σε επίπεδο κέρδους για την επιχείρηση αλλά και σε ηθικό επίπεδο¹²³.

Όλα τα ανωτέρω επιτάσσουν την ανάγκη διαφύλαξης των νόμιμων συμφερόντων των μετόχων του πιστωτικού ιδρύματος, καθώς διαπιστώνεται ευθέως παραβίαση των διατάξεων που αφορούν στην προστασία των μετόχων τόσο σε κοινοτικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Το νέο άρθρο 63Γ του ν. 3601/2007, όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον ν. 4021/2011, έρχεται σε αντίθεση με τη φύση των πιστωτικών ιδρυμάτων ως ανωνύμων εταιριών και δημιουργεί ευθύνες στους μετόχους με αυτές που προσιδιάζουν στις προσωπικές εταιρίες¹²⁴. Παρά, λοιπόν, τις ως άνω αντινομίες, ο εθνικός νομοθέτης αποφάσισε να καταργήσει το δικαίωμα προτίμησης των παλαιών μετόχων, χρησιμοποιώντας ως πρόσχημα την πρακτική που είχε ακολουθηθεί από το ΔΕΚ στις αντίστοιχες αυξήσεις κεφαλαίου προβληματικών μη τραπεζικών επιχειρήσεων από τον επίτροπο¹²⁵, αλλά και το νέο θεσπισθέν δικαίωμα αποζημίωσης που προβλέπεται στο άρθρο 63Ζ του ως άνω νόμου, το οποίο αποτελεί μία άνευ ουσιαστικού ευκαιρία αποκατάστασης των μετόχων, όχι μόνο λόγω του γεγονότος ότι θα στρέφεται κατά του χρεωκοπημένου Ελληνικού Δημοσίου, αλλά και διότι οι προϋποθέσεις που θέτει είναι ανεδαφικές, αφού απαιτεί να γίνει σύγκριση της βλάβης των μετόχων κατά την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου σε σχέση με την βλάβη που τυχόν θα υφίσταντο κατά την διαδικασία εκκαθάρισης. Πρόκειται δηλ. εδώ για σύγκριση δύο ανόμοιων καταστάσεων, καθώς είναι προφανές ότι σε επίπεδο εξυγίανσης, η αξία των μετοχών του πιστωτικού ιδρύματος θα είναι μεγαλύτερη απ' αυτή που θα είχαν, αν αυτό βρισκόταν υπό εκκαθάριση¹²⁶.

123. Βελέντζας/Μπρώνη, Επιχειρηματική Ηθική, Εταιρική Διακυβέρνηση & Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, 2010, 215 επ· Μπρώνη, Η ηθική στην επιχείρηση, ΕΤρΑΧρΔ 2010, 353 επ· Παμπούκης Κ., Το «γενικό εταιρικό συμφέρον» ως ιδέα κεντρική στον θεσμό της εταιρικής διακυβέρνησης, ΕπισκεΔ, 2003, 955 επ· Τριανταφυλλάκης, Το συμφέρον της επιχείρησης ως κανόνας συμπεριφοράς των οργάνων της αε, 1998, 213 επ.

124. Μάλιστα, η αντίθετη άποψη ότι το άρθρο 63Γ δεν παραβιάζει τις κοινοτικές και εθνικές διατάξεις περί προστασίας των μετόχων γιατί δύναται να υπάρχουν αποκλίσεις στον κανόνα του περιορισμένου της ευθύνης των μετόχων ανωνύμων εταιριών είναι άκρως επικίνδυνη, ιδιαίτερα στην περίπτωση της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου ως μέτρου εξυγίανσης, η οποία δεν αφορά απλές ανώνυμες επιχειρήσεις αλλά πιστωτικά ιδρύματα, στα οποία ακολουθούνται εντελώς διαφορετικά μοντέλα διοίκησης (την διοίκηση των πιστωτικών ιδρυμάτων αναλαμβάνουν συνήθως διευθύνοντες σύμβουλοι που δεν συμμετέχουν συνήθως στο μετοχικό τους κεφάλαιο). Εξάλλου, ακόμα και αν γίνει δεκτή η ύπαρξη αποκλίσεων στον κανόνα της περιορισμένης ευθύνης των μετόχων, αυτό θα είχε αναμφίβολα θα ενείχε ρίσκο για τους μετόχους, καθώς επρόκειτο να έχουν αυξημένη ευθύνη σε περιπτώσεις αφερεγγυότητας του πιστωτικού ιδρύματος, οπότε δύσκολα θα επένδυαν τα χρήματα τους σ' αυτά, δημιουργώντας παράλληλα εντονότατο ανταγωνισμό μεταξύ τους.

125. Για την πρακτική αυτή βλ., στο Κεφάλαιο Δ'.

126. Αυτό θα το αποδεικνύουν, εξάλλου, και οι οικονομικές εκθέσεις που θα υποβληθούν από τους ελεγκτές ως προς την κατάσταση του πιστωτικού ιδρύματος και οι οποίες φυσικά θα αδυνατούν να καταγράψουν άλλους παράγοντες που οδήγησαν το πιστωτικό ίδρυμα υπό κατάρρευση, όπως π.χ. την κακή του διοίκηση κτλ. Για την αναποτελεσματικότητα της αποζημίωσης του άρθρου 63Ζ, βλ., και ενότητα 2.1.4. του Κεφαλαίου Γ'.

2.3.2. Το θεμιτό ή μη του περιορισμού των νόμιμων συμφερόντων των μετόχων κατά την εξυγιαντικό χαρακτήρα αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου πιστωτικού ιδρύματος

Η αποφασιζόμενη από τον προσωρινό ή οριστικό επίτροπο αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου προκαλεί αναμφίβολα στους παλαιούς μετόχους αλλοίωση της θέσης τους ως μετόχων έναντι του πιστωτικού ιδρύματος¹²⁷, αφού αυτή αποφασίζεται χωρίς τη συγκατάθεσή τους. Επ' αυτής της δυσμενούς κατάστασης για τους μετόχους προτάσσεται η επιβίωση του πιστωτικού ιδρύματος, προς διασφάλιση της ομαλότητας του ρευστού τραπεζικού συστήματος, δημιουργώντας αναντίρρηση έναν εμφανή περιορισμό των νόμιμων συμφερόντων τους. Το ζήτημα είναι όμως το εξής: είναι θεμιτός αυτός ο περιορισμός ή όχι; Αυτό θα κριθεί βάσει της ερμηνείας των άρθρων 5 παρ.1 και 3 Σ που αφορούν την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου, καθώς και των άρθρων 17 Σ¹²⁸ και του 1 του ΠρΠρΠρ της ΕΣΔΑ¹²⁹, για την προστασία της περιουσίας, στην έννοια της οποίας εμπίπτουν και όλα τα δικαιώματα ενοχικής φύσεως που απορρέουν από την μετοχική σχέση¹³⁰.

Συνδυάζοντας, επομένως τις δύο διατάξεις δύο προϋποθέσεις πρέπει να πληρούνται για να θεωρηθεί θεμιτός ο περιορισμός νόμιμων περιουσιακών δικαιωμάτων για λόγους δημόσιας ωφέλειας: πρώτον, θα πρέπει ο περιορισμός αυτός να είναι σύμφωνος με τους νόμους και τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου και δεύτερον, θα πρέπει να έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο ότι συμβάλλει αποτελεσματικά στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος.

Όσον αφορά το πρώτο σκέλος του ερωτήματος αυτό αναλύθηκε επαρκώς στην προηγούμενη ενότητα 2.3.1., όπου διαπιστώθηκε η παντελής ασυμφωνία της αναγκαστικής αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου με τις εθνικές και τις κοινοτικές διατάξεις αλλά και με τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου. Η αναγκαστική αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου δεν μπορεί να θεωρηθεί ένας θεμιτός περιορισμός

¹²⁷. Το σημαντικότερο, όμως, για να αντιληφθεί κανείς το εύρος του περιορισμού των νόμιμων ατομικών συμφερόντων των μετόχων κατά τη διαδικασία αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου επί της διαδικασίας εξυγίανσης ενός πιστωτικού ιδρύματος είναι η διάκριση μεταξύ ονομαστικής και πραγματικής αξίας της μετοχής. Ως ονομαστική αξία της μετοχής νοείται η αξία που αναγράφεται στον τίτλο της μετοχής και δηλώνει το τμήμα του μετοχικού κεφαλαίου που εκπροσωπεί ενώ πραγματική ή εσωτερική αξία της αυτή που προκύπτει από τη διαίρεση της πραγματικής αξίας της περιουσίας της εταιρίας με το συνολικό αριθμό των μετόχων σε δεδομένη στιγμή. Συνεπώς, με την αύξηση κεφαλαίου και την εισδοχή νέων μετόχων δεν αλλοιώνεται μόνο σημαντικά η θέση των παλαιών μετόχων αλλά παράλληλα επηρεάζεται σαφώς και η πραγματική ή εσωτερική αξία της, αφού όσο μεγαλύτερος αριθμός μετόχων, τόσο μικρότερο το ποσοστό τους στα κέρδη.

¹²⁸. Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 17 Σ «Κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως ο νόμος ορίζει, και πάντοτε αφού προηγηθεί πλήρους αποζημίωσης,...».

¹²⁹. Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 1 του ΠρΠρΠρ «ουδείς δύναται να στερηθή της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημόσιας ωφελείας και υπό τους προβλεπόμενους, υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους».

¹³⁰. Ως περιουσία νοείται το σύνολο των εμπράγματων αλλά και ενοχικών δικαιωμάτων. Συνεπώς, ως ενοχικά και τα απορρέοντα από το αξιόγραφο της μετοχής δικαιώματα εμπίπτουν στην ως άνω προστατευόμενη έννοια της περιουσίας. Ειδικότερα, από την μετοχική σχέση απορρέουν τόσο περιουσιακού όσο και προσωπικού, βέβαια, χαρακτήρα δικαιώματα, τα οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με το είδος των μετόχων τους και το ποσοστό συμμετοχής τους στο κεφάλαιο της εταιρίας. Τα περιουσιακής φύσεως δικαιώματα από τη μετοχή είναι το δικαίωμα συμμετοχής του μετόχου στα κέρδη της εταιρίας και το δικαίωμα συμμετοχής στο προϊόν εκκαθάρισης της εταιρίας.

των περιουσιακών δικαιωμάτων των μετόχων, καθώς επιτάσσει την ευθύνη τους, καθιερώνοντας την υποχρεωτική συμβολή τους στην διάσωση του πιστωτικού ιδρύματος χωρίς τη συγκατάθεσή τους, γεγονός το οποίο κάθε άλλο παρά συνάδει με τον τύπο της ανώνυμης εταιρίας, τον οποίο έχει επιλέξει ο νομοθέτης για τις τραπεζικές επιχειρήσεις και ο οποίος καθιερώνει το περιορισμένο της ευθύνης τους¹³¹.

Κάθε αναγκαστική αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου προϋποθέτει από τους μετόχους να συνεισφέρουν επιπλέον χρηματικά ποσά για την απόκτηση νέων μετοχών, ώστε να μην χάσουν τα ήδη υπάρχοντα δικαιώματα τους από το προηγούμενο κεφάλαιο. Παράλληλα, εάν είχαν έστω και μία ευκαιρία να προστατέψουν τα συμφέροντά τους μέσω του δικαιώματος προτίμησης, το οποίο τους έδινε προβάδισμα στην απόκτηση των νέων μετοχών, αυτό πλέον δεν υφίσταται, ενώ ούτε το νέο δικαίωμα αποζημίωσης που τους χορηγήθηκε μπορεί να αλλάξει την τύχη τους. Συνεπώς, δεν χωρεί αμφιβολία ως προς την επιβάρυνση της προσωπικής τους περιουσίας αλλά και την απώλεια των ήδη υπάρχοντων δικαιωμάτων τους¹³².

Από την άλλη πλευρά, το ζήτημα της αποτελεσματικότητας ή μη του εξυγιαντικού μέτρου της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου προς εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος¹³³ μπορεί να έχει διάφορες πτυχές, ανάλογα με την οπτική που το εξετάζει κανείς. Από τη μία πλευρά υπάρχει η άποψη που θεωρεί ότι το μέτρο φαίνεται ως η πιο ήπια και πρόσφορη λύση¹³⁴, άποψη, η οποία διατυπώθηκε από τη θεωρία ενόψει των αναγκαστικών αυξήσεων κεφαλαίου, τόσο των προβληματικών επιχειρήσεων του ν. 1386/1983¹³⁵, ωστόσο το ΔΕΚ στην υπόθεση Παφίτης/Κεντρική Τράπεζα Ελλάδος ΑΕ δεν ακολούθησε την θέση αυτή¹³⁶, αναλογιζόμενη το ιδιαίτερο χαρακτήρα των

131. Με την αναγκαστική αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου αυξάνεται η περιορισμένη βάσει του εταιρικού τύπου της ανώνυμης εταιρίας ευθύνη τους, αφού πλέον δεν θα ευθύνονται μέχρι το ύψος της εισφοράς τους.

132. Σχινάς, ΕΕΕυρΔ 1991, 648 επ.

133. Σουφλερός (1996), 939 επ.

134. Αυτή θεωρήθηκε η καλύτερη λύση ενόψει και της ελλείψεως συστήματος εγγύησης καταθέσεων την εποχή εκείνη, αλλά και του γεγονότος της ύπαρξης του δικαιώματος προτίμησης για τους παλαιούς μετόχους, το οποίο λογίζεται ως ασπίδα του δικαιώματος της ιδιοκτησίας τους. Αυτά όμως ίσχυαν τότε, σήμερα η κατάσταση είναι τελείως διαφορετική, καθώς και οργανωμένο σύστημα εγγύησης καταθέσεων υπάρχει σε κοινοτικό επίπεδο, αλλά και επιπλέον, η υποτιθέμενη κάλυψη των παλαιών μετόχων μέσω του δικαιώματος προτίμησης δεν υφίσταται πλέον.

135. Το ζήτημα αυτό θα αναλυθεί στο Κεφάλαιο Δ'.

136. Συγκεκριμένα, η απόφαση αυτή στο διατακτικό της αναφέρει: «Αντιβαίνει προς το άρθρο 25 της δεύτερης οδηγίας 77/91/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 1976, περί συντονισμού των εγγυήσεων που απαιτούνται στα κράτη μέλη εκ μέρους των εταιριών, κατά την έννοια του άρθρου 58, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης, για την προστασία των συμφερόντων των εταίρων και των τρίτων, με σκοπό να καταστούν οι εγγυήσεις αυτές ισοδύναμες όσον αφορά τη σύσταση της ανωνύμου εταιρίας και τη διατήρηση και τις μεταβολές του κεφαλαίου της, εθνική νομοθεσία προβλέπουσα ότι το κεφάλαιο μιας ανώνυμης τραπεζικής εταιρίας που, λόγω υπερχρεώσεως, βρίσκεται σε εξαιρετική κατάσταση μπορεί να αυξηθεί διά της διοικητικής οδού και χωρίς απόφαση της γενικής συνελεύσεως». Ωστόσο, ήδη σχετική νμλγ του ΑΠ υποστήριζε το ακριβώς αντίθετο ότι δηλ. σε περίπτωση διπλασιασμού του μετοχικού κεφαλαίου ενός πιστωτικού ιδρύματος δεν θίγεται ο πυρήνας των παλιών μετόχων, αφού ούτε αφαιρείται η κατοχή τους, ούτε εκβιάζεται η μεταβίβαση τους σε τρίτους, ούτε εκμηδενίζεται η οικονομική τους αξία, αφού οι νέοι μέτοχοι θα μετέχουν στο κεφάλαιο καταβάλλοντες την αξία αυτών των μετοχών ούτε τους απαγορεύεται να μετέχουν στα κέρδη ή στο προϊόν της εκκαθάρισης. Βλ., ΟΛΑΠ 31/1990, ΕΤραπΔ 1993, 191.

πιστωτικών ιδρυμάτων¹³⁷. Σήμερα, πάντως, είναι ανεδαφικό να ομιλεί κανείς περί του αναγκαίου και πρόσφορου μέτρου της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου μιας επιχείρησης, χωρίς απόφαση της ΓΣ, το οποίο δεν παραβιάζει το δικαίωμα της ιδιοκτησίας των μετόχων. Το αντεπιχείρημα δε της ύπαρξης του δικαιώματος προτίμησης των παλαιών μετόχων έχει χάσει την αξία του, δεδομένης της κατάργησής του, η δε ύπαρξη του δικαιώματος αποζημίωσης τους με σχετική αγωγή δεν επαρκεί¹³⁸. Η επίκληση του δημοσίου συμφέροντος πλέον δεν μπορεί να δικαιολογήσει καμία αναγκαστική αύξηση μετοχικού κεφαλαίου υπό αυτές τις προϋποθέσεις, παραβλέποντας την κατάφωρη παραβίαση των ιδιωτικών συμφερόντων των μετόχων αλλά και της συνταγματικά κατοχυρωμένης οικονομικής ελευθερίας.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχει και μία τρίτη άποψη, η οποία θεωρεί μεν ότι η αναγκαστική αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου δεν είναι ένα φαινομενικά πρόσφορο μέσο, όχι όμως επειδή παραβιάζει συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα, αλλά γιατί ως μέτρο δεν θα έχει τα αναμενόμενα οικονομικά οφέλη για την προβληματική τραπεζική επιχείρηση. Η άποψη αυτή προσεγγίζει το εξυγιαντικό μέτρο της αναγκαστικής αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου από την οικονομική της σκοπιά και υποστηρίζει ότι τα ποικίλα οικονομικά προβλήματα του πιστωτικού ιδρύματος δεν είναι πάντα βέβαιο ότι θα λυθούν με την εξεύρεση νέων κεφαλαίων, καθώς δεν είναι δυνατόν να εκτιμήσει κανείς με ευκολία αν το συνολικό οικονομικό και κοινωνικό κέρδος από αυτό το μέτρο εξυγίανσης, θα είναι μεγαλύτερο ή σημαντικότερο από αυτό του αποτελέσματος της εκκαθάρισης.

Η άποψη θέτει το ζήτημα της αποτελεσματικότητας της αναγκαστικής αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου ως μέτρου εξυγίανσης σε νέα βάση, και παράλληλα, μπορεί να βοηθήσει στην ανάδειξη του ανεπαρκούς της διάταξης περί αποζημιώσεως των μετόχων μετά τη λήψη μέτρων εξυγίανσης¹³⁹. Επομένως, για να είναι αποτελεσματικό ένα τέτοιο εξυγιαντικό μέτρο, θα πρέπει να είναι πολλοί οι παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, προτού ληφθεί, έτσι ώστε να μην καταλήξει σε δαπάνες πόρων και θυσίες των μετόχων χωρίς αποτέλεσμα. Οι παράγοντες αυτοί, όμως, δεν είναι μόνο η βιωσιμότητα της επιχείρησης, το πρόγραμμα εξυγίανσης και η χρονική διάρκεια του, χρειάζεται επίσης και ένα σωστό νομικό πλαίσιο που να μην δημιουργεί αντιφάσεις με κοινοτικές και εθνικές διατάξεις και να μπορεί να προκρίνει εύκολα την αποτελεσματικότητα χρήσεως κάθε μέτρου εξυγίανσης.

2.3.3. Το εξυγιαντικό μέτρο της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου και η αλληλεπίδρασή του με τις κοινοτικές αρχές της καθολικότητας και της ενότητας

Η αναγκαστική αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου, ως εθνικό μέτρο εξυγίανσης, αλληλεπιδρά

137. Βλ., ενότητα 2.3.3.

138. Ειδικότερα για το θέμα αυτό βλ., ενότητες 2.5.4 του Κεφαλαίου Β' και 2.1.4 του Κεφαλαίου Γ'.

139. Βλ., άρθρο 63Z του ν. 3601/2007, όπως αυτό προστέθηκε με το άρθρο 4 του ν. 4021/2011 και υποσημ. 144.

και με τις βασικές αρχές της Οδηγίας 2001/24/EK για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, δηλ. με τις αρχές της καθολικότητας και της ενότητας. Εφόσον, λοιπόν, το εθνικό αυτό μέτρο εξυγίανσης παραβιάζει ευθέως διατάξεις του εμπορικού κοινοτικού δικαίου και έρχεται σε αντίθεση με την πάγια νομολογία του ΔΕΚ, δημιουργούνται διάφορα σημαντικά ζητήματα, όταν λαμβάνεται απόφαση αναγκαστικής αύξησης κεφαλαίου για πιστωτικό ίδρυμα με έδρα την Ελλάδα, το οποίο λειτουργεί μέσω υποκαταστημάτων του σε περισσότερα από ένα κράτη μέλη της ΕΕ. Συγκεκριμένα, υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να ληφθεί το εν λόγω μέτρο εξυγίανσης και αναγνωρισθεί σε όλα τα υπόλοιπα υποκαταστήματα, βάσει των αρχών της καθολικότητας και της ενότητας και έπειτα, λόγω των σχετικών κοινοτικών παραβιάσεων, να υπάρχει το ενδεχόμενο να ακυρωθεί μετά από προσφυγές των τραπεζικών μετόχων¹⁴⁰, γεγονός που θα μπορούσε να πλήξει τη φερεγγυότητα ολόκληρου του κοινοτικού τραπεζικού συστήματος.

Το ΔΕΚ στην απόφαση Παφίτης κατά Κεντρική Τράπεζα Ελλάδος ΑΕ διατύπωσε μεν ορθά την αντίθεση του εν λόγω μέτρου με τις κοινοτικές διατάξεις για την προστασία των μετόχων, ωστόσο δεν πρότεινε κάποια λύση ώστε να επιλύσει το ζήτημα αυτό οριστικά. Η μετέωρη στάση αυτή του ΔΕΚ είναι εκείνη που ώθησε και τον εθνικό νομοθέτη με τον πρόσφατο ν. 4021/2011 να θεσπίσει αυτό το καθεστώς όσον αφορά την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου στα πλαίσια της εξυγίανσης. Επιπλέον, η νομιμοποίηση του μέτρου αυτού μέσω των αποφάσεων του ΔΕΚ ως μέτρου εξυγίανσης για τις προβληματικές επιχειρήσεις έγινε εύκολα η αρχή για την εφαρμογή του αδιακρίτως, επομένως γιατί όχι και στα πιστωτικά ιδρύματα. Μάλιστα, ο εθνικός νομοθέτης θεώρησε την αποζημίωση που θα λάβουν οι παλαιοί μέτοχοι επαρκέστατη κάλυψη της ζημίας τους¹⁴¹, έτσι ώστε να προβεί και σε κατάργηση του ήδη υπάρχοντος δικαιώματος προτίμησης τους. Παράλληλα, με την στάση του το ΔΕΚ, κατέστησε τελικώς ανενεργή και την προστασία που παρέχουν στους τρίτους οι διατάξεις της Οδηγίας 2001/24/EK, μέσω της δημοσίευσης και δυνατότητας δικαστικής προβολής των μέτρων εξυγίανσης των τραπεζών¹⁴². Άρα, η μοναδική λύση σε όλο αυτό τον κυκεώνα προβλημάτων – αντιφάσεων δεν είναι άλλη από το να προβλεφθεί νομοθετικά σε εθνικό επίπεδο η αύξηση κεφαλαίου του υπό εξυγίανση πιστωτικού ιδρύματος/ανώνυμης εταιρείας από την ΓΣ αυτού, μετά από τη σύγκληση της με πρωτοβουλία του διορισθέντος προσώπου/επιτρόπου για τη διεξαγωγή της

140. Το πρόβλημα αυτό είναι σίγουρα υψίστης σοβαρότητας, αν αναλογιστεί κανείς ότι το ΔΕΚ, σε ανάλογες προσφυγές μετόχων προβληματικών επιχειρήσεων και όχι πιστωτικών ιδρυμάτων, απεφάνθη υπέρ της εγκυρότητας των μετοχών που προήλθαν από αναγκαστικές αυξήσεις κεφαλαίων που έγιναν σε αυτές, εφόσον οι παλαιοί μέτοχοι αποζημιώθηκαν πλήρως για τις ζημιές που υπέστησαν, χάριν της ασφάλειας δικαίου, της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αρχής της αναλογικότητας. Αν το ΔΕΚ, λοιπόν, κατέληξε σε αυτή την απόφαση, όσον αφορά τις προβληματικές επιχειρήσεις, τότε αναλόγως και ακόμα αυστηρότερα θα πράξει για τα πιστωτικά ιδρύματα, λόγω του ρόλου τους στην οικονομική και νομισματική πολιτική της ΕΕ.

141. Στην ίδια λογική κινείται και η ΕΚΤ: «η αποζημίωση θα βασίζεται σε ανεξάρτητη αξιολόγηση, η οποία θα μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα ακόμη και τη μη καταβολή αποζημίωσης, και ότι κάθε υφιστάμενη ή μελλοντική οικονομική συνδρομή από το Δημόσιο ή ενίσχυση από την κεντρική τράπεζα θα πρέπει να συνυπολογίζονται κατά την αξιολόγηση της οικονομικής κατάστασης του πιστωτικού ιδρύματος. Θα πρέπει επίσης να διευκρινίζει ότι οι αξιώσεις αποζημίωσης θα εγείρονται κατά του Ελληνικού Δημοσίου, και όχι κατά της ΤτΕ ή του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος».

142. Θεοχαροπούλου, ΕΕμπΔ 2003, 815.

εξυγίανσης, ώστε να συμβαδίζει αυτό το μέτρο με τις κοινοτικές επιταγές.

Πάντως, η νέα πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής, που θέτει κανόνες ουσιαστικού δικαίου αναφορικά με τα μέτρα εξυγίανσης σ' όλη την ΕΕ, δεν φαίνεται να αλλάζει στάση ως προς τα δικαιώματα των μετόχων, καθώς τους συμπεριλαμβάνει ως το εξυγιαντικό εργαλείο της διάσωσης με ίδια μέσα, παρεμβαίνοντας στα δικαιώματα τους. Θεωρεί, μάλιστα, την παρεμβολή στα δικαιώματα των μετόχων αναπόφευκτη συνέπεια, καθώς είναι επιτακτική η ανάγκη προστασίας της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, των καταθετών και των φορολογουμένων, προβάλλοντας αμφίβολες και αόριστες διασφαλίσεις ότι τα εργαλεία εξυγίανσης δεν θα χρησιμοποιούνται αντικανονικά.

2.4. Νομικά ζητήματα κατά την εφαρμογή του εξυγιαντικού μέτρου της μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων

Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 63Δ του ν. 3601/2007, όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον ν. 4021/2011: «το πιστωτικό ίδρυμα υποχρεούται να μεταβιβάσει¹⁴³ τα προσδιοριζόμενα στην απόφαση μεταβίβασης περιουσιακά στοιχεία παραχρήμα, και σε κάθε περίπτωση προ της έναρξης της επόμενης εργάσιμης ημέρας. Εάν το πιστωτικό ίδρυμα δεν μεταβιβάσει τα προσδιοριζόμενα στην απόφαση μεταβίβασης περιουσιακά στοιχεία εντός των χρονικών ορίων του προηγούμενου εδαφίου, ορίζεται επίτροπος (σύμφωνα με το στοιχείο γ της παραγράφου 2 του άρθρου 63), ο οποίος μεταβιβάζει αυτά τα περιουσιακά στοιχεία σύμφωνα με την απόφαση μεταβίβασης χωρίς τη σύμπραξη του διοικητικού συμβουλίου και πριν από την έναρξη της επόμενης εργάσιμης ημέρας».

Στο εξυγιαντικό αυτό μέτρο είναι φανερό ότι η πώληση σημαντικού τμήματος των περιουσιακών στοιχείων εκφεύγει των ορίων της συνήθους διαχειριστικής εξουσίας του Δ.Σ. και χρήζει εγκρίσεως από τη Γ.Σ. Περαιτέρω, εάν το μεταβιβάζον περιουσιακά στοιχεία πιστωτικό ίδρυμα είναι, παραλλήλως, και δέκτης κρατικής ενισχύσεως¹⁴⁴, η μεταβίβαση αυτή δεν δύναται ενδεχομένως να υλοποιηθεί άνευ εγκρίσεως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Δεδομένων αυτών των προϋποθέσεων εγκρίσεως οι προβλεπόμενες προθεσμίες είναι ασφυκτικές και, ως εκ τούτου, φαίνεται ανέφικτο να εφαρμοστούν στην πράξη.

Επιπλέον, αναφορικά με την παρ. 4 του ίδιου άρθρου, η οποία αναφέρεται στην αποτίμηση και αξιολόγηση του ανταλλάγματος της μεταβίβασης, δεν γίνεται κατανοητός ο λόγος για τον οποίο το εν λόγω αντάλλαγμα ορίζεται, κατά συνεκτίμηση, όχι απλώς των εκθέσεων των ορκωτών ελεγκτών,

143. Δεν θα πρέπει να συγχέεται η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων ως μέτρο εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων με την μεταβίβαση επιχείρησης κατά το άρθρο 479 ΑΚ, καθώς αυτό δεν τυγχάνει εφαρμογής εν προκειμένω (άρθρο 63Δ παρ. 5 εδ. β' ν.3601/2007). Για την μεταβίβαση επιχείρησης κατά τον ΑΚ βλ., *Αρχανιωτάκης*, Μεταβίβαση περιουσίας ή επιχείρησης, 1997, 301 επ· *Δούβλης*, Μέθοδοι και νομικό καθεστώς ιδιωτικοποίησης κρατικών επιχειρήσεων στο ελληνικό οικονομικό δίκαιο, 1998, 45 επ.

144. Άρθρο 1 ν. 3723/2008 για την «ενίσχυση της ρευστότητας της οικονομίας για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ/Α/250/9.12.2008).

αλλά και των αναγκών λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Αυτή η πρακτική είναι δυνατόν να υποθάλλει πιθανές μεταβιβάσεις περιουσιακών στοιχείων σε τιμή κατώτερη της ευλόγου αξίας αυτών, με αντίστοιχα προβλήματα συγκρούσεως προς το Σύνταγμα, την ΕΣΔΑ και τις διατάξεις περί καταδολιεύσεως δανειστών.

Ωστόσο, παρά τις ως άνω αναφερόμενες δυσκολίες, μέχρι στιγμής το μέτρο της μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων ενός προβληματικού πιστωτικού ιδρύματος σε άλλο είναι αυτό που έχει χρησιμοποιηθεί στις περισσότερες εκκαθαρίσεις τραπεζών στην Ελλάδα τον τελευταίο χρόνο. Την αρχή την έκανε η «Τ Bank Ανώνυμη Τραπεζική Εταιρία», η οποία μεταβίβασε τα περιουσιακά της στοιχεία στο «Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο Ελλάδος Α.Τ.Ε.»¹⁴⁵ σύμφωνα με την απόφαση της ΤτΕ, και εν συνεχεία ανακλήθηκε η άδεια λειτουργίας της και τέθηκε σε ειδική εκκαθάριση¹⁴⁶ σύμφωνα με το άρθρο 68 του ίδιου νόμου, αφού δεν διέθετε επαρκή ίδια κεφάλαια και δεν είχε τα εχέγγυα για να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της προς τους πιστωτές της. Την ίδια πορεία με την Τ Bank ακολούθησαν και άλλες τρεις ακόμα συνεταιριστικές τράπεζες, η Αχαϊκή Συν. Π.Ε.¹⁴⁷, η Λαμίας Συν. Π.Ε.¹⁴⁸ και η Λέσβου-Λήμνου Συν. Π.Ε.¹⁴⁹, των οποίων τα περιουσιακά στοιχεία μεταβιβάστηκαν στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και ταυτόχρονα ανακλήθηκε η άδεια λειτουργίας του από την ΤτΕ. Η τελευταία και πιο πρόσφατη περίπτωση πιστωτικού ιδρύματος, στο οποίο έγινε χρήση του ως άνω εργαλείου εξυγίανσης ήταν η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία, κατόπιν αποφάσεως της ΤτΕ, μεταβίβασε τα περιουσιακά της στοιχεία της στην Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε. και τέθηκε σε καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης¹⁵⁰.

Η επιλογή της χρήσης του ως άνω μέτρου εξυγίανσης κατά την διαδικασία εκκαθάρισης μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων κάθε άλλο παρά τυχαίο είναι. Το εξυγιαντικό αυτό εργαλείο παρουσιάζει στοιχεία που διευκολύνουν σε δύο ζητήματα: πρώτον, στην ασφαλέστερη¹⁵¹ αλλά και ταχύτερη¹⁵² – σε σχέση με τη σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος¹⁵³ - εκκαθάριση των

145. Απόφαση 5549/17.12.2011 της ΕΠΑΘ, ΦΕΚ/Β/2856/17.12.2011.

146. Απόφαση 5548/17.12.2011 της ΕΠΑΘ, ΦΕΚ/Β/2856/17.12.2011.

147. Απόφαση 34/2/18.3.2011 της ΕΠΑΘ, ΦΕΚ/Β/790/19.3.2012.

148. Απόφαση 34/3/18.3.2011 της ΕΠΑΘ, ΦΕΚ/Β/790/19.3.2012.

149. Απόφαση 34/1/18.3.2011 της ΕΠΑΘ, ΦΕΚ/Β/790/19.3.2012.

150. Απόφαση 46/1/27.7.2012 της ΕΠΑΘ, ΦΕΚ/Β/2209/27.7.2012.

151. Και αυτό γιατί καταθέσεις και λοιπά στοιχεία του ενεργητικού μεταβιβάζονται σε άλλο βιώσιμο πιστωτικό ίδρυμα.

152. Η εκκαθάριση με την χρήση του εξυγιαντικού μέτρου της σύστασης μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος είναι πιο χρονοβόρα, καθώς το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα δεν εκκαθαρίζεται αμέσως, αλλά λειτουργεί για δύο χρόνια με στόχο την πώληση του, αφού εξυγιανθεί. Αν κάτι τέτοιο δεν γίνει εφικτό, τότε ξεκινά η εκκαθάριση του. Αυτή η διαδικασία αρχικά επιλέχθηκε μόνο για την Proton Bank λόγω των επισφαλειών που αυτή η τράπεζα παρουσίαζε (βλ., ενότητα 2.5. του παρόντος κεφαλαίου). Πλέον, όμως, τα χρονικά περιθώρια για την ανακεφαλαιοποίηση των βιώσιμων και την εκκαθάριση των μη βιώσιμων έχουν στενέψει ασφυκτικά, καθώς πλέον δεν είναι δυνατή ούτε η αναμονή των δύο αυτών χρόνων αλλά ούτε υπάρχει και η βεβαιότητα ότι το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα θα πωληθεί εντέλει. Γι' αυτό προκρινόταν η εκκαθάριση ενός προβληματικού πιστωτικού ιδρύματος να ξεκινήσει παραχρήμα. Εντούτοις, το εξυγιαντικό μέτρο του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος χρησιμοποιήθηκε και στην περίπτωση του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου, διαφεύδοντας τα μέχρι πρότινος προγνωστικά, που ήθελαν τα υγιή περιουσιακά του στοιχεία να μεταβιβάζονται σε κάποια

προβληματικών πιστωτικών ιδρυμάτων και δεύτερον, στην ανακεφαλαιοποίηση των βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων, στα οποία μεταβιβάζονται τα ως άνω αναφερόμενα περιουσιακά στοιχεία του υπό εκκαθάριση πιστωτικού ιδρύματος. Μάλιστα, το δεύτερο ζητούμενο είναι σήμερα ακόμα σημαντικότερο από το πρώτο, καθώς οι τράπεζες αναζητούν εναγωνίως ρευστότητα, και τα κεφάλαια αυτά από τις καταθέσεις και λοιπά υγιή στοιχεία του ενεργητικού των υπό εκκαθάριση τραπεζών σε αυτό ακριβώς το γεγονός συμβάλλουν¹⁵⁴. Η επιλογή αυτή για τα πιστωτικά ιδρύματα, δεδομένης της οικονομικής κατάστασης της χώρας είναι σχεδόν επιτακτική και έχει άμεσες συνέπειες για τους μετόχους, των οποίων οι μετοχές μένουν εκτός των μεταβιβασθέντων περιουσιακών στοιχείων με αποτέλεσμα να υφίστανται ανεπανόρθωτη ζημία, αφού χάνουν σχεδόν όλα τα χρήματα τους¹⁵⁵. Αυτό το βήμα των συγχωνεύσεων μέσω του εξυγιαντικού μέσου της μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων του άρθρου 63Δ πραγματοποιήθηκε όμως πάρα πολύ αργά από τις ελληνικές τράπεζες, οι οποίες αδράνησαν όλο το προηγούμενο διάστημα από την έναρξη της κρίσης και μετά, περιμένοντας έναν από μηχανής θεό για να τις σώσει. Η στάση τους αυτή είναι ασυγχώρητη, δεδομένης της επιβάρυνσης της ελληνικής οικονομίας αλλά και της εξαθλίωσης των Ελλήνων φορολογουμένων, οι οποίοι όλα αυτά τα χρόνια τις αντάμειβαν με την εμπιστοσύνη τους.

2.5. Προβλήματα – αντιφάσεις κατά τη σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος ως εξυγιαντικού μέτρου

Η σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος (bridge bank) είναι ένα νέο μέτρο εξυγίανσης, το οποίο εισάγεται με το άρθρο 63Ε του ν. 3601/2007, όπως αυτό τροποποιήθηκε με άρθρο 4 του ν. 4021/2011. Η χρήση αυτού του μέτρου εξυγίανσης προκαλεί διάσπαση της προβληματικής τράπεζας σε μία «καλή» (την bridge bank) και μία «κακή» τράπεζα (την παλιά προβληματική). Η δημιουργία μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, παρά τις προφανείς διαφορές τους, ομοιάζει με αυτό της μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων του άρθρου 63Δ του ν. 4021/2011, καθώς ουσιαστικά το πρώτο αποτελεί εξειδικευμένη εφαρμογή του δεύτερου¹⁵⁶.

Η χρήση του εξυγιαντικού αυτού μέτρου έγινε σχεδόν αμέσως μετά την δημοσίευση του ως άνω νόμου στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, καθώς η Proton Bank υπήχθη στις διατάξεις του νέου

από τις ήδη ανακεφαλαιοποιημένες ελληνικές τράπεζες (Εθνική-Eurobank, Alpha Bank, Attica Bank), οι οποίες μάλιστα είχαν καταθέσει και σχετικές προσφορές.

153. Βλ., ενότητα 2.5. του παρόντος Κεφαλαίου.

154. Φυσικά, αυτά τα ποσά δεν επαρκούν για την πλήρη ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών, καθώς θα χρειαστούν και τα 27 δις που αναμένονται να δοθούν από το ΤΧΣ.

155. Για την βλάβη των μετόχων βλ., ενότητες 2.5.4 του Κεφαλαίου Β' και 3.1.4. του Κεφαλαίου Γ'.

156. Το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα αναλαμβάνει ουσιαστικά τον ρόλο του ήδη υπάρχοντος πιστωτικού ιδρύματος στο οποίο μεταβιβάζονται τα υγιή περιουσιακά στοιχεία του προβληματικού και ήδη τεθειμένου σε ειδική εκκαθάριση πιστωτικού ιδρύματος. Συνεπώς, κατά την δημιουργία του bridge bank γίνεται διαχωρισμός των περιουσιακών στοιχείων της παλαιάς τράπεζας σε υγιή και μη, με την διαφορά ότι τα πρώτα δεν μεταβιβάζονται σε ήδη υπάρχον πιστωτικό ίδρυμα αλλά σε ένα ειδικώς συσταθέν για τους σκοπούς της εξυγίανσης, το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα.

άρθρου 63Ε. Έτσι, σύμφωνα με το από 10.10.2011 δελτίο Τύπου της ΤτΕ, ιδρύθηκε νέα «καλή» τράπεζα Proton με μοναδικό μέτοχο το ΤΧΣ και στην οποία μεταφέρθηκε το σύνολο των καταθέσεων και το υγιές ενεργητικό της παλαιάς τράπεζας¹⁵⁷. Η άμεση σχεδόν όμως θέσπιση και χρήση του νέου εξυγιαντικού καθεστώτος, μόνο και μόνο για τις ανάγκες της Proton Bank, έφερε στο φως διάφορα ζητήματα, τα οποία θα εξετασθούν κατωτέρω. Το ίδιο ακριβώς συνέβη αρκετούς μήνες αργότερα και με το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο¹⁵⁸. Συγκεκριμένα, με το από 18.1.2013 δελτίο Τύπου της ΤτΕ συστήθηκε μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα με μοναδικό μέτοχο το ΤΧΣ (το «Νέο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο»/ «καλή τράπεζα»), στο οποίο μεταφέρθηκαν το σύνολο των καταθέσεων και το υγιές ενεργητικό (χαρτοφυλάκια δανείων και τίτλων) του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου.

2.5.1. Ο έλεγχος του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος από το Ελληνικό Δημόσιο

Σύμφωνα με την παρ.3 του άρθρου 63Ε του ν. 3601/2007, το μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα που θα συσταθεί προς εξυγίανση του προβληματικού πιστωτικού ιδρύματος τελεί υπό τον έλεγχο του Ελληνικού Δημοσίου, ανεξάρτητα από την υποχρεωτική συμμετοχή και άλλων φορέων στο μετοχικό του κεφάλαιο ή τη χρηματοδότηση τους από αυτούς για λόγους βιωσιμότητας. Η διάταξη αυτή όμως είναι εντελώς αντιφατική, καθώς, το μετοχικό κεφάλαιο ενός μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος καταβάλλεται στο σύνολό του από το ΤΧΣ, το οποίο δεν ανήκει στο Ελληνικό Δημόσιο, αλλά απεναντίας διαθέτει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια¹⁵⁹ και λειτουργεί αμιγώς κατά τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας με συμπληρωματική εφαρμογή του ν. 2190/1920 περί ανωνύμων εταιριών, εφόσον δεν έρχεται σε αντίθεση με τον ν. 3864/2010¹⁶⁰ περί ιδρύσεως του ΤΧΣ, όπως αυτός έχει τροποποιηθεί¹⁶¹. Συνεπώς, το ΤΧΣ, καταβάλλοντας το απαιτούμενο ποσό μετοχικού κεφαλαίου, γίνεται μέτοχος του, όπως ακριβώς έγινε και με την Proton Bank και το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, ωστόσο το Ελληνικό Δημόσιο έχει τον έλεγχο του. Πώς είναι δυνατόν, λοιπόν, το ΤΧΣ να μην έχει καμία αρμοδιότητα όσον αφορά στον έλεγχο του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, όντας ο μόνος του μέτοχος, ενώ αντίθετα το Ελληνικό Δημόσιο να έχει, ακόμα και αν δεν έχει αντληθεί από αυτό κανένα κεφάλαιο για τη διάσωσή του;

Από την άλλη πλευρά, βάσει των κανόνων του εταιρικού δικαίου, σε μία ΑΕ την διοίκηση ασκεί το ΔΣ, το οποίο ορίζεται από την ΓΣ. Στο μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα το αρχικό ΔΣ θα διοριστεί από τον Υπουργό Οικονομικών, και το οποίο στη συνέχεια θα συγκαλέσει ΓΣ για την εκλογή του νέου ΔΣ. Η εφαρμογή του κανόνα αυτού δεν έρχεται σε αντίθεση με τον ν. 3864/2010 περί ιδρύσεως του ΤΧΣ

157. ΦΕΚ/Β/2246/9.10.2011.

158. ΦΕΚ/Β/76/18.1.2013.

159. Στο άρθρο 1 του ν. 3864/2010 προβλέπεται ειδικότερα ότι: «Ο αμιγώς ιδιωτικός χαρακτήρας του Ταμείου δεν αναιρείται ούτε από την κάλυψη του συνόλου του κεφαλαίου του από το Ελληνικό Δημόσιο, ούτε από την έκδοση των προβλεπόμενων αποφάσεων του Υπουργού Οικονομικών».

160. Ν. 3864/2010 με τον τίτλο «περί ιδρύσεως του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας», ΦΕΚ/Α/119/21.7.2010.

161. Ρόκας/Γκόρτσος (2012²), 60.

και επομένως και στο μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα, που ιδρύθηκε με κεφάλαια αντληθέντα από αυτό, όπως ακριβώς και στα λοιπά πιστωτικά ιδρύματα, υπάρχει ΔΣ, το οποίο απαρτίζεται από 5 μέλη και το οποίο θα εκλεγεί από την ΓΣ¹⁶². Στο σημείο αυτό, όμως, προκύπτει μία σημαντική αντίφαση, δεδομένου ότι το ΤΧΣ είναι αυτό που εισέφερε το σύνολο του μετοχικού κεφαλαίου του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος και αποτελεί τον μοναδικό του μέτοχο. Επομένως, το νέο εκλεγμένο ΔΣ θα διορίζεται από το ΤΧΣ – το οποίο θα επέχει θέση ΓΣ στο μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα -, δηλαδή από ένα Ν.Π.Ι.Δ., νομικά ανεξάρτητο από το δημόσιο τομέα, το οποίο και θα πρέπει λογικά να εκπροσωπεί. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να έχει, βάσει των νόμιμων δραστηριοτήτων του, κάποιο έλεγχο στα πεπραγμένα του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, γεγονός το οποίο έρχεται σε αντίθεση με την επιταγή περί υπαγωγής του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος στην ιδιοκτησία του Δημοσίου.

Παρατηρείται δηλ. η ύπαρξη δύο ακόμα διαφορετικών δυνάμεων, του ΤΧΣ και του ΔΣ, που μπορούν να ασκήσουν έλεγχο επί του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, εκτός του Ελληνικού Δημοσίου. Τίθεται δηλ. ευλόγως το ερώτημα του πώς θα συνδυαστούν τελικά αυτές οι τρεις δυνάμεις και ποιος ουσιαστικά θα έχει την πραγματική δύναμη.

2.5.2. Η κάλυψη της διαφοράς αξίας των μεταβιβαζόμενων στοιχείων παθητικού – ενεργητικού

Κατά την διαδικασία μεταβίβασης των περιουσιακών στοιχείων του αρχικού πιστωτικού ιδρύματος στο μεταβατικό, η τυχόν ύπαρξη διαφοράς αξίας των μεταβιβαζόμενων στοιχείων του παθητικού και αυτών του ενεργητικού καλύπτεται: πρώτον, από το Σκέλος Κάλυψης Καταθέσεων του ΤΕΚΕ (μέχρι 100.000 ευρώ) και δεύτερον, από το Σκέλος Εξυγίανσης του ΤΕΚΕ για το επιπλέον. Συστήνεται δηλ. διακριτό Σκέλος Εξυγίανσης του ΤΕΚΕ, με σκοπό τη χρηματοδότηση της μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων σε τρίτο πρόσωπο ή στο μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα, το οποίο διαχωρίζεται από το Σκέλος Κάλυψης Καταθέσεων και το Σκέλος Κάλυψης Επενδύσεων, που διαχειρίζεται επίσης το ΤΕΚΕ. Μάλιστα, σύμφωνα με την γνώμη της ΕΚΤ¹⁶³, κατά τα αρχικά στάδια σχηματισμού του Σκέλους Εξυγίανσης, τα κεφάλαιά του θα προέρχονται από δημόσιες πηγές, όπως το Ελληνικό Δημόσιο, το ΤΧΣ ή άλλα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού ή δημόσιου δικαίου που θα απολαύουν της εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου.

Παρόλο, λοιπόν, που το ΤΧΣ έχει εξ' ολοκλήρου καταβάλλει το μετοχικό κεφάλαιο του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, για την περίπτωση της κάλυψης της διαφοράς αξίας των μεταβιβαζόμενων στοιχείων παθητικού-ενεργητικού δεν παρέχει καμία στήριξη. Και στο σημείο αυτό

¹⁶². Έτσι ακριβώς έγινε και στην περίπτωση της Proton Bank, η οποία μετά την ίδρυση της «καλής» τράπεζας απέκτησε νέο ΔΣ, τα μέλη του οποίου απολαμβάνουν της εμπιστοσύνης του Ελληνικού Δημοσίου, της Τράπεζας της Ελλάδος και του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Το ίδιο θα γίνει και το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο.

¹⁶³. Γνώμη της ΕΚΤ της 19ης Σεπτεμβρίου 2011 σχετικά με τροποποιήσεις του ελληνικού πλαισίου εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων, CON/2011/72, 6.

παρατηρείται μία αντίφαση αναφορικά με την σύσταση του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, με την έννοια ότι για την κάλυψη των κεφαλαίων αυτών προτιμάται να επιβαρυνθεί το ΤΕΚΕ, που παράλληλα καλύπτει και το σύστημα εγγυήσεων των καταθέσεων, παρά το ΤΧΣ, το οποίο δεν έχει καμία συμβολή εδώ για την εξεύρεση αυτών των ποσών.

2.5.3. Διαδικασία προνομιακής ικανοποίησης σε περίπτωση πώλησης ή υποχρεωτικής λύσης του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος

Σε περίπτωση πώλησης μετοχών ή υποχρεωτικής λύσης του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 63 ΣΤ του ν. 3601/2007, το τελευταίο λύεται αυτοδικαίως και εκκαθαρίζεται σύμφωνα με τους κανόνες του άρθρου 68 του ίδιου νόμου. Όσον αφορά, λοιπόν, την προνομιακή ικανοποίηση από το προϊόν της εκκαθάρισης, τα σκέλη του ΤΕΚΕ που συμμετέχουν στη χρηματοδότηση του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος θα ικανοποιηθούν προνομιακά και κατ' απόλυτη προτεραιότητα, πριν από κάθε άλλη αξίωση. Πλην του ΤΕΚΕ, όμως, στη χρηματοδότηση συμμετείχε και το ΤΧΣ, για το οποίο δεν αναφέρεται ποια θέση θα λάβει κατά την διαδικασία προνομιακής ικανοποίησης. Επιπλέον, τίθεται ζήτημα του δικαιολογημένου της προνομιακής ικανοποίησης του Σκέλος Εξυγίανσης του ΤΕΚΕ, από τη στιγμή που το τελευταίο θα σχημάτιζε τα δικά του κεφάλαια βάσει των εισφορών των συμμετεχόντων σε αυτό πιστωτικών ιδρυμάτων. Στο ζήτημα αυτό η ΕΚΤ εξέφρασε την άποψη¹⁶⁴ ότι το προβλεπόμενο δικαίωμα προνομιακής ικανοποίησης υπέρ του Σκέλους Εξυγίανσης θα ήταν εύλογο μόνο κατά τη διάρκεια των αρχικών σταδίων της λειτουργίας του, όσο αυτό χρηματοδοτείται από το Δημόσιο ή από κρατικά ελεγχόμενη οντότητα, και σε καμία περίπτωση αργότερα, όταν αυτό θα έχει σχηματίσει και δικά του κεφάλαια.

2.5.4. Η θέση των μετόχων του παλαιού πιστωτικού ιδρύματος κατά τη σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος

Η σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος επιφέρει σημαντική αλλαγή της θέσης των μετόχων του παλαιού προβληματικού πιστωτικού ιδρύματος επί τα χείρω. Οι μετοχές της παλαιάς τράπεζας δεν μεταβιβάζονται στην «καλή» τράπεζα, καθώς δεν συμπεριλαμβάνονται στα υγιή στοιχεία του ενεργητικού της. Αυτό σημαίνει ότι οι μετοχές θα παραμείνουν στην παλαιά «κακή» τράπεζα, η οποία θα τεθεί σε ειδική εκκαθάριση, οπότε οι μέτοχοι θα αναμείνουν την ικανοποίηση τους μέσω του προϊόντος εκκαθάρισης, επί του οποίου δεν βρίσκονται σε προνομιακή θέση, δεδομένης της κατάστασης που εκτέθηκε στην ενότητα 2.5.3. του ίδιου κεφαλαίου.

¹⁶⁴ Γνώμη της ΕΚΤ της 19ης Σεπτεμβρίου 2011 σχετικά με τροποποιήσεις του ελληνικού πλαισίου εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων, CON/2011/72, 7.

Το μόνο τους «όπλο» κατά αυτής της δυσμενούς προσβολής του δικαιώματος της ιδιοκτησίας τους είναι η αποζημίωση του άρθρου 63Z του ν. 3601/2007¹⁶⁵, όπου θα πρέπει να αποδείξει καθένας τους ότι έχει επιδεινωθεί η οικονομική του κατάσταση από την εφαρμογή του συγκεκριμένου μέτρου εξυγίανσης εν συγκρίσει με αυτή στην οποία θα βρισκόταν αν το πιστωτικό ίδρυμα θα ετίθετο απευθείας σε ειδική εκκαθάριση, χωρίς να προηγηθεί το ως άνω μέτρο. Για να κριθεί δε αυτό θα πρέπει να γίνει αξιολόγηση της οικονομικής κατάστασης του πιστωτικού ιδρύματος με τη χρήση διαφόρων εκθέσεων, αφού αφαιρεθεί κάθε ποσό κρατικής ενίσχυσης.

Υπάρχουν, επομένως, αυστηρές προϋποθέσεις για τη δυνατότητα έγερσης αποζημίωσης από τους μετόχους λόγω του εξυγιαντικού μέτρου της σύστασης μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, γεγονός που καθιστά τελικά «άσφαιρο» το όπλο τους, όχι μόνο τόσο ενόψει της σύγκρισης της οικονομικής τους θέσης σε κάθε περίπτωση¹⁶⁶, όσο ενόψει του ότι αυτή θα στηρίζεται σε εκθέσεις αποτίμησης που θα δίνουν βάση σε οικονομικά στοιχεία, τα οποία πολλές φορές δεν μαρτυρούν όλη την αλήθεια για τους λόγους που έφεραν τους μετόχους στην κατάσταση αυτή.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι αυτά της Proton Bank, του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου, καθώς και της Αγροτικής Τράπεζας, που τέθηκαν σε εκκαθάριση κατόπιν εφαρμογής των μέτρων εξυγίανσης των άρθρων 63Ε και 63Δ του ν. 3601/2007 αντίστοιχα, όπως αυτά τροποποιήθηκαν με τον ν.4021/2011. Σ' όλες τις περιπτώσεις έχουν παρατηρηθεί άσχημα φαινόμενα εις βάρος των μετόχων, τα οποία αποδεικνύουν βλάβη της περιουσίας τους και τα οποία δεν αποτυπώνονται στις εκθέσεις των ελεγκτών. Όσον αφορά την Proton Bank δεν ελήφθη ως άμεσος παράγοντας της κατάστασης της η παντελής έλλειψη εποπτείας της τράπεζας από την ΤτΕ, ενώ στην Αγροτική Τράπεζα, δεν υπήρξε ισότιμη μεταχείριση των μετόχων, με αποτέλεσμα το Δημόσιο, ενθυμούμενο ξαφνικά την παλιά ιδιότητα του, να εξαιρεθεί από τα βάρη που επωμίσθηκαν οι άλλοι μέτοχοι της τράπεζας, αντίθετα από όσα ορίζει το άρθρο 63Β παρ. 2 του ίδιου ως άνω νόμου. Από την άλλη, αναφορικά με το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, το κούρεμα των ελληνικών ομολόγων τον Απρίλιο του 2012 ήταν αυτό που το οδήγησε σ' αυτή τη κατάσταση, ενώ την χαριστική βολή του έδωσαν τελικά οι υποψήφιοι «μνηστήρες» του¹⁶⁷, όταν απέσυραν τις προσφορές εξαγοράς του υγιούς ενεργητικού του.

Όλα αυτά δεν ξέρω αν μπορούν να αποτυπωθούν σε εκθέσεις αποτίμησης οικονομικής κατάστασης με απτούς αριθμούς, που να αποδεικνύουν την βλάβη των μετόχων, ωστόσο στην ενότητα 3.1.4. του Κεφαλαίου Γ', θα γίνει η σύγκριση της κατάστασης τους και στις δύο περιπτώσεις, είτε δηλ. είχε τεθεί το πιστωτικό ίδρυμα απευθείας σε ειδική εκκαθάριση, είτε όχι (με την μεσολάβηση κάποιου μέτρου εξυγίανσης), για να εξακριβωθεί τελικά και η χρησιμότητα της αποζημίωσης του άρθρου 63Z.

¹⁶⁵. όπως αυτό προστέθηκε με το άρθρο 4 του ν. 4021/2011.

¹⁶⁶. είτε δηλ. στην απευθείας ειδική εκκαθάριση, είτε στην ειδική εκκαθάριση μέσω μέτρου εξυγίανσης.

¹⁶⁷. Πρόκειται για τις ελληνικές τράπεζες που κατέθεσαν προσφορές για την εξαγορά του υγιούς ενεργητικού του (Εθνική-Eurobank, Alpha Bank, Attica Bank). Για τους λόγους που οδηγήθηκαν σ' αυτή την απόφαση θα γίνει αναφορά στην ενότητα 2.1.4. του Κεφαλαίου Γ'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

1. Κοινοτικό επίπεδο

1.1. Οι ειδικότερες πτυχές της Οδηγίας 2001/24/ΕΚ ως προς τις διαδικασίες εκκαθάρισης

Οι ειδικότερες νομικές πτυχές της Οδηγίας 2001/24/ΕΚ «για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων» όσον αφορά τις διαδικασίες εκκαθάρισης διαφαίνονται κυρίως στα εξής τρία σημεία: πρώτον, σε ζητήματα ως προς την εφαρμογή των βασικών αρχών της δηλ. της καθολικότητας και της ενότητας, δεύτερον, στη μεταχείριση των υποκαταστημάτων πιστωτικών ιδρυμάτων με καταστατική έδρα εκτός Κοινότητας και τρίτον, στην αποτελεσματικότητα του επιλεχθέντος εφαρμοστέου δικαίου δηλ. στην *lex concursus*, τόσο στα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα όσο και στα εξωκοινοτικά¹⁶⁸. Σε γενικές γραμμές, τα περισσότερα νομικά θέματα που ανέκυψαν σε επίπεδο εξυγίανσης, παρουσιάζονται και σε αυτό της εκκαθάρισης. Ωστόσο, δεν έχουν την ίδια βαρύτητα, καθώς η εκκαθάριση σημαίνει αποτυχία της εξυγίανσης και ουσιαστικά «πτώχευση» του πιστωτικού ιδρύματος¹⁶⁹.

1.1.1. Ζητήματα εφαρμογής των βασικών αρχών της καθολικότητας και της ενότητας

1.1.1.1. Ο ορισμός της έννοιας «διαδικασίες εκκαθάρισης»

Σύμφωνα με το άρθρο 2 της Οδηγίας 2001/24/ΕΚ για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων ως διαδικασίες εκκαθάρισης νοούνται «*οι συλλογικές διαδικασίες τις οποίες κινούν και ελέγχουν οι διοικητικές ή δικαστικές αρχές κράτους μέλους με σκοπό τη ρευστοποίηση περιουσιακών στοιχείων υπό την εποπτεία των αρχών αυτών, ακόμη και όταν η διαδικασία αυτή περατώνεται με πτωχευτικό συμβιβασμό ή άλλο ανάλογο μέτρο*». Ο ορισμός, ο οποίος έχει διατυπωθεί για το τι λογίζεται ως διαδικασίες εκκαθάρισης, μπορεί να μην είναι τόσο μακροσκελής, όσο ο αντίστοιχος ορισμός για τα μέτρα εξυγίανσης, παρόλα αυτά δεν εκφεύγει ελαττωμάτων αοριστίας, καθώς ούτε επεξηγεί περαιτέρω με συγκεκριμένα παραδείγματα¹⁷⁰, ούτε δημιουργεί έναν κατάλογο ισοδύναμων μέτρων εξυγίανσης, καθιστώντας έτσι δύσκολη την επιτυχή εφαρμογή της Οδηγίας. Τον

168. Μουσταίρα, Αρμ 2005, 322 επ.

169. Οι διατάξεις που ρυθμίζουν την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων διαπνέονται και κυριαρχούνται από το πνεύμα της αυστηρής εφαρμογής κανόνων εποπτείας και την έννοια του δημοσίου συμφέροντος σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ότι οι διαδικασίες εξυγίανσης. Δεν είναι τυχαίο, εξάλλου, το γεγονός ότι οι διαδικασίες εξυγίανσης προτάσσονται χρονικά σε σχέση με τις αντίστοιχες διαδικασίες εκκαθάρισης. Βλ., και Σουφλερός (1996), 936 επ.

170. Wessels, Journal of International Banking Law and Regulation 2006, 309 επ.

ρόλο αυτό τον έχει αναλάβει ο εθνικός νομοθέτης με τον ν. 3458/2006, ο οποίος μετέφερε την ως άνω Οδηγία στην ελληνική έννομη τάξη, και ο οποίος αναφέρει ενδεικτικά συγκεκριμένες διαδικασίες που θεωρούνται ως διαδικασίες εκκαθάρισης κατά το ελληνικό δίκαιο¹⁷¹.

Ωστόσο, η γενικότητα της διατύπωσης του ορισμού και η μη συγκεκριμενοποίηση των διαδικασιών εκκαθάρισης εκ μέρους του κοινοτικού νομοθέτη ταλανίζει και τον εθνικό νομοθέτη, και αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι εκείνος, μαζί με τις συγκεκριμένες διαδικασίες εκκαθάρισης, θεωρεί ως τέτοια και *«κάθε συλλογική διαδικασία την οποία κινεί και ελέγχει η ελληνική διοικητική ή δικαστική αρχή, με περιεχόμενο αυτό των «διαδικασιών εκκαθάρισης» όπως παραπάνω ορίζονται»*. Αυτό καταδεικνύει περίτρανα το «άγχος» του εθνικού νομοθέτη να δημιουργήσει ένα γενικό πλαίσιο ώστε να μπορεί να αναγνωρίζεται ως διαδικασία εκκαθάρισης οποιαδήποτε άλλη αλλοδαπή διαδικασία, προκειμένου να τηρήσει τις επιταγές της Οδηγίας και συγκεκριμένα αυτή του άρθρου 9 παρ. 1, όσον αφορά την αναγνώριση και εκτέλεση απόφασης κήρυξης διαδικασίας εκκαθάρισης από το κράτος μέλος καταγωγής του πιστωτικού ιδρύματος σε οποιοδήποτε άλλο κράτος μέλος.

Αντίστοιχο πρόβλημα νομικής ισοδυναμίας παρουσίαζαν και οι διαδικασίες εξυγίανσης¹⁷². Όμως, για την περίπτωση των διαδικασιών εξυγίανσης η πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής του Ιουνίου 2012 προσπαθεί να λύσει το εν λόγω ζήτημα, έστω και αν αυτό έχει καθυστερήσει χρονικά, με τον καθορισμό συγκεκριμένων μέτρων εξυγίανσης κοινών σε όλη την ΕΕ. Ωστόσο, κάτι ανάλογο δεν έγινε και για την ενοποίηση των διαδικασιών εκκαθάρισης με αποτέλεσμα η αβεβαιότητα να παραμένει ως προς το πώς θα γίνεται η εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων εν μέσω της οικονομικής κρίσης. Η ΕΕ δεν έδειξε τόλμη, ούτε αυτή την φορά, καθώς πάλι προσπαθεί να επιλύσει ένα ζήτημα μονόπλευρα, παραβλέποντας τις συνέπειες που αυτό θα έχει εν μέσω της οικονομικής κρίσης. Σε περίπτωση δηλ. αποτυχίας των διαδικασιών εξυγίανσης σε ένα πιστωτικό ίδρυμα, τι θα ακολουθήσει; Από τις εναρμονισμένες διαδικασίες εξυγίανσης θα βρεθεί στις αποσπασματικές εκκαθάρισης; Οι κινήσεις αυτές επιβραδύνουν την επίλυση της τραπεζικής κρίσης και δεν εξαλείφουν τον «ηθικό» κίνδυνο της επιβάρυνσης των ευρωπαίων φορολογουμένων από την κατάρρευση των ευρωπαϊκών τραπεζικών ομίλων.

171. Κατά το ελληνικό δίκαιο διαδικασίες εκκαθάρισης είναι: α) η διαδικασία θέσης πιστωτικού ιδρύματος υπό εκκαθάριση, όπως προβλέπεται από τις διατάξεις του άρθρου 9 του ν. 1665/1951 σε συνδυασμό με την απόφαση της Νομισματικής Επιτροπής 975/1/12.7.1956 «περί κανονισμού εκκαθάρισεως τραπεζών εν ανακλήσει αδείας λειτουργίας των» και με τη διάταξη του άρθρου 1 παρ. 1 του ν. 2330/1995, β) η πτωχευτική διαδικασία κατά τις διατάξεις των άρθρων 525 έως 707 του β.δ. της 19.4./11.5.1835 και κατά τα άρθρα 1 έως 21 του α.ν. 635/1937, γ) κάθε συλλογική διαδικασία την οποία κινεί και ελέγχει η ελληνική διοικητική ή δικαστική αρχή, με περιεχόμενο αυτό των «διαδικασιών εκκαθάρισης» όπως παραπάνω ορίζονται.

172. Βλ., αναλυτικότερα ενότητα 1. του Κεφαλαίου Β'.

1.1.1.2. Η αναγκαιότητα δημοσίευσης της έναρξης των διαδικασιών εκκαθάρισης

Όταν γίνεται εκκίνηση μίας διαδικασίας εκκαθάρισης σε κάποιο κράτος μέλος, η Οδηγία προβλέπει τρία μέτρα ενημέρωσης¹⁷³: πρώτον, ενημέρωση των αντίστοιχων αρχών του κράτους μέλους υποδοχής από τις αρχές που λαμβάνουν την απόφαση εκκαθάρισης, δεύτερον, δημοσίευση των μέτρων εκκαθάρισης στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και σε δύο εφημερίδες του κράτους υποδοχής με τη μέριμνα του διαχειριστή (ή εκκαθαριστή) – βήμα, το οποίο είναι καθ' όλα αναγκαίο στις διαδικασίες εκκαθάρισης –, και τρίτον, ατομική ενημέρωση των «γνωστών» πιστωτών, οι οποίοι έχουν δικαίωμα να υποβάλλουν παρατηρήσεις ή να αναγγελοθούν, αν απαιτείται, με ίσους όρους με τους εγχώριους πιστωτές. Βάσει του άρθρου 16 της Οδηγίας, οι αλλοδαπές απαιτήσεις έχουν την ίδια μεταχείριση και κατάταξη με τις ημεδαπές. Στο σημείο αυτό, εμφανίζεται και το σημαντικό ζήτημα των προνομιούχων απαιτήσεων των αλλοδαπών πιστωτών, το οποίο θα εξεταστεί στην ενότητα 1.1.1.3. του παρόντος Κεφαλαίου.

Κατά την έναρξη διαδικασίας εκκαθάρισης είναι απαραίτητο να δημοσιευτεί η απόφαση αυτή στην ΕΕΕΚ και σε δύο εφημερίδες του κράτους υποδοχής αφού είναι σίγουρο ότι θα θιγούν δικαιώματα τρίτων στο κράτος υποδοχής και ότι η απόφαση περί εκκαθάρισης θα υπόκειται σε κάποιο ανάλογο ένδικο μέσο στο κράτος καταγωγής¹⁷⁴. Τα μέτρα δημοσιότητας δεν αποτελούν προϋπόθεση της αναγνώρισης, ωστόσο ενδέχεται να παρουσιάσουν και κάποιες ουσιαστικές συνέπειες. Ειδικότερα, καταβολές προς την τράπεζα που «δεν είναι νομικό πρόσωπο» και όχι στον εκκαθαριστή ελευθερώνουν τον οφειλέτη, αν ο τελευταίος αγνοούσε την υποβολή της σε εκκαθάριση, προβλέπεται δε τεκμήριο άγνοιας, αν η καταβολή έγινε πριν από τη δημοσίευση. Η προϋπόθεση αυτή είναι μάλλον σκοτεινή προϋπόθεση, αφού η ανάγκη προστασίας του καταβάλλοντος είναι η ίδια είτε η τράπεζα είναι είτε όχι νομικό πρόσωπο¹⁷⁵.

Τέλος, η εφαρμογή των μέτρων δημοσιότητας έχει μεγάλη σημασία και όσον αφορά την παραγωγή των αποτελεσμάτων της εκκαθάρισης σε όλα τα κράτη μέλη, καθώς η έναρξη μίας τέτοιας διαδικασίας στο κράτος μέλος καταγωγής του πιστωτικού ιδρύματος εμποδίζει την έναρξη άλλων τέτοιων διαδικασιών σε άλλα κράτη μέλη. Και αυτό το ζήτημα είναι απόλυτο όσον αφορά τις διαδικασίες εκκαθάρισης¹⁷⁶. Δεν υπάρχουν εδώ οι δυνατότητες που δίνει το άρθρο 5 της Οδηγίας για μέτρα εξυγίανσης τοπικής εμβέλειας με απλή υποχρέωση ενημέρωσης των αρχών του κράτους καταγωγής. Κάτι τέτοιο σε επίπεδο εκκαθάρισης θα δημιουργούσε σοβαρά θέματα ασφάλειας δικαίου, γεγονός εύλογο, αν αναλογιστεί κανείς το πνεύμα αυστηρής εποπτείας προς εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος, το οποίο οφείλει να διακατέχει τις διαδικασίες εκκαθάρισης. Το

173. Χατζηγάγιος, ΕΤρΑξΧρΔ 1996, 599 επ.

174. Αντίθετα, σε διαδικασίες εξυγίανσης τα μέτρα αυτά δημοσιότητας δεν είναι αναγκαία, παρά μόνο αν θίγονται δικαιώματα τρίτων και η απόφαση υπόκειται σε ένδικα μέσα στο κράτος καταγωγής. Βλ., σχετ. άρθρο 6 της Οδηγίας.

175. Περράκης, ΧρηΔικ 2007, 15.

176. Χατζηγάγιος, ΕΤρΑξΧρΔ 1996, 599 επ.

αναμορφωμένο καθεστώς δημοσιότητας της νέας πρότασης Οδηγίας της Επιτροπής της 6^{ης} Ιουνίου θα ήταν καλή ιδέα να προσαρμοστεί και στα δεδομένα των διαδικασιών εκκαθάρισης, καθώς είναι λεπτομερές και προάγει την διασφάλιση του δικαιώματος ενημέρωσης όλων των ενδιαφερομένων πιστωτών.

1.1.1.3. Η δυσκολία της εφαρμογής της *lex concursus* στις προνομιούχες απαιτήσεις των αλλοδαπών πιστωτών

Σύνθετα νομικά ζητήματα προκύπτουν και στην περίπτωση της εφαρμογής της *lex concursus* κατά την διαδικασία της αναγκαστικής εκκαθάρισης πιστωτικού ιδρύματος που έχει υποκαταστήματα σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, καθώς η Οδηγία για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων δεν αντιμετωπίζει διεξοδικά το θέμα του εφαρμοστέου δικαίου επί των προνομιακών απαιτήσεων των πιστωτών¹⁷⁷ κατά υποκαταστήματος πιστωτικού ιδρύματος, εγκατεστημένου σε χώρα διαφορετική από την χώρα προέλευσης του.

Αυτό προκύπτει από την πιστή εφαρμογή της αρχής της καθολικότητας όσον αφορά την αντιμετώπιση των πιστωτών. Ο κοινοτικός νομοθέτης υποβάλλει όλες τις απαιτήσεις, σύμφωνα με το άρθρο 16 παρ. 2 της ως άνω Οδηγίας, σε καθεστώς όμοιας μεταχείρισης και κατάταξης με τις ομοειδείς απαιτήσεις που τυχόν αναγγέλλουν πιστωτές που έχουν την κατοικία, τη συνήθη διαμονή ή την καταστατική έδρα τους στο κράτος μέλος καταγωγής. Με άλλα λόγια, εφαρμοστέο δίκαιο στις απαιτήσεις που είναι εξοπλισμένες με γενικό ή ειδικό προνόμιο ως προς την σειρά κατάταξης τους, καθώς και στον τρόπο κατανομής του προϊόντος της εκκαθάρισης μεταξύ των διαφόρων κατηγοριών πιστωτών θα είναι το δίκαιο της χώρας προέλευσης του πιστωτικού ιδρύματος¹⁷⁸.

Κάτι τέτοιο, όμως, δημιουργεί εύλογα την απορία του τι θα πρέπει να γίνει με τις προνομιακές απαιτήσεις των πιστωτών έναντι υποκαταστημάτων του πιστωτικού ιδρύματος στη χώρα υποδοχής, όταν το δίκαιο της χώρας αυτής προβλέπει διαφορετική – και συνήθως καλύτερη – αντιμετώπιση από αυτή του δικαίου της χώρας προέλευσης του πιστωτικού ιδρύματος. Αυτό αυτόματα δεν δημιουργεί άνιση αντιμετώπιση των πιστωτών του πιστωτικού ιδρύματος, αναιρώντας έτσι όλα τα θετικά στοιχεία της εφαρμογής της αρχής της καθολικότητας¹⁷⁹;

Πολλές φορές, οι εθνικές ρυθμίσεις των κρατών μελών διαφέρουν μεταξύ τους ως προς την αναγνώριση, τη φύση και την έκταση των προνομίων. Συνεπώς, όλες οι προνομιούχες απαιτήσεις

177. Προνομιούχος πιστωτής είναι κάθε πιστωτής που σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο έχει δυνατότητα να ικανοποιηθεί κατά προτεραιότητα από την προς εκκαθάριση περιουσία. Προνομιούχες απαιτήσεις είναι συνήθως όσες είναι εξοπλισμένες με γενικό ή ειδικό προνόμιο, όσες αφορούν σχέσεις δημοσίου δικαίου, π.χ. οφειλές προς το Δημόσιο, όσες δημιουργήθηκαν από εργατικές διαφορές π.χ. απαιτήσεις των εργαζομένων από καθυστερούμενους μισθούς αλλά συχνά και όσες αφορούν διάφορες κατηγορίες καταθετών με ειδικότερη μεταχείριση. Βλ., και Χατζηγάγιος, ΕΤρΑξΧρΔ 1996, 600 επ.

178. Περάκης, ΧρηΔικ 2007, 15.

179. Μουσταίρα, Αρμ 2005, 328.

των πιστωτών της χώρας που είναι εγκατεστημένο το υποκατάστημα του πιστωτικού ιδρύματος, αν δεν τυγχάνουν της ίδιας προνομιακής μεταχείρισης στα πλαίσια της διαδικασίας εκκαθάρισης στη χώρα προέλευσης του πιστωτικού ιδρύματος, είναι δυνατόν στην χειρότερη περίπτωση ακόμα και να καταταχθούν ως απλές εγγειρόγραφες.

Αντιλαμβάνεται, λοιπόν, κανείς ότι η αρχή της καθολικότητας στην διαδικασία της εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων με υποκαταστήματα σε διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ δημιουργεί αντιφάσεις στις ως άνω κατηγορίες πιστώσεων που χαρακτηρίζονται ως προνομιούχες κατά το εθνικό δίκαιο της χώρας υποδοχής¹⁸⁰, καθώς μπορεί στο κράτος προέλευσης του πιστωτικού ιδρύματος – το οποίο θα είναι και αρμόδιο για την διαδικασία εκκαθάρισης – να μην τυγχάνει κάποιου ειδικού ή γενικού προνομίου ή αν τυγχάνει κάποιου, να μην βρίσκεται στην ίδια σειρά κατάταξης με αυτή του κράτους υποδοχής. Αυτές οι δυσκολίες δημιουργούνται γιατί οι εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών δεν έχουν ακόμη εναρμονιστεί όσον αφορά τα ζητήματα ύπαρξης, φύσης και σειράς κατάταξης των απαιτήσεων που θεωρούνται προνομιούχες στις διαδικασίες εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων.

Η τροχοπέδη αυτή κατά τη διαδικασία αναγκαστικής εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων θα πρέπει να διευκρινιστεί με τη θεσμοθέτηση συγκεκριμένης Οδηγίας ή Κανονισμού επί του θέματος αυτού¹⁸¹, έτσι ώστε να αρθούν όλα τα νομικά εμπόδια κατά την εφαρμογή της αρχής της καθολικότητας στην διαδικασία εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων, διευκολύνοντας περαιτέρω και την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της *lex concursus* κατά την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων. Η άποψη που υποστηρίζει την εισαγωγή τροποποιητικής Οδηγίας όσον αφορά την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων που να εισάγει εξαιρέσεις ως προς την εφαρμογή της αρχής της καθολικότητας δεν θα πρέπει να προκρίνεται καθώς αυτό θα σημάνει αυτομάτως και περισσότερα προβλήματα κατά την εφαρμογή της αρχής της ενότητας, η οποία προστάζει την εφαρμογή της *lex concursus* κατά την διαδικασία εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων με υποκαταστήματα σε χώρες της ΕΕ. Και αυτό γιατί δεν είναι δυνατόν να παραμένει εφαρμοστέο δίκαιο το δίκαιο της χώρας προέλευσης του πιστωτικού ιδρύματος όταν οι απαιτήσεις των πιστωτών των υποκαταστημάτων του σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ τυγχάνουν αντιμετώπισης βάσει του δικαίου του κράτους υποδοχής. Κάτι τέτοιο θα δημιουργούσε τεράστιες αντιφάσεις και ανασφάλεια δικαίου κατά την εφαρμογή της Οδηγίας, αναιρώντας τους ήδη τεθειμένους στόχους της για μεγαλύτερη διαφάνεια κατά την διαδικασία εκκαθάρισης αλλά και εμπιστοσύνης των πιστωτών για την εξασφάλιση των απαιτήσεών τους.

180. Χατζηγάγιος, ΕΤρΑξΧρΔ 1996, 603.

181. Χατζηγάγιος, ΕΤρΑξΧρΔ 1996, 604 επ.

1.1.2. Η «εξατομικευμένη» μεταχείριση των υποκαταστημάτων πιστωτικών ιδρυμάτων εκτός ΕΕ

Η Οδηγία 2001/24/ΕΚ για την εξυγίανση και εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων επιφυλάσσει ιδιαίτερη μεταχείριση για τα υποκαταστήματα των πιστωτικών ιδρυμάτων με έδρα εκτός της Κοινότητας. Στην περίπτωση τους, οι αρμόδιες αρχές έχουν τη δυνατότητα να υποβάλλουν σε εκκαθάριση τα υποκαταστήματα που υπάρχουν στο αντίστοιχο κράτος μέλος. Δεν υπάρχει δηλ. εδώ καμία υποχρέωση αναγνώρισης των διαδικασιών εκκαθάρισης από τα λοιπά κράτη μέλη, απλά οι αρμόδιες αρχές ενημερώνουν τις αρμόδιες αρχές των άλλων χωρών υποδοχής των αντίστοιχων υποκαταστημάτων, καθώς και των τυχόν περισσότερων εκκαθαριστών, ώστε αυτοί να προσπαθήσουν να συντονίσουν τις ενέργειες τους όσο μπορούν¹⁸².

Η ρύθμιση αυτή της Οδηγίας δημιουργεί αρκετά νομικά ζητήματα¹⁸³, καθώς, για τα υποκαταστήματα αυτά αίρεται απολύτως μία εκ των βασικών αρχών της Οδηγίας, η αρχή της ενότητας. Συγκεκριμένα, για τα υποκαταστήματα των πιστωτικών ιδρυμάτων με έδρα εκτός της Κοινότητας, θα ξεκινήσουν διαφορετικές διαδικασίες εκκαθάρισης, τόσο στη χώρα καταγωγής του πιστωτικού ιδρύματος, όσο και στις χώρες υποδοχής των υποκαταστημάτων¹⁸⁴. Και αν η αντιμετώπιση αυτή φαίνεται λογική για τις διαφορετικές διαδικασίες που θα ξεκινήσουν σε χώρα καταγωγής και χώρες υποδοχής των υποκαταστημάτων, καθώς είναι δύσκολο κοινοτική Οδηγία να ρυθμίσει νομικά ζητήματα εκτός των συνόρων της, αφού είναι αδύνατον να γνωρίζει την ακριβή οικονομική κατάσταση τους για να την αντιμετωπίσει με κατάλληλα μέτρα¹⁸⁵, για τις διαδικασίες εκκαθάρισης στα διάφορα κράτη μέλη της Κοινότητας που αποτελούν χώρες υποδοχής η εξαίρεση αυτή από την εφαρμογή των αρχών αυτών δεν είναι τόσο απλό θέμα.

Η «εξατομικευμένη» μεταχείριση των υποκαταστημάτων αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων στην ΕΕ έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την αρχή της ενότητας της διαδικασίας εκκαθάρισης, την οποία «πασχίζει» να καθιερώσει η Οδηγία και η οποία επιτάσσει την έναρξη μίας και μόνο διαδικασίας εκκαθάρισης στο κράτος μέλος καταγωγής του πιστωτικού ιδρύματος. Στην περίπτωση των υποκαταστημάτων αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων¹⁸⁶, βέβαια, δεν είναι κράτος καταγωγής κανένα κράτος μέλος της ΕΕ. Ωστόσο, εφόσον ο κοινοτικός νομοθέτης έχει επιλέξει την εφαρμογή της αρχής της ενότητας στο δικό του σύστημα εξυγίανσης και εκκαθάρισης, αυτό θα πρέπει να το εφαρμόζει και σε δευτερεύουσες – συντονιστικές διαδικασίες εκκαθάρισης των αλλοδαπών υποκαταστημάτων στο

182. *Μουσταίρα*, Αρμ 2005, 326.

183. *Campbell*, Issues on Cross-Border Bank Insolvency σε: The European Community Directive on the Reorganisation and Winding-Up of Credit Institutions, International Monetary Fund 2003, 19 επ.

184. *Krimminger M.*, Deposit Insurance and Bank Insolvency in a Changing World: Synergies and Challenges, σε: Current Developments in Monetary and Financial Law, International Monetary Fund Conference 2004, 16 επ.

185. *Ζαββός* (1989), 183 επ.

186. *Nierop/Stenstrom*, European Central Bank 2002, 1 επ, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: www.worldbank.org

έδαφος του. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η επιλογή του κοινοτικού νομοθέτη για ξεχωριστή έναρξη διαδικασιών εκκαθάρισης των αλλοδαπών υποκαταστημάτων σε κάθε κράτος μέλος υποδοχής ανοίγει και την προβληματική της σύγκρουσης της αρχής της ενότητας με την αρχή της αναλογικότητας.

Η αρχή της ενότητας εδώ υποχωρεί ενώπιον της αρχής της αναλογικότητας, όταν τα αποτελέσματά της συγκρούονται με τους ισχύοντες κανόνες στα πλαίσια της οικονομικής και χρηματοδοτικής δραστηριότητας του πιστωτικού ιδρύματος και των υποκαταστημάτων του. Ο κοινοτικός νομοθέτης, επομένως, έκρινε απαραίτητο να μετριάσει την αρχή της ενότητας για την διασφάλιση των προνομιούχων πιστωτών των εν λόγω υποκαταστημάτων αλλά και του αδιάβλητου των οργανωμένων αγορών που λειτουργούν σε κάθε κράτος μέλος.

1.1.3. Η αποτελεσματικότητα της εφαρμογής της *lex concursus*

Αναμφίβολα, η καθιέρωση της εφαρμογής της *lex concursus* έθεσε το πρώτο «λιθαράκι» για μία πιο οργανωμένη εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων. Αυτό μπορεί να αποδειχθεί και από τις χαώδεις εκκαθαρίσεις κάποιων τραπεζών την δεκαετία του 1990, όπως π.χ. της Bank of Credit and Commerce International (BCCI) και της Barrings, όπου η ύπαρξη πολλαπλών δικαιοδοσιών δημιούργησε πάρα πολλές αδικίες μεταξύ των πιστωτών των διαφόρων κρατών και οδήγησε σε άνιση μεταχείριση τους¹⁸⁷.

Παρόλα αυτά, όπως έγινε αναφορά και σε προηγούμενες ενότητες, ανέκυψαν διάφορα νομικά ζητήματα, ιδιαίτερα μετά την εξάπλωση της οικονομικής κρίσης στην ΕΕ, τα οποία αποτελούν τροχοπέδη στην αποτελεσματική εφαρμογή της *lex concursus*, τόσο σε επίπεδο ενδοκοινοτικών όσο και σε επίπεδο εξωκοινοτικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Τα προβλήματα ανευρίσκονται κυρίως σε δύο σημεία: στην πολυσημία του όρου «μέτρα εκκαθάρισης» και στην «ποιοτική» ανισότητα των νομοθετικών πλαισίων των κρατών μελών της ΕΕ, καθώς άλλα εξ αυτών έχουν εξειδικευμένους κανόνες για την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, ενώ άλλα καταφεύγουν σε αδιάκριτη εφαρμογή των κοινών κανόνων του πτωχευτικού δικαίου. Είναι φανερό, επομένως, ότι τα προβλήματα αυτά ξεκινούν από την έλλειψη κανόνων ουσιαστικού δικαίου σε ευρωπαϊκό επίπεδο που να ρυθμίζουν τα ζητήματα της εκκαθάρισης. Όσο δεν γίνεται κάτι τέτοιο, οι κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου θα προσπαθούν εις μάτην να θέσουν μία τάξη στα πράγματα, καθώς η «ποιοτική» ανισότητα μεταξύ των αντίστοιχων κανόνων των κρατών μελών της ΕΕ θα εξακολουθεί να μαίνεται, οδηγώντας – γιατί όχι – και σε επιλογές *forum shopping* – εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων. Θα ήταν, λοιπόν, απαραίτητο να υπάρξει μία ακόμα πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής αναφορικά με τις διαδικασίες εκκαθάρισης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, που να θέτει κανόνες ουσιαστικού δικαίου, όπως

¹⁸⁷. Μουσταίρα, Παράλληλες πτωχεύσεις σε διαφορετικά κράτη, ΕΕμπΔ 1994, 11 επ · Χατζηγάγιος, ΕΤρΑξΧρΔ 1996, 601.

ακριβώς έγινε και με τις διαδικασίες εξυγίανσης.

Αναφορικά με τις διαδικασίες εκκαθάρισης, η ΕΕ μέχρι στιγμής έχει υπάρξει αρκετά φειδωλή, είτε διότι θέλει να αφήσει εκτός πεδίου παρεμβάσεως της τις διαδικασίες εκκαθάρισης, είτε διότι ελπίζει ότι το νέο ενισχυμένο καθεστώς εξυγιάσεως που προβλέπει η νέα πρόταση Οδηγίας της 6^{ης} Ιουνίου 2012 θα επιλύει τα ανακύπτοντα προβλήματα των πιστωτικών ιδρυμάτων δίχως αυτά να χρειάζεται να φτάσουν σε επίπεδο εκκαθάρισης. Το σχέδιο αυτό, όμως, είναι ολωσδιόλου ουτοπικό, και αυτό μπορεί εύκολα να γίνει αντιληπτό, όχι μόνο από τα ως άνω αναλυθέντα νομικά ζητήματα, αλλά και από τις ρυθμίσεις της νέας πρότασης Οδηγίας.

Αν τα μέτρα εξυγίανσης δεν μπορούν να οδηγήσουν την προβληματική τράπεζα, ή μέρος της, σε βιώσιμη πορεία, τότε θα πρέπει να διασφαλίζεται η ομαλή εκκαθάριση της τράπεζας. Τα συστήματα εκκαθάρισης των 27 χωρών της ΕΕ έχουν ουσιώδεις διαφορές και απαιτούνται πρωτοβουλίες για εναρμόνισή τους. Η πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για σύσταση ομάδας εμπειρογνομόνων για το δίκαιο αφερεγγυότητας είναι θετική αλλά όχι αρκετή. Η εναρμόνιση των διαφορετικών συστημάτων εκκαθάρισης είναι ίσως δύσκολη, αλλά σίγουρα είναι εφικτή. Ως πρώτο βήμα, κατά τη γνώμη μου, θα πρέπει να είναι φυσικά η διασφάλιση του ότι τα εθνικά συστήματα θα υποστηρίζουν τα μέσα εξυγίανσης ως προς τους διασυννοριακούς τραπεζικούς ομίλους, όμως δεν πρέπει η προσπάθεια να σταματήσει εκεί. Ο εφησυχασμός και η αδράνεια απενεργοποιεί την προσπάθεια δημιουργίας ενός νομοθετικού πλαισίου εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το οποίο θα αποτελέσει σημαντικό εργαλείο στην ανακεφαλαιοποίηση των ευρωπαϊκών πιστωτικών ιδρυμάτων, κυρίως σε χώρες που μαίνονται από την οικονομική κρίση, όπως η Ισπανία και η Ιταλία, αλλά και όχι μόνο. Επιπλέον, ίσως συνδράμει και στην επίτευξη μίας απόφασης αντίστοιχης της Συνόδου Κορυφής του Ιουνίου για τη δημιουργία μίας ενιαίας ευρωπαϊκής τραπεζικής ένωσης με ενιαία εποπτική αρχή υπό την ΕΚΤ, όπου οι ευρωπαϊκές προβληματικές τράπεζες θα μπορούσαν να ανακεφαλαιοποιηθούν μέσω του ESM, μετριάζοντας τις αδυναμίες του εγχειρήματος αυτού από τα πρακτικά προβλήματα που ανέκυψαν¹⁸⁸. Όλα αυτά, όμως, θα πρέπει να γίνουν τάχιστα, καθώς έχει ήδη χαθεί πολύτιμος χρόνος: τα προσωρινά ημίμετρα και οι εναλλαγές μηχανισμών χρηματοδότησης δεν οδηγούν πουθενά παρά μόνο σε αδιέξοδο.

Δυστυχώς, οι μέχρι σήμερα εξελίξεις προδίδουν μία παντελώς διαφορετική στάση, η οποία θέτει πολύ αυστηρές προϋποθέσεις για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σύμφωνα με προσχέδιο νομοθετικής πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το οποίο παρουσιάστηκε στους αξιωματούχους των υπουργείων Οικονομικών της Ευρωζώνης στα τέλη του 2012¹⁸⁹. Συγκεκριμένα, βάσει του σχεδίου αυτού, τα κράτη μέλη, των οποίων οι τράπεζες απειλούνται με κατάρρευση, θα πρέπει πρωτίστως να επενδύουν τα ίδια απευθείας στις τράπεζες αυτές, για να τις

¹⁸⁸. Ανάγκη τροποποίησης Συνθηκών, προσδιορισμός ρόλου ΕΚΤ, εξονυχιστικός έλεγχος πιστωτικών ιδρυμάτων ΕΕ κ.ά.

¹⁸⁹. «Στον αέρα η ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας», Άρθρο της 15^{ης} Ιανουαρίου 2013, Εφημερίδα «Η Καθημερινή».

καταστήσουν βιώσιμες, και έπειτα ο ESM να συμβάλλει με δικά του κεφάλαια, ενώ, περαιτέρω όποιες απώλειες υποστεί ο ESM καλείται το κράτος να τον αποζημιώσει ή να εγγυηθεί ότι τα κεφάλαια θα επιστραφούν σ' αυτόν από το κράτος μέλος. Μάλιστα, η πρόταση αυτή προβλέπεται ότι θα ισχύει μόνο για τις μελλοντικές ανακεφαλαιοποιήσεις τραπεζών, θέτοντας έτσι εκτός πεδίου παλαιότερες αναγκαίες ανακεφαλαιοποιήσεις σε κράτη μέλη όπως η Ιρλανδία, η Ισπανία, η Κύπρος αλλά και η Ελλάδα, των οποίων οι κυβερνήσεις πίστευαν ότι το κόστος της ανακεφαλαιοποίησης θα μεταφερθεί στον ESM και δεν θα επιβαρύνει το χρέος τους. Βέβαια, ακόμα όλα τα ενδεχόμενα είναι ανοικτά, και μέχρι τον Ιούνιο του 2013, οπότε και λήγει το περιθώριο κατάθεσης της πρότασης της Επιτροπής, είναι πιθανόν να επέλθουν αλλαγές σ' όσα το προσχέδιο προβλέπει. Προς το παρόν, πάντως, υπερισχύει η αυστηρή αυτή γερμανική άποψη, η οποία, παράλληλα με την χαρακτηριστική της αναβλητικότητα, συνεχίζει αυτή τη «χιονοστιβάδα» μεταξύ των αδύναμων οικονομικά κρατών και χρεοκοπημένων πιστωτικών ιδρυμάτων, όπου το ένα συμπαρασύρει το άλλο στην αφερεγγυότητα, υποδαυλίζοντας την οικονομική κρίση, αντί να την κατευνάζει.

2. Εθνικό επίπεδο

2.1. Νομικά ζητήματα κατά την εφαρμογή της ειδικής εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων

Το άρθρο 68 του ν. 3601/2007 που αφορά την ειδική εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων δεν εξειδικεύει περαιτέρω το είδος της ειδικής εκκαθάρισης στην οποία αναφέρεται. Ωστόσο, από τα ορισθέντα σε αυτό, προκύπτει μάλλον ότι αναφέρεται στην αναγκαστική ειδική εκκαθάριση, η οποία ακολουθεί μετά από την ανάκληση της άδειας λειτουργίας του πιστωτικού ιδρύματος από την ΤτΕ ή μετά από την λήψη των μέτρων εξυγίανσης των άρθρων 63Δ (μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων) και 63Ε (σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος) ή μετά τη λήξη της λειτουργίας του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος του άρθρου 63Ε. Ωστόσο, και στην περίπτωση της εκούσιας ειδικής εκκαθάρισης που προκύπτει με απόφαση της ΓΣ του πιστωτικού ιδρύματος και σύμφωνη γνώμη της ΤτΕ, μπορεί να γίνει αναλογική εφαρμογή των αντίστοιχων όρων που προβλέπονται για την αναγκαστική ειδική εκκαθάριση (π.χ. διορισμός εκκαθαριστή κλπ)¹⁹⁰, οπότε τα ως κατωτέρω αναφερόμενα νομικά ζητήματα θα αφορούν και τα δύο είδη της ειδικής εκκαθάρισης.

¹⁹⁰. Υπάρχει τέτοια δυνατότητα, καθόσον το άρθρο 12 του ν. 3458/2006, προερχόμενο από την Οδηγία 2001/24/ΕΚ, στερείται ουσιαστικού περιεχομένου και επ' αυτού ο εθνικός νομοθέτης δεν έχει κάνει καμία διευκρίνιση σχετικά με τους όρους διεξαγωγής της εκούσιας ειδικής εκκαθάρισης. Συνεπώς, το περιεχόμενο και η διαδικασία της εκούσιας ειδικής εκκαθάρισης θα αποφασιστεί από το αρμόδιο καταστατικό όργανο του πιστωτικού ιδρύματος δηλ. τη ΓΣ, η οποία, κατόπιν της γνώμης της ΤτΕ, μπορεί να ακολουθήσει είτε τους όρους που προβλέπονται για την αναγκαστική ειδική εκκαθάριση, είτε να καταστρώσει ένα σχέδιο ανάκαμψης της επιχείρησης από κοινού με την ΤτΕ.

2.1.1. Η συνέχιση των τραπεζικών δραστηριοτήτων του πιστωτικού ιδρύματος και η διακοπή των πτωχευτικών διαδικασιών

Η θέση ενός πιστωτικού ιδρύματος σε αναγκαστική ειδική εκκαθάριση έχει ως συνέπεια την συνέχιση ορισμένων τραπεζικών δραστηριοτήτων, ενώ, αντίθετα, τη διακοπή κάποιων άλλων, όπως π.χ. της αποδοχής καταθέσεων, κορωνίδας των τραπεζικών υπηρεσιών. Ο λόγος της συνέχισης ορισμένων τραπεζικών εργασιών δεν αιτιολογείται στον ν. 3601/2007¹⁹¹, ωστόσο, είναι φανερό ότι εξυπηρετεί το συμφέρον των πιστωτών, όταν διατηρούνται σε λειτουργία κερδοφόρες εργασίες του πιστωτικού ιδρύματος, παρά τα προβλήματα του. Φυσικά, η συνέχιση αυτών των δραστηριοτήτων δεν σημαίνει ότι είναι δυνατόν να συνεχίσει το πιστωτικό ίδρυμα να αποδέχεται καταθέσεις, καθώς έχει υποστεί σημαντικές ρωγμές η εμπιστοσύνη των καταθετών απέναντι του λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίζει. Εξάλλου, στόχος της ειδικής εκκαθάρισης είναι η προστασία της χρηματοοικονομικής σταθερότητας και η ενίσχυση της εμπιστοσύνης του κοινού στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα, κάτι που μόνο με φερέγγυα βήματα μπορεί να επιτευχθεί. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η δυνατότητα εκ μέρους της ΤτΕ να υποχρεώσει τον εκκαθαριστή να προβεί σε μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων του υπό ειδική εκκαθάριση πιστωτικού ιδρύματος σε άλλο πιστωτικό ίδρυμα¹⁹² ή σε κάποιο μεταβατικό, χρησιμοποιώντας δηλ. εργαλεία εξυγίανσης προς εξυπηρέτηση των σκοπών της εκκαθάρισης.

Περαιτέρω, προς διαφύλαξη της αξιοπιστίας του τραπεζικού συστήματος αλλά και της επιτυχίας της αναγκαστικής ειδικής εκκαθάρισης, το πιστωτικό ίδρυμα δεν κηρύσσεται σε πτώχευση, ενώ διακόπτεται και οποιαδήποτε ενεργοποίηση της διαδικασίας συνδιαλλαγής. Ωστόσο, η διακοπή της πτώχευσης ως συνέπεια της έναρξης διαδικασίας ειδικής εκκαθάρισης δεν σημαίνει ότι επέρχονται όλες οι συνέπειες της διακοπής της. Επί ειδικής εκκαθάρισεως, οι ατομικές διώξεις των πιστωτών συνεχίζονται παρά την τυχόν προηγηθείσα κατάσταση πτωχεύσεως, ενώ αλώβητο παραμένει και το δικαίωμα τους να ζητούν και να λαμβάνουν, εκούσια ή δικαστικά, ασφάλειες¹⁹³.

Εξάλλου, στην ειδική εκκαθάριση, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 68 του ν. 3601/2007, όπως αυτό τροποποιήθηκε με το άρθρο 5 του ν. 4021/2011 εφαρμόζονται συμπληρωματικά και οι διατάξεις του Πτωχευτικού Κώδικα στο μέτρο που δεν αντίκεινται στην διαδικασία της ειδικής

191. Απεναντίας, αυτό γίνεται στον ν. 3458/2006, υπάρχει μία σχετική διάταξη, συγκεκριμένα το άρθρο 13 παρ.3, το οποίο ορίζει ότι η ανάκληση της άδειας λειτουργίας του πιστωτικού ιδρύματος «δεν κωλύει τον εκκαθαριστή να εξακολουθήσει ορισμένες δραστηριότητες του πιστωτικού ιδρύματος στο βαθμό που απαιτείται ή ενδείκνυται για τις ανάγκες της εκκαθάρισης, υπό τον έλεγχο και την εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδος».

192. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ως προς αυτό είναι η Τ Bank, όπου έγινε χρήση του εξυγιαντικού μέτρου της μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων (άρθρο 63Δ ν. 3601/2007) για την εκκαθάριση της, στην περίπτωση της οποίας μάλιστα απαγορεύτηκε η άσκηση όλων των δραστηριοτήτων που προβλέπονται στην παρ.1 του άρθρου 11 του ν. 3601/2007. Το ίδιο ακριβώς έγινε και με τις συνεταιριστικές τράπεζες Αχαϊκή Συν. Π.Ε., Λαμίας Συν. Π.Ε. και Λέσβου-Λήμνου Συν. Π.Ε, καθώς και με την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος.

193. Βελέντζας (2004³), 405 επ · Ψυχρομάνης (2009²), 344 με σχετική παραπομπή σε νομολογία.

εκκαθάρισης. Κατόπιν τούτου, ο από 4 Νοεμβρίου 2011 Κανονισμός ειδικής εκκαθάρισης¹⁹⁴ εξειδικεύει την ως άνω διάταξη και αναφέρει συγκεκριμένα ποια άρθρα του Πτωχευτικού Κώδικα είναι συμβατά με την διαδικασία ειδικής εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων, αίροντας κάθε είδους νομική αοριστία επί των θεμάτων εφαρμογής ή μη αυτού¹⁹⁵. Συγκεκριμένα, αναφέρεται στο Προοίμιο του Κανονισμού αυτού ότι «δεν καταστρώνεται αυτοδύναμη ρύθμιση για την ειδική εκκαθάριση πιστωτικού ιδρύματος, που θα κάλυπτε τα οικεία ζητήματα χωρίς ανάγκη προσφυγής στον Πτωχευτικό Κώδικα. Αντίθετα, εισάγονται ειδικότεροι κανόνες εκεί όπου απαιτείται, ενώ κατά τα λοιπά ισχύει βεβαίως η συμπληρωματική εφαρμογή του Πτωχευτικού Κώδικα».

Επομένως, η ειδική εκκαθάριση γίνεται αντιληπτή, διαφορετικά από την πτώχευση, αποκλειστικά ως διαδικασία ρευστοποίησης της περιουσίας του πιστωτικού ιδρύματος. Έτσι, δεν μπορεί να γίνει λόγος περί σχεδίου αναδιοργάνωσης με την έννοια των άρθρων 107 επ. ΠτΚ¹⁹⁶, ούτε και περί διαδικασίας εξυγίανσης των άρθρων 99 επ. ΠτΚ. Ωστόσο, μέτρα που αντιστοιχούν στην αναδιοργάνωση του ΠτΚ δεν αποκλείονται εν γένει, και μπορούν να ληφθούν υπόψη βάσει των άρθρων 63Δ, 63Ε ν. 3601/2007, τα οποία εφαρμόζονται και μετά τη θέση του πιστωτικού ιδρύματος σε ειδική εκκαθάριση σύμφωνα με το άρθρο 68 παρ. 1 περ. στ ν. 3601/2007. Με την θέσπιση του Κανονισμού ειδικής εκκαθάρισης μπήκε ένα τέλος στο δαιδαλώδες προϊσχύσαν εθνικό νομοθετικό καθεστώς εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων, και είναι σίγουρα ένα θετικό βήμα στην όλη πορεία αναμόρφωσης του.

2.1.2. Η παράλληλη ή μη εφαρμογή του ν. 2190/1920 όσον αφορά στους λόγους ανάκλησης της άδειας λειτουργίας πιστωτικού ιδρύματος

Σύμφωνα με το άρθρο 48 του ν. 2190/1920 περί ανωνύμων εταιριών, μία Α.Ε. μπορεί να λυθεί και με δικαστική απόφαση μετά από αίτηση οποιουδήποτε έχει έννομο συμφέρον, συμπεριλαμβανομένου και του Υπουργού Ανάπτυξης. Προέκυψε, λοιπόν, το ζήτημα αν το άρθρο αυτό μπορεί να εφαρμόζεται και στα πιστωτικά ιδρύματα – τα οποία φέρουν τον τύπο της Α.Ε. – παράλληλα με το άρθρο 8 του ν. 3601/2007 όσον αφορά τους λόγους ανάκλησης του πιστωτικού ιδρύματος.

Σε μία πρώτη φάση, θα μπορούσε να υποστηριχθεί κανείς ότι μπορεί το άρθρο 48 του ν. 2190/1920 να εφαρμοστεί παράλληλα και για τα πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία ουσιαστικά είναι ΑΕ. Όμως, με μία προσεκτικότερη ματιά, η παράλληλη εφαρμογή αυτών των δύο άρθρων δεν κρίνεται

194. Μουσάς, ΔΕΕ 2009, 673 επ · Ο ίδιος, Εγγύηση Καταθέσεων, Νομοθετικές Εξελίξεις και Εκκαθάριση Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Όροι και προϋποθέσεις συμψηφισμού υποχρεώσεων δανειοληπτών προς αξιώσεις τους ως καταθετών από το Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων», ΧρηΔικ 2009, 203 επ.

195. Αθανασίου, ΧρηΔικ 2011, 377 επ · Μποτόπουλος, Η εκκαθάριση των τραπεζών: ένας ατελής θεσμός, ΔΕΕ 1996, 675 επ.

196. Δεν χωρεί άλλωστε ήδη κατά το άρθρο 68 παρ. 1 στοιχ. α' του ν. 3601/2007.

απαραίτητη, καθώς οι προβλεπόμενοι από το άρθρο 48 του ν. 2190/1920 λόγοι ανάκλησης ΑΕ με δικαστική απόφαση καλύπτονται ουσιαστικά από τους αναφερόμενους λόγους ανάκλησης του άρθρου 8 του ν. 3601/2007. Επομένως, η ρύθμιση του άρθρου 8 του ν. 3601/2007 είναι ειδικότερη και άρα αυτή θα τύχει αποκλειστικής εφαρμογής¹⁹⁷.

Πάντως, η εφαρμογή ή μη των κανόνων του ν. 2190/1920 έχει μεγαλύτερη σημασία για την εκούσια παρά για την αναγκαστική ειδική εκκαθάριση, καθώς η Οδηγία 2001/24/EK στο άρθρο 11 παρ. 1 αυτής δεν επιτρέπει στα καταστατικά όργανα του πιστωτικού ιδρύματος δηλ. στη ΓΣ του να προβεί στη διάλυση του τελευταίου, δίχως τη σύμφωνη γνώμη των εποπτικών αρχών, στις οποίες αυτό υπόκειται. Αυτό, λοιπόν, ουσιαστικά σημαίνει ότι η ΓΣ του πιστωτικού ιδρύματος δεν μπορεί να θέσει την επιχείρηση υπό καθεστώς εκκαθάρισης σύμφωνα με το άρθρο 47Α παρ.1 του ν. 2190/1920, εάν δεν γνωματεύσει πριν θετικά η ΤτΕ, φανερώνοντας έτσι για ακόμα μία φορά τον έντονο «εποπτικό» χαρακτήρα της Οδηγίας¹⁹⁸.

2.1.3. Ο ρόλος του ειδικού εκκαθαριστή κατά τη διαδικασία αναγκαστικής ειδικής εκκαθάρισης

Κατά την διάρκεια της εκκαθάρισης τη διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος αναλαμβάνει ο ειδικός εκκαθαριστής, ο οποίος διορίζεται κατόπιν αποφάσεως της ΤτΕ και υπόκειται στον έλεγχο και την εποπτεία της. Ο ρόλος του είναι κατά συνέπεια κομβικός για την επιτυχία της ειδικής εκκαθάρισης του πιστωτικού ιδρύματος¹⁹⁹, έτσι ώστε αυτό να διαλυθεί δίχως να τεθούν σε κίνδυνο ούτε το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα αλλά ούτε και η εμπιστοσύνη των καταθετών του υπό εκκαθάριση πιστωτικού ιδρύματος. Γι' αυτό, σε αντίθεση με τον διπλό ρόλο του επιτρόπου στην εξυγίανση²⁰⁰, ο ειδικός εκκαθαριστής λειτουργεί ως αμιγώς εταιρικό όργανο του υπό εκκαθάριση πιστωτικού ιδρύματος, καθώς βάσει του άρθρου 68 του ν. 3601/2007 δεν προκύπτουν διοικητικές αρμοδιότητες στο πρόσωπο του²⁰¹. Αυτό δεν σημαίνει ότι έχει λιγότερες αρμοδιότητες από τον επίτροπο της διαδικασίας εξυγίανσης. Αντιθέτως, του επιτρέπεται να διενεργεί, κατόπιν απόφασης της ΤτΕ, μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων του υπό εκκαθάριση πιστωτικού ιδρύματος σε άλλο πιστωτικό ίδρυμα ή σε μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 63Δ και 63Ε – ενώ κάτι τέτοιο δεν μπορεί να πράξει ο επίτροπος. Συνεπώς, τα δύο μέτρα εξυγίανσης των ως άνω άρθρων εξυπηρετούν και τους σκοπούς της εκκαθάρισης²⁰², οπότε ουσιαστικά θα μπορούσαν να

197. Ψυχομάνης (2009²), 342.

198. Περράκης, ΧρηΔικ 2007, 17 επ.

199. Ο διορισμός του εκκαθαριστή ως διοικητική παρέμβαση έχει κριθεί ως συνταγματικά επιτρεπτή, λόγω της ανάγκης προστασίας του γενικότερου συμφέροντος, βλ., ΟλΣτΕ 434/1959, ΝοΒ 1960, 218.

200. Τραγάκης, Το καθεστώς του επιτρόπου και προσωρινού επιτρόπου σε ανώνυμη τραπεζική εταιρία και το θέμα της εκκαθάρισεως, ΔΕΕΤ 1989, 64 επ.

201. Συγκεκριμένα, στην παρ. 1 περ. θ' του άρθρου 68 του ν. 3601/2007 αναφέρεται ξεκάθαρα ότι η ΤτΕ ασκεί τις εποπτικές της αρμοδιότητες έναντι του πιστωτικού ιδρύματος, προσαρμοσμένες κατάλληλα στους σκοπούς και τις ανάγκες της ειδικής εκκαθάρισης.

202. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ως προς αυτό είναι η Τ Bank, έγινε χρήση του εξυγιαντικού μέτρου της μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων (άρθρο 63Δ ν. 3601/2007) προς εξυπηρέτηση των σκοπών της

χαρακτηριστούν και ως «οιονεί» μέτρα εκκαθάρισης.

Πέραν τούτων, ο εκκαθαριστής είναι επιφορτισμένος και με άλλες αρμοδιότητες, οι οποίες αναφέρονται αναλυτικά στην παρ. 3 του άρθρου 68 του ν. 3601/2007²⁰³ και στον από 4 Νοεμβρίου 2011 Κανονισμό ειδικής εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων²⁰⁴, ο οποίος εξειδικεύει τους όρους εφαρμογής του ως άνω άρθρου. Με το νέο αυτό θεσμικό πλαίσιο ρυθμίζονται πληρέστερα όλα τα θέματα που σχετίζονται με τον ειδικό εκκαθαριστή και τη διαδικασία εκκαθάρισης, γεγονός που ενισχύει την αποτελεσματικότητα της, καθώς τη θωρακίζει από τυχόν αοριστίες και ανακρίβειες που θα μπορούσαν να προκύψουν²⁰⁵.

Επιπλέον, σε αντίθεση με το προϊσχύον καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης του πιστωτικού ιδρύματος, ο ρόλος του εκκαθαριστή απονέμεται σ' ένα μόνο πρόσωπο από την ΤτΕ και όχι σε περισσότερα. Επιφυλάσσεται εδώ ένας πιο συγκεντρωτικός ρόλος για τον εκκαθαριστή, ο οποίος θα είναι το μόνο πρόσωπο που θα διαχειρίζεται τα ζητήματα της εκκαθάρισης. Η επιλογή αυτή του νομοθέτη δεν είναι τυχαία, καθώς στόχος του είναι η αποτελεσματικότητα της διαδικασίας εκκαθάρισης και αυτό επιτυγχάνεται καλύτερα με τη συνδρομή ενός προσώπου παρά περισσότερων, καθώς ο συντονισμός τους δεν είναι εύκολη υπόθεση και μπορεί να θέσει σε κίνδυνο ολόκληρο το εγχείρημα της εκκαθάρισης. Επιπλέον, επιτυγχάνει και κάτι άλλο: την συγκέντρωση της απόδοσης των ευθυνών για την εκκαθάριση σ' ένα πρόσωπο αλλά και τον περιορισμό των δαπανών, καθώς πλέον το υπό εκκαθάριση πιστωτικό ίδρυμα θα καταβάλλει αμοιβή σε ένα μόνο εκκαθαριστή.

2.1.4. Η χρήση μέτρων εξυγίανσης κατά την διαδικασία εκκαθάρισης και οι επιπτώσεις τους για τους μετόχους στα υπό εκκαθάριση πιστωτικά ιδρύματα

Ένα από τα καινούρια ζητήματα που προέκυψαν με τη θέσπιση του ν. 4021/2011 είναι και η χρήση των μέτρων εξυγίανσης των άρθρων 63Δ και 63Ε κατά τη διαδικασία ειδικής εκκαθάρισης²⁰⁶, με στόχο τη διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος και την παράλληλη ελαχιστοποίηση των ζημιών που θα μπορούσαν να επέλθουν από τη συνέχιση της λειτουργίας της υπό εκκαθάριση επιχείρησης στο σύστημα εγγύησης καταθέσεων και στους φορολογουμένους²⁰⁷. Το γεγονός αυτό όμως έχει έκδηλες συνέπειες ως προς τη θέση των μετόχων στο υπό ειδική εκκαθάριση πιστωτικό ίδρυμα και τη δυνατότητα αποζημίωσης τους βάσει του άρθρου 63Ζ του ίδιου νόμου.

Το άρθρο αυτό θέτει συγκεκριμένες προϋποθέσεις για την αποζημίωση των μετόχων, η

εκκαθάρισης της. Το ίδιο ακριβώς έγινε και με τις συνεταιριστικές τράπεζες Αχαΐκή Συν. Π.Ε., Λαμίας Συν. Π.Ε. και Λέσβου-Λήμνου Συν. Π.Ε, καθώς και με την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος.

203. Όπως αυτό τροποποιήθηκε με το άρθρο 5 του ν. 4021/2011.

204. <http://www.bankofgreece.gr/>

205. Κάτι τέτοιο θα γινόταν αν εξακολουθούσε να ρυθμίζει τα ζητήματα της εκκαθάρισης η υπ' αριθ. 975/1/12.7.1956 απόφαση της Νομισματικής Επιτροπής της ΤτΕ, νομοθετικό πλαίσιο το οποίο έπασχε διαχρονικά από αοριστία. Βλ., σχετ. *Αθανασίου*, ΧρηΔικ 2011, 381.

206. *Ρόκας/Γκόρτσος* (2012²), 56 επ.

207. *Γκόρτσος*, Εισαγωγή στο Διεθνές Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο, 2011, 94 επ.

πλήρωση των οποίων απαιτεί να γίνει σύγκριση μεταξύ των δύο τρόπων ειδικής εκκαθάρισης, αυτού που προκύπτει χωρίς την χρήση εξυγιαντικών μέτρων και αυτού που γίνεται κατόπιν εφαρμογής τους. Εάν προκύψει περισσότερη βλάβη γι' αυτούς κατά την ειδική εκκαθάριση με την χρήση εξυγιαντικών μέτρων σε σχέση με την «κλασική» ειδική εκκαθάριση άνευ αυτών, τότε και μόνο τότε μπορούν να αξιώσουν αυτό το δικαίωμα. Με άλλα λόγια, θεσπίζει την αρχή της «μη χειροτέρευσης της θέσης» («no worse-off») των μετόχων των πιστωτικών ιδρυμάτων. Η αγωγή αποζημίωσης θα στρέφεται κατά του Δημοσίου, και όχι κατά της ΤτΕ ή του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, στην περίπτωση που έχει συσταθεί τέτοιο.

Το γεγονός ότι η αγωγή των μετόχων θα στρέφεται κατά του «χρεοκοπημένου» Δημοσίου, δίνει ένα πρώτο στίγμα για το κατά πόσο αποτελεσματική θα είναι η άσκηση αγωγής εκ μέρους τους, εφόσον γίνει δεκτή, καθώς το Δημόσιο δεν έχει τους χρηματικούς πόρους για να καλύψει τις αποζημιώσεις των μετόχων και είναι αμφίβολο το, αν θα κατορθώσει να τους βρει.

Ανεξαρτήτως, πάντως, της ικανότητας αυτής του Δημοσίου, κρίνεται σκόπιμη η σύγκριση μεταξύ των δύο τρόπων ειδικής εκκαθάρισης, ώστε να διαπιστωθεί τελικά εάν το μέγεθος της βλάβης των μετόχων είναι μεγαλύτερο μέσω της χρήσης μέτρων εξυγίανσης κατά την εκκαθάριση ενός πιστωτικού ιδρύματος ή όχι. Στην διαπίστωση αυτή θα οδηγηθούν με τη χρήση εκθέσεων αποτίμησης της οικονομικής κατάστασης του πιστωτικού ιδρύματος, τις οποίες υποβάλλουν ελεγκτές, κατόπιν αποφάσεως της ΤτΕ.

Εάν πραγματοποιηθεί η ειδική εκκαθάριση χωρίς να χρησιμοποιηθούν μέτρα εξυγίανσης, τότε οι μέτοχοι θα πρέπει σύμφωνα με όσα ορίζει ο Κανονισμός ειδικής εκκαθάρισης και ο ΠτΚ να περιμένουν την ικανοποίηση τους με βάση το προϊόν εκκαθάρισης, όπως αυτό θα προκύψει από την διανομή του με βάση τον πίνακα κατάταξης των πιστωτών του, και φυσικά δεν πρόκειται να επαρκέσει γι' αυτούς. Στην περίπτωση, αντίθετα, όπου η ειδική εκκαθάριση συνοδεύτηκε από την χρήση εξυγιαντικών μέτρων, τα πράγματα διαφοροποιούνται για τους μετόχους μόνο αναφορικά με τον πίνακα κατάταξης, διότι πλέον υπάρχουν και τα σκέλη του ΤΕΚΕ που θα τύχουν προνομιακής μεταχείρισης από το προϊόν της εκκαθάρισης κατ' απόλυτη προτεραιότητα πριν από κάθε άλλη αξίωση. Αυτό σημαίνει ότι θα απομείνει ακόμη λιγότερο διαθέσιμο προϊόν εκκαθάρισης για τους μετόχους στην δεύτερη περίπτωση σε σχέση με την πρώτη. Πάντως, και στις δύο περιπτώσεις εκκαθάρισης δεν εξυπηρετούνται επ' ουδενί τα συμφέροντα των μετόχων, αφού αυτοί δεν έχουν να αναμένουν οποιαδήποτε επιστροφή και διανομή τυχόν εναπομείναντος προϊόντος εκκαθάρισης²⁰⁸.

Ωστόσο, κατά την σύγκριση των δύο περιπτώσεων θα ληφθούν επιπλέον υπόψη και οι εκθέσεις αποτίμησης των περιουσιακών στοιχείων των ελεγκτών της ΤτΕ, οι οποίες θα αποτυπώνουν την οικονομική κατάσταση του πιστωτικού ιδρύματος ανά διαδικασία. Από τα ευρήματα τους, βέβαια, δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι θα βρίσκεται σε πολύ καλύτερη κατάσταση το πιστωτικό ίδρυμα στην

208. Το ίδιο ισχύει και για τους προνομιούχους πιστωτές, οι οποίοι βρίσκονται στην ίδια θέση με τους λοιπούς μετόχους. Η μόνη τους διαφορά έγκειται στο ότι θα ικανοποιηθούν προνομιακά σε σχέση με τους υπολοίπους, εφόσον βέβαια εναπομείνει προϊόν εκκαθάρισης προς διανομή για την τάξη τους.

δεύτερη περίπτωση σε σχέση με την πρώτη, αφού η συνταγή της χρήσης μέτρων εξυγίανσης κατά την διαδικασία εκκαθάρισης, μπορεί μεν να διασφαλίσει τις καταθέσεις και τα λοιπά υγιή στοιχεία του ενεργητικού της τράπεζας, ωστόσο αυτό δεν αφορά τους μετόχους, καθώς οι απαιτήσεις του δεν πρόκειται να συμπεριληφθούν στην λίστα αυτή.

Συνεπώς, δεν χρειάζεται γίνει σύγκριση της οικονομικής κατάστασης ενός πιστωτικού ιδρύματος υπό εκκαθάριση όπου εφαρμόστηκαν μέτρα εξυγίανσης με αυτή ενός πιστωτικού ιδρύματος που τέθηκε σε ειδική εκκαθάριση απευθείας, για να διακριβωθεί αν οι μέτοχοι έχουν υποστεί βλάβη, αφού και στις δύο περιπτώσεις η θέση τους παραμένει ίδια: βρίσκονται αντιμέτωποι με ένα πιστωτικό ίδρυμα υπό εκκαθάριση.

Επιπλέον, μόνη η χρήση των οικονομικών εκθέσεων δεν είναι δυνατόν να συμβάλλει στην εκτίμηση της θέσης των μετόχων, καθώς υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που θα μπορούσαν να προκαλέσουν βλάβη της περιουσίας των μετόχων και οι οποίοι δεν αποτυπώνονται σε οικονομικές εκθέσεις. Τα οικονομικά στοιχεία είναι εύκολο να αλλοιωθούν και να παρουσιάσουν μία διαφορετική ανάγνωση του προβλήματος από την πραγματική με αποτέλεσμα να μην ενοχοποιούνται οι πραγματικοί υπαίτιοι για την άσχημη κατάσταση των μετόχων.

Αυτό αποδεικνύεται από το πρόσφατο παράδειγμα της Proton Bank, της οποίας οι μέτοχοι κάθε άλλο παρά υπεύθυνοι για την «κατρακύλα» της είναι. Είναι ήδη γνωστό ότι η τράπεζα ήταν επιβεβαρυμμένη από τις αθρόες δανειοδοτήσεις σε εταιρείες off-shore που σχετίζονταν με τον βασικό της μέτοχο και πρώην μέλος του ΔΣ²⁰⁹, επιχειρηματία Λ. Λαυρεντιάδη, όπως προέκυψε από την έρευνα της Αρχής για το Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος²¹⁰, η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα με ολόένα νέα ευρήματα να έρχονται στο φως²¹¹, αλλά και από επισφάλειες από δάνεια που είχαν χορηγηθεί παλαιότερα σε μετόχους της Omega Bank, με την οποία η Proton Bank είχε παλαιότερα συγχωνευθεί²¹². Επιπλέον, οι περισσότεροι μέτοχοι της Proton Bank ήταν εργαζόμενοι της τράπεζας, οι οποίοι εξαναγκάζονταν να λαμβάνουν μετοχές έναντι του μισθού που δεν τους καταβάλλονταν, λόγω των συνεχών οικονομικών προβλημάτων του πιστωτικού ιδρύματος. Αναφορικά, λοιπόν, με όσα συνέβαιναν το τελευταίο διάστημα στην Proton Bank, ευθύνη δεν έχουν οι μέτοχοι της, αλλά η διοίκηση της μαζί με την ΤτΕ, η οποία άσκησε ελλιπή εποπτεία στην εν λόγω τράπεζα²¹³, με αποτέλεσμα να φθάσουν να πληρώνουν αθώοι τις συνέπειες της αδιαφορίας της.

Όμως, περίτρανο παράδειγμα της ζημίας των μετόχων παρουσιάζει και η περίπτωση της

209. Τριανταφυλλάκης Γ., Ευθύνη για πρόκληση αφερεγγυότητας – εταιρικό και πτωχευτικό δίκαιο, σε: *Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών Λόγων*, Το εμπορικό δίκαιο και η οικονομική κρίση, 2010, 325 επ.

210. Παπαδάκου Γ., Πώς στήθηκε η κομπίνα με την Proton Bank: Τι αναφέρει το βούλευμα για τα ευρήματα της προανακριτικής σχετικά με τη δράση Λαυρεντιάδη και των συνεργατών του, Άρθρο της 10ης Νοεμβρίου 2011, www.tovima.gr

211. Κόκκαλη Β., Στοιχεία για Βατοπέδι και Proton Bank βρήκαν στη «λίστα Λαγκάρντ»: τα εντόπισαν οι οικονομικοί εισαγγελείς, Άρθρο της 16ης Οκτωβρίου 2012, www.protothema.gr

212. Ιωάννου Χ., 5 διδάγματα από την ιστορία της Proton: Το πολύκροτο σκάνδαλο δημιούργησε εύλογα ερωτήματα για το τραπεζικό σύστημα, Άρθρο της 16ης Οκτωβρίου 2011, www.enet.gr

213. Μπουγάτσου Α./Κάτη Κ., Έδιναν δάνεια παρά την απαγόρευση των ελεγκτών, Άρθρο της 12ης Νοεμβρίου 2011, www.enet.gr

Αγροτικής Τράπεζας, κατά την εκκαθάριση της οποίας συνέβη κάτι διαφορετικό: υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης των μετόχων, η οποία ως τελολογική ανάπτυξη της αρχής της ισότητας, θεμελιώνεται ευθέως στην αρχή της διανεμητικής δικαιοσύνης, της καλής πίστης και της απαγόρευσης κατάχρησης δικαιώματος²¹⁴. Το ίδιο ισχύει και για τους προνομιούχους πιστωτές, οι οποίοι βρίσκονται στην ίδια θέση με τους λοιπούς μετόχους. Η μόνη τους διαφορά έγκειται στο ότι θα ικανοποιηθούν προνομιακά σε σχέση με τους υπολοίπους, εφόσον βέβαια εναπομένει προϊόν εκκαθάρισης προς διανομή για την τάξη τους. Συγκεκριμένα, με την χρήση του μέτρου εξυγίανσης της μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων κατά τη διαδικασία εκκαθάρισης της, έγινε διαχωρισμός των περιουσιακών στοιχείων της Αγροτικής Τράπεζας σε υγιή και μη²¹⁵, οπότε στην δεύτερη κατηγορία εντάχθηκαν οι μετοχές των μετόχων του πιστωτικού ιδρύματος. Η Αγροτική Τράπεζα ξεκίνησε την λειτουργία της ως κρατική τράπεζα ειδικού σκοπού όμως, στην συνέχεια, έπαψε να έχει αυτόν τον ρόλο και άρα το Δημόσιο παρέμεινε ως μέτοχος της αλλά με την ιδιότητα του *fiscus*, ενεργόν δηλ. με την ιδιότητα της ιδιωτικής τοποθέτησης.

Κατόπιν τούτων, στην πρόσφατη εκκαθάριση της Αγροτικής Τράπεζας, θα έπρεπε να εφαρμοστεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης των μετόχων και έτσι το Δημόσιο όπως και οι υπόλοιποι μέτοχοι θα έπρεπε να αντιμετωπιστούν με τον ίδιο τρόπο και κατά συνέπεια να επωμιστεί και το πρώτο τα βάρη και τη ζημία των υπολοίπων μετόχων. Παρόλα ταύτα δεν έγινε τίποτα τέτοιο, αλλά αντιθέτως το Δημόσιο αποποιήθηκε του συνόλου των ευθυνών του και ενθυμήθηκε ξαφνικά την παλαιά του ιδιότητα, έτσι ώστε να γλιτώσει από την επωμιδή των βαρών της εκκαθάρισης της Αγροτικής Τράπεζας, για την οικονομική κατάρρευση της οποίας έχει σημαντικότερη ευθύνη. Είναι, εξάλλου, γνωστά, τα θαλασσοδάνεια²¹⁶ που έπαιρναν οι εκάστοτε κυβερνήσεις και μη από την τράπεζα και τα οποία δεν έχουν αποπληρώσει ακόμα, αλλά και οι υπόλοιπες αδιαφανείς επιλογές που έγιναν, απούσης της εποπτείας της ΤτΕ²¹⁷, οδηγώντας όχι μόνο την τράπεζα σε εκκαθάριση αλλά και «ληστεύοντας» τους μετόχους, εξαφανίζοντας την αξία των μετοχών τους. Το Δημόσιο ως

214. Παμπούκης Κ., Η αρχή της ίσης μεταχείρισης των μετόχων, Αρμ 1994, 898 επ.

215. Τσατσάκης Ι., Οι λεπτομέρειες για τη διάσπαση της Αγροτικής Τράπεζας, Άρθρο της 30ης Ιουλίου 2012, www.agronews.gr

216. Η ΑΤΕ είχε όλα τα χαρακτηριστικά της κακοδιαχείρισης ενός δημοσίου οργανισμού (πολύ άσχημο ιστορικό δανείων χωρίς αντίκρισμα, δανείων που διαγράφονταν, μεγάλο αριθμό εργαζομένων με προνόμια δημοσίων υπαλλήλων κλπ), όμως, δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι κύριοι υπεύθυνοι για την οικτρή κατάσταση στην οποία οδηγήθηκε η τράπεζα πυλώντας της ελληνικής αγροτικής οικονομίας είναι φυσικά τα δύο μεγαλύτερα κόμματα που κυβέρνησαν όλα αυτά τα χρόνια και τα οποία, εκτός όλων των άλλων, χρέωσαν την Αγροτική Τράπεζα και με δάνεια δικά τους που ξεπερνούν τα 200 εκατομμύρια ευρώ! Παπαδάκου Γ., Τα κομματικά θαλασσοδάνεια, Άρθρο της 1ης Ιουλίου 2012, www.tovima.gr. Φιλιπποπούλου Χ., Ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών: τι σημαίνει για τους μετόχους, τη ρευστότητα και την τραπεζική ευρωπαϊκή ένωση, Άρθρο της 31ης Αυγούστου 2012, www.tovima.gr

217. Κρίσιμο είναι εδώ το ζήτημα που ανακύπτει για τον εποπτικό ρόλο της ΤτΕ και το πώς αυτή αντιμετώπιζε όλα τα κακώς κείμενα, αφού έβλεπε ότι τα κέρδη της ΑΤΕ ήταν για χρόνια οριακά και υπολειπόνταν κατά πολύ των άλλων εγχώριων τραπεζών. Περαιτέρω, η επιλογή, τελικά, της εξαγοράς της Αγροτικής από την Πειραιώς, κρίθηκε από την ΤτΕ αλλά και από την κυβέρνηση ως η πλέον συμφέρουσα, από την άποψη ότι κλείνει μία πληγή που είχε κοστίσει πολύ στο κράτος και θα κόστιζε άλλο τόσο στο άμεσο μέλλον, όμως οι αμφιβολίες και τα σκοτεινά σημεία γύρω από το «deal» δεν έχουν ακόμα διαλευκανθεί.

μέτοχος, λοιπόν, της Αγροτικής Τράπεζας θα έπρεπε να υποστεί αναλόγως τις συνέπειες των πράξεων τους και να μην εποφθαλμιά την εξάγνιση των αμαρτιών του, ελπίζοντας ότι ως διά μαγείας θα εξαφανιστούν μέσω της εκκαθάρισης της τράπεζας.

Σημαντικότερη βλάβη έχουν υποστεί και οι μέτοχοι του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου, με το Δημόσιο για ακόμη μία φορά να μην παίρνει θέση μπροστά σ' αυτή την κατάσταση και ενώ και το ίδιο κατέχει σημαντικό μέρος μετοχών. Ενώ το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο ήταν η πιο υγιής τράπεζα εν μέσω κρίσης²¹⁸, μετά την καταρράκωση του από το PSI αφέθηκε στη μοίρα του και επιλέχθηκε τελικά –μετά από μήνες διαπραγματεύσεων- η διάσπαση του σε «καλή» και «κακή» τράπεζα, όπως ακριβώς έγινε και για την αφερέγγυα Proton Bank! Οι δε επίδοξοι «μνηστήρες» του, οι οποίοι στα πλαίσια της ανακεφαλαιοποίησης έδιναν μάχη για το ποιος θα αποκτήσει το υγιές ενεργητικό του, τελικά απέσυραν τις προσφορές τους²¹⁹, δίνοντας την χαριστική βολή στους μετόχους, οι οποίοι ήταν ήδη οι μεγάλοι «χαμένοι» αυτού του παιχνιδιού.

Όλα τα ανωτέρω μαρτυρούν ότι όποια διαδικασία εκκαθάρισης και αν επιλεγεί, η χρηματιστηριακή αξία των μετοχών των τραπεζών έχει συρρικνωθεί εν μέσω της οικονομικής κρίσης, οπότε δεν είναι ασφαλές κριτήριο η σύγκριση τους για να διαπιστωθεί η βλάβη των μετόχων. Πρέπει να αναζητούνται και άλλοι παράγοντες που να μπορούν να αποδείξουν την βλάβη των μετόχων, ώστε να μπορούν να έχουν ελπίδες για δικαίωση τους μέσω του δικαιώματος αποζημίωσης του άρθρου 68Ζ. Τα οικονομικά στοιχεία των τραπεζών εύκολα μπορούν να αλλοιωθούν, με αποτέλεσμα οι μέτοχοι, ενώ έχουν υποστεί προδήλως βλάβη και δικαιούνται αποζημίωση, να μην είναι εύκολο να το αποδείξουν. Η θέση στην οποία έχουν καταλήξει οι παλαιοί μέτοχοι ενός υπό εκκαθάριση πιστωτικού ιδρύματος είναι ζοφερή: από την μία πλευρά έχουν απωλέσει το δικαίωμα προτιμήσεως τους και από την άλλη δεν έχουν κανένα αποτελεσματικό δικαίωμα αποζημίωσης. Δυστυχώς, από ό,τι φαίνεται η μοίρα τους έχει ήδη προδιαγραφεί, και μέχρις στιγμής κανένας δεν φαίνεται πρόθυμος να την αλλάξει...

218. Αυτό αποδείχθηκε τελικά και από την έκθεση της BlackRock για την ανακεφαλαιοποίηση των πιστωτικών ιδρυμάτων, η οποία, μετά από πολλούς μήνες αναμονής, δημοσιεύτηκε τελικά στις 27.12.2012 από την ΤτΕ. Εξάλλου, προ PSI, το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο ήταν αυτό που εξαγόρασε και το υγιές ενεργητικό της TBank, η οποία ετέθη προς εκκαθάριση.

219. Το κοινό σχήμα Εθνικής-Eurobank ζήτησε παράταση της διαδικασίας εξαγοράς του ενεργητικού του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου για να μην συμπέσει με την συγχώνευση τους, γεγονός το οποίο δεν έγινε δεκτό λόγω της ήδη μεγάλης καθυστέρησης που υπήρχε, με αποτέλεσμα να αποσύρουν την προσφορά τους. Από την άλλη, η Alpha Bank, μετά την απόσυρση της Εθνικής-Eurobank, ενώ φαινόταν ότι πλέον θα μπορούσε να αποκτήσει εκείνη το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, έκανε και εκείνη πίσω, κυρίως λόγω της δυσκολίας διασφάλισης των θέσεων εργασίας, οι οποίες ήταν πολλές και συνοδεύονταν με συμβάσεις εργασίας πολύπλοκου καθεστώτος (δημόσιοι υπάλληλοι, εργαζόμενοι στην TBank). Η δε προσφορά της Attica Bank δεν είχε καμία τύχη, καθώς απορρίφθηκε για λόγους ανταγωνισμού και γιατί δεν έμοιαζε ικανή να αντεπεξέλθει του εγχειρήματος και να απορροφήσει μια τράπεζα μεγαλύτερου «όγκου» από τον δικό της.

2.1.5. Ο ρόλος της εκκαθάρισης μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων στην ανακεφαλαιοποίηση του τραπεζικού τομέα

Η εκκαθάριση του άρθρου 68 του ν. 3601/2007, όπως αυτό τροποποιήθηκε με το άρθρο 5 του ν. 4021/2011, έχει αποτελέσει στην παρούσα χρονική στιγμή ένα χρήσιμο εργαλείο για την ομαλή λύση μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων. Μη βιώσιμες τράπεζες στην Ελλάδα τέθηκαν σε ειδική εκκαθάριση με τη χρήση των μέτρων εξυγίανσης των άρθρων 63Δ και 63Ε του ίδιου νόμου, οπότε ουσιαστικά έγινε διαχωρισμός των περιουσιακών τους στοιχείων σε υγιή και μη, με τα πρώτα να μεταβιβάζονται σε κάποιο άλλο συνήθως ήδη υπάρχον ή σε μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα.

Η εξέλιξη αυτή έχει συμβάλει καθοριστικά στην ανακεφαλαιοποίηση των βιώσιμων τραπεζών²²⁰ που αποκτούν το υγιές ενεργητικό των υπό εκκαθάριση μη βιώσιμων, αφού συνήθως τα μεταβιβασθέντα στοιχεία είναι οι αποταμιεύσεις των καταθετών τους μαζί με μία σειρά άλλων απαιτήσεων των υπό εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων²²¹, οπότε αυτόματα αυξάνεται η κεφαλαιακή τους επάρκεια. Η μεταβίβαση των υγιών περιουσιακών στοιχείων από ένα μη βιώσιμο σ' ένα βιώσιμο πιστωτικό ίδρυμα με ταυτόχρονη εκκαθάριση του πρώτου δεν ήταν τίποτα άλλο παρά μία προσπάθεια να «συμμαζετούν» οι κεφαλαιακές ανάγκες των τραπεζών που χαρακτηρίστηκαν βιώσιμες μετά το PSI+ τον Απρίλιο του 2012²²².

Οι ακριβείς όροι της ανακεφαλαιοποίησης καθορίστηκαν, όπως αναμενόταν τον Νοέμβριο του 2012²²³ με σχετική πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου²²⁴, ώστε οι ελληνικές τράπεζες να αγγίξουν το

220. Στις αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής του Οκτωβρίου 2011, μαζί με το οριστικό «κούρεμα» του ελληνικού χρέους και το δεύτερο πακέτο δανεισμού της χώρας, αποφασίστηκε και ένα ποσό-δάνειο ύψους περίπου 35 δις από τον Προσωρινό Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης (EFSF) για την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών. Τα λεφτά αυτά προορίζονταν για το Ελληνικό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ), στο οποίο υπήρχαν ήδη 10 δις από το πρώτο πακέτο δανεισμού της Ελλάδας (1ο Μνημόνιο). Μετά και το νέο αυτό ποσό, τα κεφάλαια του Ταμείου, σήμερα, προσδιορίζονται συνολικά στα 50 δις ευρώ. Από αυτά, τα 18 δις δόθηκαν τον περασμένο Απρίλιο ως προκαταβολή για την ανακεφαλαιοποίηση των 4 βιώσιμων μεγάλων τραπεζών (Εθνική, Πειραιώς, Alpha, Eurobank) και επιπλέον άλλα 7 δις ευρώ πήγαν για την ανακεφαλαιοποίηση της ΑΤΕ μετά την απορρόφησή της από την Πειραιώς. Τέλος, τα υπόλοιπα 23-25 δις αναμένονται από την επόμενη δόση του δανείου που πρόκειται -με αρκετή καθυστέρηση- να πάρει η χώρα και με την οποία προσδοκάται να ολοκληρωθεί η διαδικασία ανακεφαλαιοποίησης.

221. Τα υγιή περιουσιακά στοιχεία των υπό εκκαθάριση ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων που μεταβιβάστηκαν στα αντίστοιχα υπάρχοντα πιστωτικά ή μεταβατικά ιδρύματα αναφέρονται λεπτομερώς στα παραρτήματα των αποφάσεων εκκαθάρισεως και έχουν δημοσιευτεί στα αντίστοιχα ΦΕΚ. Για τα ΦΕΚ των εκκαθαρίσεως βλ., υποσ. 158-163. Σε κάθε υπό εκκαθάριση πιστωτικό ίδρυμα τα μεταβιβασθέντα περιουσιακά στοιχεία δεν είναι τα ίδια, καθώς αυτά κρίνονται από τον αρμόδιο ελεγκτή ως προς το αν είναι υγιή ή όχι. Σε γενικές γραμμές, πάντως, εκτός από τις καταθέσεις, μεταβιβάζονται αξιώσεις των υπό εκκαθάριση τραπεζών κατά τρίτων, δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, εμπράγματα δικαιώματα κινητών και ακινήτων, συμβάσεις εργασίας και δανειακές συμβάσεις ή άλλους είδους πιστοδοτικές συμβάσεις.

222. Το PSI αποτέλεσε ένα «δούρειο ίππο» για τις τράπεζες, αφού αρκετές από αυτές χρειάστηκε να ανακεφαλαιωθούν και να οδηγηθούν σε καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης. Βλ., και ν. 4050/2012 για τους «Κανόνες τροποποίησης τίτλων, εκδόσεως ή εγγυήσεως του Ελληνικού Δημοσίου με συμφωνία των Ομολογιούχων», ΦΕΚ/Α/36/23.2.2012.

223. Σπυροπούλου, Τον Νοέμβριο κλειδώνουν οι όροι της ανακεφαλαιοποίησης, άρθρο της 14ης Οκτωβρίου 2012 στην Εφημερίδα Κέρδος, www.kerdos.gr

9% ως προς τον δείκτη core tier I²²⁵ σχετικά με την κεφαλαιακή τους επάρκεια μέχρι το τέλος του 2012 και τον οποίο θα πρέπει να τον διατηρήσουν στο ίδιο ποσοστό μέχρι τα τέλη του 2014²²⁶. Πάντως, παρά τον «τρόμο» που προκάλεσαν οι όροι της ανακεφαλαιοποίησης στους επενδυτές, οι βιώσιμες/συστημικές τράπεζες συνεχίζουν να εκτελούν τις απαραίτητες ενέργειες²²⁷, προκειμένου να περάσουν στο κρίσιμο τρίτο και τελευταίο στάδιο της ανακεφαλαιοποίησης τους, που δεν είναι άλλο από τις αυξήσεις του μετοχικού κεφαλαίου τους, οι οποίες αναμένεται να γίνουν τον Απρίλιο του 2013, σύμφωνα με το ήδη γνωστό χρονοδιάγραμμα.

Η ανακεφαλαιοποίηση των πιστωτικών ιδρυμάτων είναι ένα μείζον οικονομικό, πολιτικό, ιδεολογικό αλλά και ηθικό ζήτημα, καθώς διαμορφώνει ένα νέο «συρρικνωμένο» τραπεζικό τοπίο στην χώρα μας. Μάλιστα, αξίζει να σημειωθεί ότι ικανές να κεφαλαιοποιηθούν από το ΤΧΣ κρίθηκαν μόνο οι 4 μεγάλες τράπεζες της χώρας (Εθνική, Πειραιώς, Alpha, Eurobank). Όλες οι υπόλοιπες, ανάλογα με τις δυνατότητες και την κατάστασή τους έπρεπε να κλείσουν και να τεθούν σε εκκαθάριση, είτε απευθείας είτε με την χρήση μέτρων εξυγίανσης των άρθρων 63Δ και 63Ε του ν.3601/2007, όπως αυτά τροποποιήθηκαν από το άρθρο 4 του ν.4021/2011²²⁸. Βέβαια, το τραπεζικό σκηνικό εξακολουθεί να αλλάζει, καθώς αναμένεται να πραγματοποιηθεί η συγχώνευση δύο εκ των μεγάλων δυνάμεων του χώρου, αυτή της Εθνικής Τράπεζας με την Eurobank. Η πρώτη εξαγοράζει την δεύτερη και

224. Για τους όρους της ανακεφαλαιοποίησης βλ., την υπ' αριθ. 38 πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου (ΦΕΚ/Α/223/12.11.2012).

225. Ο δείκτης Core Tier 1 χρησιμοποιείται ως μέτρο αποτύπωσης της οικονομικής ευρωστίας μιας τράπεζας από την πλευρά των ρυθμιστικών αρχών της. Ο Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας Υπολογίζεται πλέον ως εξής: ΔΚΕ= Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια + στοιχεία του ενεργητικού >8% / Πιστωτικός Κίνδυνος (+ κίνδυνος χώρας) + κίνδυνος αγοράς + λειτουργικός κίνδυνος. Για την μέθοδο υπολογισμού βασικού δείκτη, η τυποποιημένη μέθοδος και η εξελεγμένη μέθοδος βλ., Βασιλάκου, Η μετεξέλιξη του πλαισίου χρηματοπιστωτικής εποπτείας «Βασιλείας II» υπό το κράτος της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης, Διπλωματική Εργασία ΠΜΣ Δίκαιο και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση, Γενικό Τμήμα Δικαίου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, 2010, 30 επ.

226. Η πράξη Υπουργικού Συμβουλίου προβλέπει, ότι τουλάχιστον το 6% του σταθμισμένου ενεργητικού κάθε τράπεζας θα καλύπτεται από βασικά εποπτικά κεφάλαια, που αντιστοιχούν σε κοινές μετοχές. Το υπόλοιπο, για να ανέλθει το Core Tier I σε τουλάχιστον 9%, μπορεί να καλυφθεί από μετατρέψιμα ομολογιακά δάνεια και προνομιούχες μετοχές. Οι τράπεζες με τον τρόπο αυτόν θα αντλήσουν μέσω αύξησης μετοχικού κεφαλαίου τα κεφάλαια που χρειάζονται, προκειμένου να ανεβάσουν το Core Tier I σε τουλάχιστον 6%. Έτσι, τράπεζες με θετικά ίδια κεφάλαια, θα έχουν κεφαλαιακή δομή που θα αποτελείται κατά 66,7% από κοινές μετοχές και κατά τουλάχιστον 33,3% από μετατρέψιμα ομολογιακά δάνεια (CoCos).

227. Δηλ. έκδοση των μετατρέψιμων ομολογιακών τους δανείων, από το ύψος των οποίων θα καθοριστούν τα κεφάλαια που θα ζητήσουν τα πιστωτικά αυτά ιδρύματα από τους ιδιώτες (υφιστάμενους και νέους) για να ολοκληρώσουν την ανακεφαλαιοποίησή τους.

228. Όπως διαφαίνεται από τις κινήσεις που κάνουν οι μεγάλες τράπεζες του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, υπάρχει μία άτυπη συμφωνία μεταξύ τους, ώστε οι 4 μεγάλες και βιώσιμες τράπεζες να «χτυπήσουν» μία από τις ΑΤΕ (όπως και έπραξε η Τράπεζα Πειραιώς), Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, Εμπορική (την οποία απέκτησε η Alpha Bank) και Γενική Τράπεζα (την οποία απορροφά η Τράπεζα Πειραιώς), ενώ σε ό,τι αφορά τις μικρότερες (Millenium, Proton κλπ) έχει εκδηλωθεί ενδιαφέρον εξαγοράς από ξένους επενδυτές με σκοπό τη συνένωσή τους και τη δημιουργία ενός νέου ισχυρού τραπεζικού πυλώνα. Εξαίρεση αποτελεί μέχρι στιγμής η Attica Bank η οποία, πληρώνοντας ήδη το ποσοστό του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας, προσπαθεί να προχωρήσει μόνη της σε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου και επιδιώκει να διαδραματίσει ένα καίριο ρόλο στο νέο τραπεζικό τοπίο που θα δημιουργηθεί. Βέβαια, το σκηνικό αυτό θα αλλάξει σίγουρα και με την αναμενόμενη συγχώνευση της Εθνικής Τράπεζας και της Eurobank.

αναμένεται η δημιουργία μίας «υπερτράπεζας», που θα διαδραματίσει ενεργό ρόλο στα Βαλκάνια. Επομένως, η μεγάλη συγχώνευση των δύο τραπεζών θα δημιουργήσει ένα ακόμη πιο «συρρικνωμένο» χάρτη στον τραπεζικό τομέα, ο οποίος θα αποτελείται από τρεις και όχι από τέσσερις ισχυρούς ομίλους. Αυτοί θα είναι: ο όμιλος Εθνικής Τράπεζας με την Eurobank, ο όμιλος της Alpha Bank με την Εμπορική και ο όμιλος της Τράπεζας Πειραιώς με την Αγροτική²²⁹.

Δυστυχώς, μέσω των συγχωνεύσεων τους οι ελληνικές τράπεζες παίζουν το τελευταίο τους χαρτί για να επιβιώσουν της οικονομικής κρίσης που έχει πλήξει τη χώρα μας. Τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα άργησαν πάρα πολύ να προβούν σε τέτοιου είδους κινήσεις και τώρα κυριολεκτικά «στο παρά πέντε» προσπαθούν να «γυρίσουν» το παιχνίδι της κατάρρευσης τους, ζητώντας διαρκείς παρατάσεις από τον Απρίλιο του 2012 μετά την ολοκλήρωση του PSI. Ωστόσο, άφησαν να φτάσουν τα πράγματα μέχρι εκεί, επιβαρύνοντας εν γνώσει τους την ελληνική οικονομία και τους Έλληνες φορολογούμενους, μη αξιοποιώντας κατάλληλα και την χρηματική ενίσχυση που τους είχε δοθεί πριν το ξέσπασμα της κρίσης²³⁰, ώστε τώρα να μην βρίσκονται στην κόψη του ξυραφιού. Θα έπρεπε να έχουν καταλάβει νωρίτερα το ρόλο τους ως μοχλοί ανάπτυξης της οικονομίας ενάντια στην λαίλαπα της ύφεσης, και να «έβαζαν» οι ίδιες το χέρι τους στην τσέπη, χωρίς να περιμένουν «ανώδυνα» κεφάλαια από αλλού για να διασωθούν. Έτσι, τώρα, βρίσκονται στο έλεος του ΤΧΣ, των όρων της ανακεφαλαιοποίησης αλλά και του ρευστού πολιτικού σκηνικού που έχει διαμορφωθεί όχι μόνο στην χώρα μας αλλά και στην ΕΕ τα τελευταία χρόνια.

229. Αλλάζει ο τραπεζικός χάρτης στην Ελλάδα με τη συγχώνευση Εθνικής – Eurobank, Άρθρο της 5ης Οκτωβρίου 2012, www.iefimerida.gr

230. *Ελληνική Ένωση Τραπεζών*, Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2009, 2010, 25 επ· *Ελληνική Ένωση Τραπεζών*, Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, 2011, 20 επ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΔΙΚΑΙΟ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟ ΥΠΕΡΧΡΕΩΜΕΝΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Στα προηγούμενα κεφάλαια (Κεφ. Α' έως Γ') έγινε διεξοδική αναφορά στο καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων, το οποίο δεν ταυτίζεται με αυτό των λοιπών προβληματικών επιχειρήσεων, λόγω του ιδιάζοντα ρόλου που κατέχουν τα πρώτα στην οικονομική πολιτική ενός κράτους²³¹. Στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει μία σύντομη αναφορά στο καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης που ισχύει στις προβληματικές επιχειρήσεις²³², και έπειτα θα επιχειρηθεί μία συγκριτική προσέγγιση των δύο καθεστώτων – ήτοι των πιστωτικών ιδρυμάτων και των προβληματικών επιχειρήσεων, ώστε να αναδειχθούν οι λόγοι που επιβάλλουν τις όποιες ομοιότητες και διαφορές τους.

1. Το νομοθετικό πλαίσιο εξυγίανσης και εκκαθάρισης επιχειρήσεων σε ενωσιακό - κοινοτικό επίπεδο

1.1. Ο Κανονισμός 1346/2000 για τις διασυννοριακές διαδικασίες αφερεγγυότητας

Όσον αφορά την εξυγίανση των επιχειρήσεων σε κοινοτικό επίπεδο, σχετικό νομοθετικό κείμενο αποτελεί ο Κανονισμός 1346/2000²³³, ο οποίος αποτελεί την κατάληξη προσπάθειών σαράντα ετών²³⁴. Ο Κανονισμός, όπως και η Οδηγία 2001/24/ΕΚ για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, δεν εισάγει ομοιόμορφο ουσιαστικό δίκαιο αλλά ιδιωτικό

231. Προοίμιο του Κανονισμού 1346/2000 για τις διασυννοριακές διαδικασίες αφερεγγυότητας, σκέψη 9. Βλ και υπόσ.10.

232. Για την έννοια της προβληματικής επιχείρησης, βλ., *Φαραντούρης*, Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων διάσωσης και αναδιάρθρωσης προβληματικών επιχειρήσεων, 2006, 29 επ.

233. *Κοτσίρης*, ΔΕΕ 2003, 1017 επ· *Μουσταίρα*, ΕλλΔνη 2004, 327 επ· *Βρέλλης*, 2008³, 397 επ. Βλ., και υποσ. 10.

234. Το 1960 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέθεσε σε επιτροπή εμπειρογνομόνων την εκπόνηση διεθνούς σύμβασης προκειμένου να ρυθμισθούν τα ζητήματα της αφερεγγυότητας στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Οι εργασίες της Επιτροπής των Εμπειρογνομόνων κατέληξαν το 1980 στο σχέδιο μιας Σύμβασης Πτωχεύσεων, το οποίο ακολουθούσε με συνέπεια τις αρχές της ενότητας και της καθολικότητας. Ωστόσο, και σ' αυτό, όπως συνέβη και με την Οδηγία 2001/24/ΕΚ για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, οι εργασίες του ανεστάλησαν το 1985 λόγω ελλείψεως επαρκούς συναιδέσεως. Έκτοτε, οι προσπάθειες άρχισαν ξανά το 1995, οπότε μία νέα ομάδα εμπειρογνομόνων δημιούργησε μία Σύμβαση που άνοιξε για υπογραφή στις Βρυξέλλες την ίδια χρονιά, όμως το κείμενο δεν υπογράφηκε εμπροθέσμως. Τελικά, μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Άμστερνταμ (1.5.1999), που επέτρεπε τον μετασχηματισμό Ευρωπαϊκών Συμβάσεων σε Κανονισμούς, θεωρήθηκε ότι ο μόνος τρόπος επιλύσεως του ζητήματος ήταν η θέσπιση ενός Κανονισμού. Τέθηκε έτσι σε ισχύ ο Κανονισμός 1346/2000, ο οποίος είναι δεσμευτικός και άμεσα εφαρμόσιμος σε όλα τα κράτη-μέλη (πλην της Δανίας) από την 31.5.2002, θέτοντας μία τελική λύση στις τόσες αποτυχημένες απόπειρες.

διεθνές δίκαιο²³⁵. Ούτε δηλ. ο ως άνω Κανονισμός έχει στόχο την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών των κρατών-μελών, οι οποίες παραμένουν ανόμοιες, αλλά περιορίζεται σε διατάξεις που διέτουν την αρμοδιότητα για την έναρξη διαδικασιών αφερεγγυότητας, τις δικαστικές αποφάσεις που απορρέουν άμεσα από τις διαδικασίες αυτές, την αναγνώριση αυτών και το εφαρμοστέο δίκαιο²³⁶.

Στα άρθρα 4 και 28 ο Κανονισμός, όπως ακριβώς και η Οδηγία για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, υιοθετεί τον κανόνα της *lex concursus*: δηλαδή εφαρμοστέο είναι το δίκαιο του κράτους έναρξης της – κύριας, δευτερεύουσας ή τοπικής – διαδικασίας αφερεγγυότητας. Στο άρθρο 4 παρ. 2 ειδικότερα προσδιορίζεται το πεδίο εφαρμογής αυτού του κανόνα σύγκρουσης. Ωστόσο, στα άρθρα 5-15 θεσπίζονται ρητές αποκλίσεις από τον κανόνα της *lex concursus* για ορισμένες περιπτώσεις ιδιαίτερα σημαντικών δικαιωμάτων και νομικών καταστάσεων²³⁷, η ενιαία μεταχείριση των οποίων θα προσέκρουε στις σημαντικές διαφορές των ουσιαστικών εθνικών δικαίων. Αντιστοίχως, στο άρθρο 16 καθιερώνεται η αρχή της αυτόματης και καθολικής για όλη την ΕΕ αναγνώρισης των διαδικασιών αφερεγγυότητας, με την προϋπόθεση βέβαια ότι έχουν τηρηθεί οι κανόνες δημοσιότητας που προβλέπουν τα άρθρα 21 και 22²³⁸. Ωστόσο, στον ως άνω Κανονισμό, ο κοινοτικός νομοθέτης δεν τάσσεται ρητά ούτε υπέρ του συστήματος της εδαφικότητας ούτε υπέρ του συστήματος της καθολικότητας²³⁹, υιοθετείται δηλ. ένα σύστημα «ήπιας»²⁴⁰ καθολικότητας.

Κάθε οφειλέτης για τον οποίο ξεκινά η κύρια διαδικασία αφερεγγυότητας σ' ένα κράτος-μέλος, θεωρείται από αυτό μόνο το γεγονός ότι βρίσκεται σε διαδικασία αφερεγγυότητας σε όλη την ΕΕ. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 1 εδ. α', διεθνή δικαιοδοσία για την έναρξη της κύριας διαδικασίας αφερεγγυότητας έχουν αποκλειστικά τα δικαστήρια του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται το «κέντρο των κυρίων συμφερόντων» του οφειλέτη²⁴¹. Λόγω μάλιστα της αρχής της

235. Ο Κανονισμός συμπληρώνει τον γενικό Κανονισμό 44/2001 της 22ας Δεκεμβρίου 2000 για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις και καταλαμβάνει, σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 1, τις συλλογικές διαδικασίες, οι οποίες προϋποθέτουν την αφερεγγυότητα του οφειλέτη, συνεπάγονται τη μερική ή ολική πτώχευτική του απαλλοτρίωση και το διορισμό συνδίκου (που προσδιορίζεται ανά κράτος – μέλος στο Παράρτημα Γ του Κανονισμού). Βλ., και Απόφ. 10.9.2009, υποθ. C-292/08, German Graphics Graphische Maschinen, Συλλ. 2009, I-08421. Επίσης, *Μουσαϊρά*, Το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο της πτώχευσης, σε: Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών Επιστημόνων, Το Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο του Εμπορίου (Πρακτικά 17^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου), 2008, 161 επ.

236. Προοίμιο του Κανονισμού, σκέψη 6.

237. Βλ., και Απόφ. 5.7.2012, υπόθ. C-527/10, Erste Bank Hungary, Curia.

238. Επί όλων των ως άνω ζητημάτων βλ., και Απόφ. 2.7.2010, υποθ. C-111/08, SCT Industri, Συλλ. 2009, I-05655· Απόφ. 21.1.2010, υποθ. C- 444/07, MG Probud Gdynia, Συλλ.2010, I-00417· Απόφ. 17.3.2005, υπόθ. C- 294/02, Επιτροπή κατά AMI Semiconductor Belgium κλπ., Συλλ. 2005, I-02175

239. Σκέψη 12 του Προοιμίου του Κανονισμού.

240. *Κοτσίρης*, ΔΕΕ 2003, 1019.

241. Στη σκέψη 13 του Προοιμίου, αναφέρεται ότι το «κέντρο των κυρίων συμφερόντων θα πρέπει να αντιστοιχεί στον τόπο όπου ο οφειλέτης ασκεί συνήθως τη διοίκηση των συμφερόντων του και, συνεπώς, είναι τόπος αναγνωρίσιμος από τους τρίτους». Κάθε οφειλέτης μπορεί να έχει μόνο ένα κέντρο κυρίων συμφερόντων. Για τις εταιρίες και τα νομικά πρόσωπα εισάγεται, στο άρθρο 3 παρ. 1 εδ. β', μαχητό τεκμήριο ότι το κέντρο κυρίων συμφερόντων τους είναι ο τόπος της καταστατικής τους έδρας. Αυτό σημαίνει ότι το κέντρο κυρίων συμφερόντων μπορεί να αποδειχθεί ότι βρίσκεται στον

κοινοτικής εμπιστοσύνης, η δικαιοδοσία του δικαστηρίου αυτού δεν μπορεί να αμφισβητηθεί από το δικαστήριο άλλου κράτους-μέλους. Σε περίπτωση σφάλματος, η διόρθωση μπορεί να επιτευχθεί μόνο με τα εσωτερικά ένδικα μέσα²⁴².

Παράλληλα, μπορεί να ξεκινήσει δευτερεύουσα διαδικασία αφερεγγυότητας τοπικής εμβέλειας στο κράτος-μέλος όπου ο οφειλέτης έχει κάποια εγκατάσταση²⁴³, σε αυτή όμως την περίπτωση τα αποτελέσματα της αφερεγγυότητας αυτής περιορίζονται στη δευτερεύουσα αυτή εγκατάσταση. Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 3, η δευτερεύουσα διαδικασία μπορεί να είναι μόνο διαδικασία εκκαθάρισης²⁴⁴ και όχι εξυγίανσης, αναδιάρθρωσης ή διάσωσης του οφειλέτη. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 27, η δευτερεύουσα διαδικασία προϋποθέτει την ύπαρξη κύριας διαδικασίας²⁴⁵, γι' αυτό και για την έναρξη της δευτερεύουσας διαδικασίας δεν εξετάζεται η φερεγγυότητα ή μη του οφειλέτη και στο κράτος όπου ο οφειλέτης έχει «εγκατάσταση». Η δευτερεύουσα διαδικασία ανοίγει από το δικαστήριο του κράτους-μέλους της «εγκατάστασης» με τις ουσιαστικές προϋποθέσεις του κράτους αυτού. Συνεπώς, μπορούν να ανοίξουν και περισσότερες δευτερεύουσες διαδικασίες σε κάθε κράτος-μέλος όπου ο οφειλέτης έχει εγκατάσταση²⁴⁶. Τα πρόσωπα που μπορούν να ζητήσουν την έναρξη της δευτερεύουσας διαδικασίας ορίζονται στο άρθρο 29.

Ο Κανονισμός αντί του όρου της «πώχευσης» χρησιμοποιεί τον όρο της «αφερεγγυότητας», ώστε να περιλάβει όχι μόνο τις διαδικασίες που οδηγούν σε εκκαθάριση αλλά και τις διαδικασίες που

τόπο της πραγματικής τους έδρας. Βλ., και Απόφ. 19.4.2012, υποθ. C-213/10, F-Tex, Curia· Απόφ. 15.12.2011, υποθ. C-191/10, Rastelli Davide e C., Curia· Απόφ. 20.10.2011, υποθ. C-396/09, Interedil, Curia· Απόφ. 12.2.2009, υποθ. C-339/07, Christopher Seagon κατά Deko Marty Belgium NV, Συλλ. 2009, I-00767· Απόφ. 17.1.2006, υποθ. C-1/04, Staubitz-Schreiber, Συλλ. 2006, I-00701.

242. Περράκης, Πτωχευτικό δίκαιο, 2010, 423.

243. Ως «εγκατάσταση» νοείται, σύμφωνα με τα αρ. 2 στοιχ. η', ο τόπος όπου ο οφειλέτης ασκεί μία οιαδήποτε μη προσωρινή οικονομική δραστηριότητα, στην οποία χρησιμοποιεί τον ανθρώπινο παράγοντα και περιουσιακά στοιχεία. Στην έννοια αυτή εμπίπτουν όλες οι μορφές οικονομικής δραστηριότητας ακόμα κι αν δεν στοχεύουν στην επίτευξη κέρδους ή λαμβάνουν χώρα σποραδικά. Βέβαια μόνη η ύπαρξη περιουσιακών στοιχείων σ' ένα κράτος-μέλος (λ.χ. τραπεζικοί λογαριασμοί, αξιόγραφα) δεν στοιχειοθετεί την έννοια της εγκατάστασης. βλ., και *Μιχαηλίδου*, Forum concursus shopping, Δ 2007, 799 επ.

244. Από εκείνες που ορίζονται στο Παράρτημα Β του Κανονισμού.

245. Ωστόσο, στον κανόνα αυτό υπάρχουν και εξαιρέσεις και επομένως, ακόμα και αν η κύρια διαδικασία αφερεγγυότητας δεν έχει ξεκινήσει, είναι δυνατόν να ξεκινήσει τοπική διαδικασία αλλά μόνο σε δύο περιπτώσεις, σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 4. Πρώτον, όταν είναι αδύνατο να αρχίσει η κύρια διαδικασία λόγω των προϋποθέσεων που θέτει η νομοθεσία του κράτους-μέλους όπου βρίσκεται το κέντρο των κύριων δραστηριοτήτων του οφειλέτη. Πρέπει να σημειωθεί ότι αν δεν υπήρχε αυτή η πρόβλεψη θα ήταν αδύνατο να ξεκινήσει οποιαδήποτε διαδικασία αφερεγγυότητας. Δεύτερον, όταν την έναρξη τοπικής διαδικασίας αφερεγγυότητας τη ζητάει τοπικός πιστωτής ή πιστωτής της τοπικής εγκατάστασης. Από το άρθρο 3 παρ. 3, προκύπτει ότι κάθε τοπική διαδικασία, μέχρι να καταστεί δευτερεύουσα, μπορεί να έχει ως περιεχόμενο είτε την εξυγίανση είτε την εκκαθάριση. Ωστόσο εάν κηρυχθεί η κύρια διαδικασία, η τοπική διαδικασία μετατρέπεται σε δευτερεύουσα. Βλ., Απόφ. 17.11.2011, υποθ. C-112/10, Zaza Retail, Curia.

246. Ωστόσο, δεν μπορεί να εξετάσει την αφερεγγυότητα του οφειλέτη κατά του οποίου έχει κινηθεί κύρια διαδικασία αφερεγγυότητας εντός άλλου κράτους μέλους, ακόμη και σε περίπτωση κατά την οποία η κύρια αυτή διαδικασία σκοπεί στην προστασία του οφειλέτη. Επιπλέον, το δικαστήριο που έχει διεθνή δικαιοδοσία να κινήσει δευτερεύουσα διαδικασία απόκειται να λάβει υπόψη τους σκοπούς της κύριας διαδικασίας και την εν γένει οικονομία του κανονισμού, τηρώντας την αρχή της καλόπιστης συνεργασίας. Βλ., Απόφ. 22.11.2012, υποθ. C-116/11, Bank Handlowy and Adamiak, Curia.

οδηγούν σε εξυγίανση. Προς άρση μάλιστα αμφιβολιών έχει συμπεριλάβει στο Παράρτημα Α ποιες συλλογικές διαδικασίες αποτελούν διαδικασίες αφερεγγυότητας ανά κράτος-μέλος και στο Παράρτημα Β ποιες αποτελούν διαδικασίες εκκαθάρισης²⁴⁷. Αφορά μόνο ευρωπαϊκές διαδικασίες αφερεγγυότητας²⁴⁸, δηλ. διαδικασίες για οφειλέτη που έχει το κέντρο των κυρίων συμφερόντων του εκτός της Κοινότητας βρίσκονται εκτός του πεδίου εφαρμογής του. Επίσης, ο Κανονισμός δεν λαμβάνει υπόψη τους πιστωτές που έχουν κατοικία εκτός ΕΕ, καθώς σ' αυτούς εφαρμόζεται το εθνικό δίκαιο του κράτους στο οποίο κηρύσσεται η διαδικασία αφερεγγυότητας.

Ο Κανονισμός δεν περιέχει ρυθμίσεις για τις πτωχεύσεις συνδεδεμένων επιχειρήσεων²⁴⁹ και στα εθνικά δικαστήρια των κρατών-μελών χρησιμοποιούνται διαφορετικά κριτήρια²⁵⁰ για την ανεύρεση του κέντρου των κύριων δραστηριοτήτων στην περίπτωση του ομίλου επιχειρήσεων. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και για την Οδηγία 2001/24/EK για την εξυγίανση και εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων, ωστόσο, με την νέα πρόταση Οδηγίας της 6ης Ιουνίου 2012 τα πράγματα διαφοροποιούνται, αφού πλέον υπάρχει συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο για τους τραπεζικούς ομίλους.

Πάντως, επί του θέματος αυτού το ΔΕΚ έδωσε απάντηση με την υπόθεση *Eurofood IFSC Ltd*²⁵¹, ενώ κάτι τέτοιο ποτέ δεν ανέκυψε σε επίπεδο πιστωτικών ιδρυμάτων. Συγκεκριμένα, το ΔΕΚ έκρινε ότι σε περίπτωση που οφειλέτης είναι μία θυγατρική εταιρία και η καταστατική έδρα της εταιρίας αυτής και της μητρικής της βρίσκονται σε διαφορετικά κράτη-μέλη, το μαχητό τεκμήριο του άρθρου 3 παρ. 1 εδ. β μπορεί να ανατραπεί, μόνο εφόσον αντικειμενικά και αναγνωρίσιμα από τρίτους στοιχεία επιτρέπουν να αποδειχθεί η ύπαρξη πραγματικής έδρας διαφορετικής από την καταστατική. Αυτό συμβαίνει ιδίως στην περίπτωση εταιρίας που δεν ασκεί καμία δραστηριότητα στο έδαφος της

247. Για την Ελλάδα μέχρι την έκδοση του νέου Πτωχευτικού Κώδικα, οι διαδικασίες αφερεγγυότητας ήταν: η πτώχευση, η ειδική εκκαθάριση, η προσωρινή διαχείριση εταιρείας, η διοίκηση και διαχείριση των πιστωτών και η υπαγωγή επιχείρησης υπό επίτροπο με σκοπό τη σύναψη συμβιβασμού με τους πιστωτές. Απαραίτητη είναι πλέον η προσθήκη της νέας διαδικασίας του ν. 3869/2010 για την πτώχευση των υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων.

248. Προοίμιο του Κανονισμού, σκέψη 14.

249. *Μιχαηλίδου*, Δ 2007, 802 επ.

250. *Μιχαλόπουλος*, ΧρίΔ 2005, 388 επ· *Κινινή*, Συγκρούσεις διεθνών δικαιοδοσιών στο ευρωπαϊκό δίκαιο αφερεγγυότητας, ΕΕμπΔ 2006, 276 επ, με την παρατιθέμενη εκεί νομολογία.

251. Απόφ. 2.5.2006, υπόθ. C-341/04, *Eurofood IFSC Ltd*, Συλλ. 2006, I-3813. Τα πραγματικά περιστατικά έχουν ως εξής: η εταιρία *Eurofood* είχε την καταστατική της έδρα στην Ιρλανδία και ήταν 100% θυγατρική της εταιρίας *Parmalat*, που είχε την καταστατική της έδρα στην Ιταλία. Κύριος σκοπός της *Eurofood* ήταν η παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών στις εταιρίες του Ομίλου. Την 20.2.2004 ιταλικό δικαστήριο υπήγαγε την *Eurofood* σε κύρια διαδικασία αφερεγγυότητας και έπειτα την 23.3.2004, παρά την απόφαση του ιταλικού δικαστηρίου, ιρλανδικό δικαστήριο υπήγαγε επίσης σε κύρια διαδικασία αφερεγγυότητας την εταιρία. Ενόψει της κατάστασης αυτής το Ανώτατο Δικαστήριο της Ιρλανδίας υπέβαλε ενώπιον του ΔΕΚ προδικαστικό ερώτημα σχετικά με την έννοια του ΚΚΣ του οφειλέτη στην περίπτωση των συνδεδεμένων επιχειρήσεων. Βλ., και *Duursma-Kepplinger H.*, Aktuelle Entwicklungen zur internationalen Zuständigkeit für Hauptinsolvenzverfahren - Erkenntnisse aus Staubitz-Schreiber und Eurofood, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2007, 896 επ· *Mankowski*, Klärung von Grundfragen des europäischen Internationalen Insolvenzrechts durch die Eurofood-Entscheidung?, Betriebs-Berater 2006, 1753 επ· *Schmidt J.*, Eurofood - Eine Leitentscheidung und ihre Rezeption in Europa und den USA, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2007, 405 επ.

καταστατικής της έδρας²⁵². Αντίθετα, όταν μία εταιρία ασκεί την οικονομική της δραστηριότητα στο έδαφος του κράτους της καταστατικής της έδρας, το γεγονός ότι οι οικονομικές της επιλογές ελέγχονται από τη μητρική της εταιρία δεν αρκεί για να ανατρέψει το παραπάνω τεκμήριο. Ουσιαστικά δηλαδή το ΔΕΚ έκρινε ότι τόσο η μητρική όσο και οι θυγατρικές της εταιρίες έχουν ξεχωριστή νομική οντότητα²⁵³.

Ωστόσο, η έναρξη ποικίλων κύριων διαδικασιών αφερεγγυότητας, χωρίς κεντρικό συντονισμό από το κράτος-μέλος όπου βρίσκεται το κέντρο των κυρίων συμφερόντων του ομίλου θα μπορούσε να χαρακτηριστεί νομικός φορμαλισμός που παραγνωρίζει την οικονομική πραγματικότητα. Ο όμιλος παρουσιάζει οικονομική, διοικητική και οργανωτική συνοχή που προσομοιάζει με αυτή του νομικού προσώπου, με αποτέλεσμα στα πλαίσια ενός ομίλου η αφερεγγυότητα να «διαχέεται».

Αντίθετα, στο αμερικάνικο πτωχευτικό δίκαιο υπάρχουν κωδικοποιημένες ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση των πτωχεύσεων συνδεδεμένων επιχειρήσεων²⁵⁴. Σε περίπτωση αφερεγγυότητας μίας επιχείρησης ελέγχεται *ad hoc*, σύμφωνα με το αμερικάνικο μοντέλο, αν αυτή αποτελεί κομμάτι ομίλου επιχειρήσεων και σε περίπτωση καταφατικής απάντησης το ζήτημα καλείται να το λύσει ο όμιλος. Οι πιστωτές συνεπώς θα μπορούν να στραφούν κατά του ομίλου. Μ' αυτόν τον τρόπο το αμερικάνικο μοντέλο παρακινεί ουσιαστικά τον όμιλο να λειτουργεί προληπτικά, να προβλέπει ότι κάποια ελεγχόμενη επιχείρηση ενδέχεται να αντιμετωπίσει πρόβλημα αφερεγγυότητας και να αναζητά λύσεις²⁵⁵.

1.2. Σύγκριση του Κανονισμού με την Οδηγία 2001/24/ΕΚ για την εξυγίανση και εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων

Παρόλο που εξυγίανση και εκκαθάριση προβληματικών επιχειρήσεων και πιστωτικών ιδρυμάτων προβλέπονται από διαφορετικά μεταξύ τους νομικά πλαίσια, μπορεί κανείς εύκολα να ανεύρει κοινά δομικά στοιχεία μεταξύ τους. Τα σημαντικότερα είναι δύο: η αποκλειστική αρμοδιότητα των αρχών της χώρας του οφειλέτη για το άνοιγμα της διαδικασίας εξυγίανσης ή εκκαθάρισης και η χωρίς περαιτέρω διατυπώσεις αναγνώριση της στα άλλα κράτη μέλη. Πέρα τούτων, όμως υπάρχουν και άλλοι κοινοί επιμέρους κανόνες αναφορικά με άλλα θέματα, όπως το εύρος εφαρμογής της *lex concursus*, η δημοσιότητα της απόφασης ανοίγματος κάθε διαδικασίας και ο συντονισμός των

252. Το ΔΕΚ αποκαλεί αυτές τις εταιρίες «εταιρίες γραμματοκιβώτια» στη σκέψη 35.

253. Αυτή η θέση συμβαδίζει με την απροθυμία των κρατών-μελών να παραχωρήσουν εξουσίες σε αλλοδαπούς συνδίκους.

254. Μιχαηλίδου, Δ 2007, 823 επ.

255. Προβλέπεται ο δικονομικός θεσμός «Joint administration», που επιτρέπει τη συνένωση των ξεχωριστών διαδικασιών περισσότερων συνδεδεμένων επιχειρήσεων σε μία ενιαία διαδικασία. Επίσης, σύμφωνα με τον θεσμό «Equitable subordination», οι αξιώσεις μίας εταιρίας του ομίλου κατά μίας άλλης εταιρίας του ομίλου κατατάσσονται σε σειρά κατώτερη από τις αξιώσεις των άλλων δανειστών και τέλος ο θεσμός «Substantive consolidation» επιτρέπει να λογίζονται οι διαφορετικές συνδεδεμένες επιχειρήσεις ως μία νομική οντότητα και να ξεκινά μία ενιαία διαδικασία αφερεγγυότητας.

ενεργειών συνδίκων ή εκκαθαριστών αντίστοιχα²⁵⁶, η ενημέρωση των οικείων πιστωτών²⁵⁷, η απουσία κανόνων εξυγίανσης και εκκαθάρισης μεγάλων πολυεθνικών ομίλων²⁵⁸, το οποίο όσον αφορά την Οδηγία, με την πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής γίνεται προσπάθεια κάλυψης της.

Ωστόσο, δεν είναι δυνατόν να μην επισημανθούν και οι ανομοιότητες των δύο κειμένων, οι οποίες κάθε άλλο παρά στερούνται νομικής σημασίας. Η κυριότερη διαφορά μεταξύ των δύο κειμένων έγκειται στο ότι η Οδηγία αφορά μία ιδιαίτερη κατηγορία οφειλετών, τα πιστωτικά ιδρύματα, που υπόκεινται σε καθεστώς κρατικής εποπτείας, καθώς αδειοδοτούνται και λειτουργούν υπό την επίβλεψη των αρχών της χώρας καταγωγής τους. Η ιδιαιτερότητα αυτή διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην επιλογή της δικαιοδοσίας για το άνοιγμα της διαδικασίας εξυγίανσης ή εκκαθάρισης. Δηλ. αρμόδιες δεν είναι οι αρχές του κέντρου των κύριων συμφερόντων του πιστωτικού ιδρύματος αλλά οι αρχές του κράτους καταγωγής, όπου δηλ. χορηγήθηκε η άδεια λειτουργίας του πιστωτικού ιδρύματος. Οι δύο αυτές δικαιοδοσίες τις περισσότερες φορές τυχαίνει να συμπίπτουν, άλλες όμως μπορεί και όχι. Επιπλέον, η Οδηγία εφαρμόζεται και σε υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων με έδρα εκτός της Κοινότητας, σε αντίθεση με τον Κανονισμό, ο οποίος δεν βρίσκει εφαρμογής πέραν των συνόρων της Κοινότητας.

Την ιδιαίτερη μεταχείριση που επιφυλάσσεται στα πιστωτικά ιδρύματα αποπνέει επίσης και η λεκτική προσέγγιση των εννοιών μεταξύ Οδηγίας και Κανονισμού. Συγκεκριμένα, στην Οδηγία δεν γίνεται πουθενά λόγος για «αφερεγγυότητα», γεγονός που αποδεικνύει την ανάγκη της τραπεζικής νομοθεσίας να αντιμετωπίζει τις οικονομικές δυσχέρειες των πιστωτικών ιδρυμάτων προτού ακόμα αυτά φθάσουν προ τετελεσμένων γεγονότων²⁵⁹. Βέβαια, θα πρέπει να επισημανθεί στο σημείο αυτό ότι η μη χρήση του όρου «αφερεγγυότητα» περισσότερο αντανακλά τον «φόβο» που η έννοια αυτή προκαλεί στο άκουσμα της, παρά κάποια διαφορετική εννοιολογική αντιμετώπιση, καθώς η έννοια «αφερεγγυότητα» πλέον θεωρείται δισυπόστατη: εννοείται δηλ. με τον όρο αυτό τόσο η επαπειλούμενη όσο και η οριστική αφερεγγυότητα.

256. Ο σύνδικος της κύριας διαδικασίας έχει, σύμφωνα με το άρθρο 18, όλες τις εξουσίες που του απονέμει το δικαιο του κράτους έναρξης της κύριας διαδικασίας εντός άλλου κράτους-μέλους. Αν στο άλλο κράτος έχει ανοίξει δευτερεύουσα διαδικασία αφερεγγυότητας οι δύο σύνδικοι υποχρεούνται, σύμφωνα με το άρθρο 31, να συνεργάζονται και να ενημερώνονται αμοιβαία. Βέβαια, όπως προκύπτει από τα άρθρα 31 παρ. 3, 33 παρ. 1, 34 παρ. 1, 35 και 37, ο κύριος σύνδικος έχει δεσπάζοντα ρόλο όταν συντρέχουν παράλληλες διαδικασίες. Στην ίδια λογική κινούνται και τα ορισθέντα για τον συντονισμό των ενεργειών των εκκαθαριστών σύμφωνα με την Οδηγία.

257. Ο Κανονισμός ορίζει στο άρθρο 39 ότι δικαίωμα αναγγελίας των απαιτήσεων τους έχουν και οι κοινοτικοί πιστωτές άλλου κράτους-μέλους από εκείνο που άνοιξε τη διαδικασία αφερεγγυότητας και στο άρθρο 40 ποια πληροφόρηση πρέπει να έχουν αυτοί. Σε περίπτωση έναρξης δευτερεύουσας διαδικασίας, διασφαλίζεται η αρχή της ίσης μεταχείρισης, καθώς στο άρθρο 32 παρ. 1 ορίζεται ότι ο πιστωτής που είχε αναγγείλει την απαίτησή του στην κύρια διαδικασία μπορεί να την αναγγείλει για δεύτερη φορά στη δευτερεύουσα και στο άρθρο 20 περιλαμβάνονται κανόνες «απόδοσης και καταλογισμού». Στην ίδια λογική εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης κινείται και η Οδηγία. Βλ., *Μουσταίρα*, Η ευρωπαϊκή πτώχευση και τα εμπράγματα δικαιώματα τρίτων σύμφωνα με τον Κανονισμό 1346/2000 της ΕΕ, ΕΕμπΔ 2004, 1 επ.

258. Παπανικολάου Δ., Οικονομική κατάρρευση ομιλοποιημένων επιχειρήσεων – Ανάγκη θέσπισης πτωχευτικού δικαίου του ομίλου, ΕΕμπΔ 2010, 498 επ.

259. Περράκης, ΧρηΔικ 2007, 17 επ.

Μία ακόμα διαφορά μεταξύ της Οδηγίας και του Κανονισμού που μπορεί να αναχθεί στην εποπτική ιδιομορφία των πιστωτικών ιδρυμάτων, την εξυγίανση και την εκκαθάριση των οποίων ρυθμίζει η πρώτη, είναι η παντελής απουσία του θεσμού των δευτερευουσών πτωχεύσεων στην Οδηγία²⁶⁰. Εξάλλου, δεν θα ήταν δυνατή η έναρξη και ύπαρξη αποκεντρωμένων διαδικασιών στα πιστωτικά ιδρύματα γιατί κάτι τέτοιο θα αναιρούσε τον έλεγχο από την κεντρική δικαιοδοσία τους, θα δημιουργούσε σοβαρά προβλήματα στην εφαρμογή της αρχής της ενότητας και της καθολικότητας και θα καθιστούσε αναποτελεσματικό τον κανόνα της *lex concursus*²⁶¹. Με άλλα λόγια, η Οδηγία υιοθετεί την απόλυτη εφαρμογή των αρχών της ενότητας και της καθολικότητας, σε αντίθεση με τον Κανονισμό, όπου υπάρχει μία πιο ήπια και «χαλαρή» εφαρμογή τους. Αυτό, πάντως, το χαρακτηριστικό την καθιστά πιο σύγχρονη και αποτελεσματική από τον Κανονισμό, παρά τα διαφορετικής φύσεως προβλήματα που μπορεί να προκύπτουν στην πορεία.

Εν συνεχεία, μία ακόμη διαφορά μεταξύ Κανονισμού και Οδηγίας είναι ότι η τελευταία δεν προβλέπει φραγμό δημόσιας τάξης όσον αφορά την αναγνώριση της αντίστοιχης αλλοδαπής διαδικασίας εξυγίανσης ή εκκαθάρισης, υπάρχει δηλ. πλήρης και άνευ προϋποθέσεων αναγνώριση και εκτέλεση τους λόγω της εμπιστοσύνης που δημιουργεί η εποπτεία τους. Ωστόσο, αυτή η ομογενοποιημένη αντιμετώπιση όλων των διαδικασιών εξυγίανσης και εκκαθάρισης οδηγεί πολλές φορές σε ανεπιθύμητα αποτελέσματα, καθώς δεν λαμβάνει υπόψη της τη διαφορετική εννοιολογική τους προσέγγιση ανάμεσα στα διάφορα κράτη μέλη. Αντίθετα, ο Κανονισμός δεν αγνοεί την διαφορετικότητα των διαδικασιών εξυγίανσης και εκκαθάρισης, μάλιστα συγκεκριμενοποιεί στο Παράρτημα Β αυτού όλες τις ανά κράτος διαδικασίες εξυγίανσης και εκκαθάρισης²⁶², δημιουργώντας έτσι μία «τυπική» ισοδυναμία μεταξύ τους που αναμφίβολα συμβάλλει σε μεγαλύτερη ασφάλεια δικαίου.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, οι διαφορές στη αντιμετώπιση των πιστωτικών ιδρυμάτων και των λοιπών επιχειρήσεων είναι σίγουρα δεδομένες και δικαιολογημένες. Αυτό, όμως, δεν μπορεί να ειπωθεί και για τη διαφορετική νομοθετική τους αντιμετώπιση, καθώς με αυτό τον τρόπο εύκολα μπορεί να δημιουργηθεί σύγχυση κατά την εφαρμογή διαφορετικού δικαίου και πολλές φορές μάλιστα στην ίδια έννομη σχέση, όσο και αν αυτό μπορεί να μετριάζεται από τους κοινής λογικής κανόνες ιδ.δ.δ. που και οι δύο συγκρινόμενες νομοθεσίες διαθέτουν. Τα προβλήματα αυτά με την σύγχρονη οικονομική κρίση έχουν ήδη κάνει αισθητή την παρουσία τους, και κυρίως όσον αφορά τους μεγάλους τραπεζικούς ομίλους, όπου άλλη αντιμετώπιση θα τύχουν τα αμιγώς πιστωτικά τους ιδρύματα, και

260. Ακολουθεί το σύστημα του «ενιαίου διαβατηρίου» (single passport). Βλ., ειδ. *Campbell* (2003), 3 επ· *Μουσταίρα*, Αρμ 2005, 325 επ.

261. Για τα προβλήματα εφαρμογής των αρχών της ενότητας και της καθολικότητας της Οδηγίας έχει γίνει αναφορά σε προηγούμενα κεφάλαια (βλ., Κεφάλαια Β' & Γ'). Ωστόσο, το πρόβλημα της ύπαρξης δευτερευουσών διαδικασιών αφερεγγυότητας πιστωτικών ιδρυμάτων αντανάκλαται σε όλη του την έκταση στο άρθρο 5 της Οδηγίας, όπου επιτρέπει αποκλειστικά και μόνο τη λήψη σε τοπικό επίπεδο ενός ή περισσότερων μέτρων εξυγίανσης από κράτη μέλη υποδοχής υποκαταστημάτων πιστωτικών ιδρυμάτων. Για κάτι αντίστοιχο φυσικά σε επίπεδο εκκαθάρισης ουδείς λόγος.

262. Αυτό αποδεικνύεται στα άρθρα 3 παρ.3, 33 και 34 παρ.1.

άλλη οι εταιρείες συμμετοχών (holding) που αυτοί διαθέτουν. Καλύτερο παράδειγμα προς αναφορά είναι η Lehman Brothers²⁶³, που μπορεί να αφορά το αμερικανικό δίκαιο και όχι το κοινοτικό, όμως τη δομή του ομίλου αυτού ακολουθούν και πολλοί ευρωπαϊκοί τραπεζικοί όμιλοι.

Ανεξαρτήτως, πάντως, των ως άνω δυσκολιών, ο Κανονισμός 1346/2000 περί διαδικασιών αφερεγγυότητας γνώρισε μεγαλύτερη επιτυχία απ' ό,τι η Οδηγία 2001/24/EK για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, και αυτό δεν οφείλεται μόνο στο ότι προσδιόρισε στο Παράρτημα της τις διαδικασίες εξυγίανσης και εκκαθάρισης σε κάθε κράτος μέλος της ΕΕ. Η επιλογή της χρήσης ενός Κανονισμού για την εισαγωγή των ρυθμίσεων αφερεγγυότητας των επιχειρήσεων οδήγησε σε αμεσότερη και ομοιομορφότερη εφαρμογή τους, καθώς εισήχθη αυτουσίως στις εσωτερικές έννομες τάξεις των κρατών μελών της ΕΕ. Αυτό θα είχε επιτευχθεί, αν είχε επιλεγεί η μορφή της Οδηγίας για την ενσωμάτωση του σε κάθε κράτος μέλος, η οποία τότε έφερε τον χαρακτήρα ελαχίστης και όχι πλήρους εναρμονίσεως.

Η μορφή της Οδηγίας 2001/24/EK ως ελαχίστης εναρμόνισης της κόστισε ως προς την επιτυχία εφαρμογής της, γεγονός το οποίο αναδείχθηκε περίτρανα με την πρόσφατη οικονομική κρίση, καθώς φωτίστηκαν όλες οι νομικές αστοχίες της. Γι' αυτό, σημαντικό στοίχημα για την επιβίωση της είναι η επιτυχής συνένωση της με την νέα αναμενόμενη Οδηγία, που θα προκύψει από την προσφάτως δημοσιευθείσα πρόταση της Επιτροπής, για να εκσυγχρονιστεί και να τραπεύει σε οδηγία πλήρους εναρμόνισης, έτσι ώστε, ούτε να αποτελέσει ένα νομικό «κουφάρι» ανεφάρμοστων διατάξεων, αλλά ούτε και να προκαλέσει ρωγμές στο ήδη ρευστό νέο πλαίσιο εξυγίανσης, προτού προλάβει αυτό να τύχει εφαρμογής.

2. Το νομοθετικό πλαίσιο εξυγίανσης και εκκαθάρισης επιχειρήσεων σε εθνικό επίπεδο

2.1. Παραλληλισμός σε επίπεδο δικαίων εξυγίανσης

2.1.1. Το ελληνικό δίκαιο εξυγίανσης επιχειρήσεων μέσω των αλληπάλληλων νομοθετικών παρεμβάσεων

Το νομοθετικό πλαίσιο που αφορά την εξυγίανση των προβληματικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα έχει διέλθει τις τελευταίες δεκαετίες από διάφορα στάδια και έχει υποστεί αρκετές αλλαγές. Από το καθεστώς των προβληματικών επιχειρήσεων του ν. 1386/1983 και των υπερχρεωμένων επιχειρήσεων του ν. 1892/1990²⁶⁴ μέχρι και τον νέο Πτωχευτικό Κώδικα²⁶⁵ – με τις αλλαγές που

²⁶³. Αλεξανδρίδου, Τα επενδυτικά προϊόντα της Lehman Brothers και η κάλυψη των ζημιών των επενδυτών, ΔΕΕ 2010, 132 επ. Η περίπτωση της και η νομοθεσία υπό την οποία τελικώς θα έπρεπε να γίνει η εκκαθάριση της θα αναφερθούν στην ενότητα 2.1.2 του Κεφαλαίου Ε'.

²⁶⁴. Βαρύτης, Προβληματικές και υπερχρεωμένες επιχειρήσεις, Αρμ 2001, 599 επ· Στεφανάτος, Θεσμικό πλαίσιο για τις προβληματικές και υπερχρεωμένες επιχειρήσεις κατά τα άρθρα 44 – 49 του ν. 1892/1990, ΔΕΕΤ 12/1997, 41 επ.

ακόμα και αυτός έχει υποστεί τα δύο τελευταία χρόνια²⁶⁶ – παρατηρείται μία συνεχής εναλλαγή συστημάτων εξυγίανσης, ώστε να αντιμετωπιστούν κάθε φορά τα ανακύπτοντα προβλήματα προς επίλυση.

2.1.1.1. Το καθεστώς εξυγίανσης των προβληματικών επιχειρήσεων του ν. 1386/1983 και των υπερχρεωμένων επιχειρήσεων του ν. 1892/1990

2.1.1.1.1. Το σύστημα εξυγίανσης κατά τον ν. 1386/1983

Ο ν. 1386/1983 με τον τίτλο « Οργανισμός Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων» θεσμοθέτησε ένα κρατικό σύστημα εξυγίανσης, το οποίο διαχειριζόταν ο Οργανισμός Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων (Ο.Α.Ε.)²⁶⁷. Ο νόμος αυτός αποτελούσε την απάντηση της ελληνικής πολιτείας στις τεράστιες δυσχέρειες που αντιμετώπιζαν οι ελληνικές επιχειρήσεις κυρίως λόγω της ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η οποία συνοδεύτηκε από την κατάργηση των περιορισμών για εισαγωγές από τις χώρες της τότε ΕΟΚ, αλλά και από τρίτες χώρες με τις οποίες η Κοινότητα είχε συνάψει σχετικές συμφωνίες²⁶⁸. Συνεπώς, ο Έλληνας νομοθέτης έπρεπε να παρέμβει νομοθετικά ώστε να διασθούν οι ελληνικές επιχειρήσεις, οι οποίες βρέθηκαν ένα βήμα πριν την πτώχευση²⁶⁹. Στόχος, λοιπόν, του ν. 1386/1983 ήταν η διάσωση των επιχειρήσεων και κατά συνέπεια των θέσεων εργασίας και της εθνικής οικονομίας εν γένει.

Συγκεκριμένα, ο Υπουργός Οικονομικών, υπάγοντας την προβληματική επιχείρηση στο καθεστώς εξυγίανσης του ν. 1386/1983, είχε τις εξής επιλογές: είτε να προβεί σε αναδιάρθρωση των υφιστάμενων υποχρεώσεων της²⁷⁰ είτε να αποφασίσει αναγκαστική αύξηση του κεφαλαίου της

265. ΦΕΚ/Α/153/10.7.2007.

266. Ο ΠτΚ τροποποιήθηκε με τους ν. 4013/2011 για την «Σύσταση ενιαίας Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων και Κεντρικού Ηλεκτρονικού Μητρώου Δημοσίων Συμβάσεων – Αντικατάσταση του έκτου κεφαλαίου του ν. 3588/2007 (πτωχευτικός κώδικας)– Προπτωχευτική διαδικασία εξυγίανσης και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ/Α/204/15.09.2011) και 4072/2012 για την «Βελτίωση επιχειρηματικού περιβάλλοντος - Νέα εταιρική μορφή - Σήματα - Μεσίτες Ακινήτων - Ρύθμιση θεμάτων ναυτιλίας, λιμένων και αλιείας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ/Α/86/11.04.2012).

267. ΑΠ 311/1992, ΕλλΔνη 1993, 1325· *Κεραμέας*, Προνομιακή ικανοποίηση των απαιτήσεων του ΟΑΕ κατά προβληματικών επιχειρήσεων (γνμδ), ΕΕμπΔ 1990, 335 επ.

268. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε οικονομική δυσπραγία πολλές ελληνικές επιχειρήσεις, η επιβίωση των οποίων εξασφαλιζόταν με την επιβολή δασμών στα εισαγόμενα προϊόντα. Ήταν λοιπόν προφανές ότι με την κατάργηση των δασμών δεν μπόρεσαν να αντέξουν τον ανταγωνισμό των αλλοδαπών προϊόντων.

269. *Παμπούκης Κ.*, Ζητήματα από την εξυγίανση των επιχειρήσεων. Ένταξη του θεσμού στα πλαίσια του κοινού δικαίου, ΕΕμπΔ 1986, 154 επ· *Σουφλερός*, Προβληματικές Επιχειρήσεις: Ο ν. 2856/1999 η 2^η εταιρική οδηγία 77/91/ΕΟΚ και η μετέωρη κίνηση της διαδικασίας κατά της Ελλάδος, ΝοΒ, 2010, 23 επ.

270. Βλ., άρθρο 8 παρ. 5 & 6 ν. 1386/1983 και ΟΛΑΠ 14/1994, ΝοΒ 1996, 34· ΟΛΑΠ 27/1992, ΕΕμπΔ 1995, 75· ΑΠ 1414/1998, ΕΕΝ 2000, 141· ΑΠ 556/1996, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΑΠ 235/1995, ΔΕΕ 1995, 756· ΕφΑθ 2436/1992, ΕΕμπΔ 1992, 652· ΕφΑθ 7713/1992, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΕφΘεσ 968/1998, ΔΕΕ 1999, 504· ΜΠρΑθ 9291/1993, ΕΕμπΔ 1993, 222.

επιχείρησης με τροπή του παθητικού της σε κεφάλαιο²⁷¹, εφόσον αποτύχει κάθε προσπάθεια επίτευξης συμφωνίας για την επιβίωση της επιχείρησης²⁷². Η επιλογή αυτή του νομοθέτη απέπνεε έντονο κρατικό παρεμβατισμό, καθώς σηματοδοτούσε περιορισμούς της οικονομικής ελευθερίας, οι οποίοι συνοδεύτηκαν από σειρά δικαστικών διαμαχών αλλά και κοινοτικών αντιθέσεων, έχοντας ως αποτέλεσμα πλούσια νομολογία του ΔΕΚ²⁷³. Το θεμιτό ή μη των περιορισμών της οικονομικής ελευθερίας των μετόχων χάριν του δημοσίου συμφέροντος έγινε αντικείμενο προβληματισμού και σε επίπεδο προβληματικών επιχειρήσεων, όπως έγινε και με τα πιστωτικά ιδρύματα. Οι ομοιότητες και οι διαφορές που παρουσιάζουν οι δύο αυτές περιπτώσεις θα παρουσιασθούν στην ενότητα 2.1.2. του παρόντος κεφαλαίου.

2.1.1.2. Η αποκρατικοποίηση ως κεντρικός άξονας του δικαίου εξυγίανσης βάσει του ν. 1892/1990

Προς αποφυγήν, λοιπόν, των κακώς κειμένων²⁷⁴ του προηγούμενου καθεστώτος, θεσπίστηκε ο ν. 1892/1990 με τον τίτλο «Για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις», ώστε να αποκρατικοποιηθούν όσες προβληματικές επιχειρήσεις κρατικοποιήθηκαν με τον ν. 1386/1983 αλλά και κάποιες άλλες επιχειρήσεις του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Ο ν. 1386/1983 για τις προβληματικές επιχειρήσεις δεν καταργήθηκε, απλώς παραγκωνίστηκε από το νέο νομοθετικό πλαίσιο και εξακολουθούσε να ισχύει για όλες τις επιχειρήσεις που υπήχθησαν σε αυτόν.

Όσον αφορά τη διαδικασία εξυγίανσης στα πλαίσια του ν. 1892/1990, αυτή προέβλεπε είτε την επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των πιστωτών και της επιχείρησης είτε απευθείας μεταξύ των

271. Βλ., άρθρο 7 αρ. 2 περ. α' και άρθρο 10 ν. 1386/1983. Επίσης, Γεωργακόπουλος, Αύξηση κεφαλαίου με διοικητική πράξη, εις Σύγχρονη πρακτική του Εμπορικού Δικαίου, αναλύσεις πραγματικών περιστατικών, 1992, 178 · Λιακόπουλος, Διαδικασία εξυγίανσης των επιχειρήσεων, ΕΕμπΔ 1984, 14 επ · Περάκης, Εισαγωγή στο δίκαιο της εξυγίανσης των επιχειρήσεων, 1987, 206.

272. Σιδηρόπουλος, Η έκτακτη αύξηση κεφαλαίου στην α.ε., 2008, 228 επ.

273. Απόφ. 23.3.2000, υπόθ. C-373/97, Διαμαντής/Ελληνικό Δημόσιο, Συλλ. 2000, I-01705· Απόφ. 12.5.1998, υπόθ. C-367/96, Κεράλας/Ελληνικό Δημόσιο και ΟΑΕ, Συλλ. 1998, I-02843· Απόφ. 12.11.1992, υπόθ. C-134/91, Κεράλας/Ελληνική Δημοκρατία, Συλλ. 1992, I-05699· Απόφ. 24.3.1992, υπόθ. C-381/89, Σύνδεσμος Μελών της Ελευθέρας Ευαγγελικής Εκκλησίας κ.α./Ελληνικό Δημόσιο, Συλλ. 1992, I-02111· Απόφ. 30.5.1991, υπόθ. C-19/90 & 20/1990, Καρελλά κλπ/Υπουργείο Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, Συλλ. 1991, I-02691. Βλ., σχετ. Σουφλερός, Η γενική αρχή της απαγόρευσης κατάχρησης δικαιώματος και οι προϋποθέσεις εφαρμογής της προς απόκρουση δικαιωμάτων που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο, ΔΕΕ 1996, 1133 επ· Ο ίδιος, Η απαγόρευση της κατάχρησης δικαιώματος και η σχέση της με τις αρχές της ασφάλειας δικαίου, της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αναλογικότητας στο κοινοτικό εταιρικό δίκαιο, ΕΕμπΔ 2000, 607 επ.

274. Η δανειοδότηση των προβληματικών επιχειρήσεων από τον Ο.Α.Ε. δεν είχε ως αποτέλεσμα την εξυγίανση τους αλλά, αντιθέτως, διόγκωσε τα χρέη τους προς διάσωση των επιχειρήσεων. Γι' αυτό και ο ν. 1892/1990 κάνει λόγο για υπερχρεωμένες πλέον επιχειρήσεις. Εξάλλου, η αποτυχία του συστήματος αυτού αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι από τις 44 συνολικά επιχειρήσεις που υπήχθησαν στον Ο.Α.Ε. καμία δεν κατέληξε σε συμφωνία για τη διάσωσή της, με αποτέλεσμα όλες να περάσουν υπό καθεστώς ειδικής εκκαθάρισης.

συμβαλλομένων μερών, όπως όριζε το άρθρο 44²⁷⁵ αυτού, είτε τη μεσολάβηση επιτρόπου βάσει του άρθρου 45²⁷⁶.

Η συμφωνία πιστωτών και επιχείρησης²⁷⁷ που ρύθμιζε το άρθρο 44 καταρτιζόταν μεταξύ της επιχείρησης και της νόμιμης πλειοψηφίας των πιστωτών, μετά από έγκριση των μετόχων, είχε ως περιεχόμενο²⁷⁸ τη ρύθμιση ή τον περιορισμό των χρεών της επιχείρησης και αποκτούσε ισχύ μετά την επικύρωση της από το Εφετείο²⁷⁹, δεσμεύοντας τους τρίτους. Επρόκειτο δηλ. για ένα αναμορφωμένο «σχέδιο βιωσιμότητας» - σε σχέση με αυτό του άρθρου 8 του ν. 1386/1983 – που υπόκειται σε ειδικότερες και αυστηρότερες προϋποθέσεις²⁸⁰, καθώς διερχόταν της δικαστικής οδού και στόχο είχε κυρίως τον περιορισμό των χρεών²⁸¹ και όχι τόσο την επιβίωση της επιχείρησης²⁸². Το άρθρο 44 υπήρξε ιδιαίτερα δημοφιλές²⁸³, διότι με τη βοήθεια των πιστωτών επιτυγχανόταν η μείωση των απαιτήσεων ακόμη και εκείνων του Δημοσίου, ωστόσο η ευρεία χρήση του είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν φαινόμενα παρέλκυσης πτωχεύσεων επιχειρήσεων, ώστε να επωφεληθούν από τα

275. ΟΛΑΠ 1/2000, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΑΠ 2017/2009, ΝοΒ 2010, 698· ΑΠ 897/2008, ΝοΒ 2008, 2465· ΑΠ 26/2000, ΕλλΔνη 2001, 387· ΕφΑθ 1897/2012, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΕφΑθ 5131/2011, ΕΕμπΔ 2012, 456· ΕφΑθ 9699/1995, ΕΕμπΔ 1996, 822· ΕφΑθ 10106/1995, ΝοΒ 1996, 841· ΕφΑθ 6988/1991, ΝοΒ 1992, 722· ΕφΠειρ 363/2010, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΕφΘεσ 638/2010, Αρμ 2011, 1519· ΕφΘεσ 2977/2007, Αρμ 2009, 1375· ΕφΘεσ 1698/1999, Αρμ 2000, 1389· ΕφΛαρ 105/2012, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΕφΛαρ 224/2007, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.

276. ΕφΑθ 6460/2004, ΕλλΔνη 2005, 870· ΕφΠειρ 363/2010, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΕφΠειρ 116/2005, Αρμ 2005, 595· ΕφΠειρ 119/2005, ΝοΒ 2006, 94· ΕφΠειρ 159/2004, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΕφΘεσ 638/2010, Αρμ 2011, 1519.

277. Γέσιου-Φαλτσή, Η συμφωνία πιστωτών και προβληματικής επιχείρησης (άρθρο 44 ν. 1892/1990) ως υπόθεση της εκούσιας δικαιοδοσίας, ΕπισκεΔ 2007, 1011 επ.

278. Το περιεχόμενο της συμφωνίας του άρθρου 44 προκάλεσε ιδιαίτερο προβληματισμό, κυρίως ως προς το αν αυτή θα πρέπει να έχει αποκλειστικό περιεχόμενο τη ρύθμιση ή τον περιορισμό των χρεών, όπως απαιτεί ρητά ο νόμος, ή αντίθετα, αν μπορεί να περιλάβει και άλλο εξυγιαντικό περιεχόμενο, όπως αύξηση κεφαλαίου, κεφαλαιοποίηση των απαιτήσεων ή ακόμη συγχώνευση και εξαγορά. Υπέρ της δεύτερης άποψης φαίνεται να συντάσσονται θεωρία και νομολογία, αρκεί να μην θίγονται τα δικαιώματα της μειοψηφίας. Βλ., σχετ. Περράκης, Η συμφωνία πιστωτών και επιχείρησης κατά τα άρθρα 44 και 45 Ν. 1892/1990, 1993, 13 επ.

279. Μιχαλόπουλος, Η δικαστική επικύρωση του πτωχευτικού συμβιβασμού και των εξυγιαντικών συμφωνιών ν. 1892/90, ΕΕμπΔ 1999, 630 επ.

280. Αγγελάκης, Συμφωνίες πιστωτών και προβληματικής ή υπερχρεωμένης επιχείρησης για ρύθμιση ή περιορισμό των χρεών της κατ' άρθρο 44 ν. 1892/90, ΔΕΕΤ 6/1996, 62 επ· Κεραμέας, Κλήτευση των δανειστών στη διαδικασία κυρώσεως της συμφωνίας των πιστωτών και επιχείρησης, ΔΕΕ 1998, 920 επ· Μάζης, Σύμβαση εξυγίανσης επιχείρησης κατά το άρθρο 44 Ν. 1892/90, υπολογιζόμενες απαιτήσεις και επιρροή μεταγενέστερης δικαστικής αναγνώρισης άλλων χρεών, ΔΕΕ 1995, 713 επ· Ο ίδιος, Εξυγίανση επιχείρησης με το άρθρο 44 ν. 1892/1990 (γνμδ), ΔΕΕ 1996, 680 επ· Ο ίδιος, Μη εκπλήρωση όρων συμφωνίας άρθρου 44 ν. 1892/90 και συνέπειες (γνμδ), ΔΕΕ 1998, 1047 επ· Μαστρομανώλης, Κεφαλαιοποίηση χρεών προβληματικής επιχείρησης (άρθρο 44 ν. 1892/90), ΔΕΕ 1999, 133 επ· Περράκης (1993), 17· Σαμαρτζής, Περί του άρθρου 44 του αναπτυξιακού Ν. 1892/90, ΑρχΝ 1994, 11 επ· Στεφανάτος, Θεσμικό πλαίσιο για τις προβληματικές και υπερχρεωμένες επιχειρήσεις κατά τα άρθρα 44-49 του ν. 1892/90, ΔΕΕΤ 1997, 41 επ.

281. ΕφΑθ 6093/1994, ΕΕμπΔ 1996, 392 και Γεωργακόπουλος, Διαγραφή μη δεδουλευμένων χρεών εξ αμφοτεροβαρών συμβάσεων κατά τις συμφωνίες πιστωτών και επιχειρήσεων (γνμδ), ΔΕΕ 2005, 14 επ· Καρακώστας Β., Διοικητική εκτέλεση και οφειγής περιορισμός των κοινωνικοασφαλιστικών χρεών των υπό εξυγίανση επιχειρήσεων, ΔΕΕ 1995, 955 επ.

282. Περράκης (1993), 32 επ.

283. Για τις προϋποθέσεις υπαγωγής μίας επιχείρησης στις ρυθμίσεις των άρθρων 44 και 45 ν. 1892/1990, βλ., Μάζης, Προϋποθέσεις υπαγωγής επιχείρησης στις ρυθμίσεις των άρθρων 44 και 45 Ν. 1892/1990, ΕΕμπΔ 2007, 477 επ.

οφέλη της ως άνω συμφωνίας.

Με μεταγενέστερη νομοθετική παρέμβαση προστέθηκε το άρθρο 45²⁸⁴, με το οποίο εισήχθη ο θεσμός του επιτρόπου, ενός προσώπου που είχε ως αποστολή να φέρει σε επαφή τα μέρη και να βοηθήσει στην κατάρτιση της συμφωνίας. Σημαντικό στοιχείο αυτής της συμπληρωματικής διαδικασίας ήταν η αναστολή τόσο των ατομικών διώξεων²⁸⁵ όσο και της κήρυξης πτώχευσης.

2.1.1.2. Ο Νέος Πτωχευτικός Κώδικας και το άρθρο 99

Το ελληνικό πτωχευτικό δίκαιο δεν θα μπορούσε να μείνει αμέτοχο μπροστά στις γενικότερες προσπάθειες εκσυγχρονισμού του πτωχευτικού δικαίου. Έτσι, το 2007 εισήχθη στην ελληνική έννομη τάξη ένας νέος Πτωχευτικός Κώδικας²⁸⁶, ο οποίος φιλοδοξούσε, αφενός να εισαγάγει καινοτόμες διαδικασίες επιβίωσης της επιχείρησης του οφειλέτη, όπως π.χ. τη διαδικασία συνδιαλλαγής και το σχέδιο αναδιοργάνωσης, συμβάλλοντας στην πρόληψη της πτώχευσης και του πρώιμου διαμελισμού του ενεργητικού της προβληματικής επιχείρησης, και αφετέρου να διορθώσει τα κακώς κείμενα της εικονικότητας και της καταχρηστικότητας²⁸⁷, στα οποία είχε περιπέσει ο προϊσχύων θεσμός της συμφωνίας του άρθρου 44²⁸⁸ του ν. 1892/1990²⁸⁹.

Η διαδικασία συνδιαλλαγής (άρθρο 99 επ.)²⁹⁰ ήταν ένας νεοεισερχόμενος θεσμός στο ελληνικό δίκαιο, ο οποίος είχε ως πρότυπο το γαλλικό θεσμό της *procedure de conciliation*²⁹¹. Επρόκειτο για ένα προπρωχευτικό και εξωπρωχευτικό θεσμό²⁹² με σκοπό²⁹³ την αποφυγή

284. Μακρίδου/Διαμαντόπουλος Γ., Αίτηση ειδικής εκκαθαρίσεως του άρθρου 45 ν. 1892/1990. Προϋποθέσεις παραδεκτού και νόμω βασίμου. Μεταβατικό δίκαιο (άρθρο 182 παρ. 2 ν. 3588/2007) (γνμδ), ΕπισκΕΔ 2007, 1083 επ.

285. Γεωργακόπουλος, Αναστολή διώξεων οφειλέτη ως συμφωνία ρύθμισης χρεών;(γνμδ), ΔΕΕ 1996, 760 επ.

286. Πρόκειται για τον ν. 3588/2007 (ΦΕΚ/Α/153/10.7.2007), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 16^η Σεπτεμβρίου 2007.

287. ΕφΝαυπλ 535/1997, ΔΕΕ 1997, 849 και Δούβλης, Η τοκοφορία των εργατικών απαιτήσεων στην πτώχευση, την εξυγίανση και την εκκαθάριση υπερχρεωμένων επιχειρήσεων, 1996, 80 επ.

288. Για μία συγκριτική επισκόπηση του θεσμού της συμφωνίας του άρθρου 44 του ν. 1892/90 και της Διαδικασίας Συνδιαλλαγής, βλ., Μάζης, Η διαδικασία συνδιαλλαγής του νέου Πτωχευτικού Κώδικα, ΔΕΕ 2008, 172 επ· Ψυχομάνης, Ζητήματα προθεσμιών και περιεχομένου της συμφωνίας συνδιαλλαγής στο Πτωχευτικό δίκαιο (γνμδ), ΔΕΕ 2008, 398 επ.

289. ΦΕΚ/Α/101/31.7.1990.

290. ΠΠρΑθ 148/2010, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΠΠρΑθ 147/2010, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΠΠρΑθ 55/2010, ΔΕΕ 2010, 1213· ΠΠρΑθ 40/2010, ΝοΒ 2010, 152· ΠΠρΑθ 29/2010, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΠΠρΑθ 25/2010, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΠΠρΑθ 670/2008, ΔΕΕ 2008, 1265· ΠΠρΑθ 74/2008, ΕΕμπΔ 2008, 883 επ· ΠΠρΘεσ 28664/2008, ΕπισκΕΔ 2008, 911· ΜΠρΑθ 10689/2010, ΝοΒ 2009, 408 επ· ΜΠρΑθ 2804/2010, ΕΕμπΔ 2010, 459 επ· ΜΠρΑθ 1370/2010, ΝοΒ 2010, 468 επ· ΜΠρΘεσ 32873/2007, ΝοΒ 2009, 120 επ· ΜΠρΚοζ 1778/2009, ΝοΒ 2010, 465· Ρούσσης, Παρατηρήσεις στην ΠΠρΑθ 2/2009, ΧρηΔικ 2009, 167 επ.

291. Περάκης (2010), 25.

292. Ο θεσμός της διαδικασίας συνδιαλλαγής ήταν προπρωχευτικός, γιατί επρόκειτο ουσιαστικά για μία προσπάθεια έγκαιρης διάσωσης και εξυγίανσης της επιχείρησης προτού φτάσει στην κατάσταση παύσης πληρωμών και εξωπρωχευτικός, γιατί επρόκειτο για μία μέθοδο εξυγίανσης που βρίσκεται έξω από τον θεσμό της πτώχευσης, παρόλο που καταγράφηκε από τον νομοθέτη εντός του Πτωχευτικού Κώδικα.

περιελεύσεως του οφειλέτη σε κατάσταση αδυναμίας ή παύσης πληρωμών και κατά συνέπεια την κήρυξή του σε πτώχευση, καθώς ως διαδικασία πρόληψης²⁹⁴ της πτώχευσης παρείχε περισσότερες πιθανότητες εξόδου και αναγέννησης από την αφερέγγυότητα, αφού διασφάλιζε όλα τα αναγκαία παραγωγικά στοιχεία για τη βιωσιμότητα μιας επιχείρησης²⁹⁵.

Στη διαδικασία συνδιαλλαγής μπορούσε να υπαχθεί κάθε οφειλέτης, ο οποίος σε περίπτωση πτωχεύσεως θα είχε πτωχευτική ικανότητα κατά την διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 του ΠτΚ, δηλαδή κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, έμπορος ή ένωση προσώπων με νομική προσωπικότητα που επιδιώκει οικονομικό σκοπό. Ο οφειλέτης δεν είχε υποχρέωση για την υπαγωγή στην διαδικασία αυτή, αλλά ούτε ήταν και δικαίωμά του, αν δεν συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις²⁹⁶ που έτασσε ο νόμος. Κατόπιν, λοιπόν, της αιτήσεως του οφειλέτη για υπαγωγή της επιχείρησης του στη διαδικασία συνδιαλλαγής, εκ του νόμου προβλεπόταν παρέμβαση του δικαστηρίου σε τρία στάδια, υπό την έννοια εκδόσεως τριών αποφάσεων, ήτοι α) αυτής που επιτρέπει το «άνοιγμα της διαδικασίας συνδιαλλαγής» β) αυτής που επικυρώνει ή μη τη συμφωνία, που τυχόν θα συναφθεί μεταξύ του οφειλέτη και εκείνων των πιστωτών, που έχουν την πλειοψηφία των απαιτήσεων, με τη συμμετοχή του μεσολαβητή και γ) αυτής που διατάσσει την λύση της συμφωνίας λόγω μη εκπλήρωσης των όρων της.

Ωστόσο, η διαδικασία συνδιαλλαγής, παρά τους φιλόδοξους στόχους της, δεν επέφερε τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Ειδικότερα, η πρόβλεψη του νόμου ότι η συμφωνία δεσμεύει μόνο τους πιστωτές που την υπέγραψαν δημιουργούσε αντικίνητρο για να έρθουν σε συμφωνία. Επιπλέον, η αναστολή των ατομικών διώξεων²⁹⁷ με την επικύρωση της συμφωνίας και η μη δυνατότητα λήψης ασφαλιστικών μέτρων υπέρ των πιστωτών έδινε χρόνο στον οφειλέτη να κηρύξει ανενόχλητος παύση πληρωμών.

Παράλληλα, δεν κατάφερε να συμβαδίσει με τις σύγχρονες εξελίξεις στον χώρο του πτωχευτικού δικαίου, εισάγοντας θεσμούς με στόχο την αναβίωση της επιχείρησης και καλλιεργώντας

293. Παπαγιάννης Ι., Η διαδικασία συνδιαλλαγής στο σύγχρονο πτωχευτικό δίκαιο ιδίως υπό το πρίσμα των επίκαιρων νομολογιακών εξελίξεων, ΧρΙΔ 2010, 12.

294. Καλαντζάκου-Τσατσαρώνη, ΝοΒ 2009, 415, η οποία αναφέρει ότι η ορολογία Διαδικασία Συνδιαλλαγής είναι αδόκιμη και κανονικά θα έπρεπε να ονομάζεται Προληπτικός της πτωχεύσεως συμβιβασμός, εξάironτας τον προληπτικό της χαρακτήρα.

295. όπως π.χ. τις θέσεις εργασίας, τις συναλλαγές της με τους πελάτες της αλλά και με το καταναλωτικό κοινό γενικότερα.

296. Οι προϋποθέσεις αυτές ήταν: α) η οικονομική αδυναμία του φυσικού ή νομικού προσώπου, χωρίς να βρίσκεται σε κατάσταση παύσης των πληρωμών του, β) αίτηση προς το πτωχευτικό δικαστήριο στην οποία περιγράφεται η οικονομική κατάσταση του οφειλέτη, το μέγεθος και η κοινωνική σημασία της επιχείρησης από άποψη απασχόλησης, τα προτεινόμενα μέτρα χρηματοδότησής του και τα μέσα αντιμετώπισης της κατάστασης αυτής και γ) σε περίπτωση που ορισθεί από το δικαστήριο κατόπιν υποβολής της αιτήσεως εμπειρογνώμονας για να διαπιστωθεί η οικονομική κατάσταση, ο τελευταίος δύναται να ζητεί από τον οφειλέτη όλα τα αναγκαία κατά την κρίση του οικονομικά στοιχεία καθώς επίσης και από πιστωτικά και χρηματοοικονομικά ιδρύματα, υποβάλλοντας σχετική έκθεση στο Δικαστήριο.

297. Βέλλας, Η κατά Πτωχευτικό Κώδικα αναστολή διώξεων των ενέγγυων επιχειρηματικών πιστωτών, ΕΕμπΔ 2008, 490 επ.

το έδαφος για μία διαφορετική τελεολογική προσέγγιση²⁹⁸ όλων των σταδίων της πτωχευτικής διαδικασίας, καθώς τροχοπέδη στο δρόμο του στάθηκε και η οικονομική κρίση που έπληξε την Ελλάδα, κυρίως από το 2009 και μετά, η οποία ανέδειξε περαιτέρω τις αστοχίες²⁹⁹ της διαδικασίας συνδιαλλαγής, γι' αυτό και είχαν ήδη αρχίσει συζητήσεις για νέα επικείμενη αναδιάρθρωση³⁰⁰ της, η οποία ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2011. Αποτέλεσμα αυτής της αναδιάρθρωσης ήταν ο ν. 4013/2011³⁰¹, όπου η διαδικασία συνδιαλλαγής αντικαταστάθηκε από αυτή της εξυγίανσης³⁰², η οποία προσπαθεί εκ νέου να διορθώσει τα προβλήματα που παρουσίασε το προϊσχύον καθεστώς της διαδικασίας συνδιαλλαγής, επαναφέροντας ταυτόχρονα και κάποια επιτυχημένα στοιχεία της διαδικασίας του άρθρου 44 του ν. 1892/1990. Ωστόσο, πολύ σύντομα και ο ως άνω νόμος τροποποιήθηκε με το άρθρο 234 του ν. 4072/2012.

Για να υπαχθεί, επομένως, μία επιχείρηση στη διαδικασία εξυγίανσης θα πρέπει να βρίσκεται σε παρούσα ή επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης των ληξιπρόθεσμων χρηματικών υποχρεώσεων της κατά τρόπο γενικό. Η επίκληση της παρούσας ή προβλέψιμης οικονομικής αδυναμίας, όπως γινόταν για το άνοιγμα της διαδικασίας συνδιαλλαγής, δεν ισχύει πλέον, καθώς δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι πληροί το κριτήριο της «κατά γενικό τρόπο αδυναμίας εκπλήρωσης των ληξιπρόθεσμων χρηματικών υποχρεώσεων». Η αίτηση για την υπαγωγή στη νέα διαδικασία εξυγίανσης θα πρέπει να συνοδεύεται από έκθεση εμπειρογνώμονα, αλλιώς θα απορριφθεί ως απαράδεκτη. Η επιχείρηση έχει αποκλειστικό δικαίωμα να επιλέξει τον εμπειρογνώμονα ο οποίος

-
- 298.** *Αυγητίδης*, Ο Πτωχευτικός Κώδικας του 2007. Η αλλαγή κατεύθυνσης του ελληνικού δικαίου αφερεγγυότητας, ΕΕμπΔ 2007, 549 επ· *Κιουπτσίδου*, Ειδικά ζητήματα από την προτεινόμενη αναμόρφωση του πτωχευτικού κώδικα, ΝοΒ 2007, 815 επ· *Μιχαλόπουλος*, Η αποδραματοποίηση της πτώχευσης κατά το ισχύον δίκαιο του ΠτΚ, ΕΕμπΔ 2009, 729 επ· *Παπαγιάννης Ι.*, ΧρΙΔ 2010, 12 επ· *Σχινάς*, Ο Νέος Πτωχευτικός Κώδικας: Από την «πτώχευση» στην «εξυγίανση» του ελληνικού πτωχευτικού δικαίου, ΧρΙΔ 2008, 289 επ.
- 299.** *Καλαντζάκου-Τσατσαρώνη*, Παρατηρήσεις στην ΜΠρΑθ 10689/2008, ΝοΒ 2009, 416· *Η ίδια*, Ανάγκη μεταρρυθμίσεων στη διαδικασία συνδιαλλαγής για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης σε: *Σύνδεσμο Ελλήνων Εμπορικών Επιστημόνων (επιμ.)*, 2010, 351 επ· *Μιχαλόπουλος*, Μέτρα πτωχευτικού δικαίου για την αντιμετώπιση της επιχειρηματικής κρίσης σε: *Σύνδεσμο Ελλήνων Εμπορικών Επιστημόνων (επιμ.)*, 2010, 41 επ· *Ρόκας Ν.*, Μεταρρυθμιστικές τάσεις στο πτωχευτικό δίκαιο ενόψει και της οικονομικής κρίσης, ΕΕμπΔ 2010, 278 επ.
- 300.** Ήδη από τον Μάρτιο του 2011 υπήρχε στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Περιφερειακής Ανάπτυξης ένα νέο νομοσχέδιο για την προπρωχευτική διαδικασία εξυγίανσης, το οποίο ουσιαστικά επαναφέρει τον θεσμό της συμφωνίας του άρθρου 44 του προϊσχύσαντος Πτωχευτικού Κώδικα, ακριβώς επειδή η Διαδικασία Συνδιαλλαγής δεν απέφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα.
- 301.** ΠΠρΘεσ 11680/2012, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ· ΠΠρΛαρ 5/2012, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ· ΠΠρΛαρ 4/2012, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ· *Αγγελάκης Μ.*, Διαδικασία Εξυγίανσης Οφειλετών, Ε7 2012, 146 επ· *Κατηφόρης*, Η ένταξη της αποφάσεως που επικυρώνει τη συμφωνία συνδιαλλαγής εξυγιάνσεως στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 949 ΚΠολΔ, ΝοΒ 1357 επ· *Μάλλιου Α.*, Η διαδικασία αίτησης εξυγίανσης, όταν υπάρχει συμφωνία εξυγίανσης μετά τον ν.4013/2011, κατά την πρόσφατη νομολογία των Πολυμελών Πρωτοδικείων, ΔΦΝ 2012, 892 επ· *Μιχαηλίδης Λ./Πρωτογερόπουλος Δ.*, Άρθρο 99-Εξυγίανση Επιχειρήσεων-Νέες ελπίδες και προοπτικές, Ε7 2012, 559 επ· *Ψαρουδάκης Γ.*, Διαδικασία εξυγίανσης και εργασιακές σχέσεις, ΔΕΝ 2012, 737 επ.
- 302.** Κύρια χαρακτηριστικά της νέας διαδικασίας εξυγίανσης είναι η δέσμευση του συνόλου των πιστωτών από την συμφωνία εξυγίανσης, είτε είναι συμβαλλόμενοι είτε όχι, η υπαγωγή σ' αυτή μόνο των οφειλετών που βρίσκονται ήδη σε παύση πληρωμών και η ρητή κατάργηση όχι μόνο της συμφωνίας συνδιαλλαγής αλλά στην πραγματικότητα και της διαδικασίας αναδιοργάνωσης, καθώς αν με την επικύρωση δεν αίρεται η παύση πληρωμών, ο οφειλέτης κηρύσσεται σε πτώχευση.

πρέπει να είναι πιστωτικό ίδρυμα που παρέχει νόμιμα υπηρεσίες στην Ελλάδα σύμφωνα με το ν. 3601/2007³⁰³ ή νόμιμος ελεγκτής ή ελεγκτικό γραφείο³⁰⁴.

Εν συνεχεία, το πτωχευτικό δικαστήριο, εφόσον πιθανολογείται η επίτευξη της συμφωνίας εξυγίανσης δίχως να παραβλάπτεται η συλλογική ικανοποίηση των πιστωτών, αποφασίζει το άνοιγμα της διαδικασίας εξυγίανσης³⁰⁵ για περίοδο όχι μεγαλύτερη των δύο (2) μηνών από την έκδοση της απόφασης και, εφόσον συντρέχει περίπτωση, ορίζει μεσολαβητή, σύμφωνα με το άρθρο 102 ΠτΚ. Το δικαστήριο μπορεί να διορίσει μεσολαβητή είτε με το άνοιγμα της διαδικασίας είτε με μεταγενέστερη απόφαση. Αποστολή του μεσολαβητή είναι η σύναψη συμφωνίας ικανής να επικυρωθεί από το δικαστήριο. Εκτός, από τον μεσολαβητή υπάρχει και ένα νέο όργανο στην διαδικασία εξυγίανσης, ο ειδικός εντολοδόχος για τη διενέργεια ειδικών πράξεων ορισθέντων από το δικαστήριο, που έχουν ως στόχο τη διαφύλαξη της περιουσίας του οφειλέτη, τη διενέργεια ειδικών διαχειριστικών πράξεων ή την επίβλεψη της εκτέλεσης της συμφωνίας εξυγίανσης.

Η συμφωνία εξυγίανσης θα πρέπει να φέρει τον έγγραφο τύπο³⁰⁶. Σύμφωνα με το άρθρο 106Ε ΠτΚ, περιεχόμενο της συμφωνίας μπορεί να είναι οποιαδήποτε ρύθμιση του ενεργητικού και του παθητικού του οφειλέτη. Η επικύρωση της συμφωνίας εξυγίανσης από το δικαστήριο επιφέρει άμεσα τα αποτελέσματά της δίχως να χρειάζεται να τελεσιδικήσει. Έτσι, με την έκδοση της απόφασης δεσμεύονται όλοι οι πιστωτές έστω και αν δεν ήταν συμβαλλόμενοι ή δεν ψήφισαν υπέρ της συμφωνίας και επέρχεται αυτοδίκαια η άρση της απαγόρευσης έκδοσης επιταγών. Επιπλέον η επικύρωση της συμφωνίας³⁰⁷ αποτελεί τίτλο εκτελεστό αναφορικά με τις προς αναλαμβανόμενες με αυτήν υποχρεώσεις, και, σύμφωνα με το άρθρο 106Η, προβλέπεται η αναστολή των ατομικών διώξεων³⁰⁸ για κάποιο διάστημα μετά την επικύρωση.

Τέλος, ένα νέο στοιχείο της νέας διαδικασίας εξυγίανσης είναι η δυνατότητα που δίνει ο νέος

303. Τέτοια δραστηριότητα δεν περιλαμβάνεται σε αυτές του άρθρου 11 παρ.1 του παραπάνω νόμου και επίσης απαγορεύεται από το κοινοτικό δίκαιο.

304. Όπως ορίζονται στο ν. 3693/2008 με τον τίτλο «Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2006/43/ΕΚ περί υποχρεωτικών ελέγχων των ετήσιων και των ενοποιημένων λογαριασμών, για την τροποποίηση των Οδηγιών 78/660/ΕΟΚ και 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου και για την κατάργηση της Οδηγίας 84/253/ΕΟΚ του Συμβουλίου και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ/Α/174/25.8.2008.

305. Ο νέος νόμος ορίζει ότι για την επιτυχή σύναψη συμφωνίας εξυγίανσης με τους πιστωτές θα πρέπει να ισχύουν τα εξής: είτε να έχει λάβει χώρα συνέλευση πιστωτών (άρθρο 105 ΠτΚ) και να υπογράφηκε η συμφωνία από τους εξουσιοδοτημένους από τη συνέλευση (άρθρο 106 παρ.5) με απαρτία 50% του συνόλου των απαιτήσεων και πλειοψηφία 60% των απαιτήσεων των παριστανέντων πιστωτών στο οποίο περιλαμβάνεται το 40% των ενέγγυων και ειδικώς προνομιούχων που παρίστανται, είτε αν δεν λάβει χώρα συνέλευση πιστωτών, η συμφωνία να υπογράφεται από πιστωτές που εκπροσωπούν το 60% του συνόλου των απαιτήσεων στο οποίο περιλαμβάνεται και το 40% των εμπραγμάτως εξασφαλισμένων (άρθρο 106Α παρ.1). Για σύγκριση βλ., *Κεραμέας/Μακρίδου*, Τρόπος απόδειξης της πλειοψηφίας του 60% του συνόλου των απαιτήσεων των συμβεβλημένων πιστωτών, στο πλαίσιο των αποδεικτικών περιορισμών του άρθρου 44 παρ.1α Ν. 1892/1990 (γνμδ), ΔΕΕ 2009, 1038 επ.

306. Δημόσιο έγγραφο απαιτείται μόνο αν το απαιτεί η φύση των αναλαμβανόμενων υποχρεώσεων.

307. Δεν δεσμεύονται όμως οι πιστωτές οι απαιτήσεις των οποίων γεννήθηκαν μετά το άνοιγμα της διαδικασίας.

308. Η αναστολή αυτή, δεν θα δεσμεύει τους μη συμβαλλόμενους πιστωτές για διάστημα που υπερβαίνει τους 6 μήνες από την επικύρωση της συμφωνίας, αντίθετα από ότι γινόταν κατά τη διαδικασία συνδιαλλαγής όπου δεσμεύονταν για όλη τη διάρκεια της συμφωνίας.

νόμος να υποβληθεί προς έγκριση από το δικαστήριο συμφωνία χωρίς να έχει προηγηθεί έναρξη της διαδικασίας, εφόσον έχει υπογραφεί από πιστωτές εκπροσωπούντες το 60% του συνόλου των απαιτήσεων στο οποίο περιλαμβάνεται το 40% των εμππραγμάτως ή με ειδικό προνόμιο εξασφαλισμένων απαιτήσεων. Από την κατάθεση αίτησης επικύρωσης αυτής της «αιφνίδιας» συμφωνίας εξυγίανσης και μέχρι τη λήψη της απόφασης από το δικαστήριο υπάρχει η δυνατότητα λήψης προληπτικών μέτρων κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 103 ΠτΚ.

Με το νέο αυτό καθεστώς εξυγίανσης των προβληματικών επιχειρήσεων προσδοκάται οι ολοένα και περισσότερες επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν παρούσα αδυναμία εκπλήρωσης των ληξιπρόθεσμων χρηματικών υποχρεώσεών τους, να χρησιμοποιήσουν την νέα διαδικασία, όχι για να αποφύγουν τις ατομικές διώξεις και να κηρύξουν αργότερα ανενόχλητοι παύση πληρωμών, αλλά για να τις σώσουν πραγματικά, οδηγώντας τις σε πραγματική εξυγίανση και ενίσχυση της οικονομίας.

2.1.2. Σύγκριση με το δίκαιο εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων

Το δίκαιο εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων διαφέρει σημαντικά από το δίκαιο εξυγίανσης των επιχειρήσεων, ειδικότερα έτσι όπως έχει σήμερα διαμορφωθεί με τον νέο τροποποιημένο ΠτΚ. Καταρχήν, για την εξυγίανση των πιστωτικών ιδρυμάτων χρησιμοποιούνται συγκεκριμένα εργαλεία/μηχανισμοί όπως π.χ. η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου, η σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος κ.ά., ενώ στο ισχύον δίκαιο εξυγίανσης υπάρχει συγκεκριμένη μεν διαδικασία εξυγίανσης, στην οποία όμως δεν υπάρχει η ύπαρξη μιας τέτοιας λίστας μέτρων.

Ωστόσο, σε παλαιότερα καθεστώτα όπως το άρθρο 5 του ν. 1386/1983 για την εξυγίανση των προβληματικών επιχειρήσεων, ο οποίος βέβαια δεν ετύγχανε εφαρμογής στα πιστωτικά ιδρύματα, μπορούν να ανευρεθούν κάποια κοινά σημεία με τον ν. 3601/2007³⁰⁹ ως προς ορισμένα μέσα εξυγίανσης και συγκεκριμένα ως προς το άρθρο 63Γ αυτού, το οποίο αφορά στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου του πιστωτικού ιδρύματος. Καταρχήν, και οι δύο διατάξεις διαπνέονται από αρκετά στοιχεία κρατικού παρεμβατισμού, με σημαντικότερο αυτό της *αναγκαστικής* αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου ως μέτρου εξυγίανσης της προβληματικής επιχείρησης ή πιστωτικού ιδρύματος αντίστοιχα, το οποίο προκάλεσε σωρεία δικαστικών διενέξεων και κοινοτικών αντιθέσεων. Οι περιορισμοί που επιβάλλονται με την εφαρμογή του μέτρου αυτού έχουν κριθεί από το Συμβούλιο της Επικρατείας ως συνταγματικώς θεμιτοί³¹⁰. Συγκεκριμένα, με την απόφαση του ΣτΕ 1095/1987³¹¹ κρίθηκε ότι η αναγκαστική αύξηση κεφαλαίου από τον Οργανισμό Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων

³⁰⁹. όπως αυτός έχει τροποποιηθεί από τον ν. 4021/2011.

³¹⁰. Δρόσος, Αναγκαστική αύξησης μετοχικού κεφαλαίου α.ε. Το ζήτημα της συνταγματικότητας του ν. 2685/99, Συνήγορος 28/2001, 388 επ.

³¹¹. Ολ.ΣτΕ 1095/1987, ΕΕμπΔ 1987,396.

(άρθρο 8 παρ. 6 του ν. 1386/1983) δηλαδή υπό προσωρινή διοίκηση³¹², ύστερα από έγκριση του αρμόδιου Υπουργού και όχι από τη Γενική Συνέλευση των μετόχων όπως επιβάλλει ο κ.ν. 2190/1920, αν και μπορεί να θίξει τη μειοψηφία, αποτελεί θεμιτό περιορισμό της οικονομικής ελευθερίας, διότι εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον³¹³.

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ 1 εδ. α' της Δεύτερης Εταιρικής Οδηγίας, κάθε αύξηση κεφαλαίου της Α.Ε. πρέπει να αποφασίζεται από τη Γ.Σ. και επίσης σύμφωνα με το άρθρο 29 παρ.1 της ίδιας οδηγίας όταν γίνεται αύξηση μετοχικού κεφαλαίου, οι νέες μετοχές θα πρέπει να προσφέρονται κατά προτεραιότητα στους παλαιούς μετόχους ανάλογα με το ποσοστό που αντιπροσωπεύουν οι μετοχές τους στο αρχικό κεφάλαιο. Παρατηρείται, επομένως, εδώ η προφανής αντίθεση του ν. 1386/1990 με το κοινοτικό δίκαιο, θέτοντας θέμα συμβατότητας τους, καθώς με το τότε ισχύον νομοθετικό καθεστώς η αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της Α.Ε. αποφαιζόταν από διοικητικά όργανα στο πλαίσιο της εξυγίανσης και ενίσχυσης αυτών.

Παρόλα αυτά, το ΔΕΚ έκρινε συμβατές τις ρυθμίσεις του ν. 1386/1983 προς τη Δεύτερη Κοινοτική Οδηγία, έτσι ώστε να επιτρέπεται με διοικητική πράξη και χωρίς απόφαση της Γ.Σ. η αύξηση κεφαλαίου της Α.Ε. με επίκληση πάντοτε του δημοσίου συμφέροντος, της ανάγκης επιβίωσης της υπερχρεωμένης επιχείρησης³¹⁴ και της αντιμετώπισης της ανεργίας³¹⁵. Το ΔΕΚ, με όλες τις σχετικές αποφάσεις του περί των προβληματικών επιχειρήσεων, «δείλιασε» να καταγγείλει την ευθεία παραβίαση των κανόνων του κοινοτικού δικαίου, ακυρώνοντας όλες τις αποφάσεις περί αύξησης κεφαλαίου των προβληματικών επιχειρήσεων³¹⁶, φοβούμενο τις συνέπειες που θα είχε μία τέτοια ενέργεια.

Παρατηρείται, επομένως, ότι το εξυγιαντικό μέτρο της αναγκαστικής αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου, είτε σε επίπεδο πιστωτικών ιδρυμάτων, είτε σε επίπεδο επιχειρήσεων, προκαλεί ζημία στους μετόχους³¹⁷. Η χωρίς απόφαση της ΓΣ αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου με παράλληλο αποκλεισμό του δικαιώματος προτιμήσεως των παλαιών μετόχων επιφέρει μείωση της πραγματικής αξίας των μετόχων, συνιστά παράνομη προσβολή της μετοχικής περιουσίας και στοιχειοθετεί εκ μέρους τους δικαίωμα αποκαταστάσεως της ζημίας τους. Εδώ, όμως, υπάρχει μία σημαντική διαφορά μεταξύ των δύο περιπτώσεων και η οποία αφορά το μέγεθος της ζημίας που υφίστανται οι μέτοχοι και

312. ΣτΕ 1093/87 απόφαση: «έκρινε ότι η προσωρινή ανάληψη της διοίκησης των επιχειρήσεων από τον Ο.Α.Ε. δεν αντίκειται στο άρθρο 5 του Σ ούτε ο περιορισμός των μετοχικών δικαιωμάτων αντίκειται στο άρθρο 17 Σ.

313. Κοτσίρης/Χατζηνικολάου-Αγγελίδου, Δίκαιο εξυγίανσης και εκκαθάρισης προβληματικών επιχειρήσεων, 2002², 21.

314. Άλλωστε αν μία εταιρία τεθεί εκτός του προστατευτικού πεδίου του ν. 1386/1983 αίρονται και όλα τα ευεργετικά μέτρα της παρ. 4 του άρθρου 8, δηλαδή η αναστολή των ληξιπρόθεσμων χρεών, των μέτρων ατομικής ή συλλογικής αναγκαστικής εκτέλεσης και το τοκοφόρο του κάθε είδους απαιτήσεων. Αυτό πρακτικά σήμαινε ότι οι παλαιού μέτοχοι θα βρίσκονταν μπροστά σε ένα κύμα απαιτήσεων το οποίο δε θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν. Βλ., και Δούβλης, Σχολιασμός επί της αποφάσεως C-19/90, ΕλλΔνη, 1991, 1601.

315. Κοτσίρης/Χατζηνικολάου-Αγγελίδου (2002²), 21.

316. Δημητρακόπουλος, Η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου «προβληματικών» ανωνύμων εταιριών και το ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο, ΕΕΕυρΔ 1993, 403 επ.

317. Κωστόπουλος, Η «έμμεση» ζημία του μετόχου και η ΟΛΑΠ 14/1999, ΔΕΕ 2001, 348 επ.

η αποκατάσταση τους. Στις προβληματικές επιχειρήσεις, η πραγματική αξία των μετοχών τους έχει ήδη υποστεί σημαντικά ανεπανόρθωτο πλήγμα, λόγω των σοβαρών προβλημάτων τους, επομένως η αποκατάσταση της ζημίας των μετόχων ίσως είναι τελικά πιο συμφέρουσα λύση και για τους ίδιους. Από αυτή την οπτική, ορθά, το ΔΕΚ έκρινε νόμιμη την αναγκαστική αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου των προβληματικών επιχειρήσεων, παρά τις κοινοτικές παραβιάσεις, αναλογιζόμενο ότι συμφέρει τους μετόχους η αποκατάσταση τους για τη ζημία που υπέστησαν, παρά να ακυρώσει τις αποφάσεις της αύξησης των μετοχικών κεφαλαίων των προβληματικών επιχειρήσεων. Κάτι τέτοιο, όμως, δεν μπορεί να ειπωθεί με την ίδια ευκολία και για τα πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία κατέχουν μία κατά πολύ πιο βαρύνουσα θέση για την οικονομία και την κοινωνία μίας χώρας. Τα πιστωτικά ιδρύματα δεν είναι απλά ιδιωτικές ανώνυμες εταιρίες, αλλά, αντίθετα, αποτελούν ένα είδος δημόσιας υπηρεσίας³¹⁸ με θεμελιώδεις λειτουργίες για ένα κράτος. Επομένως, όσα προβλήματα και αν αυτά αντιμετωπίζουν, η πραγματική αξία των μετοχών τους δεν μπορεί να χάσει την αξία της στο βαθμό που ισχύει στις λοιπές μη τραπεζικές επιχειρήσεις. Αυτό έχει αποδειχθεί, εξάλλου, και κατά την πρόσφατη οικονομική κρίση, όπου σε όλα τα πληγέντα κράτη, γίνονται διαρκώς νομοθετικές παρεμβάσεις για να διασωθούν και όχι να πτωχεύσουν.

Εν συνεχεία, η έντονη αντίδραση των μετόχων και οι συνεχείς προσφυγές των τελευταίων κατά των ως άνω διοικητικών πράξεων με τις οποίες αυξανόταν διοικητικά το μετοχικό κεφάλαιο, η μη επίτευξη της επιδιωκόμενης εξυγίανσης των επιχειρήσεων καθώς και η έντονη αμφισβήτηση των αποφάσεων του ΔΕΚ που έκρινε συμβατή τη λειτουργία του Ο.Α.Ε για λόγους προάσπισης του δημοσίου συμφέροντος και της εθνικής οικονομίας είχε ως αποτέλεσμα να τροποποιηθεί ο ν. 1386/1983 με το ν. 1892/1990, όπου ορίστηκε ότι η αύξηση του κεφαλαίου θα αποφασιζόταν μόνο από τη Γ.Σ. σύμφωνα με το ν. 2190/1920. Είναι χαρακτηριστική η υπ' αριθμ. 14/1999 απόφαση της ΟΛΑΠ σύμφωνα με την οποία: *«η παράνομη υπαγωγή στο καθεστώς ΑΕ στο καθεστώς του Ν. 1386/1983 και ακολούθως η αναγκαστική χωρίς προηγούμενο απόφαση της ΓΣ αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου με παράλληλο αποκλεισμό των παλαιών μετόχων συνιστά παράνομη προσβολή της μετοχικής ιδιοκτησίας, η οποία προστατεύεται από το άρθρο 1 παρ 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ»*. Μία αντίστοιχη απόφαση δεν υπάρχει για τα προβληματικά πιστωτικά ιδρύματα σε εθνικό επίπεδο, υπάρχει, όμως, σε κοινοτικό. Πρόκειται για την απόφαση Παφίτης κατά Κεντρικής Τράπεζας Ελλάδος Α.Ε., όπου διατυπώθηκε η αντίθεση της αναγκαστικής αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου με τις κοινοτικές διατάξεις. Ωστόσο, η ύπαρξη της δεν μετέστρεψε το οπτικό πεδίο του εθνικού νομοθέτη στο νέο καθεστώς εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων, αφού χρησιμοποίησε ως προκάλυμμα την ήδη υπάρχουσα νομολογία του ΔΕΚ για τις προβληματικές επιχειρήσεις, προκειμένου όχι μόνο να εισάγει το εξυγιαντικό μέτρο της αναγκαστικής αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου πιστωτικού ιδρύματος, αλλά και να καταργήσει περαιτέρω το δικαίωμα προτίμησης των μετόχων, προβάλλοντας ως αντιστάθμισμα το μη ισοδύναμό του – για λόγους που αναφέρθηκαν και ανωτέρω – δικαίωμα

318. Μουσταίρα, Αρμ 2005, 322 επ.

αποζημίωσης τους.

2.2. Παραλληλισμός σε επίπεδο δικαίων εκκαθάρισης

2.2.1. Το νομοθετικό πλαίσιο εκκαθάρισης επιχειρήσεων σε εθνικό επίπεδο

2.2.1.1. Το ελληνικό δίκαιο εκκαθάρισης επιχειρήσεων μέσω αλληπάλληλων νομοθετικών παρεμβάσεων

Αρχικά, ο θεσμός της ειδικής εκκαθάρισης των επιχειρήσεων έκανε την εμφάνισή του με το ν.δ. 3562/1956, το οποίο εισήγαγε μία συλλογική διαδικασία δικαστικού διακανονισμού των χρεών, που εξελισσόταν με πρωτοβουλία των πιστωτών και, αφού περνούσε από ένα στάδιο προσωρινής διαχείρισης, κατέληγε είτε στην υπαγωγή της επιχείρησης υπό τη διοίκηση και διαχείριση των πιστωτών της είτε σε ειδική εκκαθάριση. Οι προϋποθέσεις για τη θέση μιας επιχείρησης σε καθεστώς εκκαθάρισης παρέμεναν ίδιες και κατά το σύστημα εκκαθάρισης του ν. 1386/1983 για τις προβληματικές επιχειρήσεις³¹⁹, αφού βασικά εφαρμόζονταν οι σχετικές διατάξεις του ως άνω ν.δ., όταν δεν ερχόταν εις πέρας η επίτευξη συμφωνίας εξυγίανσης.

Την αποτυχία του ν. 1386/1983 να ανταποκριθεί στις επιταγές της εξυγίανσης και της εκκαθάρισης των ελληνικών προβληματικών επιχειρήσεων, έφερε το 1990 ένα νέο νομοθέτημα, ο ν. 1892/1990, εμφορούμενο από έντονα στοιχεία αποκρατικοποίησης και φιλελευθερισμού. Στα άρθρα 46, 46α, 46β, 46γ – όπως αυτά είχαν κατά καιρούς τροποποιηθεί – ρυθμίζεται η ειδική εκκαθάριση³²⁰, εισάγοντας ιδιαιτερότητες και καινοτομίες όσον αφορά την τρόπο εκποίησης των περιουσιακών στοιχείων της υπό εκκαθάριση εταιρείας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα άρθρα 46³²¹ και 46α, που αποτελούν αλυσιδωτή συνέχεια των εκκαθαρίσεων του ν. δ. 3562/1956 και ν. 1386/1983, ενώ τα άρθρα 46β και 46γ αποτελούν ειδικότερες περιπτώσεις της ειδικής εκκαθάρισης του άρθρου 46α αναφερόμενες σε συγκεκριμένα ζητήματα³²².

319. βλ., σχετ. άρθρο 9 ν. 1386/1983 και σχετική νμλγ: ΑΠ 113/2006, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΑΠ 114/2006, ΕΕμπΔ 2007, 681· ΑΠ 202/2003, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΑΠ 1331/2003, ΕλλΔνη 2005, 115· ΑΠ 389/2000, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΑΠ 1414/1998, ΕΕΝ 2000, 141· ΑΠ 1153/1994, ΔΕΕ 1995, 195· ΑΠ 1280/1983, ΔΕΕ 1995, 62· ΑΠ 296/1992, ΕλλΔνη 1993, 1319· ΑΠ 408/1991, ΕΕμπΔ 1992, 484· ΕφΑθ 423/2006, ΕΕμπΔ 2007, 403· ΕφΑθ 4578/2003, ΕλλΔνη 2007, 887· ΕφΑθ 2877/1996, ΝοΒ 1997, 788· ΕφΛαρ 212/2003, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· Αργυριάδης, Η ειδική εκκαθάριση των προβληματικών επιχειρήσεων, ΕλλΔνη 1987, 241 επ· Γεωργιάδης Γ., Ζητήματα από την εφαρμογή του Ν.1386/1983 για τις προβληματικές επιχειρήσεις, ΝοΒ 1986, 1 επ· Μάζης, Θέση επιχείρησης σε εκκαθάριση με τις διατάξεις του ν. 1386/1983, ΕΕμπΔ 1987, 158 επ· Παμπούκης Κ., Οριστική και προσωρινή περάτωση της εκκαθάρισης του ν. 1386/83 (γνμδ), ΕπισκεΔ 1995, 745 επ.

320. Αγγελάκης, Το σημερινό καθεστώς της ειδικής εκκαθάρισης των προβληματικών και υπερχρεωμένων επιχειρήσεων, ΔΕΕΤ 31/1991, 81 επ· Μάζης, Ειδική εκκαθάριση επιχείρησης (γνμδ), Δ 1994, 558 επ.

321. ΑΠ 1544/2011, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.

322. ΑΠ 820/2010, ΝοΒ 2010, 2480· ΑΠ 86/2002, ΕλλΔνη 2002, 1047· ΑΠ 669/2001, ΕλλΔνη 2001, 1591· ΑΠ 866/1995, ΔΕΕ 1995, 977· ΑΠ 340/1993, ΕλλΔνη 1994, 401

Η ειδική εκκαθάριση των άρθρου 46³²³ και 46α³²⁴ συνιστά μία συλλογική διαδικασία εκποίησης των περιουσιακών στοιχείων της υπό εκκαθάριση επιχείρησης ως συνόλου ή τμηματικά, που ανατίθεται με απόφαση του Εφετείου της έδρας της επιχείρησης στον ειδικό εκκαθαριστή, όταν συντρέχουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις που αναφέρονται στον νόμο. Η διαφορά ανάμεσα στα δύο άρθρα έγκειται κυρίως στον τρόπο εκποίησης των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης.

Από όλα όσα έχουν αναφερθεί ανωτέρω, η νομοθετική εξέλιξη του θεσμού της εκκαθάρισης των επιχειρήσεων σε εθνικό επίπεδο ήταν πολυσχιδής και διδαλώς, με αποτέλεσμα να καθίσταται δυσχερής η διαδικασία εκκαθάρισης τους, άρα και η επίλυση των προβλημάτων που ανακύπτουν κατά την εφαρμογή της στην πράξη. Αυτό φυσικά οδήγησε τελικά στην κατάργηση των εν λόγω άρθρων με την εισαγωγή του νέου ΠτΚ το 2007, αλλαγές που θα αναφερθούν ειδικότερα στην επόμενη ενότητα.

2.2.1.2. Οι αλλαγές στη διαδικασία ειδικής εκκαθάρισης με τον Νέο Πτωχευτικό Κώδικα και τις πρόσφατες τροποποιήσεις του

Με την εισαγωγή του Νέου Πτωχευτικού Κώδικα το 2007, τα άρθρα 46 επ. του ν. 1892/1990 καταργήθηκαν, οπότε καταργήθηκε και ο θεσμός της ειδικής εκκαθάρισης, την οποία αυτά προέβλεπαν. Την απουσία αυτή κάλυψαν ως ένα βαθμό τα άρθρα 135 επ. αυτού, όπου προβλεπόταν το στάδιο της ένωσης των πιστωτών, ή όλως εξαιρετικώς στις περιπτώσεις του άρθρου 19 παρ. 2 του ΠτΚ. Κατά το στάδιο αυτό ο σύνδικος της πτώχευσης προβαίνει σε ρευστοποίηση του ενεργητικού της περιουσίας του οφειλέτη και στη διανομή του προϊόντος της στους πιστωτές με εκποίηση της επιχείρησης του οφειλέτη είτε ως συνόλου είτε επιμέρους στοιχείων της χωριστά ή ομαδικά κατά τα άρθρα 133 – 161, 132 παρ. 2 ΠτΚ. Μάλιστα, προβλέπονται δύο μορφές

323. ΕφΠειρ 766/2007, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΕφΘεσ 2428/2000, ΕπισκΕΔ 2001, 462· ΕφΛαρ 152/2007, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΕφΛαρ 9042006, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΕφΛαρ 583/2002, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΕφΔωδ 331/2003, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.

324. ΕφΑθ 2694/2005, ΕΕμπΔ 2006, 704· ΕφΑθ 45/1997, ΔΕΕ 1997, 601· ΕφΛαρ 12/2005, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΕφΔωδ 293/1997, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· Γεωργιάδης Απ., Η βελτίωση προσφοράς στο πλαίσιο της ειδικής εκκαθάρισης επιχείρησης κατά το άρθρο 46α του ν. 1892/1990 (γνμδ), ΧρΙΔ 2007, 956 επ· Κεραμέας, Διατυπώσεις και προθεσμίες κατά την ειδική εκκαθάριση του άρθρου 46α ν. 1892/90 (γνμδ), ΔΕΕΤ 1994, 122 επ· Ο ίδιος, Δημόσιος πλειοδοτικός διαγωνισμός του άρθρου 46α ν. 1892/90 και κοινοποίηση προγράμματος προς το Δημόσιο (γνμδ), ΔΕΕ 1995, 254 επ· Ο ίδιος/Λιακόπουλος Θ./Περάκης Ε./Νικολόπουλος Γ., Λήξη της ειδικής εκκαθάρισης κατά το άρθρο 46α του ν. 1892/90 (γνμδ), Δελτ.Δικ.ΕΤΕ 1998, 22 επ· Μάζης, Θέση σε ειδική εκκαθάριση επιχείρησης με βάση το άρθρο 46 α ν. 1892/1990, Δ 1995, 778 επ· Ο ίδιος, Ειδική εκκαθάριση άρθρου 46α ν. 1892/1990, Δ 1996, 210 επ· Ο ίδιος, Προσβολή πλειοδοτικού διαγωνισμού στο πλαίσιο της ειδικής εκκαθάρισης του άρθρου 46α ν. 1892/90 (γνμδ), Δ 1996, 1216 επ· Ο ίδιος, Υπαγωγή επιχείρησης στην ειδική εκκαθάριση εκκαθάριση του άρθρου 46α ν. 1892/90 (γνμδ), ΕπισκΕΔ 2004, 605 επ· Ο ίδιος, Ζητήματα από την ειδική εκκαθάριση του άρθρου 46α ν. 1892/90 (γνμδ), ΕπισκΕΔ 2004, 625 επ· Μπρασιώτης, Η θέσπιση της ειδικής εκκαθάρισης του άρθρου 46α του ν. 1892/1990, οι καινοτομίες της, το πεδίο εφαρμογής της, ΔΕΕ 1995, 718 επ.

εκποίησης³²⁵: πρώτον, αυτή της εκποίησης της επιχείρησης ως συνόλου κατά 135-144, και δεύτερον, η εκποίηση κατ' ιδίαν περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη, κινητών και ακινήτων. Ουσιαστικά δηλ. η ρευστοποίηση κατά τον ΠτΚ αντικατέστησε τα περί ειδικής εκκαθάρισης διατάξεις του άρθρου 46α του ν. 1892/1990. Ο θεσμός, μάλιστα, του άρθρου 46α του ν. 1892/1990 ήταν παρόμοιος προς την πτώχευση νομικής φύσης αποτελώντας και αυτός μορφή συλλογικής διαδικασίας αναγκαστικής εκτέλεσης³²⁶, γεγονός που ρητά πλέον αποτυπώνεται στο άρθρο 6 παρ. 3 του νέου ΠτΚ. Υπό το προϋσχύσαν νομοθετικό καθεστώς ο θεσμός της ειδικής εκκαθάρισεως συνυπήρχε με την πτώχευση ως παράλληλη διαδικασία, τελώντας ως προς αυτήν σε σχέση ειδική³²⁷, επεδίωκε δε, παράλληλα με την ικανοποίηση των δανειστών, τη διάσωση και επιβίωση της υπερχρεωμένης επιχείρησης ως λειτουργικού συνόλου³²⁸.

Σημειωτέον, βέβαια, ότι αντίθετα με το άρθρο 46α του ν. 1892/1990, υπό το νέο ΠτΚ (άρθρα 132 παρ. 2 και 135 παρ. 1) δεν ιδρύεται εν προκειμένω υποχρέωση εκποίησης της επιχείρησης ως ενιαίο οικονομικό σύνολο³²⁹. Και τούτο διότι σύμφωνα με το άρθρο 84 παρ. 1 του ΠτΚ εναπόκειται στη συνέλευση των πιστωτών να αποφασίσει, όταν συγκληθεί από τον εισηγητή μετά το πέρας των επαληθεύσεων, για να επιλέξει μεταξύ των διαφορετικών τρόπων εξακολούθησης των εργασιών της πτώχευσης, χωρίς να προσδίδεται προτεραιότητα από το νόμο σε κάποιον από τους τρόπους αυτούς έναντι των υπολοίπων, όπως για παράδειγμα στην εκποίηση της επιχείρησης ως συνόλου έναντι της ρευστοποίησης των κατ' ιδίαν στοιχείων αυτής χωριστά³³⁰.

Ο θεσμός όμως της ειδικής εκκαθάρισης επανέρχεται με τις πρόσφατες αλλαγές που έγιναν με τον ν. 4013/2011, και συγκεκριμένα στο άρθρο 106ια του ΠτΚ. Ωστόσο, ο θεσμός αυτός θα πρέπει να διακρίνεται από τη διαδικασία της ειδικής εκκαθάρισης των κατηργημένων πλέον διατάξεων των άρθρων 46 - 46γ του ν. 1892/1990 «για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις». Το άρθρο 106ια παρ.1 ΠτΚ ορίζει τις προϋποθέσεις που πρέπει να έχουν οι επιχειρήσεις, προκειμένου να μπορούν να υπαχθούν με απόφαση του πτωχευτικού δικαστηρίου στο καθεστώς της ειδικής εκκαθάρισης σε λειτουργία.

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 106ια παρ. 5 ΠτΚ, το πτωχευτικό δικαστήριο κάνει δεκτή την αίτηση, αν προβλέπει ότι η υπαγωγή στο καθεστώς της ειδικής εκκαθάρισης βελτιώνει τις

325. Η διαφορά των δύο τρόπων έγκειται στις φορολογικές διευκολύνσεις του νόμου για την εκποίηση της επιχείρησης ως συνόλου. Ωστόσο κατά το 145 ΠτΚ οι φορολογικές ελαφρύνσεις μόνο τότε μπορούν να ισχύουν και επί χωριστής εκποίησης της περιουσίας του οφειλέτη. Ο κανόνας είναι η εκποίηση χωριστά των κατ' ιδίαν στοιχείων της περιουσίας, μόνο με απόφαση της συνέλευσης των πιστωτών και επικύρωσή της ορίζεται η εκποίηση της επιχείρησης ως συνόλου. Βλ., σχετ. *Κοτσίρης*, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2008⁷, 605επ· *Περάκης*, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2010, 363 επ.

326. ΟΛΑΠ 10/2006, ΕλλΔνη 2006, 733 επ· ΑΠ 1393/2009, ΕφΑΔ 2009, 1392· ΕφΑθ 1714/2007, ΔΕΕ 2007, 940· *Μάζης*, Εκκαθάριση & διανομή της πτωχευτικής περιουσίας σύμφωνα με το νέο Πτωχευτικό Κώδικα, 2008, 310· *Κοτσίρης*, Πτωχευτικό Δίκαιο, 1998, 32 επ· *Γέσιου – Φαλτσή*, Δίκαιο αναγκαστικής Εκτελέσεως, Γενικό Μέρος, τεύχ. Ι, 1998, 115.

327. *Κοτσίρης/Χατζηνικολάου – Αγγελίδου* (2002²), 3.

328. *Κοτσίρης/Χατζηνικολάου – Αγγελίδου* (2002²), 159.

329. Αιτιολογική Έκθεση ΠτΚ, άρ. 132 και 135.

330. *Χριστοπούλου*, Η εκκαθάριση και εκποίηση ξενοδοχειακής επιχείρησης υπό το νέο Πτωχευτικό Κώδικα και τα δικαιώματα των χρονομισθωτών, ΧρΙΔ 2007, 873 επ.

πιθανότητες διατήρησης της επιχείρησης και διάσωσης θέσεων εργασίας χωρίς να παραβλάπτεται η συλλογική ικανοποίηση των πιστωτών³³¹. Με τη δικαστική απόφαση που αποδέχεται την αίτηση για υπαγωγή του οφειλέτη στο καθεστώς της ειδικής εκκαθάρισης διορίζεται και εκκαθαριστής, στον οποίο περιέρχεται στο σύνολό της η εξουσία των καταστατικών οργάνων διοίκησης και διαχείρισης της επιχείρησης. Έργο του εκκαθαριστή είναι η μεταβίβαση του συνόλου του ενεργητικού της επιχείρησης μέσα σε διάστημα δώδεκα μηνών από την έναρξη των ενεργειών του, με δυνατότητα παράτασης έξι επιπλέον μηνών από το πτωχευτικό δικαστήριο. Σε περίπτωση που παρέλθει αυτή η προθεσμία, η εκκαθάριση παύει αυτοδικαίως.

Μάλιστα, το άρθρο 106ια παρ.3 ΠτΚ προβλέπει τη δυνατότητα να εκκρεμούν παράλληλα οι διαδικασίες εξυγίανσης και ειδικής εκκαθάρισης και διακρίνει δύο περιπτώσεις: πρώτον, να εκκρεμεί ήδη διαδικασία εξυγίανσης κατά την υποβολή της αίτησης για υπαγωγή σε ειδική εκκαθάριση ή δεύτερον, να υποβληθεί αίτηση εξυγίανσης μετά την υποβολή της αίτησης για υπαγωγή σε ειδική εκκαθάριση και πριν από τη συζήτηση της τελευταίας. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις ο νόμος προβλέπει την αναστολή της εξέτασης της αίτησης για υπαγωγή σε ειδική εκκαθάριση με αναλογική εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 99 παρ. 6 και 8 ΠτΚ, δίνοντας έτσι προτεραιότητα στην προοπτική διάσωσης της επιχείρησης.

2.2.2. Σύγκριση με το δίκαιο εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων

Τα δύο καθεστώτα εκκαθάρισης, δηλ. τόσο αυτό των πιστωτικών ιδρυμάτων, όσο και αυτό αυτών των επιχειρήσεων, παρά το διαφορετικό πεδίο εφαρμογής τους παρουσιάζουν σημαντικές ομοιότητες. Ειδικότερα, και στις δύο περιπτώσεις ο θεσμός της ειδικής εκκαθάρισης έχει ως στόχο την αποτελεσματική εκποίηση των περιουσιακών στοιχείων του πιστωτικού ιδρύματος ή της επιχείρησης. Η ειδική εκκαθάριση των επιχειρήσεων, από τον ν. 1386/1983 μέχρι το νέο άρθρο 106ια του προσφάτως τροποποιημένου ΠτΚ έχει υποστεί αλλαγές ως προς τη διαδικασία που κάθε φορά ακολουθείται, καθώς κάθε φορά επιδιώκεται αυτές να προσαρμοστούν ευκαιριακά στις διάφορες ανακύπτουσες εκκαθαρίσεις³³². Το ίδιο έχει συμβεί κατά καιρούς με τις εκκαθαρίσεις διάφορων πιστωτικών ιδρυμάτων. Παράλληλα, ομοιότητα μεταξύ τους συνιστά και το «ποιόν» των διαδικασιών εκκαθάρισης, καθώς και οι δύο εμφορούνται από εξυγιαντικά στοιχεία, τα οποία τις διαφοροποιούν από την κλασική εκκαθάριση που προβλέπεται βάσει των κανόνων του ΠτΚ. Περαιτέρω, με την κατάργηση των άρθρων 46, 46α, 46β και 46γ, το δαιδαλώδες οικοδόμημα των διαδικασιών εκκαθάρισης των επιχειρήσεων έχει απλουστευτεί και δεν υπάρχουν αμφιβολίες ως προς την ιεράρχηση τους. Εξυγίανση και ειδική εκκαθάριση συνυπάρχουν αρμονικά, ωστόσο οι μέθοδοι της πρώτης δεν χρησιμοποιούνται προς διευκόλυνση της δεύτερης στις απλές επιχειρήσεις, σε αντίθεση

³³¹. Σχετικά με την έννοια της συλλογικής ικανοποίησης των πιστωτών βλ., άρθρο 106ζ του ΠτΚ για την επικύρωση της συμφωνίας εξυγίανσης.

³³². Χαρακτηριστικά παραδείγματα η Πειραιϊκή Πατραϊκή, τα Τσιμέντα Χαλκίδος κλπ.

με τα πιστωτικά ιδρύματα. Παρόλα αυτά καταλήγουν, με την κατάργηση των ως άνω άρθρων, να χρησιμοποιούν παρόμοιες διαδικασίες εκκαθάρισης. Δεν επιχειρείται πλέον η δια πλειστηριασμού εκποίηση της περιουσίας της επιχείρησης αλλά γίνεται μεταβίβαση της περιουσίας της επιχείρησης με τη συνδρομή του ειδικού εκκαθαριστή, σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 106ια. Κάτι αντίστοιχο γίνεται και με την μεταβίβαση των περιουσιακών στοιχείων του προβληματικού πιστωτικού ιδρύματος σε κάποιο τρίτο ή σε μεταβατικό υγιές πιστωτικό ίδρυμα, σύμφωνα με τα άρθρα 63Δ και 63Ε του ν. 3601/2007, όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον ν. 4021/2011. Βέβαια, εδώ υπάρχουν δύο σημαντικές διαφορές μεταξύ των παρεμφερών διαδικασιών μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων, καθώς στις επιχειρήσεις δεν χρησιμοποιείται το εργαλείο του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, δηλ. δεν ιδρύεται νέα υγιής επιχείρηση στην οποία να μεταβιβάζονται τα υγιή στοιχεία του ενεργητικού της παλαιάς, και ούτε αποφασίζεται από την ΤτΕ μέσω διοικητικών διαδικασιών, αλλά μέσω της δικαστικής οδού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

Η ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ ΚΑΙ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΑΓΓΛΟΣΑΞΩΝΙΚΟ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

1. Η εξυγίανση και εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων στο αγγλοσαξονικό δίκαιο

1.1. Η αποτυχία του προϊσχύσαντος νομοθετικού καθεστώτος εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων στην αντιμετώπιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης

Η έναρξη της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης το 2007 δεν άφησε δίχως σημαντικά κατάλοιπα τις αγγλικές τράπεζες, ειδικότερα αυτές που είχαν ήδη εμπλακεί στις αμερικανικές αγορές τιτλοποιήσεων. Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα ήταν η Northern Rock³³³, η οποία παρά την ένεση ρευστότητας των 10δισ λιρών Αγγλίας από την Τράπεζα της Αγγλίας τον Σεπτέμβριο του 2007 και τις αποτυχημένες προσπάθειες κρατικοποίησης της, τελικά υποβλήθηκε σε καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης με την μέθοδο του bridge bank, η οποία οδήγησε σε πώληση του αρχικού πιστωτικού ιδρύματος στην Virgin Money. Δεν ήταν όμως η Northern Rock η μόνη προβληματική τράπεζα στο Ηνωμένο Βασίλειο. Το σύνολο του αγγλικού τραπεζικού τομέα χρειάστηκε τον Οκτώβριο του 2008 37δισ λίρες Αγγλίας για να διασωθεί, γεγονός που προκάλεσε δημόσια κατακραυγή, ως ήταν αναμενόμενο. Η έκφραση «too big to fail» προς δικαιολόγηση των διασώσεων δεν θα επαρκούσε αιωνίως και έτσι άρχισαν οι πρώτες προτάσεις³³⁴ για διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στη τότε ισχύουσα τραπεζική νομοθεσία. Ουσιαστικά, ζητήθηκε από την International Central Bank (ICB) να αξιολογήσει τις δομές του αγγλικού τραπεζικού συστήματος, προτείνοντας τον διαχωρισμό του από διεθνείς τραπεζικές πρακτικές και ακολουθώντας ένα πρότυπο της παλαιάς Glass-Steagall Act. Η στάση αυτή δεν άρεσε καθόλου στα πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία απείλησαν να εγκαταλείψουν το Ηνωμένο Βασίλειο, εάν εφαρμοστεί κάτι τέτοιο, αφού δεν θα ήθελαν με τίποτα να χάσουν τα προνόμια του παγκοσμιοποιημένου περιβάλλοντος που τόσα χρόνια προσέφερε αυτό. Εξάλλου, είναι πασιφανές ότι ο διαχωρισμός επενδυτικής και λιανικής τραπεζικής θα θίξει υπέρμετρα τα συμφέροντα του City του Λονδίνου.

333. *Campbell*, The run on the Rock and its consequences, *Journal of Banking Regulation* 2008, 61 επ· *Lastra*, Northern Rock, UK Bank Insolvency and Cross-Border Insolvency, *Journal of Banking Regulation* 2008, 165 επ· *Llewellyn D. T.*, The Northern Rock crisis: A multidimensional problem waiting to happen, *Journal of Financial Regulation and Compliance* 2008, 35 επ· *Walker*, Northern Rock Falls, *Bankers' Law* 2008, 4 επ.

334. Το Ηνωμένο Βασίλειο δεν είχε αντιμετωπίσει πτωχεύσεις τραπεζών εδώ και τέσσερις με πέντε γενιές, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ειδικό καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων.

1.2. Το ισχύον νομοθετικό καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων στο αγγλοσαξονικό δίκαιο

Η εξυγίανση και η εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων στο αγγλοσαξονικό δίκαιο διέπεται από την Banking Act 2009³³⁵ (εφεξής BA 2009), η οποία εισήγαγε ένα ειδικό καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης γι' αυτά (Special Resolution Regime – SRR)³³⁶, και πιθανότατα διευκρινίζει τους βασικούς κανόνες για τις διασώσεις των τραπεζών, αποτελώντας έτσι μία άμεση απάντηση στην αποτυχία επίλυσης των προβλημάτων της Northern Rock το 2007³³⁷. Οι στόχοι του νέου ειδικού καθεστώτος εξυγίανσης είναι πάντως τόσο η προστασία της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας όσο και η προστασία των καταθετών. Η BA 2009 δίνει στην Τράπεζα της Αγγλίας, στο Υπουργείο Οικονομικών και στην Αρχή των Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών (Financial Services Authority – FSA) την αποκλειστική αρμοδιότητα της αντιμετώπισης της πτώχευσης των πιστωτικών ιδρυμάτων³³⁸, υλοποιώντας μία σειρά από σχετικές πρωτοβουλίες. Επίσης, με την BA 2009 προστέθηκαν δύο νέες διαδικασίες αφερεγγυότητας, οι οποίες ονομάζονται «bank insolvency procedure» και «bank administration procedure».

Σύμφωνα, λοιπόν, με το αγγλοσαξονικό δίκαιο υπάρχουν τρεις διαθέσιμοι τύποι μέτρων: «stabilisation options», «bank insolvency procedure» και «bank administration procedure». Ωστόσο, εντός του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας 2001/24/EK για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων εμπίπτουν μόνο τα δύο τελευταία μέτρα.

Η «bank administration procedure» είναι μία εναλλακτική επιλογή εκκαθάρισης για μία

335. Η Αγγλία μαζί με την Γερμανία ήταν από τα πρώτα κράτη μέλη της ΕΕ, που έχοντας αντιμετωπίσει και στο παρελθόν τραπεζικές κρίσεις, έσπευσαν να θεσπίσουν ειδικά πλαίσια εξυγίανσης και εκκαθάρισης, ώστε να θωρακισθούν απέναντι στην επερχόμενη οικονομική κρίση. Βλ., *Avgouleas E.*, Banking Supervision and the Special Resolution Regime of the Banking Act 2009: the Unfinished Reform, *Capital Markets Law Journal* 2009, 201 επ. *Chan Ho L.*, UK Bank Insolvency Reform, *Capital Markets Law Journal* 2008, 326. *Singh D.*, The U.K. Banking Act 2009, Pre-Insolvency and Early Intervention: Policy and Practice, *The Journal of Business Law* 2011, 20 επ. Για τις σχετικές μεταρρυθμίσεις στην Γερμανία βλ., *Dombret A.*, Sind Banken anders – Brauchen wir ein Sonderinsolvenzrecht fuer Banken?, Rede auf der Tagung des Institute for Law and Finance „Too Big To Fail – Brauchen wir ein Sonderinsolvenzrecht für Banken? / Do we need Special Rules for Bank Resolution?“, Frankfurt November 2010, 1 επ.

336. *Brierley*, The UK Special Resolution Regime for Failing Banks in an International Context, Bank of England Financial Stability Paper 2009

337. Η αγγλική κυβέρνηση φοβήθηκε να επιτρέψει στην επιχείρηση να πτωχεύσει βάσει των κοινών κανόνων δικαίου, καθώς κάτι τέτοιο θα μπορούσε να προκαλέσει εκτεταμένους κινδύνους για το σύνολο του βρετανικού τραπεζικού συστήματος και όχι μόνο. Γι' αυτό, αντ' αυτού επέλεξε να κρατικοποιήσει την εταιρεία. Η κυβέρνηση ήταν όμως απρόθυμη να χορηγούν πριμ εξαγοράς προς τους μετόχους της Northern Rock, και έτσι ψηφίστηκε νομοθεσία έκτακτης ανάγκης για να επιτρέψει την απαλλοτρίωση των μετοχών της, σε τιμή που θα καθοριζόταν από ανεξάρτητο εκτιμητή.

338. Οι τρεις αυτές αρχές απαρτίζουν ένα τριμερές ρυθμιστικό σύστημα (tripartite regulatory system), παρόλα αυτά είναι πολύ κοντά η μία με την άλλη, έτσι ώστε ουσιαστικά να λειτουργούν ως ενιαίος φορέας, το οποίο έρχεται σε αντίθεση με το καθεστώς που ισχύει στις ΗΠΑ. Η ρύθμιση των σχέσεων των τριών αυτών φορέων γίνεται με το Memorandum of Understanding (MoU), βλ., σχετ. 'Memorandum of Understanding between HM Treasury, the Bank of England and the Financial Services Authority' σε: <http://www.bankofengland.co.uk/financialstability/mou.pdf> και *Hillman*, Half the Bank, Half the Risk Part 2: The United Kingdom, *Business Law Review* 2012, 2 επ.

επιχείρηση και σ' αυτή μπορούν να ενταχθούν μόνο επιχειρήσεις που βρίσκονται σε καθεστώς αφερεγγυότητας. Παρόλα αυτά, προορίζεται να εξελιχθεί σε ένα μηχανισμό διάσωσης. Ο σκοπός της «bank administration procedure» είναι να επιτρέψει στην επιχείρηση τη συνέχιση της λειτουργίας της. Γι' αυτό και προς τον σκοπό αυτό διορίζεται από το δικαστήριο, κατόπιν εντολής της Τράπεζας της Αγγλίας ειδικός διαχειριστής («bank administrator»). Μία βασική πτυχή αυτής αποτελεί η εισαγωγή ενός μηχανισμού που θα επιτρέπει τη μεταβίβαση των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού (π.χ. καταθέσεις). Αυτό μπορεί να είναι είτε ένας ιδιώτης-αγοραστής του ιδιωτικού τομέα, είτε η δημιουργία ενός μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος από την Τράπεζα της Αγγλίας, με σκοπό την πώλησή τους σε ιδιώτη – αγοραστή μετά από κάποιο εύλογο χρονικό διάστημα. Η δυσκολία με τη μεταβίβαση των περιουσιακών στοιχείων είναι ότι ο καθορισμός των συγκεκριμένων δικαιωμάτων των περιουσιακών στοιχείων ενός σύνθετου τραπεζικού οργανισμού διαρκεί πολύ χρόνο, καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη ενός μηχανισμού επίλυσης των προβλημάτων αυτών όσο το δυνατόν ταχύτερα. Κατά συνέπεια, ο μηχανισμός πρέπει να παρακάμπτει ένα σύνολο θεσπισμένων κανόνων του κοινού δικαίου ιδιοκτησίας³³⁹. Η προβληματική/κακή τράπεζα στη συνέχεια θα τεθεί σε εκκαθάριση με ικανοποίηση των πιστωτών κατά σειρά προτεραιότητας, με βάσει τους κανόνες που θέτει η «bank insolvency procedure».

Η «bank insolvency procedure», αντιθέτως, αντιστοιχεί γενικά σε μία διαδικασία εκκαθάρισης, έχοντας ως κύριο στόχο να διασφαλίσει ότι οι καταθέτες που καλύπτονται από το αντίστοιχο αγγλικό σύστημα εγγύησης καταθέσεων («Financial Services Compensation Scheme») θα αποζημιωθούν πλήρως, σε περίπτωση κατάρρευσης του πιστωτικού ιδρύματος.

Παρατηρείται, ωστόσο, στο αγγλοσαξωνικό δίκαιο, ότι παρόλο που και οι δύο ως άνω αναφερόμενες διαδικασίες μπορούν να εφαρμοσθούν θεωρητικά σε επίπεδο πιστωτικών ιδρυμάτων, αποφέροντας τα αναμενόμενα αποτελέσματα, προκρίνεται να εφαρμόζονται πρώτα οι διαδικασίες της Αρχής των Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών (FSA) και αν αυτές δεν επαρκούν να καταφεύγουν στις ειδικές αυτές διαδικασίες. Την αίτηση για την υπαγωγή ενός πιστωτικού ιδρύματος σε ειδική εκκαθάριση ενώπιον του δικαστηρίου δύναται να την καταθέσει είτε η Τράπεζα της Αγγλίας, είτε η Αρχή Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών, είτε το Υπουργείο Οικονομικών. Το δικαστήριο θα αποφανθεί για την αποζημίωση των καταθετών και για το αν το πιστωτικό ίδρυμα βρίσκεται ή θα βρεθεί μελλοντικά σε αδυναμία πληρωμής, οπότε να προκρίνει ως σωστότερη λύση τη διάλυσή του.

339. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 34 παρ. 4 του Νόμου προβλέπεται ότι, «η μεταβίβαση των περιουσιακών στοιχείων παράγει αποτελέσματα χωρίς κανένα περιορισμό που να απορρέει από το κείμενο οποιασδήποτε σύμβασης ή νομοθεσίας ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο». Ωστόσο, ο νόμος δεν έχει σκοπό να προκαλέσει το Ηνωμένο Βασίλειο σε παραβίαση των νομικών του υποχρεώσεων απέναντι στην ΕΕ, και, κατά συνέπεια, ακόμη αν και ο νόμος δεν το προσδιορίζει ρητώς, καμία εντολή μεταβίβασης δεν μπορεί να παρεμποδίσει την άσκηση των συμφωνιών παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας, τα οποία προστατεύονται βάσει της ευρωπαϊκής νομοθεσίας.

1.3. Κριτική επί του νέου ειδικού καθεστώτος εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων στο Ηνωμένο Βασίλειο

Το νέο ειδικό καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων στο Ηνωμένο Βασίλειο έχει έρθει ως αντίδραση στις αλληπάλληλες καταρρεύσεις βρετανικών τραπεζών μετά την έναρξη της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Αυτό έχει οδηγήσει σε μια διπλή προσέγγιση για τη μεταρρύθμιση των μηχανισμών εκ των υστέρων για το μετριασμό των συστημικών κινδύνων. Για τα αμιγή πιστωτικά ιδρύματα, που δέχονται μόνο καταθέσεις το νέο ειδικό καθεστώς, είναι δυνατό να κάνει εφικτή την πραγματοποίηση του μηχανισμού της ταχείας μεταβίβασης των σύνθετων στοιχείων ενεργητικού και παθητικού. Για τις εταιρείες επενδύσεων, όμως, που προκαλούν συνήθως και τη μετάδοση των συστημικών κινδύνων³⁴⁰, η νέα νομοθεσία απέτυχε. Γι' αυτό γίνεται προσπάθεια με δύο πρόσθετους μηχανισμούς να επικαλυφθούν αυτές οι αστοχίες. Οι μηχανισμοί αυτοί είναι η χρήση των "living wills" («διαθήκες εν ζωή»), για να διευκολύνουν την αποτελεσματική διευθέτηση τους πριν από την επίκληση τυχόν νομικών διαδικασιών καθώς και η διακριτική διάθεση δημόσιων κεφαλαίων διάσωσης, ώστε να μην επιβαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό.

Φαίνεται, λοιπόν, να υπάρχουν δύο μεγάλα προβλήματα στο σημερινό καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης του Ηνωμένου Βασιλείου. Η πρώτη είναι το θεσμικό αποτύπωμα των νέων μηχανισμών. Το ειδικό καθεστώς ισχύει μόνο για τις τράπεζες καταθέσεων, παρά για τα λοιπά συστημικά σημαντικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα οποία, όπως φαίνεται, είναι υπεύθυνα για τη μετάδοσή τους, γεγονός που αποδεικνύεται από την κατάρρευση της Lehman Brothers, η οποία κάθε άλλο παρά απλώς καταθέτες είχε ως πελάτες. Πράγματι, οι πελάτες των επενδυτικών τραπεζών είναι πιθανό να αποτελούν ένα πολύ πιο επικίνδυνο κανάλι μετάδοσης κινδύνων από τους ιδιώτες καταθέτες. Συνεπώς, οι μηχανισμοί που στοχεύουν στην άμβλυνση των συστημικών κινδύνων θα πρέπει να ταιριάζουν με το αποτύπωμα των επιχειρήσεων που έχουν τη δυνατότητα να τους προκαλούν. Αυτό δεν σημαίνει ότι το ως άνω αναφερόμενο πλαίσιο και οι μηχανισμοί του δεν θα μπορούσε να είναι χρήσιμο στην άμβλυνση του συστημικού κινδύνου. Απλώς, θα πρέπει να ενισχυθεί με ρυθμίσεις συμβατές με τη λειτουργία των επενδυτικών τραπεζών³⁴¹.

Στο σημείο αυτό εμφανίζεται με τη σειρά του και το δεύτερο μεγάλο πρόβλημα στο τρέχον σύστημα εξυγίανσης και εκκαθάρισης του Ηνωμένου Βασιλείου. Η BA 2009 ασχολείται μόνο με τους μηχανισμούς διενέργειας της μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων ενός πιστωτικού ιδρύματος. Δεν κάνει τίποτα για να δημιουργηθεί ένα ταμείο κάλυψης των εξόδων των ενεργειών του ως άνω νομοθετήματος -εκτός από εξάρτηση του από το Financial Services Compensation Scheme (FSCS), το σύστημα εγγύησης καταθέσεων. Το θέμα αυτό αφορά κατά μείζονα λόγο τις τράπεζες επενδύσεων, για τις οποίες, παρά τις βελτιώσεις της νομοθεσίας περί αφερεγγυότητας που έχουν

340. Caccioli F./Catanach, T.A./Farmer, J.D., Heterogeneity, correlations and financial contagion, *Advances in Complex Systems* 2012, 10 επ.

341. http://www.law.columbia.edu/null/download?&exclusive=filemgr.download&file_id=154856.

προταθεί, είναι μόλις και μετά βίας αξιόπιστο ότι η χάραξη της νέας πολιτικής αυτής δεν θα αφήσει να συμβεί μια επανάληψη της ιστορίας της Lehman Brothers³⁴². Αυτό το ασταθές οικοδόμημα δίνει μόνο μία έμμεση εγγύηση του κράτους στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, που περιορίζεται μόνο σε κάλυψη από τον δικό του προϋπολογισμό. Πλην της εγγύησης των καταθέσεων δηλ. η πραγματικότητα είναι ότι όλοι οι πιστωτές είναι πλήρως ασφαλισμένοι από την ως άνω έμμεση εγγύηση του κράτους εις βάρος των φορολογουμένων. Είναι αφελές να επιχορηγεί το κράτος την ανάληψη κινδύνων από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Φυσικά τα προβλήματα μπορούν να λυθούν με αυστηρότερες εκ των προτέρων ρυθμίσεις της ανάληψης κινδύνου, καθώς θα είναι πιο δύσκολο να το πράξουν χωρίς σωστές νομοθετικές δομές εκ των υστέρων.

2. Η εξυγίανση και η εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων στο αμερικανικό δίκαιο

2.1. Η οικονομική κρίση στις ΗΠΑ και η ανεπάρκεια των μηχανισμών αντιμετώπισης της αναφορικά με τα πιστωτικά ιδρύματα

Η οικονομική κρίση και τα γεγονότα της διετίας 2007-2009 ανέδειξαν σε μεγάλη κλίμακα πόσο ευάλωτοι είναι οι αμερικανικοί τραπεζικοί κολοσσοί³⁴³ και πόσο εγγενώς ασταθή είναι τα κεφάλαια τους σε σχέση με τις απλές επιχειρήσεις. Επιπλέον, τα πιστωτικά αυτά ιδρύματα είναι τόσο πολύ διασυνδεδεμένα, ώστε η οικονομική κατάρρευση ενός από αυτά να μπορεί να πυροδοτήσει αστάθεια για τα υπόλοιπα και να απελευθερώσει τρόπο στο χρηματοπιστωτικό σύστημα γενικότερα. Όλη αυτή η κατάσταση επιφέρει παράλληλα και πάρα πολύ δυσμενείς συνέπειες στην πραγματική οικονομία: όσο τα πιστωτικά ιδρύματα ζητούν χρήματα, τόσο οι αναπτυξιακές επενδύσεις υποφέρουν. Τα ήδη διαθέσιμα εργαλεία για την Κυβέρνηση των ΗΠΑ και τους φορείς εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων δεν ήταν επαρκή, για να προφυλάξουν το χρηματοπιστωτικό σύστημα από την κατάρρευση κάποιου από αυτά. Η έλλειψη αποτελεσματικών εργαλείων αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης στις ΗΠΑ επιβεβαιώθηκε και από το παράδειγμα της Lehman Brothers, η οποία λίγο έλλειψε να προκαλέσει γενικευμένη κατάρρευση. Και αυτό γιατί για την περίπτωση της υπήρχαν δύο εναλλακτικές³⁴⁴: είτε η ad hoc παροχή δημόσιων πόρων για τη διάσωσή της είτε η κήρυξη της πτώχευσης της με βάση τους κοινούς κανόνες της πτώχευσης³⁴⁵, επιλογές με αναμφίβολα θετικά αποτελέσματα. Και μπορεί η δεύτερη εναλλακτική να επιλέχθηκε στην περίπτωση της Lehman

342. Gorton, Slapped in the Face by the Invisible Hand: The Panic of 2007, 2010, 43 επ · Marinc M./Vlahu R., The economic perspective of bank bankruptcy law, 2011, 38 επ.

343. Chan Ho L., Capital Markets Law Journal 2008, 320.

344. Αθανασίου, ΧρηΔικ 2011, 374 επ.

345. δηλ. με τη χρήση του Chapter 11 του Bankruptcy Code, το οποίο μέχρι τότε δεν τύχαινε εφαρμογής στα πιστωτικά ιδρύματα. Για τις διαφορές των καθεστώτων πτώχευσης μεταξύ των κοινών επιχειρήσεων και των πιστωτικών ιδρυμάτων στο αμερικανικό δίκαιο, βλ., Bliss /Kaufman, US Corporate and Bank Insolvency Regimes: A Comparison and Evaluation, Virginia Law and Business Review 2007, 143 επ.

Brothers ως καλύτερη από την πρώτη για να αποφύγει τη γενική κατακραυγή που θα είχε η χρηματοδότηση της από τα δημόσια ταμεία, ωστόσο τελικά την περίοδο 2008-2009 η αμερικανική κυβέρνηση αναγκάστηκε να προβεί σε διασώσεις τραπεζών με ενέσεις ρευστότητας σε γιγαντιαία κλίμακα.

Έτσι, λοιπόν, ξεκίνησαν στις ΗΠΑ διαβουλεύσεις για το τι θα πρέπει να γίνει για την διασφάλιση του τραπεζικού της συστήματος και αναπτύχθηκαν δύο διαφορετικές προτάσεις ως προς αυτό: η μία υποστήριζε την εφαρμογή των κανόνων του κοινού πτωχευτικού δικαίου και στα πιστωτικά ιδρύματα³⁴⁶ και η άλλη την δημιουργία ενός ειδικού καθεστώτος για τη διάσωση αυτούς. Και οι δύο προτάσεις³⁴⁷ πάντως έχουν ως σημείο εκκίνησης το ήδη υπάρχον μοντέλο προς διάσωση των πιστωτικών ιδρυμάτων, δηλ. την Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC), το νομοθετικό καθεστώς αναφορικά με τις πτωχεύσεις των προβληματικών τραπεζών στις ΗΠΑ. Οι υπέρμαχοι της δεύτερης πρότασης είναι υπέρ της ενίσχυσης του ήδη υπάρχοντος νομοθετικού καθεστώτος με εξειδικευμένους μηχανισμούς διευθέτησης για τα μεγάλα πιστωτικά ιδρύματα ενώ, αντίθετα, οι υποστηρικτές της πρώτης άποψης ότι αρκεί η εφαρμογή των κανόνων του κοινού αμερικανικού πτωχευτικού δικαίου, καθώς διαθέτει εργαλεία ήπιας διάλυσης για ένα πιστωτικό ίδρυμα υπό κατάρρευση³⁴⁸.

Αποτέλεσμα όλων αυτών των διαβουλεύσεων ήταν η πρόσφατη ψήφιση της Dodd-Frank Act (ειδικότερα του Τίτλου II αυτής που φέρει τον υπότιτλο Receivership)³⁴⁹, ένας εκ των σκοπών³⁵⁰ της οποίας είναι και η παροχή μηχανισμών στην εκάστοτε αμερικανική κυβέρνηση έτσι ώστε να μπορεί να διευθετεί καλύτερα τις ανακύπτουσες οικονομικές κρίσεις. Η Dodd-Frank Act, λοιπόν, προσπαθεί να συνδυάσει τις δύο ανωτέρω διατυπωθείσες προτάσεις, θεσπίζοντας δηλ. ειδικούς μηχανισμούς διευθέτησης (special resolution regimes) των προβληματικών πιστωτικών ιδρυμάτων με διεύρυνση της FDIC σε όλα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (είτε αυτά δέχονται καταθέσεις είτε όχι) και με παράλληλη χρηματοδότηση τους χωρίς προσφυγή στα δημόσια ταμεία, η οποία απαγορεύεται ειδικά. Ωστόσο, η εφαρμογή των νέων μηχανισμών επίλυσης απαιτεί από τις ρυθμιστικές αρχές να κάνουν για κάθε περίπτωση μια συγκεκριμένη εκτίμηση ότι, λόγω των κινδύνων για την συστημική σταθερότητα, οι κοινοί κανόνες της πτώχευσης είναι ακατάλληλοι για την αντιμετώπιση του παραγμένων οικονομικών της επιχείρησης. Ως εκ τούτου, η επιλογή μεταξύ της πτώχευσης και του νέου καθεστώτος διάσωσης θα γίνεται εκ των υστέρων, αναφορικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της υπόθεσης.

Δύο χρόνια μετά την υιοθέτηση της Dodd-Frank Act τα προβλήματα των πιστωτικών

346. Morrison, Is the Bankruptcy Code an Adequate Mechanism for Resolving the Distress of Systemically Important Institutions?, Temple Law Review 2010, 449 επ.

347. Ayotte./Skeel, Bankruptcy or Bailouts, Journal of Corporation Law 2010, 469 επ.

348. Πάντως, οι μεταρρυθμίσεις που έχει ήδη γίνει ή γίνονται στις μεγαλύτερες οικονομίες του κόσμου που έχουν επηρεαστεί από την παγκόσμια κρίση συνδυάζουν στοιχεία και από τις δύο αυτές προτάσεις.

349. Chan Ho L., Capital Markets Law Journal 2008, 323.

350. Hillman, Half the Bank, Half the Risk Part 1: The United States, Business Law Review 2011, 327 επ.

ιδρυμάτων³⁵¹ κάθε άλλο παρά έχουν οδηγηθεί στην επίλυση τους, οπότε γίνονται εκκλήσεις για ακόμη αυστηρότερη προσέγγιση του νομοθετικού πλαισίου για τα συστημικώς επικίνδυνα πιστωτικά ιδρύματα. Στο πλαίσιο αυτών των συζητήσεων προτάθηκε η λύση της διάλυσης τους³⁵², έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένας μεγαλύτερος αριθμός μικρότερων και ανεξάρτητων πιστωτικών ιδρυμάτων. Οι ΗΠΑ έχουν προσηλωθεί στο μέγεθος³⁵³ των συστημικώς επικίνδυνων πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς θεωρούν ότι αυτό είναι που δυσκολεύει την ανίχνευση των επισφαλειών από σύνθετα δανειοδοτικά εργαλεία. Αυτό ως ένα βαθμό έχει μία λογική, όμως δεν εξασφαλίζει απαραίτητα ότι η συρρίκνωση του μεγέθους των μεγάλων τραπεζικών ομίλων θα τους μετατρέψει σε ασφαλείς επιχειρήσεις. Το κλειδί στην υπόθεση αυτή είναι το αν θα τους επιτρέπεται να συνεχίσουν να χρησιμοποιούν αυτά τα επισφαλής χρηματοπιστωτικά εργαλεία αλλά και το πώς θα λειτουργήσει αποτελεσματικά η εποπτεία τους. Από την άλλη πλευρά, η διάλυση των μεγαλύτερων τραπεζικών ιδρυμάτων δεν αποκλείεται να οδηγήσει σε συγχωνεύσεις και εξαγορές, δημιουργώντας έτσι προβλήματα αντιμονοπωλιακού δικαίου.

Αυτά τα ελαττώματα της Dodd-Frank Act έχουν οδηγήσει στην εξέταση και άλλων πιθανών λύσεων για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, με χαρακτηριστικότερη όμως αυτή της επιστροφής σ' ένα κανονιστικό πλαίσιο αντίστοιχο της Glass-Steagall Act που να προβλέπει τον διαχωρισμό λιανικής και επενδυτικής τραπεζικής. Ο διαχωρισμός αυτός θα έχει οφέλη αναφορικά με την εποπτεία των δραστηριοτήτων των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς θα καταστεί ευκολότερη η κατανόηση και η παρακολούθηση τους από τους εκάστοτε εποπτικούς μηχανισμούς. Φαίνεται μάλιστα να επανέρχεται στο προσκήνιο και η πρόταση του οικονομολόγου Hyman Minsky (1919-1996) για την δημιουργία ενός «στενού» τραπεζικού συστήματος, οι τραπεζικές επιχειρήσεις θα ακολουθούσαν τη δομή μιας εταιρείας holding που όμως οι θυγατρικές της θα μπορούσαν να κατέχουν περιορισμένα περιουσιακά στοιχεία³⁵⁴.

351. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι οι απώλειες στην JP Morgan Chase, οι ενέργειες ξεπλύματος στην HSBC, καθώς και η πρόσφατη ανακάλυψη συμπαιγνίας για την χειραγώγηση των επιτοκίων Libor από τα γραφεία χρηματαγοράς μερικών εκ των μεγαλύτερων διεθνών τραπεζών. Βλ., ειδικότερα, *Kregel*, Οι λάθος κίνδυνοι-Τι μας λένε οι απώλειες που προήλθαν από παράγωγα στο κεντρικό γραφείο επενδύσεων της JPMorgan Chase για τις αδυναμίες του νόμου Dodd-Frank, Levy Economics Institute of Bard College, Policy Note 6/2012, 1 επ. · Ο ίδιος, Το σκάνδαλο LIBOR: Αποκαλύφθηκε το στήσιμο του διατραπεζικού επιτοκίου-και ο ένοχος είναι η Τράπεζα της Αγγλίας, Levy Economics Institute of Bard College, Policy Note 9/2012, 1 επ., διαθέσιμα και τα δύο άρθρα του στην ιστοσελίδα: <http://www.levyinstitute.org/greek/>

352. Η λύση αυτή προτάθηκε τόσο από τον Πρόεδρο της Federal Reserve Bank του Ντάλας, Richard Fisher, όσο και από τον πρώην πρόεδρο της Federal Reserve Bank του Κάνσας, Thomas Hoenig.

353. *Shehzad/de Haan/Scholtens*, The relationship between size, growth and profitability of commercial banks, Applied Economics 2013, 1751 επ.

354. Η πρόταση αυτή, αν και αρκετά ρηζικέλευθη, δεν μπορεί να επιλύσει τα προβλήματα του σύγχρονου τραπεζικού τομέα, καθώς δεν εξαλείφεται ο κίνδυνος να ζητούν από την εκάστοτε κυβέρνηση οι επενδυτές να τους σώσει από μία χρηματοοικονομική καταστροφή. Επιπλέον, η προτεινόμενη προς δημιουργία «στενή» τράπεζα, καταλήγει να χάνει τον μέχρι σήμερα χαρακτήρα της και καταλήγει να αποτελεί απλά ένα ασφαλές καταφύγιο ή ένας κουμπαράς για τις κρατικές εκδόσεις του νομίσματος. Γι' αυτό, εξάλλου, και ο ίδιος ο Minsky, εγκατέλειψε αυτή την πρόταση και αναζήτησε άλλες λύσεις για την αντικατάσταση του νόμου Glass-Steagall. Βλ., *Kregel*, Ο Minsky και η πρόταση για το «στενό» τραπεζικό σύστημα-Μια οικονομικά στρεβλή λύση για τη μεταρρύθμιση του χρηματοοικονομικού

2.2. Το ισχύον καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων στις ΗΠΑ και η εξέλιξη του μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης το 2007-2008

Ως γνωστόν, το ευρωπαϊκό και το αμερικανικό δίκαιο παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους. Εξαίρεση, φυσικά, από τον κανόνα δεν αποτέλεσε ούτε το καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων, αν και θα πρέπει να ειπωθεί ότι υπάρχουν αρκετά σημεία σύγκλισης τους. Αρχικά, όπως και στο ευρωπαϊκό, έτσι και στο αμερικανικό δίκαιο επιφυλάσσεται ξεχωριστό καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων σε σχέση με τις υπόλοιπες μη τραπεζικές επιχειρήσεις³⁵⁵. Συγκεκριμένα, στα πιστωτικά ιδρύματα δεν εφαρμόζονται οι κοινοί κανόνες του πτωχευτικού δικαίου, αλλά, αντίθετα, οι εποπτικές αρχές είναι αυτές που ελέγχουν την αφερεγγυότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων και έπειτα παρέχουν στην Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC) την εξουσία να προβεί στην εξυγίανση και εκκαθάριση τους.

Η FDIC ενεργεί ως διαχειριστής της περιουσίας των πιστωτικών ιδρυμάτων, έχει σχεδόν τον απόλυτο έλεγχο επ' αυτής και μόνο ένας δικαστής επιβλέπει τη διαδικασία διευθέτησης της. Η απόλυτη αυτή κυριαρχία της FDIC δικαιολογείται βάσει δύο επιχειρημάτων: πρώτον, ο έλεγχος που αυτή ασκεί επιταχύνει τη διάθεση των περιουσιακών στοιχείων των πιστωτικών ιδρυμάτων, γεγονός το οποίο ενισχύει τη ρευστότητα τους και ενθαρρύνει την εμπιστοσύνη των πιστωτών τους και δεύτερον, ο ρόλος της ως μεγαλύτερος πιστωτής της δίνει το κίνητρο για ανάκτηση της λειτουργίας του πιστωτικού ιδρύματος.

Στο σημείο, όμως, αυτό, παρατηρείται μία ουσιαστική διαφορά μεταξύ των δύο δικαίων, καθώς στο αμερικανικό δίκαιο τα πιστωτικά ιδρύματα τυγχάνουν διαφορετικής αντιμετώπισης ανάλογα με το μέγεθός τους και τις επιπτώσεις που η πτώχευσή τους θα επέφερε στην εθνική οικονομία. Συγκεκριμένα, οι μικρές τραπεζικές επιχειρήσεις μπορούν να υποβληθούν μόνο σε καθεστώς εξυγίανσης, σε αντίθεση με τους μεγάλους τραπεζικούς κολοσσούς (*too big to fail*)³⁵⁶, οι οποίοι, λόγω των συστημικών κινδύνων στους οποίους είναι εκτεθειμένοι, εντάσσονται σ' ένα ενισχυμένο καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης. Οι διαφοροποιήσεις των καθεστώτων δεν σταματούν εδώ όμως, καθώς και εντός των μεγάλων τραπεζικών κολοσσών υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις ως προς την εξυγίανση και την εκκαθάριση τους. Δηλ., μία τράπεζα συμμετοχών του ίδιου ομίλου (*bank holding*) δεν θα τύχει της ίδιας αντιμετώπισης με μία τράπεζα καταθέσεων (*deposit bank*). Το γεγονός αυτό έχει αποτελέσει και το «μήλο της έριδος» αναφορικά με τον τρόπο διασφάλισης του αμερικανικού τραπεζικού συστήματος και οδήγησε στη θέσπιση της Dodd-Frank Act, η οποία θα αναλυθεί σε

τομέα, Levy Economics Institute of Bard College, Public Policy Brief 125/2012, 1επ, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.levyinstitute.org/greek/>

355. *Hupkes E.*, Insolvency-why a special regime for banks? σε: Current Developments in Monetary and Financial Law, International Monetary Fund 2003, 10 επ · *Hynes R./Walt S.*, Why Banks are Not Allowed in Bankruptcy, Washington and Lee Law Review 2010, 985 επ.

356. *Alles/Friedland*, Reforming governance of 'too big to fail' banks: The prudent investor RULE and enhanced governance disclosures by bank boards of directors, Journal of Banking Regulation 2012, 189 επ · *Kaufman*, "Too Big to Fail in U.S. Banking: Quo Vadis", 2004, 154 επ.

επόμενη ενότητα.

2.2.1. Η εξυγίανση και εκκαθάριση των μικρών και μη συστημικώς ευάλωτων πιστωτικών ιδρυμάτων

Η εξυγίανση και η εκκαθάριση των μικρών πιστωτικών ιδρυμάτων τυγχάνει, όπως έγινε αναφορά και ανωτέρω, διαφορετικού καθεστώτος σε σχέση με τα μεγάλα. Ο λόγος είναι ότι τα πρώτα δεν ενέχουν σημαντικούς συστημικούς κινδύνους που μπορεί να οδηγήσουν σε κατάρρευση ολόκληρο το αμερικανικό τραπεζικό σύστημα, οπότε μπορούν να εξυγιανθούν ή να εκκαθαρισθούν με πιο «χαλαρά» μέτρα και με όσον το δυνατόν λιγότερες απώλειες για την Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC). Της διαδικασίας εξυγίανσης των μικρών και μη συστημικώς ευάλωτων πιστωτικών ιδρυμάτων προΐσταται ο «ρυθμιστής-επόπτης» (regulator), ο οποίος επιδιώκει τόσο τη μεγιστοποίηση της περιουσίας του πιστωτικού ιδρύματος προς συμφέρον των πιστωτών του όσο και την μη τυχόν μεταφορά των συνεπειών αυτής της κατάρρευσης στο λοιπό και συστημικώς επικίνδυνο τραπεζικό σύστημα.

Όταν τα μικρού μεγέθους πιστωτικά ιδρύματα αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες, συνήθως προτιμάται να σταματήσουν τη λειτουργία τους και να εκκαθαρισθούν, παρά να χρησιμοποιηθούν στην περίπτωση τους άλλα εργαλεία εκκαθάρισης, όπως η μεταφορά στοιχείων ενεργητικού και παθητικού, οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές, καθώς αυτά προτιμώνται κυρίως για τις μεγάλες τράπεζες. Αυτό είναι κατανοητό. Το κλείσιμο και η εκκαθάριση μίας μεγάλης τράπεζας μπορεί να είναι ακατάλληλο μέτρο, διότι μπορεί να προκαλέσει σοβαρές συστημικές επιπτώσεις. Αυτό φανερώνει ότι οι συστημικές ανησυχίες επηρεάζουν τη μέθοδο της αναδιάρθρωσης που χρησιμοποιείται από την FDIC, η οποία θα αναζητήσει και την εφαρμογή του κατάλληλου πλαισίου για την εξυγίανση και εκκαθάριση τους.

2.2.2. Η εξυγίανση και η εκκαθάριση των μεγάλων και συστημικώς ευάλωτων πιστωτικών ιδρυμάτων

2.2.2.1. Η εξυγίανση και εκκαθάριση των τραπεζών καταθέσεων (deposit banks)

Σχεδόν πάντα η FDIC επιλέγει να ειδικό καθεστώς εξυγίανσης (receivership) για τη διευθέτηση της τύχης των αφερέγγυων πιστωτικών ιδρυμάτων, το οποίο παρουσιάζει σημαντικές διαφορές³⁵⁷ από τον κλασικό καθεστώς του Chapter 11 του πτωχευτικού κώδικα. Η μεγαλύτερη από αυτές αφορά στην συγκέντρωση του ελέγχου όσον αφορά την διάθεση των περιουσιακών στοιχείων του

357. Bliss/Kaufman, Virginia Law and Business Review 2007, 143 επ.

πιστωτικού ιδρύματος³⁵⁸.

Η διαδικασία εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων στο αμερικανικό δίκαιο ξεκινά όταν η FDIC αναλαμβάνει τον έλεγχο του πιστωτικού ιδρύματος και αποκτά το δικαίωμα να κηρύξει το πιστωτικό ίδρυμα σε αφερεγγυότητα. Στην ευρεία πλειοψηφία των υποθέσεων, η FDIC εξευρίσκει ένα άλλο πιστωτικό ίδρυμα-αγοραστή που να μπορεί να απορροφήσει το αντίστοιχο υπό κατάρρευση. Ο αγοραστής θα αναλάβει κάποιες ή όλες τις καταθέσεις της χρεοκοπημένης τράπεζας καθώς ίσως και κάποιες άλλες υποχρεώσεις της³⁵⁹, και παράλληλα θα λάβουν και κάποιο αντάλλαγμα από την FDIC. Αναφορικά με τα λοιπά περιουσιακά στοιχεία της αφερέγγυας τράπεζας, αυτά διατηρούνται συνήθως από την FDIC και θα χρειαστούν μήνες ή και χρόνια για να ρευστοποιήσει τα περιουσιακά αυτά στοιχεία.

Συγκεκριμένα, ο τίτλος II (receivership) της Dodd-Frank Act, που διέπει την επίλυση των ζητημάτων των συστημικώς κρίσιμων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, έχει τρία κύρια χαρακτηριστικά: πρώτον, ένα μηχανισμό για γρήγορη αναδιάρθρωση, δεύτερον, την απαίτηση από τα συστημικώς κρίσιμα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να αναπτύξουν ένα σχέδιο διαβίωσης και τρίτον, μια διαδικασία εκκαθάρισης για τα σύνθετα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα με παγκόσμια εμβέλεια. Η επίκληση του τίτλου II θα πρέπει να γίνεται αν δεν υπάρχουν βιώσιμες λύσεις στον ιδιωτικό τομέα. Όσον αφορά τη διαδικασία, το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ καθορίζει, εάν ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα θα πρέπει να τεθεί υπό το καθεστώς πτώχευσης του τίτλου II. Μόλις το ίδρυμα έχει τεθεί υπό εκκαθάριση του τίτλου II, η FDIC αναλαμβάνει τον ρόλο του εκκαθαριστή. Η επιλογή της FDIC φαίνεται να εμπνέεται από την εμπειρία της στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων. Η FDIC χρησιμοποιεί το Chapter 7 του αμερικανικού Πτωχευτικού Κώδικα ως όριο μόνο για όσους πιστωτές δεν καλύπτονται από τις προϋποθέσεις του Τίτλου II. Σε αντίθεση όμως με τους κανόνες του κοινού πτωχευτικού δικαίου η FDIC έχει μεγαλύτερη διακριτική ευχέρεια στη μεταχείριση των πιστωτών, ακόμη και αν αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο. Αυτό που είναι επίσης σημαντικό είναι ότι, σύμφωνα με την Dodd-Frank Act, η FDIC μπορεί να ζητήσει μία μονοήμερη παύση των ειδικευμένων χρηματοοικονομικών συμβάσεων, όπως είναι τα παράγωγα και οι συμφωνίες επαναγοράς. Σε αντίθετη περίπτωση, η διαδικασία αυτή θα ήταν άτακτη και θα μπορούσε ακόμη να οδηγήσει και σε αναποτελεσματική εκκαθάριση. Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με το

358. Στο ισχύον καθεστώς του αμερικανικού Πτωχευτικού Κώδικα ο έλεγχος αυτός διαμοιράζεται μεταξύ των διαφόρων εναγόντων και διαφυλάσσεται με τον διορισμό ενός επιβλέποντος την διαδικασία δικαστή.

359. Η διαδικασία μεταβίβασης των περιουσιακών στοιχείων από το αφερέγγυο πιστωτικό ίδρυμα στο πιστωτικό ίδρυμα – αγοραστή τους διαρκεί πολύ λιγότερο σε σχέση με τη κοινή διαδικασία που προβλέπεται από τον αμερικανικό Πτωχευτικό Κώδικα στο Chapter 11. Συγκεκριμένα, η FDIC σχεδόν πάντα μεταβιβάζει μία αφερέγγυα τράπεζα μέχρι το κλείσιμο των εργασιών της την Παρασκευή, και κάποιες από τις υπηρεσίες αυτής θα παρέχονται κανονικά από το πιστωτικό ίδρυμα-αγοραστή της την επόμενη Δευτέρα. Ειδικότερα, βλ., *Walter*, Closing Troubled Banks, *Economic Quarterly* 2004, 51 επ · *Parker*, Closing a Failed Bank: Resolution Practices and Procedures, 2011, 27 επ.

Chapter 11 του αμερικανικού Πτωχευτικού Κώδικα³⁶⁰, δεν υπάρχει αντίστοιχη διάταξη για χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία, και ως εκ τούτου, ότι γι 'αυτό είναι τόσο δύσκολο να εφαρμόζεται στην ομαλή επίλυση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων υπό τα πρότυπα του

Περαιτέρω, υπάρχει μια σημαντική διαφορά σε σχέση με το κλασικό πρότυπο της FDIC για τη διάσωση των τραπεζικών ιδρυμάτων³⁶¹. Δεν υπάρχει ασφαλιστικό ταμείο, και ως εκ τούτου ούτε αμοιβές που επιβάλλονται εκ των προτέρων (δηλ. ασφάλιστρα) στις χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις. Ο Τίτλος II της Dodd-Frank Act έχει συσταθεί έτσι ώστε τελικά να μην υπάρχουν έξοδα που να βαρύνουν το φορολογούμενο, και τα τέλη για την ανάκτηση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων θα επιβληθούν εκ των υστέρων από αυτά ως δαπάνες που συνδέονται με τη διαδικασία διάσωσης τους. Αυτό είναι σύμφωνο με ένα από τους κυριότερους στόχους της ο Dodd-Frank Act: ότι δηλ. δεν θα υπάρχουν πλέον δημόσια κεφάλαια διάσωσης για τα ευρίσκοντα σε αδυναμία χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, σε αντίθεση με ό, τι συνέβη στον απόηχο της κρίσης του 2008, όπου υπήρχαν τεράστιες διασώσεις.

Αναφορικά με την εκκαθάριση, όπως αυτή αναφέρεται στον Τίτλο II της Dodd-Frank Act επιφανειακά υπάρχει μια έντονη ομοιότητα του με το υπάρχον Chapter 11 του αμερικανικού Πτωχευτικού Κώδικα ως προς τις προσπάθειες αναδιοργάνωσης μιας οικονομικά αποδοτικής οντότητας χωρίς αποσπασματική εκκαθάριση μέσω ποικίλων μέσων συμπεριλαμβανομένης της πώλησης της σε άλλο φορέα ή της συγχώνευση της με άλλη εταιρεία εντός των ορίων της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας. Ωστόσο, υπάρχουν μεταξύ τους σημαντικές διαφορές, καθώς εδώ υπάρχει ένας ενιαίος εκκαθαριστής, δηλαδή η FDIC, και δεν υπάρχουν άλλα τρίτα μέρη, όπως τα δικαστήρια και διαχειριστές που να εμπλέκονται στην εκκαθάριση της προβληματικής χρηματοπιστωτικής εταιρείας. Επιπλέον, η FDIC μπορεί να δημιουργήσει μία μεταβατική χρηματοδοτική εταιρεία για τη μεταφορά των περιουσιακών στοιχείων που να λειτουργήσει μέχρι και για πέντε χρόνια.

Τέλος, θα ήταν σκόπιμο να αναφέρουμε μερικές από τις προκλήσεις υπό το καθεστώς εξυγίανσης της Dodd-Frank Act. Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, η FDIC χρησιμοποιεί το Chapter 7 του αμερικανικού πτωχευτικού κώδικα ως ένα όριο σε μη εξασφαλισμένους πιστωτές ότι δεν που ετύγχαναν λιγότερης από ό, τι υπό τις προϋποθέσεις του Chapter 7. Μία άλλη πρόκληση για την Dodd-Frank Act έχει να κάνει με την έλλειψη συντονισμού στην παγκόσμια συνεργασία ως προς τους μηχανισμούς διάσωσης χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και ομίλων. Γι' αυτό και η Dodd-Frank Act προσβλέπει στον παγκόσμιο συντονισμό σε περιπτώσεις οικονομικής κατάρρευσης. Ο κύριος λόγος είναι ότι δεν υπάρχουν σήμερα συνθήκες ή άλλες διασυννοριακές συμφωνίες όσον αφορά την επίλυση των κρίσεων συστημικής φύσεως. Αυτό είναι ιδιαίτερα ενοχλητικό, δεδομένου ότι στο

360. *Aivazian/Simiao*, Is Chapter 11 Efficient?, *Financial Management* 2012, 229 επ · *Ayotte/Morrison*, Creditor control and conflict in Chapter 11, *Journal of Legal Analysis* 2009, 511 επ · *Jiang/Kai/Wei*, Hedge funds and Chapter 11, *Journal of Finance* 2012, 513 επ.

361. *Senbet./Wang*, Corporate Financial Distress and Bankruptcy: A Survey, 2012, 54 επ.

σύγχρονο οικονομικό κόσμο τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα οργανώνονται ως εταιρείες συμμετοχών με θυγατρικές και υποκαταστήματα σε όλη την υφήλιο, τα οποία μπορεί να τύχουν διαφορετικής μεταχειρίσεως στις χώρες υποδοχής τους. Υπάρχει μια επιτακτική ανάγκη για την παγκοσμιοποίηση της Dodd-Frank Act, ώστε να αντιμετωπιστούν τέτοιου είδους προκλήσεις.

2.2.2.2. Η εξυγίανση και εκκαθάριση των τραπεζών συμμετοχών (bank holdings)

Αναφορικά με τις τράπεζες συμμετοχών, οι οποίες κατέχουν τις μετοχές των τραπεζών καταθέσεων ή των χρηματοδοτικών ιδρυμάτων, η διαδικασία εξυγίανσης και εκκαθάρισης τους διαφέρει σημαντικά. Σε αντίθεση με τα τελευταία, που είναι συνήθως θυγατρικές των τραπεζών συμμετοχών, οι τράπεζες συμμετοχών δεν τυγχάνουν εξυγίανσης και εκκαθάρισης από την FDIC αλλά υποβάλλουν αίτηση πτώχευσης σύμφωνα με τις διατάξεις του αμερικανικού Πτωχευτικού Κώδικα.

Με την πρόσφατη οικονομική κρίση όμως που έπληξε τις αμερικανικές τράπεζες συμμετοχών, οι περισσότερες εκ των οποίων έχουν αυτή ακριβώς τη δομή, όπως ακριβώς και η Lehman Brothers, η κατάσταση άρχισαν συζητήσεις για αλλαγή του σημερινού καθεστώτος εξυγίανσης και εκκαθάρισης τους, έτσι ώστε και αυτές να υπάγονται στον έλεγχο κάποιας αρχής, αντίστοιχης της FDIC.

Έτσι, πρόσφατα ψηφίστηκε από το Κογκρέσο το συνολικό δημοσιονομικό νομοσχέδιο για την ως άνω μεταρρύθμιση, δημιουργώντας μία νέα αρχή, την OLA (orderly liquidation authority)³⁶², η οποία θα ενεργοποιεί την εξυγίανση και εκκαθάριση αυτών των «κρυφών» χρηματοοικονομικών εταιριών και στην οποία θα είναι καταγεγραμμένες όλες οι τράπεζες συμμετοχών. Έτσι, οι τελευταίες δεν θα οδηγούνται σε πτώχευση σύμφωνα με τους κοινούς κανόνες του αμερικανικού Πτωχευτικού Κώδικα, δημιουργώντας αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική σταθερότητα των Ηνωμένων Πολιτειών.

Η διαδικασία ξεκινά με μία ψηφοφορία μεταξύ των εντεταλμένων αρχών εξυγίανσης και εκκαθάρισης, σύμφωνα με ένα πρότυπο ψηφοφορίας που υιοθετεί και η FDIC, ώστε να διαπιστωθεί αν η εκάστοτε τράπεζα συμμετοχών πρέπει να υποβληθεί σε διαδικασία εξυγίανσης ή εκκαθάρισης. Μόλις αυτή ολοκληρωθεί, ο Γραμματέας του Υπουργείου Οικονομικών θα εξουσιοδοτήσει την FDIC ως διαχειρίστρια της περιουσίας της τράπεζας συμμετοχών και η τελευταία με τη σειρά της θα διορίσει ως διαχειρίστη της περιουσίας της την SIPC (Securities Investor Protection Corporation), ώστε να προβεί στην ρευστοποίηση της. Η OLA απαιτεί από την FDIC να επιβλέπει το ότι η διάθεση των περιουσιακών στοιχείων των τραπεζών συμμετοχών γίνεται προς εκπλήρωση των σκοπών της οικονομικής σταθερότητας των Ηνωμένων Πολιτειών και όχι προς διαφύλαξη των συμφερόντων της επιχείρησης. Επιπλέον, θεσπίζει ένα ξεχωριστό μηχανισμό χρηματοδότησης τους στο Υπουργείο Οικονομικών, τον OLF (Orderly Liquidation Fund).

³⁶². Hynes R./Walt S., Washington and Lee Law Review 2010, 1044 επ

Ωστόσο, ο μηχανισμός αυτός χρηματοδότησης αποτέλεσε ένα σημείο διαφωνίας για το αν θα έπρεπε οι τράπεζες συμμετοχών να λαμβάνουν αυτή την κυβερνητική βοήθεια, ακόμη και αν είναι ξεχωριστή, δεδομένων των συστημικών κινδύνων στους οποίους υποβάλλονται τα τελευταία μεσούσης της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Και αυτό γιατί οι συστημικοί κίνδυνοι δύσκολα προσδιορίζονται και οι μακροοικονομικές τους επιπτώσεις από τις ζημιές της πτώχευσης μιας επιχείρησης δεν είναι εύκολα διακριτές. Παρόλα αυτά, η βοήθεια αυτή μπορεί να αμβλύνει τις επιπτώσεις των οικονομικών κρίσεων και ως εκ τούτου αποτρέπει σημαντικές απώλειες στην πραγματική οικονομία. Από την άλλη πλευρά, η βοήθεια αυτή αντιπροσωπεύει μια επιδότηση που συγκεντρώνεται από άλλες εταιρείες συμμετοχών, οι οποίες δεν δημιουργούν συστημικό κίνδυνο. Με αυτόν τον τρόπο προσδοκάται ότι θα μπει ένα τέλος στις συνεχείς υποθέσεις πτωχεύσεων αμερικανικών τραπεζών συμμετοχών.

3. Σύγκριση του αμερικανικού και αγγλοσαξονικού δικαίου εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων μεταξύ τους και με το αντίστοιχο ενωσιακό καθεστώς

3.1. Σύγκριση αμερικανικού και αγγλοσαξονικού δικαίου εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων

Το ως άνω αναφερόμενο καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων του Ηνωμένου Βασιλείου, παρά τις αρκετές ομοιότητες του, παρουσιάζει σημαντικές διαφορές από το αντίστοιχο καθεστώς που πολύ πρόσφατα ψηφίστηκε στις ΗΠΑ με την Dodd-Frank Act.

Υπάρχουν τρεις βασικές διαφορές. Πρώτον, ο μηχανισμός επίλυσης των ΗΠΑ επεκτείνει τους μηχανισμούς της ταχείας μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων μέσω της FDIC σε όλα τα συστημικά σημαντικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, και όχι μόνο στα πιστωτικά ιδρύματα καταθέσεων³⁶³.

Δεύτερον, και πιθανώς πιο σημαντικό, η νομοθεσία των ΗΠΑ καταπιάνεται με το πρόβλημα χρηματοδότησης των μηχανισμών επίλυσης. Ορίζει ρητά ότι δεν πρέπει να παρέχονται δημόσιοι πόροι για την επίλυση των προβληματικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, εκτός από το «Ταμείο Εξυγίανσης» που θα θεσπιστεί ειδικώς επ' αυτού. Το ταμείο αυτό θα πρέπει να χρηματοδοτείται από τους συστημικά σημαντικούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. Αυτό έχει τη δυνατότητα να μειώσει σημαντικά τα προβλήματα του ηθικού κινδύνου που σχετίζεται με διασώσεις προβληματικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Με την τοποθέτηση της ευθύνης στους ώμους αυτών των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, δημιουργείται ένας βαθμός δυνατοτήτων πολλαπλής παρακολούθησης, και δίδονται στις επιχειρήσεις κίνητρα να ενθαρρύνουν η μία την άλλη στην αποφυγή έκθεσης τους σε δίαυλους μετάδοσης του συστημικού κινδύνου. Το γεγονός ότι τα

363. Κάτι τέτοιο επιχειρείται να γίνει σήμερα σε αγγλικό αλλά και ευρωπαϊκό επίπεδο δικαίων εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων (με την νέα πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής της 6^{ης} Ιουνίου 2012), η οποία παρεμπιπτόντως έχει επικριθεί από το Ηνωμένο Βασίλειο.

χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να πληρώνουν για κάθε πιθανή αφερεγγυότητα θα κάνει τα ενδιαφερόμενα μέρη πολύ σχολαστικά στο σχεδιασμό των οιοδήποτε ενεργειών τους.

Τρίτον, τα νέα μέτρα των ΗΠΑ στοχεύουν ρητά στις τραπεζικές επιχειρήσεις που είναι «συστημικώς σημαντικές»³⁶⁴. Αυτό επιτρέπει στις αρχές να επικεντρώσουν τις προσπάθειές τους σε εκείνες τις επιχειρήσεις που αποτελούν τους μεγαλύτερους κινδύνους, και να αποφεύγουν την άσκοπη επιβολή κάθε κόστους για τις μικρές επιχειρήσεις που δεν παράγουν κανένα κίνδυνο μετάδοσης.

Βέβαια, το νέο καθεστώς των ΗΠΑ εύκολα μπορεί να δοκιμαστεί από μια σειρά σημαντικά πιθανών σημείων αποτυχίας. Το πρώτο, και πιο ουσιαστικό, η έλλειψη ύπαρξης επαρκών διαθέσιμων κεφαλαίων μεταξύ των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, για να χρηματοδοτήσουν μια τέτοια διαδικασία. Το δεύτερο πρόβλημα είναι τα κατάλληλα κριτήρια, για να καθοριστούν και να εντοπιστούν τα «συστημικώς σημαντικά» πιστωτικά ιδρύματα. Ως προς το ζήτημα αυτό, ίσως, να υπάρχει μικρότερη ανάγκη ανησυχίας, καθώς η Dodd-Frank Act είναι γεμάτη με εντολές για τη διεξαγωγή περαιτέρω έρευνας για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα όλων των πιστωτικών ιδρυμάτων.

3.2. Σύγκριση αμερικανικού και αγγλοσαξονικού δικαίου εξυγίανσης και εκκαθάρισης με το αντίστοιχο ευρωπαϊκό πλαίσιο: τα προβλήματα του διεθνούς συντονισμού και ο ρόλος της ΕΕ

Ένα πάρα πολύ σημαντικό πρόβλημα στην επίλυση των προβλημάτων των μεγάλων χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων είναι το γεγονός ότι οι δραστηριότητές τους συνήθως επεκτείνονται παγκοσμίως και αφορούν πολλαπλές δικαιοδοσίες, σε καθεμία από τις οποίες εφαρμόζεται και ένα διαφορετικό ρυθμιστικό καθεστώς. Κατά συνέπεια, κάθε εταιρική οντότητα θα πρέπει να αντιμετωπίζεται σύμφωνα με τους νόμους της δικαιοδοσίας στην οποία υπάγεται. Σε επίπεδο πιστωτικών ιδρυμάτων, αυτή η κατάσταση γίνεται ολοένα και σοβαρή ενόψει της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Έτσι, κάποιος θα μπορούσε να αμφισβητήσει το πόσο ισχυρή είναι η νομοθετική δέσμευση των ρητρών «μη διάσωσης» της Dodd Frank Act, αναφερόμενος στο πρόβλημα των υποκαταστημάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων σε σχέση με τις θυγατρικές τους εκτός ΗΠΑ. Οι θυγατρικές θα αντιμετωπίζονται σύμφωνα με την τοπική νομοθεσία, λαμβάνοντας υπόψη ότι αυτό θα οδηγήσει στην εφαρμογή ενός άγνωστου και πιθανόν μη ικανοποιητικού μηχανισμού επίλυσης, δημιουργώντας ακόμη μία αχίλλειο πτέρνα στην προσπάθεια θωράκισης τους. Προβλήματα, όμως, δημιουργούνται και για τα υποκαταστήματα αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων στις ΗΠΑ, καθώς το καθεστώς που ισχύει γι' αυτά είναι αρκούτως πολύπλοκο όσον αφορά στην εξυγίανση και

364. http://www.law.columbia.edu/null/download?&exclusive=filemgr.download&file_id=154847

εκκαθάριση τους³⁶⁵.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση³⁶⁶ μπορεί να αποτελέσει μια καλή δοκιμή για την εφαρμογή υπερεθνικών μέτρων εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων στο έδαφός της, λόγω του βαθμού της οικονομικής και νομικής ενοποίησης μεταξύ των κρατών μελών. Πριν από την κρίση, η πρόοδος ήταν πολύ περιορισμένη, παρά την προφανή πιθανότητα πρόκλησης σοβαρών πιστωτικών κινδύνων από την έλλειψη εναρμόνισης. Με την Οδηγία 2001/14/ΕΚ διαπιστώθηκε ότι ο κανόνας της «χώρας καταγωγής» δηλ. ο τόπος της αδειοδότησης ενός πιστωτικού ιδρύματος (*lex concursus*) εμφορείται από διαφορετικούς κανόνες ουσιαστικού δικαίου που εξακολουθούν να ποικίλλουν σε κάθε κράτος μέλος της ΕΕ. Επιπλέον, αυτά τα εναρμονισμένα φόρουμ επιλογής κανόνων δικαίου λειτουργούν αφορούν μεμονωμένες εταιρικές οντότητες εντός της ΕΕ και όχι ομίλους επιχειρήσεων, που σημαίνει ότι μία οικονομικά ολοκληρωμένη επιχείρηση θα διαλυθεί μέσα από πολλαπλές, δυνητικά αντικρουόμενες, εθνικές διαδικασίες αφερεγγυότητας. Έτσι, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρόσφατα και συγκεκριμένα την 6^η Ιουνίου 2012 δημοσίευσε μία πρόταση Οδηγίας, η οποία εισήγαγε σε επίπεδο ΕΕ μηχανισμούς επίλυσης, διεθνώς αναγνωρισμένους, καθώς επίσης και ρυθμίσεις για τους πολυεθνικούς τραπεζικούς ομίλους.

Το προτεινόμενο νομοθετικό πλαίσιο της ΕΕ έρχεται πιο κοντά με το μοντέλο των ΗΠΑ³⁶⁷ παρά με το μοντέλο που έχει υιοθετηθεί από το Ηνωμένο Βασίλειο, γεγονός το οποίο δικαιολογεί και τις αντιδράσεις του τελευταίου στην επερχόμενη πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής. Το πεδίο εφαρμογής και των δύο θα περιλαμβάνει όλα τα συστημικά σημαντικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα οποία θα στρέφονται στον τραπεζικό τομέα και όχι στις εκάστοτε κυβερνήσεις για την αντιμετώπιση της χρηματοδότησης τους. Δεδομένου ότι καμία από τις ως άνω νομοθεσίες δεν έχει τεθεί ακόμη προς τα εμπρός, είναι ίσως πολύ νωρίς για να κριθεί η αναμενόμενη αποτελεσματικότητα τους, ωστόσο σίγουρα θα αποτελέσει ένα κίνητρο για την τροποποίηση των σχετικών διατάξεων του Ηνωμένου Βασιλείου³⁶⁸.

Οι δυσκολίες για συντονισμό των ομαδικών μέτρων διευθέτησης των πιστωτικών ιδρυμάτων θα συνεχίζονται μεσούσης της κρίσης, γι' αυτό οι ρυθμιστικές αρχές θα πρέπει να σχεδιάσουν συλλογικές διαδικασίες εκ των προτέρων που να βρίσκουν εφαρμογή σε παγκόσμια κλίμακα, έτσι ώστε να μην βρεθούν για ακόμη μία φορά μπροστά σε ένα νέο συστημικό «σοκ». Και αυτό γιατί, παρά τις διαφορές μεταξύ των καθεστώτων εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων παγκοσμίως, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι πλέον κοινά, αφού ολόκληρη η παγκόσμια

365. *Schwarcz S.*, The confused U.S. Framework for Foreign-Bank Insolvency: An open research agenda, *Review of Law and Economics* 2005, 81 επ.

366. *Attinger*, Crisis Management and bank resolution: Quo vadis, Europe?, ECB Legal Working Paper Series 2011, 5 επ· *Marinc M./Vlahu R.* (2011), 33 επ

367. *CEP-studie*, Die “too big to fail- Problematik und die Europäische Finanzmarktregulierung: Theorie und Praxis, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: www.cep.eu

368. *Yeoh*, Current Reform Initiatives for Too-Big-to-Fail Financial Firms, *Business Law Review* 2011, 35 επ· *Ο ίδιος*, Reform of Financial Regulations in the UK: Contents and Implications, *Business Law Review* 2011, 244 επ.

οικονομία ταλανίζεται από τις ίδιες προκλήσεις, με κυριότερη όλων την αντιμετώπιση του ηθικού κινδύνου. Συνεπώς, μέλημα και των δύο πλευρών του Ατλαντικού πρέπει να είναι η δημιουργία μηχανισμών που να τον αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά. Εκεί βρίσκεται το κλειδί της σωτηρίας της παγκόσμιας οικονομίας από την ύφεση. Σωστή αντιμετώπιση και εποπτεία του συνόλου του τραπεζικού συστήματος, δηλ. τόσο του εμφανούς όσο και τους αφανούς, ώστε να καλούνται κάθε φορά οι φορολογούμενοι να πληρώσουν τις κακές επιλογές των τραπεζών αλλά και να σταματήσει η μετακύλιση των χρεών από τις ισχυρότερες στις ασθενέστερες οικονομικά χώρες, μία πρακτική που ακολουθείται ουσιαστικά κυρίως σε επίπεδο ΕΕ τα τελευταία χρόνια, όπου το τραπεζικό της σύστημα είναι ευρέως ενοποιημένο μέσω της ΟΝΕ. Το χειρότερο δε είναι ότι αυτό αποτελεί και πεπιοίηση των εποπτικών αρχών, γιατί δεν παρεμβαίνουν με οποιοδήποτε τρόπο ως προς αυτό και έτσι ουσιαστικά δέχονται το διακύβευμα του να φορτώνεται κάποια άλλη χώρα το κόστος των κακών επιλογών μιας άλλης.

Τα ως άνω αναφερθέντα συνιστούν τις δύο όψεις του ηθικού κινδύνου, οι οποίες καλούνται προς επίλυση σε παγκόσμιο επίπεδο, γι' αυτό και θα πρέπει να γίνει προσπάθεια σύγκλισης μεταξύ των νομοθετικών πρακτικών που ακολουθούνται σε επίπεδο αμερικανικού και ηπειρωτικού δικαίου. Επομένως, δεν αρκεί μόνο η διασφάλιση της ανάληψης του κόστους αποτυχίας των πιστωτικών ιδρυμάτων από τα ίδια, αλλά απαιτείται και η ριζική αναμόρφωση της ενιαίας χρηματοοικονομικής αγοράς, ώστε να μην επαναληφθούν τα κακώς κείμενα του παρελθόντος.

Έτσι, πρώτον, θα πρέπει να διασφαλιστεί ότι το κόστος αποτυχίας των πιστωτικών ιδρυμάτων θα το επωμίζονται πρωτίστως οι ίδιες οι τράπεζες και οι διοικήσεις τους, που τις οδήγησαν στην χρεωκοπία με τις επισφαλείς επιλογές τους. Αυτό σε επίπεδο ΗΠΑ έχει ρυθμιστεί με την Dodd-Frank Act, όπου μέσω ενός ξεχωριστού κεφαλαίου που συγκεντρώνεται από ίδιες τις τράπεζες, αναμένεται να εξευρεθούν οι πόροι για την εξυγίανση και εκκαθάριση τους. Αυτό μέχρι στιγμής επιχειρείται και σε επίπεδο ΕΕ, μέσω της νέας πρότασης Οδηγίας της 6ης Ιουνίου 2012, με την δημιουργία ενός ταμείου εξυγίανσης από τα κράτη μέλη, το οποίο θα προχρηματοδοτείται από τέλη που θα καταβάλλουν οι ίδιες οι ευρωπαϊκές τράπεζες. Δεδομένης, βέβαια, της αβέβαιης ρευστότητας τους τέσσερα σχεδόν χρόνια μετά το ξέσπασμα της κρίσης, δεν ξέρω κατά πόσο θα κατορθώσουν να ανταποκριθούν σε μία τέτοιου είδους υποχρέωση.

Δεύτερον, ως προς την άλλη όψη του ηθικού κινδύνου υπάρχουν δύο επιλογές αντιμετώπισης της: η μία είναι η επιστροφή στον διαχωρισμό της επενδυτικής και της λιανικής τραπεζικής, θέση η οποία δεν έχει υιοθετηθεί ούτε στις ΗΠΑ, παρά τους αρκετούς υποστηρικτές της. Φυσικά στην Αγγλία δεν γίνεται ούτε καν λόγος για κάτι τέτοιο, αφού αυτό θα θίξει υπέρμετρα τα συμφέροντα του City του Λονδίνου. Σε επίπεδο ΕΕ, η άποψη αυτή δεν υποστηρίζεται διότι θεωρούν ότι «θα μας αποστερούσε από τα μεγάλα οφέλη της ενιαίας αγοράς που έχουμε συνηθίσει να απολαμβάνουμε ως Ευρωπαίοι πολίτες τα τελευταία χρόνια».

Συνεπώς, όλοι κινούνται προς την εναλλακτική λύση της δημιουργίας ενός εξειδικευμένου

μηχανισμού που, αφενός θα αποτρέπει τις εποπτικές αρχές από την αποποίηση των ευθυνών τους με τη χρήση των κατάλληλων εργαλείων, όπως π.χ. διάφορα κίνητρα και κυρώσεις, και αφετέρου, θα συνθέτει ένα ομοιόμορφο καθεστώς εποπτείας, το οποίο θα απευθύνεται όχι μόνο στα μεμονωμένα πιστωτικά ιδρύματα, αλλά και για τους διασυννοριακούς τραπεζικούς ομίλους. Εξάλλου, οι τελευταίοι αποτελούν την νούμερο ένα πηγή μετάδοσης συστημικών κινδύνων, μέσω των σύνθετων χρηματοοικονομικών προϊόντων που διακινούν, τα οποία και θα πρέπει να ελέγχονται διεξοδικά, αν θέλουμε να γίνει λόγος για αποτελεσματική θωράκιση της παγκόσμιας οικονομίας. Στις ΗΠΑ με την αναμόρφωση της Dodd-Frank επιχειρείται να γίνει μία τέτοια κίνηση – τα πλαίσια, βέβαια, στα οποία αυτή θα κινηθεί, εξαρτώνται άμεσα από τις επερχόμενες προεδρικές εκλογές - , ενώ, από την άλλη, σε επίπεδο ΕΕ, ενώ έχει ληφθεί συγκεκριμένη απόφαση ως προς αυτό³⁶⁹, η ενεργοποίησή της έχει ναυαγήσει παρά τις συζητήσεις, κυρίως λόγω των συγκρούσεων συμφερόντων σε πολιτικό επίπεδο αλλά και των προβλημάτων πρακτικής φύσεως που προέρχονται κυρίως από την ανορθόδοξη κατασκευή του οικοδομήματος της ΟΝΕ.

4. Η ιδέα για την δημιουργία ενός πρότυπου νόμου για τις διασυννοριακές εξυγιάνσεις και εκκαθαρίσεις πιστωτικών ιδρυμάτων κατά τον πρότυπο νόμο της UNCITRAL για τις διασυννοριακές πτωχεύσεις

Το μεγαλύτερο ζητούμενο και βάσανο, ειδικότερα τώρα λόγω της οικονομικής κρίσης είναι η εξυγίανση και η εκκαθάριση των διασυννοριακών πιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία έχουν τη δομή των ομίλων επιχειρήσεων. Μέχρις στιγμής ούτε σε επίπεδο ηπειρωτικού δικαίου, ούτε σε επίπεδο αγγλοσαξωνικού/αμερικανικού δικαίου³⁷⁰ υπάρχει οργανωμένο ρυθμιστικό πλαίσιο για την εξυγίανση και εκκαθάριση των διασυννοριακών πιστωτικών ιδρυμάτων. Σε επίπεδο ΕΕ, τώρα γίνεται προσπάθεια μέσω της πρότασης Οδηγίας της Επιτροπής της 6ης Ιουνίου 2012 να δημιουργηθεί ένα ρυθμιστικό πλαίσιο για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των τραπεζικών ομίλων, οι οποίοι όμως δραστηριοποιούνται εντός των ευρωπαϊκών συνόρων. Τι θα γίνει όμως με αυτούς που επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους εκτός αυτών;

Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνές Εμπορικό Δίκαιο (United Nations Commission On International Trade Law – UNCITRAL) υιοθέτησε το 1997, μετά από προπαρασκευαστικές διαδικασίες που διήρκεσαν δύο περίπου χρόνια³⁷¹, έναν «Πρότυπο Νόμο» για

369. Πρόκειται για την απόφαση που ελήφθη στην Σύνοδο Κορυφής του Ιουνίου, η οποία προέβλεπε την δημιουργία μίας ενιαίας τραπεζικής ένωσης με την ΕΚΤ ως εποπτική αρχή. και η οποία ναυάγησε προτού ακόμη καλά καλά ξεκινήσει λόγω

370. *Schwarzc S.*, Review of Law and Economics 2005, 81 επ

371. Η αρχική πρόταση προς την UNCITRAL έγινε κατά τη διάρκεια συνεδρίου το 1992 με θέμα «Ομοιόμορφο Εμπορικό Δίκαιο κατά τον 21^ο αιώνα»

τη Διασυννοριακή Αφερεγγυότητα³⁷². Ο «Πρότυπος Νόμος», δεν περιέχει κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, ούτε είναι διεθνής σύμβαση. Είναι ένα κείμενο 32 άρθρων, το οποίο προτείνεται στα κράτη προς υιοθέτηση και ενσωμάτωση στα εθνικά τους δίκαια με ενδεχόμενες τροποποιήσεις, αν το θελήσουν³⁷³. Πάντως, η UNCITRAL εκπόνησε το 2004 έναν Νομοθετικό Οδηγό για το δίκαιο αφερεγγυότητας (Legislative Guide) με συστάσεις προς τον εθνικό νομοθέτη για το πώς μπορούν να ρυθμιστούν καλύτερα τα ζητήματα του εθνικού πτωχευτικού δικαίου³⁷⁴. Το 2010 προσέθεσε και τρίτο μέρος στον νομοθετικό οδηγό σχετικά με το ζήτημα της αφερεγγυότητας των ομίλων³⁷⁵.

Ο Πρότυπος Νόμος, πάντως, ως εθνικό δίκαιο μπορεί να συνυπάρχει με διεθνείς ή ευρωπαϊκούς δεσμευτικούς κανόνες όπως ο Κανονισμός 1346/2000 για τις διαδικασίες αφερεγγυότητας³⁷⁶. Οι διασυννοριακές πτωχεύσεις είναι ένα σύνηθες πλέον φαινόμενο στην παγκοσμιοποιημένη αγορά, και σ' αυτές ο Πρότυπος Νόμος έχει να προσφέρει, παρά τον μη δεσμευτικό χαρακτήρα, πολλά οφέλη, όπως πρόσβαση των αλλοδαπών συνδίκων και πιστωτών σε ημεδαπά δικαστήρια, αναγνώριση των αλλοδαπών πτωχευτικών διαδικασιών, συνεργασία με αλλοδαπά δικαστήρια και αλλοδαπούς συνδίκους αλλά και συντονισμό τυχόν περισσότερων διαδικασιών που αφορούν τον ίδιο οφειλέτη. Οι αρχές³⁷⁷, πάνω στις οποίες έχει οικοδομηθεί ώστε να ανταποκρίνεται στους σκοπούς της ρήτηρας της δημόσιας τάξης, που δεν είναι άλλοι από την ανάγκη για μεγαλύτερη ασφάλεια δικαίου στις διασυννοριακές συναλλαγές, για προστασία των δικαιωμάτων των πιστωτών, για μεγιστοποίηση της αξίας της περιουσίας του οφειλέτη κατά τη διαδικασία εκκαθάρισης αλλά και για προσπάθεια, εάν είναι δυνατόν, για διάσωση των επιχειρήσεων προς όφελος των επενδύσεων και του εργατικού προσωπικού³⁷⁸.

Όλα αυτά θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα πρώτο πρόσφορο βήμα προσέγγισης ώστε να δημιουργηθεί ένα αντίστοιχο καθεστώς και για τα πιστωτικά ιδρύματα, το οποίο πιθανόν να μπορούσε να συμβάλλει θετικά στην ομοιόμορφη αντιμετώπιση της εξυγίανσης και της εκκαθάρισης των

372. Μουσταίρα, Οι εργασίες της UNCITRAL σχετικά με τις διαδικασίες αφερεγγυότητας, τ.τ. Α. Κοτσίρη, 2004, 719 επ.

373. Υποστηρίχθηκε ότι θα ήταν ευχερέστερη η συμφωνία επί ενός τέτοιου κειμένου - παρά επί μίας διεθνούς σύμβασης - και ταχύτερη η υιοθέτηση και η εφαρμογή του από τα κράτη που την έχουν υπογράψει. Ο Έλληνας νομοθέτης ενσωμάτωσε τον «Πρότυπο Νόμο» (στο εξής ΠΝ) με τον ν. 3858/2010 (ΦΕΚ/Α/102/01.7.2010)

374. http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf

375. <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/pre-leg-guide-part-three.pdf>

376. Βλ., υποσ. 10 του Κεφαλαίου Α'. Μάλιστα, σε περίπτωση σύγκρουσης υπερισχύει ο Κανονισμός (άρθρο 3 του Προτύπου Νόμου). Πρέπει, επιπλέον, να επισημανθεί ότι το πεδίο εφαρμογής των δύο ανωτέρω νομοθετημάτων δεν συμπίπτει, διότι, προκειμένου περί οφειλετών των οποίων το ΚΚΣ βρίσκεται εκτός Ε.Ε., ο Κανονισμός δεν εφαρμόζεται. Και αυτό έχει μεγάλη πρακτική σημασία στην αρκετά συνήθη περίπτωση κατά την οποία υπάρχουν σημαντικά περιουσιακά στοιχεία του οφειλέτη σε κράτη μέλη της Ε.Ε., παρά το γεγονός ότι το ΚΚΣ είναι εκτός Ε.Ε. Το κενό αυτό μπορεί να καλυφθεί από τον Πρότυπο Νόμο, οι ρυθμίσεις του οποίου επιτρέπουν τον συντονισμό των σχετικών διαδικασιών.

377. Πρόκειται για τις αρχές της πρόσβασης, της αναγνώρισης, της προστασίας, της συνεργασίας και του συντονισμού.

378. Κοτσίρης Λ./Κοτσίρη Ε., Ο Πρότυπος Νόμος UNCITRAL MODEL LAW για τις διασυννοριακές πτωχεύσεις – Η δικαστική προοπτική για ενιαία ερμηνευτική του προσέγγιση, ΔΕΕ 2012, 532 επ.

διασυνοριακών πιστωτικών ιδρυμάτων που τόσο πολύ είναι αναγκαία εν μέσω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, ώστε να σταματήσουν οι κλυδωνισμοί της οικονομίας από τις συνεχόμενες καταρρεύσεις τους.

Βέβαια, η μη δεσμευτικότητα του θα είναι ένα βήμα ώστε να συνεχισθούν οι διαφωνίες, οι οποίες μέχρι τώρα υπάρχουν σε επίπεδο πολιτικής κυρίως βούλησης. Επιπλέον, ένας Πρότυπος Νόμος αν και δίνει έμφαση σε μία ενιαία ερμηνευτική του προσέγγιση, στο τέλος λόγω ακριβώς της διεθνούς του προέλευσης καταλήγει να ερμηνεύεται στα περισσότερα κράτη με βάση το εθνικό δίκαιο του, γεγονός το οποίο να μην κατορθώσει να οδηγήσει τελικά την προσπάθεια ενοποίησης των κανόνων εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων στα επιθυμητά αποτελέσματα.

Οι αντικειμενικές δυσκολίες του εγχειρήματος αυτού θα είναι σίγουρα μεγάλες, ωστόσο, θα μπορούσε να αποτελέσει μία ρηξικέλευθη προσπάθεια συνένωσης κανόνων διαφορετικής προέλευσης π.χ. ηπειρωτικού και αμερικανικού δικαίου. Όλα αυτά φυσικά ακούγονται υπέροχα σε επίπεδο θεωρητικών συζητήσεων. Στην πράξη, όμως, τα πράγματα δεν είναι τόσο ιδανικά. Μεγαλύτερος εχθρός τέτοιου είδους προσπαθειών δεν είναι άλλος από την οικονομική κρίση, η οποία καλπάζει με γοργούς ρυθμούς και απαιτεί άμεσες λύσεις για την αντιμετώπιση της. Όσον αφορά την εξυγίανση και την εκκαθάριση των διασυνοριακών τραπεζικών ομίλων, ο χρόνος δεν είναι πια σύμμαχος κανενός...

ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η χρηματοοικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2008 από τις ΗΠΑ και έχει επεκταθεί και στην ΕΕ, με βαριές επιπτώσεις για τους Ευρωπαίους πολίτες, οδήγησε την επανεξέταση του θέματος της σταθερότητας, όχι μόνο του ευρωπαϊκού, αλλά και του παγκόσμιου τραπεζικού συστήματος. Με την πάροδο των χρόνων, οι αγορές παγκοσμιοποιήθηκαν και δημιουργήθηκαν τραπεζικοί όμιλοι που υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα, καθιστώντας την χρηματοοικονομική σταθερότητα δημόσιο αγαθό που δεν μπορούν να προστατέψουν πια μεμονωμένα οι εθνικές κυβερνήσεις. Η εξυγίανση και η εκκαθάριση τους βρίσκονται σε πρώτη διάταξη και αποτελούν την τελευταία προστατευτική «ομπρέλα» των πιστωτικών ιδρυμάτων απέναντι στους ποικίλους συστημικούς κινδύνους, ώστε να αποφευχθεί όχι μόνο το ντόμινο πτωχεύσεων αλλά και η διάσωση των εθνικών οικονομιών των κρατών.

Αναφορικά, λοιπόν, με το καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων σε εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο, παρατηρούνται τα ακόλουθα:

1. Σε εθνικό επίπεδο, το νομοθετικό πλαίσιο εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικών ιδρυμάτων, παρά το πρόσφατο της θεσμοθέτησης του δεν έχει μέχρι στιγμής κατορθώσει να πράξει τα δέοντα, έτσι ώστε να βοηθήσει σημαντικά στη διάσωση των ελληνικών τραπεζών που μαίνονται από την οικονομική κρίση και αυτό κυρίως λόγω των αντιφάσεων που αυτό ενέχει, τόσο σε επίπεδο εξυγίανσης όσο και σε επίπεδο εκκαθάρισης³⁷⁹.

Σε επίπεδο εξυγίανσης, η πρώτη εικόνα που δίνει το ως άνω νομοθετικό πλαίσιο, ειδικότερα, μέσω της σχετικής διάταξης περί προϋποθέσεων εξυγίανσης, είναι η απουσία ανάλογης ρύθμισης στην ελληνική νομοθεσία στο παρελθόν. Αυτός, εξάλλου, είναι και ο λόγος στον οποίο θα πρέπει να αποδοθεί ο άστοχος τίτλος του άρθρου 63B του ν. 3601/2007, όπως αυτό εισήχθη με το άρθρο 4 του ν. 4021/2011. Ορθότερο, θα ήταν το περιεχόμενο του να είχε διαχωριστεί και αναλυθεί σε δύο ξεχωριστά άρθρα: το πρώτο θα έπρεπε να φέρει τον τίτλο «Σκοπός των μέτρων εξυγίανσης» και το δεύτερο να είχε τον τίτλο «Ενδείξεις ενεργοποίησης των μέτρων εξυγίανσης», οπότε με τον τρόπο αυτό θα εξαίρονταν και ο προληπτικός της χαρακτήρας, αφού πλέον, σε αντίθεση με το προϊσχύον καθεστώς, αρκεί και μόνο η ένδειξη ορισμένων παραγόντων για την ενεργοποίηση της διαδικασίας εξυγίανσης.

Η δε αναφορά στην ανάγκη επωμιδής των συνεπειών της χρήσης μέτρων εξυγίανσης στους μετόχους θα έπρεπε να απουσιάζει παντελώς από το σώμα των διατάξεων, καθώς, πλην των ποικίλων συνταγματικών αντιθέσεων της, αποτελεί ανοικτή πρόκληση για τους ίδιους τους μετόχους, καθώς είναι σαν να τους χρεώνονται η αποτυχία και τα οικονομικά προβλήματα του εκάστοτε υπό

379. Σίγουρα, βέβαια, έχει πάψει να φέρει τον δαιδαλώδη χαρακτήρα του παρελθόντος – είναι πλέον συγκεντρωμένο σε ένα νομοθέτημα, τον ν.3601/2007, όπως αυτός τροποποιήθηκε από τον ν. 4021/2011, ωστόσο δεν κατόρθωσε να ξεφύγει από τον περιστασιακό χαρακτήρα του, αφού είναι ξεκάθαρο ότι οικοδομήθηκε επ' ευκαιρία της εκκαθάρισης της Proton Bank με την χρήση του μέτρου εξυγίανσης της σύστασης μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος.

κατάρρευση πιστωτικού ιδρύματος. Φυσικά, η ιστορία της κρίσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος αποδεικνύει ότι άλλοι είναι οι ένοχοι για την ολέθρια κατάσταση στην οποία έχουν βρεθεί τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα. Αυτό έχει προκύψει και από τα παραδείγματα των τραπεζών που έχουν ήδη τεθεί σε καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης με χαρακτηριστικότερα αυτά της Proton Bank, της Αγροτικής Τράπεζας και προσφάτως του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου.

Οι μέτοχοι είναι αυτοί που βάλλονται σχεδόν από την χρήση των περισσότερων μέτρων εξυγίανσης. Κατά τη χρήση του εξυγιαντικού μέτρου της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου, οι παλαιοί μέτοχοι του πιστωτικού ιδρύματος χάνουν το δικαίωμα προτίμησης τους, με αποτέλεσμα να υφίστανται σοβαρή βλάβη της περιουσίας τους. Ωστόσο, παρά την προφανή αντίθεση με τις διεθνείς, κοινοτικές και εθνικές διατάξεις προστασίας της ιδιοκτησίας, ο έλληνας νομοθέτης δεν φαίνεται να πτοήθηκε και προέβη στην θεσμοθέτηση μίας τέτοιας διάταξης, χρησιμοποιώντας το πρόσχημα της δυνατότητας χρήσης του δικαιώματος αποζημίωσης του άρθρου 63Ζ του ως άνω νόμου και της προηγούμενης πρακτικής που είχε ακολουθηθεί αναφορικά με τις προβληματικές μη τραπεζικές επιχειρήσεις. Φυσικά, δεν θα πρέπει να λησμονείται ότι με την στάση του αυτή καταβαρυνώνει και την όποια χρησιμότητα θα μπορούσε να έχει ο θεσμός του επιτρόπου στην εξυγίανση ενός πιστωτικού ιδρύματος, αφού δίνοντας του ως κυριότερη αρμοδιότητα του την επιβολή του μέτρου αυτού είναι σαν να τον σπρώχνει στο λάκκο με τα λιοντάρια...

Η ρύθμιση της αναγκαστικής αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου ουσιαστικά επιτάσσει την ευθύνη των μετόχων του πιστωτικού ιδρύματος και καθιερώνει την υποχρεωτική συμβολή τους στη διάσωση του, γεγονός το οποίο κάθε άλλο παρά συνάδει με τον τύπο της ανώνυμης εταιρίας, τον οποίο φέρουν και τα πιστωτικά ιδρύματα, κατόπιν επιλογής του έλληνα νομοθέτη, και ο οποίος φυσικά πρεσβεύει το περιορισμένο της ευθύνης των μετόχων μέχρι το ύψος της εισφοράς τους. Κάθε αναγκαστική αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου προϋποθέτει από τους μετόχους να συνεισφέρουν επιπλέον χρηματικά ποσά για την απόκτηση νέων μετοχών, ώστε να μην χάσουν τα ήδη υπάρχοντα δικαιώματα τους από το προηγούμενο κεφάλαιο.

Παράλληλα, εάν είχαν έστω και μία ευκαιρία να προστατέψουν τα συμφέροντα τους μέσω του δικαιώματος αποζημίωσης που τους παρέχεται αυτή ουσιαστικά εξανεμίζεται μέσω των αυστηρών προϋποθέσεων που η σχετική διάταξη θέτει. Αυτό εύκολα μπορεί να το αντιληφθεί κανείς από το γεγονός ότι η αγωγή τους θα στρέφεται κατά του χρεωκοπημένου Ελληνικού Δημοσίου, αλλά και από το γεγονός ότι θα βασίζεται σε αμφίβολης αντικειμενικότητας και αλήθειας οικονομικές εκθέσεις. Συνεπώς, δεν χωρεί αμφιβολία, ως προς την επιβάρυνση της προσωπικής τους περιουσίας αλλά και την απώλεια των ήδη υπαρχόντων δικαιωμάτων τους.

Η ίδια κατά κατάσταση προδιαγράφεται για τους μετόχους και αναφορικά με τη χρήση των άλλων δύο μέτρων εξυγίανσης, αυτού της μεταβίβασης των περιουσιακών στοιχείων και της σύστασης μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, τα οποία ρυθμίζονται στα άρθρα 63Δ και 63Ε του ως άνω νόμου αντίστοιχα. Οι μετοχές τους δεν διασώζονται, καθώς εντάσσονται στα μη υγιή περιουσιακά

στοιχεία του πιστωτικού ιδρύματος και βαίνουν προς εκκαθάριση.

Τα δύο νέα αυτά μέτρα εξυγίανσης, σε συνδυασμό με την αναμορφωμένη διάταξη του άρθρου 68 του ίδιου νόμου περί αναγκαστικής ειδικής εκκαθάρισης, έχουν γίνει ουσιαστικά τα «εργαλεία» των βιώσιμων τραπεζών έναντι των μη βιώσιμων, που οδηγούνται σε εκκαθάριση, προκειμένου να ανακτήσουν την χαμένη τους κεφαλαιακή επάρκεια μετά το PSI και να κατορθώσουν να λάβουν το «πράσινο» φως για την ανακεφαλαιοποίηση τους με τη συνδρομή του ΤΧΣ.

Ουσιαστικά, έστω και την τελευταία στιγμή, οι τράπεζες παίζουν το τελευταίο τους χαρτί μέσω των συγχωνεύσεων, μη μπορώντας πλέον να ζητούν αφειδώς ενέσεις ρευστότητας από το Ελληνικό Δημόσιο, παρουσιάζοντας μηδενική ή και αρνητική πιστωτική επέκταση. Δημιουργείται, έτσι ένα νέο τραπεζικό «σκηνικό» με τη δημιουργία τριών μέχρις στιγμής τραπεζικών πυλώνων: Εθνική-Eurobank, Alpha Bank και Πειραιώς. Βέβαια, οι σημερινές συγχωνεύσεις γίνονται κατόπιν «εορτής», έχοντας ήδη επιβαρύνει την ελληνική οικονομία με το χρέος της ανακεφαλαιοποίησης τους. Αν κάτι τέτοιο είχε γίνει μόλις φαινονταν τα πρώτα σύννεφα της κρίσης, η ελληνική οικονομία δεν θα βρίσκονταν σε αυτή την ύφεση, θα γίνονταν επενδύσεις στην αγορά και με την σειρά τους οι πολίτες θα τις στήριζαν και θα τους εμπιστεύονταν τις καταθέσεις τους.

2. Η ανάγκη βελτίωσης του ήδη υπάρχοντος νομοθετικού πλαισίου εξυγίανσης και εκκαθάρισης των ευρωπαϊκών πιστωτικών ιδρυμάτων έχει γίνει πιο επιτακτική από ποτέ, και σε επίπεδο ΕΕ, όχι μόνο λόγω των συστημικών κινδύνων, στους οποίους ήταν εκτεθειμένα μέσω των ενοποιημένων αγορών, αλλά και λόγω της διδαλδούς οικονομικής και νομισματικής αρχιτεκτονικής της ΕΕ³⁸⁰.

Η Οδηγία 2001/24/ΕΚ για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, βασικό και μοναδικό νομοθέτημα της ΕΕ ως προς το ζήτημα αυτό, προσπάθησε να απλοποιήσει σημαντικά τις διαδικασίες εξυγίανσης και εκκαθάρισης διασυννοριακών πιστωτικών ιδρυμάτων, τόσο ως προς την υλοποίηση τους, όσο και ως προς την διευκρίνιση της νομικής βάσης, βάσει της οποίας θα λάβουν χώρα οι διαδικασίες αφερεγγυότητας³⁸¹. Στόχος της ήταν η μείωση του κόστους της διαδικασίας εξυγίανσης με την αποφυγή³⁸² πολλαπλών διαδικασιών σε διαφορετικά κράτη μέλη, καθώς και η δυνατότητα της αυτόματης και άνευ διατυπώσεων³⁸³ αναγνώρισης και ισχύος των αποτελεσμάτων

380. Αποτελεί ίσως τραγική ειρωνεία ότι οι αδυναμίες στην αρχιτεκτονική της ΕΕ που ανέδειξε η πρόσφατη κρίση είχαν εντοπισθεί από διάφορους παρατηρητές ήδη πριν την υπογραφή της συνθήκης του Μάαστριχτ. Αρκετοί παρατηρητές ή επικριτές είχαν επισημάνει την απουσία σαφούς πλαισίου διαχείρισης κρίσεων ως κίνδυνο για τη βιωσιμότητα της οικονομικής και νομισματικής ένωσης.

381. Έτσι, η ως άνω Οδηγία συνέβαλε ουσιαστικά στην βελτίωση της λειτουργίας του ενιαίου χρηματοπιστωτικού χώρου στους κόλπους της ΕΕ, η οποία προϋπέθετε την άρση των εμποδίων που θέτουν οι εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών στην ελεύθερη εγκατάσταση των πιστωτικών ιδρυμάτων, την διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος καθώς και την κατοχύρωση ενός ελαχίστου επιπέδου προστασίας των αποδεκτών των τραπεζικών υπηρεσιών.

382. Αυτό, βέβαια, δεν ισχύει σε όλες τις περιπτώσεις, υπάρχουν κάποιες εξαιρέσεις τόσο σε επίπεδο διαδικασιών εξυγίανσης όσο και εκκαθάρισης, οι οποίες θα αναλυθούν κατωτέρω.

383. Ωστόσο, να μην λησμονείται εδώ η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 5 της Οδηγίας, όπου ως εκ περισσού διευκρινίζει ότι η υπερόρια παραγωγή των αποτελεσμάτων της εξυγίανσης είναι πλήρης, εκτός αν η απόφαση που τα έλαβε ή το δίκαιο που τα διέπει προβλέπει άλλως.

της διαδικασίας εξυγίανσης σε ολόκληρη την ΕΕ, δίχως να θιγεί η ισότιμη μεταχείριση των πιστωτών του³⁸⁴.

Όλα αυτά, όμως, καθώς περνούσαν τα χρόνια έμεναν απλώς στην «προσπάθεια», καθώς υπήρχε ο εφησυχασμός της ύπαρξης υγιών πιστωτικών ιδρυμάτων, που μέσω της «κάλυψης» τους από το καθεστώς προληπτικής εποπτείας³⁸⁵, τα οποία δεν θα έφταναν ποτέ στο σημείο ανάγκης εξυγίανσης ή/και εκκαθάρισης τους. Η παγκόσμια οικονομική κρίση μετέτρεψε όμως το ενδεχόμενο σε πραγματικότητα, και έτσι το ζήτημα της προστασίας τους βρισκόταν καθημερινά επί τάπητος. Η αναγκαιότητα λήψης μέτρων εξυγίανσης φώτισε μία προς μία τις νομικές αστοχίες κατά την εφαρμογή της Οδηγίας 2001/24/ΕΚ, γεγονός που οδήγησε στην νέα πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής της 6^{ης} Ιουνίου 2012, η οποία δημιούργησε προσδοκία επίλυσης τους, χωρίς όμως ιδιαίτερη θέρμη³⁸⁶. Αυτό οφείλεται στην αδράνεια της ΕΕ σε πολιτικό επίπεδο να προχωρήσει στην υιοθέτηση κοινών μέτρων εξυγίανσης και εκκαθάρισης από την έναρξη της κρίσης, καθώς αυτά θα αποτελούσαν ισχυρά εργαλεία αρωγής στην ανακεφαλαιοποίηση των πιστωτικών της ιδρυμάτων, άμεσο ζητούμενο για την πολυπόθητη ανάκαμψη της πραγματικής οικονομίας.

Θεωρώ ότι τα προβλήματα αναφορικά με την Οδηγία 2001/24/ΕΚ ξεκινούν από δύο άξονες: από την μία πλευρά βρίσκεται η πολυσημία των όρων «μέτρα εξυγίανσης» και «μέτρα εκκαθάρισης» αλλά και το πώς στην πράξη θα μπορέσει μία διαφορετική έννομη τάξη να τον ερμηνεύσει και τον εφαρμόσει αποτελεσματικά³⁸⁷. Η έλλειψη ύπαρξης στην Οδηγία ενός καταλόγου ισοδύναμων μέτρων εξυγίανσης και εκκαθάρισης σε κάθε κράτος μέλος κατέστησε δύσκολη την επιτυχία τέτοιων διαδικασιών, παρόλο που αυτή διέπεται μόνο από μία νομοθεσία, αυτή του κράτους μέλους της καταστατικής έδρας του πιστωτικού ιδρύματος. Το καθεστώς αμοιβαίας αναγνώρισης των μέτρων εξυγίανσης και εκκαθάρισης μεταξύ των κρατών μελών δεν είχε την αναμενόμενη επιτυχία, καθώς δεν γινόταν να μην επηρεαστεί από την πολυσημία των ως άνω αναφερόμενων όρων, αφού είναι μεταξύ τους στοιχεία αλληλένδετα.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχει και το θέμα της «ποιότητας» του εκάστοτε επιλεχθέντος νομοθετικού πλαισίου³⁸⁸ του κράτους μέλους της καταστατικής έδρας του πιστωτικού ιδρύματος. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι ο κοινοτικός νομοθέτης θα έπρεπε εξαρχής να έχει εισαγάγει σε επίπεδο ΕΕ

384. Η ισότιμη διαχείριση των πιστωτών είναι ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο νομικό θέμα, το οποίο σχετίζεται με το ζήτημα των προνομίων που μπορεί να έχουν οι απαιτήσεις πιστωτών που προέρχονται από διαφορετικά κράτη μέλη. Το ζήτημα αυτό θα αναλυθεί εκτενέστερα στο κεφάλαιο περί διαδικασιών εκκαθάρισης.

385. *Garcia/Lastra/Nieto*, Bankruptcy and reorganization procedures for cross-border banks in the EU: Towards an integrated approach to the reform of the EU safety net, LSE Financial Markets Group Paper Series 2009, 2 επ · *Mayes/Nieto/Wall*, Multiple Safety Net Regulators and Agency Problems in the EU: Is Prompt Corrective Action partly the Solution?, *Journal of Financial Stability* 2008, 223 επ.

386. «Χάνει έδαφος η πρόταση για τραπεζική ένωση της ΕΕ - Καλή ιδέα στη θεωρία, αλλά ανέφικτη στην πράξη, λένε οι επικριτές - Διαχωρίζει για μία ακόμη φορά τη θέση της η Βρετανία», άρθρο της 9^{ης} Ιουνίου 2012, www.bankingnews.gr

387. Η αποτελεσματικότητα των μέτρων εξυγίανσης είναι το θεμέλιο για την διάσωση του προβληματικού πιστωτικού ιδρύματος, ώστε να μην φθάσει στο στάδιο της εκκαθάρισης.

388. *Garcia/Lastra/Nieto*, LSE Financial Markets Group Paper Series 2009, 11 επ.

εξειδικευμένους κανόνες για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, προσαρμοσμένους στις ιδιαιτερότητες τους, και να μην έχει καταφύγει στις εκάστοτε νομοθεσίες των κρατών μελών, όπου σε πολλές από αυτές γίνεται άκριτη εφαρμογή των κανόνων του κοινού πτωχευτικού δικαίου, οι οποίοι είναι μη συμβατοί με τις ανάγκες των τραπεζών. Ήταν μεγάλο σφάλμα η αποσπασματική, μη ενιαία προσαρμογή των κανόνων εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων, γιατί δημιουργήθηκε έτσι μία «ποιοτική» ανισότητα μεταξύ των αντίστοιχων κανόνων των κρατών μελών της ΕΕ, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει σε φαινόμενα *forum shopping* εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς τα τελευταία διόλου δεν αποκλείεται να επέλεγαν την πιο «συμφέρουσα» γι' αυτά *lex concursus*.

Έτσι, η Οδηγία 2001/24/ΕΚ απόμεινε εν μέσω οικονομικής κρίσης ένα νομικό «κουφάρι» κανόνων ιδιωτικού διεθνούς δικαίου που δεν μπορούσε να συμβάλλει στο φλέγον ζήτημα της ανακεφαλαιοποίησης των ευρωπαϊκών τραπεζών, που απασχολεί σύσσωμο τον τραπεζικό και πολιτικό κόσμο της ΕΕ. Η νέα πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής της 6^{ης} Ιουνίου 2012 δεν μπορεί πλέον να προσφέρει πολλά, ακόμα και αν διορθώνει εν πολλοίς τις αστοχίες ως προς τις διαδικασίες εξυγίανσης, και αυτό διότι έχει χαθεί πολύτιμος χρόνος³⁸⁹. Και αυτό αφορά δεν αφορά μόνο τις τράπεζες του ευρωπαϊκού νότου, αλλά και τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές τράπεζες. Όσο οι ηγέτες της ΕΕ κωλυσιεργούν με αποφάσεις προσωρινών ημίμετρων και με εναλλαγές μηχανισμών χρηματοδότησης (από τον EFSF στον ESM), δίχως να στοχεύουν άμεσα σε ουσιαστικά ζητήματα ανακεφαλαιοποίησης³⁹⁰, ένα εκ των οποίων είναι και οι μηχανισμοί εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων, τα περιθώρια στενεύουν ασφυκτικά, ειδικότερα για τις ισπανικές και τις ιταλικές τράπεζες. Αυτό, εξάλλου, αποδείχθηκε περίτρανα και από την ανεδαφική τελικά απόφαση της Συνόδου Κορυφής του Ιουνίου για την δημιουργία μία ευρωπαϊκής τραπεζικής Ένωσης με ενιαία εποπτική Αρχή υπό την ΕΚΤ, όπου θα δινόταν η δυνατότητα στις τράπεζες να ανακεφαλαιοποιηθούν απευθείας από τον ESM, αφού απαγορεύτηκε στις άμεσα ενδιαφερόμενες ισπανικές τράπεζες να προβούν σε κάτι τέτοιο προς τον παρόν, ενώ αντίστοιχα για τις ελληνικές δεν υπήρξε καν ως προοπτική. Το κλίμα αισιοδοξίας που δημιουργήθηκε με την πρόταση αυτή «ξεφούσκωσε» ύστερα από λίγες ημέρες, όταν διαφάνηκαν όλες οι αδυναμίες και τα προβλήματα στην υλοποίηση του εγχειρήματος, όπως η ανάγκη τροποποίησης των Ευρωπαϊκών Συνθηκών, η ανάγκη προσδιορισμού του ρόλου της ΕΚΤ, η ανάγκη εξονυχιστικού ελέγχου όλων των ευρωπαϊκών πιστωτικών ιδρυμάτων κτλ. Μάλιστα, φημολογείται ότι, σύμφωνα με προσχέδιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η απευθείας ανακεφαλαιοποίηση των ήδη προβληματικών τραπεζών κρατών μελών της ΕΕ από τον ESM αποτελεί ήδη παρελθόν, καθώς, αν ισχύσει ένα τέτοιο μέτρο, θα αφορά μελλοντικές αφερέγγυες

389. Doleys, Managing State Aid in a Time of Crisis: Commission Crisis Communications and the Financial Sector Bailout, *Journal of European Integration* 2012, 549 επ · Lui A., Retail ring-fencing of banks and its implications, *Journal of Banking Regulation* 2012, 336 επ.

390. π.χ. εξονυχιστικός έλεγχος οικονομικής κατάστασης των ευρωπαϊκών πιστωτικών ιδρυμάτων, καθορισμός ρόλου της ΕΚΤ στην ανακεφαλαιοποίηση, τροποποίηση ενδεχομένως των Ευρωπαϊκών Συνθηκών, αλλά και συναφών με το ζήτημα Κανονισμών και Οδηγιών όπου χρειάζεται κ.ά.

τράπεζες και θα απαιτεί αυστηρότατες προϋποθέσεις για την εφαρμογή του από τα κράτη-μέλη, όπως π.χ. το να χρηματοδοτεί ο ESM μόνο συμπληρωματικά τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν ανάγκη και έπειτα τα κράτη μέλη να τον αποζημιώνουν για τις δαπάνες του.

Πέρα τούτων, όμως, η πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής της 6ης Ιουνίου 2012 δεν μπορεί να προσφέρει τα δέοντα και για ένα ακόμη λόγο. Με την νέα πρόταση Οδηγίας έγινε προσπάθεια ενοποίησης μόνο των διαδικασιών προ-εξυγίανσης και εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων σε επίπεδο ΕΕ, ενώ οι διαδικασίες εκκαθάρισης αφέθηκαν στην μοίρα τους. Σίγουρα τα διλήμματα που σχετίζονται με την εξυγίανση των τραπεζών να είναι κρισιμότερα σε ένα πρώτο επίπεδο, όμως σε ένα δεύτερο επίπεδο, όπου τα τελευταία πιθανόν να έχουν αποτύχει, τι θα πρέπει να γίνει; Θα γίνει «ξαφνική» μετάβαση από ενοποιημένες διαδικασίες εξυγίανσης σε μη εναρμονισμένες εκκαθάρισης; Αναφορικά με τα ζητήματα εκκαθάρισης των ευρωπαϊκών πιστωτικών ιδρυμάτων, η ΕΕ δεν υπήρχε τολμηρή και για ακόμα μία φορά θα προσπαθεί *ex post* να επιλύσει ζητήματα, ξεχνώντας την ύπαρξη του «ηθικού κινδύνου» και εφησυχάζοντας ότι «κάποιος άλλος θα βρεθεί να πληρώσει» τις ενδεχόμενες κακές επιλογές της, που δεν θα είναι άλλος από τους ευρωπαίους φορολογούμενους πολίτες.

Επιπλέον, η «αναβάθμιση» που επιχειρείται στην Οδηγία 2001/24/EK μέσω της πρότασης Οδηγίας της Επιτροπής κινδυνεύει να μείνει άνευ αντικειμένου, καθώς εκτός από την βραδεία της υιοθέτηση, ελλοχεύουν και άλλοι κίνδυνοι, όπως ο κίνδυνος διάσπασης των κοινοτικών ρυθμίσεων περί εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων και περισσότερα του ενός νομοθετικά κείμενα. Συγκεκριμένα, η Οδηγία 2001/24/EK που αφορά το ιδιωτικό διεθνές κομμάτι των διαδικασιών εξυγίανσης και εκκαθάρισης τροποποιείται μεν, αλλά δεν συνενώνεται με την πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής της 6ης Ιουνίου 2012 που προβαίνει σε θέσπιση κανόνων ιδιωτικού διεθνούς δικαίου. Κάτι τέτοιο καθιστά το νομοθετικό πλαίσιο αναποτελεσματικό εξ αρχής: γι' αυτό τα δύο κείμενα θα πρέπει να συνενωθούν, για να αποτελέσουν μία ενιαία οντότητα. Αυτό φυσικά προϋποθέτει μία αναμόρφωση του κειμένου της Οδηγίας του 2001, έτσι ώστε να συνυπάρξει αρμονικά με την αναμενόμενη Οδηγία του 2014, παρόλο που δεν θίγουν τα ίδια ζητήματα. Ας μην λησμονούμε ότι η Οδηγία 2001/24/EK είναι μία οδηγία ελαχίστης εναρμόνισης, πρακτική που έχει εγκαταλειφθεί τα τελευταία χρόνια από την ΕΕ, καθώς πλέον όλες οι Οδηγίες που θεσπίζονται είναι πλήρους εναρμονίσεως. Όλα αυτά θα πρέπει να αξιολογηθούν, ώστε να μην προκληθούν ρωγμές στην αναμενόμενη ομοιόμορφη εφαρμογή του νέου πλαισίου εξυγίανσης, προτού καν αυτό εφαρμοστεί.

3. Τέλος, προβλήματα αναφορικά με το καθεστώς εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων δεν παρουσιάζονται μόνο σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Τόσο στην Αγγλία, όσο και στις ΗΠΑ, τα πράγματα δεν είναι πιο ξεκάθαρα, καθώς τα νομικά τους πλαίσια ταλανίζονται από αντίστοιχες προκλήσεις, με κυριότερη όλων την αντιμετώπιση του ηθικού κινδύνου. Από την Banking Act του 2009 μέχρι την Dodd-Frank Act το μέλημα είναι το ίδιο: η δημιουργία μηχανισμών που να αντιμετωπίζουν τον αναποτελεσματικό, ώστε να μην κληθούν οι φορολογούμενοι να πληρώσουν τις

κακές επιλογές των τραπεζών αλλά και να σταματήσει η πεποίθηση των εποπτικών αρχών ότι κάποια άλλη χώρα μπορεί να πληρώσει το κόστος των κακών της επιλογών, όπως συμβαίνει κυρίως σε επίπεδο ΕΕ.

Αυτά είναι τα δύο είδη ηθικού κινδύνου, τα οποία καλούνται να αντιμετωπιστούν σε παγκόσμιο επίπεδο, γι' αυτό και θα πρέπει να γίνεται προσπάθεια σύγκλισης μεταξύ των νομοθετικών πρακτικών που ακολουθούνται σε επίπεδο αμερικανικού και ηπειρωτικού δικαίου.

Για τον περιορισμό του πρώτου είδους ηθικού κινδύνου θα πρέπει να διασφαλιστεί ότι το κόστος αποτυχίας των πιστωτικών ιδρυμάτων θα πρέπει να την επωμίζονται πρωτίστως οι ίδιες οι τράπεζες και οι διοικήσεις τους, που τις οδήγησαν στην χρεωκοπία με τις επισφαλείς επιλογές τους. Αυτό σε επίπεδο ΗΠΑ έχει ρυθμιστεί με την Dodd-Frank Act, όπου μέσω ενός ξεχωριστού κεφαλαίου που συγκεντρώνεται από ίδιες τις τράπεζες, αναμένεται να εξευρεθούν οι πόροι για την εξυγίανση και εκκαθάριση τους. Αυτό μέχρι στιγμής επιχειρείται και σε επίπεδο ΕΕ, με την δημιουργία ενός ταμείου εξυγίανσης από τα κράτη μέλη, το οποίο θα προχρηματοδοτείται από τέλη που θα καταβάλλουν τα ίδια τα πιστωτικά ιδρύματα.

Αναφορικά με το δεύτερο είδος ηθικού κινδύνου υπάρχουν δύο επιλογές αντιμετώπισης του: η μία είναι η επιστροφή στην κατάσταση που προϋπήρχε της ενιαίας χρηματοοικονομικής αγοράς, με περιορισμό των δραστηριοτήτων των πιστωτικών ιδρυμάτων. Πρόκειται για την επαναφορά του διαχωρισμού της επενδυτικής και της λιανικής τραπεζικής, θέση η οποία δεν έχει υιοθετηθεί ούτε στις ΗΠΑ, παρά τους αρκετούς υποστηρικτές της. Φυσικά στην Αγγλία δεν γίνεται ούτε καν λόγος για κάτι τέτοιο, αφού αυτό θα θίξει υπέρμετρα τα συμφέροντα του City του Λονδίνου. Σε επίπεδο ΕΕ, η άποψη αυτή δεν υποστηρίζεται διότι θεωρούν ότι «θα μας αποστερούσε από τα μεγάλα οφέλη της ενιαίας αγοράς που έχουμε συνηθίσει να απολαμβάνουμε ως Ευρωπαίοι πολίτες τα τελευταία χρόνια».

Συνεπώς, όλοι κινούνται προς την εναλλακτική λύση της δημιουργίας ενός μηχανισμού που να αποτρέπει, με τη χρήση των κατάλληλων εργαλείων, τις εποπτικές αρχές από την αποποίηση των ευθυνών τους. Τα εργαλεία αυτά θα είναι διάφορα κίνητρα και κυρώσεις, καθώς και ένα ομοιόμορφο καθεστώς εποπτείας, αποδοτικού όχι μόνο για μεμονωμένα πιστωτικά ιδρύματα, αλλά και για τους διασυννοριακούς τραπεζικούς ομίλους, με στόχο την φραγή της μετάδοσης των κινδύνων και την αποτελεσματική θωράκιση της παγκόσμιας οικονομίας. Αυτή η προσπάθεια σε επίπεδο ΕΕ βρίσκεται, παρά τις συζητήσεις σε τέλμα, κυρίως λόγω των συγκρούσεων συμφερόντων σε πολιτικό επίπεδο αλλά και των δυσκολιών που παρουσιάζει το ευρωπαϊκό οικοδόμημα της ΟΝΕ.

Κατόπιν τούτων, είναι αναγκαία η αθρόα βελτίωση του πλαισίου διαχείρισης της οικονομικής κρίσης σε παγκόσμιο επίπεδο, τόσο σε επίπεδο εποπτείας όσο και επίπεδο μηχανισμών εξυγίανσης και αφερεγγυότητας. Αυτή, βέβαια, είναι μία εξαιρετικά επίπονη προσπάθεια, η οποία χρειάζεται αμοιβαία συνεργασία και ρηξικέλευθες πολιτικές αποφάσεις, προκειμένου να υλοποιηθεί. Ίσως και η ιδέα για την δημιουργία ενός πρότυπου νόμου για τις διασυννοριακές εξυγιάνσεις και τις εκκαθαρίσεις πιστωτικών ιδρυμάτων κατά το τον πρότυπο νόμο της UNCITRAL για τις διασυννοριακές πτωχεύσεις

να μην είναι «κακή» ως ένα πρώτο βήμα προσέγγισης. Δυστυχώς, όμως, η οικονομική κρίση καλπάζει και δεν περιμένει διαπραγματεύσεις επί διαπραγματεύσεων και τηλεδιασκέψεις επί τηλεδιασκέψεων. Για ορισμένες αποφάσεις δεν υπάρχει άλλη διέξοδος από το «ή τώρα ή ποτέ...»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ι. Ελληνική

- *Αγγελάκης Μ.*, Το σημερινό καθεστώς της ειδικής εκκαθάρισης των προβληματικών και υπερχρεωμένων επιχειρήσεων, ΔΕΕΤ 31/1991, 81 επ
- *Ο ίδιος*, Συμφωνίες πιστωτών και προβληματικής ή υπερχρεωμένης επιχείρησης για ρύθμιση ή περιορισμό των χρεών της κατ' άρθρο 44 ν. 1892/90, ΔΕΕΤ 1996, 62 επ
- *Ο ίδιος*, Διαδικασία Εξυγίανσης Οφειλετών, Ε7 2012, 146 επ
- *Αθανασίου Φ.*, Το νέο νομοθετικό πλαίσιο εξυγίανσης και εκκαθάρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα, ΧρηΔικ 2011, 375 επ
- *Αλεξανδρίδου Ε.*, Τα επενδυτικά προϊόντα της Lehman Brothers και η κάλυψη των ζημιών των επενδυτών, ΔΕΕ 2010, 132 επ
- *Αναγνωστοπούλου Δ.*, Κατάχρηση κοινοτικού δικαιώματος και προβληματικές επιχειρήσεις: υπόθεση Παφίτης, ΕΕΕυρΔ 1996, 354 επ
- *Άνθιμος Απ.*, Πρόσφατη νομολογία του ΔΕυρΕ σχετικά με τον Κανονισμό 1346/2000, Αρμ. 2010, 1627 επ
- *Αργυριάδης Α.*, Η ειδική εκκαθάριση των προβληματικών επιχειρήσεων, ΕλλΔνη 1987, 241 επ
- *Αρχανιωτάκης Γ.*, Μεταβίβαση περιουσίας ή επιχείρησης, 1997
- *Αυγητίδης Δ.*, Η αντιμετώπιση της αφερεγγυότητας σε κοινοτικό επίπεδο – τα όρια παρέμβασης του κοινοτικού νομοθέτη στο πτωχευτικό δίκαιο, ΧρΙΔ, 2007, 398 επ
- *Ο ίδιος*, Ο Πτωχευτικός Κώδικας του 2007. Η αλλαγή κατεύθυνσης του ελληνικού δικαίου αφερεγγυότητας, ΕΕμπΔ 2007, 549 επ
- *Βαρύτης Γ.*, Προβληματικές και υπερχρεωμένες επιχειρήσεις, Αρμ 2001, 599 επ
- *Βασιλάκου Π.*, Η μετεξέλιξη του πλαισίου χρηματοπιστωτικής εποπτείας «Βασιλείας II» υπό το κράτος της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης, Διπλωματική Εργασία ΠΜΣ Δίκαιο και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση, Γενικό Τμήμα Δικαίου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, 2010.
- *Βελέντζας Ι.*, Το σύστημα εγγύησης καταθέσεων ως προστατευτική – εξασφαλιστική δικλείδα για το τραπεζικό σύστημα, ΕΤρΑξΧρΔ 1996, 679 επ
- *Ο ίδιος*, Δίκαιο τραπεζών και τραπεζικών συμβάσεων (εργασιών), 1998².
- *Ο ίδιος*, Ο νέος βασικός νόμος Ν. 3601/2007, Κατ' άρθρο ερμηνεία, Σχόλια, 2007.
- *Ο ίδιος*, Εξυγίανση – Εκκαθάριση Πιστωτικού Ιδρύματος, ΕΤρΑξΧρΔ 1997, 67 επ
- *Ο ίδιος*, Σύστημα εγγύησης καταθέσεων σε : *Δούβλης Β./ Μπώλος Α.*, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτών, τ. II, 2008.
- *Ο ίδιος/Μπρώνη Γ.*, Η εταιρική διακυβέρνηση, ΕΤρΑξΧρΔ 2010, 3 επ

- *Οι ίδιοι*, Επιχειρηματική Ηθική, Εταιρική Διακυβέρνηση & Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη, 2010.
- *Βέλλας Π.*, Η κατά Πτωχευτικό Κώδικα αναστολή διώξεων των ενέγγυων επιχειρηματικών πιστωτών, ΕΕμπΔ 2008, 490 επ
- *Βενιέρης Ι.*, Κοινοτικά Πιστωτικά Ιδρύματα, 2006.
- *Βρέλλης Σ.*, Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, 2008³.
- *Γέσιου – Φαλτσή Π.*, Δίκαιο αναγκαστικής Εκτελέσεως, Γενικό Μέρος, τεύχ. Ι, 1998.
- *Η ίδια*, Η συμφωνία πιστωτών και προβληματικής επιχειρήσεως (άρθρο 44 ν. 1892/1990) ως υπόθεση της εκούσιας δικαιοδοσίας, ΕπισκεΔ 2007, 1011 επ
- *Γεωργακόπουλος Λ*, Αύξηση κεφαλαίου με διοικητική πράξη, εις Σύγχρονη πρακτική του Εμπορικού Δικαίου, αναλύσεις πραγματικών περιστατικών, 1992.
- *Ο ίδιος*, Αναστολή διώξεων οφειλέτη ως συμφωνία ρύθμισης χρεών ; (γνμδ), ΔΕΕ 1996, 760 επ
- *Ο ίδιος*, Διαγραφή μη δεδουλευμένων χρεών εξ αμφοτεροβαρών συμβάσεων κατά τις συμφωνίες πιστωτών και επιχειρήσεων (γνμδ), ΔΕΕ 2005, 14 επ
- *Γεωργιάδης Απ.*, Η βελτίωση προσφοράς στο πλαίσιο της ειδικής εκκαθάρισης επιχείρησης κατά το άρθρο 46α του ν. 1892/1990 (γνμδ), ΧρΙΔ 2007, 956 επ
- *Γεωργιάδης Γ.*, Ζητήματα από την εφαρμογή του Ν.1386/1983 για τις προβληματικές επιχειρήσεις, ΝοΒ 1986, 1 επ
- *Γεωργοπούλου Χ.*, Εγγύηση τραπεζικών καταθέσεων στο κοινοτικό και ελληνικό δίκαιο, ΕΕΕυρΔ 2008, 53 επ
- *Γκόρτσος Χ.*, Το καθεστώς της προληπτικής εποπτείας τραπεζών και η εγγύηση των τραπεζικών καταθέσεων στην Ελλάδα, ΕτρΑξΧρΔ 1996, 248 επ
- *Ο ίδιος*, Το δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν. 2190/1920, Αλλοδαπές ανώνυμες εταιρείες, επιμέλεια Περάκης Ε, τόμος ΙΙ, 2010³.
- *Ο ίδιος*, Η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών μέσα στο «Ευρωπαϊκό Σύστημα Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας», ΧρηΔικ 2011, 56 επ
- *Ο ίδιος*, Εισαγωγή στο Διεθνές Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο, 2011
- *Δαβράδος Ν.*, Το δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας, Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν. 2190/1920, Η σύνδεση των επιχειρήσεων – Το εταιρικό δίκαιο των ομίλων επιχειρήσεων, επιμέλεια Περάκης Ευαγ., τόμος Ι, 2010³.
- *Δημητρακόπουλος Φ.*, Η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου «προβληματικών» ανωνύμων εταιριών και το ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο, ΕΕΕυρΔ 1993, 403 επ
- *Δούβλης Β.*, Σχολιασμός επί της αποφάσεως C-19/90, ΕλλΔνη, 1991, 1601 επ
- *Ο ίδιος*, Η τοκοφορία των εργατικών απαιτήσεων στην πτώχευση, την εξυγίανση και την εκκαθάριση υπερχρεωμένων επιχειρήσεων, 1996.
- *Ο ίδιος*, Μέθοδοι και νομικό καθεστώς ιδιωτικοποίησης κρατικών επιχειρήσεων στο ελληνικό οικονομικό δίκαιο, 1998.

- *Ο ίδιος*, Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, 2003.
- *Δρόσος Γ.*, Αναγκαστική αύξησης μετοχικού κεφαλαίου α.ε. Το ζήτημα της συνταγματικότητας του ν. 2685/99, Συνήγορος 28/2001, 388 επ.
- *Ελληνική Ένωση Τραπεζών*, Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2009, 2010.
- *Η ίδια*, Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010, 2011.
- *Ζαββός Γ.*, Η Τραπεζική Πολιτική της ΕΟΚ εν όψει του 1992, 2003.
- *Ζητρίδης Α./Κατσάνης Χ./Τραγάκης Γ./Τσαβέας Ν. /Χαραλαμπίδης Ι.*, Ευρωπαϊκή ενοποίηση και τραπεζικό σύστημα, 1992.
- *Θεοχαροπούλου Γ.*, Η «συμβολή των μετόχων σε περίοδο αφερεγγυότητας των τραπεζών για την αποτροπή πτώχευσης: πραγματικότητα ή ψευδαίσθηση», ΕΕμπΔ 2003, 786 επ
- *Καλαμπούκα-Γιαννοπούλου Π.*, Η λειτουργία των κοινοτικών και μη πιστωτικών ιδρυμάτων και η λήψη μέτρων μετά το ν. 3458/2006, ΔΕΕ 2007, 428 επ
- *Καλαντζάκου-Τσατσαρώνη Ι.*, Παρατηρήσεις στην ΜΠρΑθ 10689/2008, ΝοΒ 2009, 416 επ
- *Η ίδια*, Ανάγκη μεταρρυθμίσεων στη διαδικασία συνδιαλλαγής για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης σε *Σύνδεσμο Ελλήνων Εμπορικών Εταιρειών (επιμ.)*, 2010.
- *Καπνοπούλου Ε./Σπίγκελ Ν.*, Συνολική θεώρηση της ευρωπαϊκής τραπεζικής αγοράς και των κοινοτικών οδηγιών που αποτέλεσαν τη βάση για τον Ν. 2076/1992, Αρμ 1994, 152 επ
- *Καράκωστας Β.*, Διοικητική εκτέλεση και οφισγενής περιορισμός των κοινωνικοασφαλιστικών χρεών των υπό εξυγίανση επιχειρήσεων, ΔΕΕ 1995, 955 επ
- *Κατηφόρης Ν.*, Ο Κανονισμός 1346/2000 για τις διαδικασίες αφερεγγυότητας υπό το φως των αποφάσεων της 17-1-2006 και της 2-5-2006 του ΔΕΚ, ΧρΙΔ 2006, 966 επ
- *Ο ίδιος*, Η ένταξη της αποφάσεως που επικυρώνει τη συμφωνία συνδιαλλαγής εξυγιάσεως στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 949 ΚΠολΔ, ΝοΒ 1357 επ
- *Κεραμέας Κ.*, Προνομιακή ικανοποίηση των απαιτήσεων του ΟΑΕ κατά προβληματικών επιχειρήσεων (γνμδ), ΕΕμπΔ 1990, 335 επ
- *Ο ίδιος*, Διατυπώσεις και προθεσμίες κατά την ειδική εκκαθάριση του άρθρου 46α ν.1892/90 (γνμδ), ΔΕΕΤ 1994, 122 επ
- *Ο ίδιος*, Δημόσιος πλειοδοτικός διαγωνισμός του άρθρου 46α ν. 1892/90 και κοινοποίηση προγράμματος προς το Δημόσιο (γνμδ), ΔΕΕ 1995, 254 επ
- *Ο ίδιος/ Λιακόπουλος Θ./ Περάκης Ε./ Νικολόπουλος Γ.*, Λήξη της ειδικής εκκαθάρισης κατά το άρθρο 46α του ν. 1892/90 (γνμδ), Δελτ.Δικ.ΕΤΕ 1998, 22 επ
- *Ο ίδιος*, Κλήτευση των δανειστών στη διαδικασία κυρώσεως της συμφωνίας των πιστωτών και επιχειρήσεως, ΔΕΕ 1998, 920 επ
- *Ο ίδιος/Μακρίδου Κ.*, Τρόπος απόδειξης της πλειοψηφίας του 60% του συνόλου των απαιτήσεων των συμβεβλημένων πιστωτών, στο πλαίσιο των αποδεικτικών περιορισμών του άρθρου 44 παρ. 1α Ν. 1892/1990 (γνμδ), ΔΕΕ 2009, 1038 επ

- *Κινινή Ε.*, Συγκρούσεις διεθνών δικαιοδοσιών στο ευρωπαϊκό δίκαιο αφερεγγυότητας, ΕΕμπΔ 2006, 276 επ
- *Κιουππίδου Ε.*, Ειδικά ζητήματα από την προτεινόμενη αναμόρφωση του πτωχευτικού κώδικα, ΝοΒ 2007, 815 επ
- *Κοτσίρης Λ.*, Εθνικό και Κοινοτικό Δίκαιο, Η εναρμόνιση στον τομέα των πιστωτικών ιδρυμάτων, ΕΤραπΔ 1993, 3 επ
- *Ο ίδιος*, Ο Κανονισμός για τις διαδικασίες αφερεγγυότητας, ΔΕΕ 2003, 1016 επ.
- *Ο ίδιος*, Προς ένα αναμορφωμένο δίκαιο αφερεγγυότητας, Αρμ 2002, 509 επ.
- *Ο ίδιος/Χατζηνικολάου – Αγγελίδου Ρ.*, Δίκαιο εξυγίανσης και εκκαθάρισης προβληματικών επιχειρήσεων, 2002².
- *Ο ίδιος*, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2008⁷.
- *Ο ίδιος/Κοτσίρη Ε.*, Ο Πρότυπος Νόμος UNCITRAL MODEL LAW για τις διασυνοριακές πτωχεύσεις – Η δικαστική προοπτική για ενιαία ερμηνευτική του προσέγγιση, ΔΕΕ 2012, 532 επ
- *Κωστόπουλος Δ.*, Η «έμμεση» ζημία του μετόχου και η ΟΛΑΠ 14/1999, ΔΕΕ 2001, 348 επ
- *Λιακόπουλος Θ.*, Διαδικασία εξυγίανσης των επιχειρήσεων, ΕΕμπΔ 1984, 14 επ
- *Μάζης Π.*, Θέση επιχείρησης σε εκκαθάριση με τις διατάξεις του ν. 1386/1983, ΕΕμπΔ 1987, 158 επ
- *Ο ίδιος*, Ειδική εκκαθάριση επιχείρησης (γνμδ), Δ 1994, 558 επ
- *Ο ίδιος*, Θέση σε ειδική εκκαθάριση επιχείρησης με βάση το άρθρο 46 α ν. 1892/1990, Δ 1995, 778 επ
- *Ο ίδιος*, Σύμβαση εξυγίανσης επιχείρησης κατά το άρθρο 44 Ν. 1892/90, υπολογιζόμενες απαιτήσεις και επιρροή μεταγενέστερης δικαστικής αναγνώρισης άλλων χρεών, ΔΕΕ 1995, 713 επ
- *Ο ίδιος*, Ειδική εκκαθάριση άρθρου 46α ν. 1892/1990, Δ 1996, 210 επ
- *Ο ίδιος*, Προσβολή πλειοδοτικού διαγωνισμού στο πλαίσιο της ειδικής εκκαθάρισης του άρθρου 46α ν. 1892/90 (γνμδ), Δ 1996, 1216 επ
- *Ο ίδιος*, Εξυγίανση επιχείρησης με το άρθρο 44 ν.1892/1990 (γνμδ), ΔΕΕ 1996, 680 επ
- *Ο ίδιος*, Μη εκπλήρωση όρων συμφωνίας άρθρου 44 ν. 1892/90 και συνέπειες (γνμδ), ΔΕΕ 1998, 1047 επ
- *Ο ίδιος*, Υπαγωγή επιχείρησης στην ειδική εκκαθάριση εκκαθάριση του άρθρου 46α ν. 1892/90 (γνμδ), ΕπισκΕΔ 2004, 605 επ
- *Ο ίδιος*, Ζητήματα από την ειδική εκκαθάριση του άρθρου 46α ν. 1892/90 (γνμδ), ΕπισκΕΔ 2004, 625 επ
- *Ο ίδιος*, Προϋποθέσεις υπαγωγής επιχείρησης στις ρυθμίσεις των άρθρων 44 και 45 Ν. 1892/1990, ΕΕμπΔ 2007, 477 επ

- Ο ίδιος, Η διαδικασία συνδιαλλαγής του νέου Πτωχευτικού Κώδικα, ΔΕΕ 2008, 172 επ
- Ο ίδιος, Εκκαθάριση & διανομή της πτωχευτικής περιουσίας σύμφωνα με το νέο Πτωχευτικό Κώδικα, 2008.
- Μακρίδου Κ./Διαμαντόπουλος Γ., Αίτηση ειδικής εκκαθαρίσεως του άρθρου 45 ν. 1892/1990. Προϋποθέσεις παραδεκτού και νόμω βασίμου. Μεταβατικό δίκαιο (άρθρο 182 παρ. 2 ν. 3588/2007) (γνμδ), ΕπισκΕΔ 2007, 1083 επ
- Μάλλιου Α., Η διαδικασία αίτησης εξυγίανσης, όταν υπάρχει συμφωνία εξυγίανσης μετά τον ν.4013/2011, κατά την πρόσφατη νομολογία των Πολυμελών Πρωτοδικείων, ΔΦΝ 2012, 892 επ
- Μαστρομανώλης Ε., Κεφαλαιοποίηση χρεών προβληματικής επιχείρησης (άρθρο 44 ν. 1892/90), ΔΕΕ 1999, 133 επ
- Ο ίδιος, Ο νέος Κανονισμός ΕΕ 1346/2000: από την αποσπασματικότητα των εθνικών ρυθμίσεων προς ένα ενιαίο Ευρωπαϊκό Δίκαιο της αφερεγγυότητας, ΔΕΕ 2001, 1220 επ
- Ο ίδιος, Οι δευτερεύουσες διαδικασίες αφερεγγυότητας του Κανονισμού 1346/2000: ικανός μηχανισμός διασφάλισης της εφαρμογής του εθνικού δικαίου, Κοινοτικό Δίκαιο και Εμπορικό Δίκαιο (Πρακτικά 16^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου Συνδέσμου Ελλήνων Εμπορικολόγων), 2007.
- Μεταλληνός Α., Οι διεθνείς πτωχεύσεις σε: Παμπούκη (επιμ.), Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών, 2009.
- Μιχαηλίδης Λ./Πρωτογερόπουλος Δ., Άρθρο 99-Εξυγίανση Επιχειρήσεων-Νέες ελπίδες και προοπτικές, Ε7 2012, 559 επ
- Μιχαηλίδου Χ., Forum concursus shopping, Δ 2007, 799 επ
- Μιχαλόπουλος Γ., Η δικαστική επικύρωση του πτωχευτικού συμβιβασμού και των εξυγιαντικών συμφωνιών ν. 1892/90, ΕΕμπΔ 1999, 630 επ
- Ο ίδιος, Ο Κανονισμός 1346/2000 περί των διαδικασιών αφερεγγυότητας: η πρώτη νομολογία, ΧρΙΔ 2005, 385 επ
- Ο ίδιος, Η αποδραματοποίηση της πτώχευσης κατά το ισχύον δίκαιο του ΠτΚ, ΕΕμπΔ 2009, 729 επ
- Ο ίδιος, Μέτρα πτωχευτικού δικαίου για την αντιμετώπιση της επιχειρηματικής κρίσης σε: Σύνδεσμο Ελλήνων Εμπορικολόγων (επιμ.), 2010.
- Μουζούλας Σ., Κατ' άρθρο ερμηνεία Ν. 3604/2007 για την αναμόρφωση και τροποποίηση του ΚΝ 2190/1920 περί ΑΕ, 2008.
- Μούσας Ν. , Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων, Καταθέσεις του Συνεγγυητικού Κεφαλαίου στα πιστωτικά ιδρύματα, προστατεύονται από το Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων, υπολογίζονται στην βάση υπολογισμού της εισφοράς προς το ΤΕΚΕ; ΧρηΔικ 2007, 456 επ
- Ο ίδιος, Εγγύηση Καταθέσεων, Νομοθετικές Εξελίξεις και Εκκαθάριση Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Όροι και προϋποθέσεις συμψηφισμού υποχρεώσεων δανειοληπτών προς αξιώσεις τους ως

καταθετών από το Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων», ΧρηΔικ 2009, 203 επ

- Ο *ίδιος*, Εγγύηση Καταθέσεων, Νομοθετικές εξελίξεις και Εκκαθάριση Πιστωτικών Ιδρυμάτων, ΔΕΕ 2009, 673 επ
- *Μουσταίρα Ε*, Παράλληλες πτωχεύσεις σε διαφορετικά κράτη, ΕΕμπΔ 1994, 11 επ
- *Η ίδια*, Οι εργασίες της UNCITRAL σχετικά με τις διαδικασίες αφερεγγυότητας, 2004.
- *Η ίδια*, Ο Κανονισμός 1346/2000 για τις διαδικασίες αφερεγγυότητας – προβλήματα κατά την εφαρμογή του, ΕλλΔνη 2004, 327 επ
- *Η ίδια*, Η ευρωπαϊκή πτώχευση και τα εμπράγματα δικαιώματα τρίτων σύμφωνα με τον Κανονισμό 1346/2000 της ΕΕ, ΕΕμπΔ 2004, 1 επ
- *Η ίδια*, Η Οδηγία 2001/24/ΕΚ για την εξυγίανση και την εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, Αρμ 2005, 329 επ
- *Η ίδια*, Το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο της πτώχευσης, σε: Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικολόγων, Το Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο του Εμπορίου (Πρακτικά 17^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου), 2008.
- *Μποτόπουλος*, Η εκκαθάριση των τραπεζών: ένας ατελής θεσμός, ΔΕΕ 1996, 675 επ
- *Μπουρνούς Γ.*, Η ελευθερία εγκαταστάσεως επιχειρήσεων και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην ΕΟΚ. Επιπτώσεις για την Ελλάδα, 1981.
- *Μπρασιώτης Ι.*, Η θέσπιση της ειδικής εκκαθάρισης του άρθρου 46α του ν. 1892/1990, οι καινοτομίες της, το πεδίο εφαρμογής της, ΔΕΕ 1995, 718 επ
- *Μπρώνη Γ.*, Ηγεσία και κοινωνικά συστήματα, ΕΤρΑξΧρΔ 2009, 382 επ
- *Η ίδια*, Η ηθική στην επιχείρηση, ΕΤρΑξΧρΔ 2010, 353 επ
- *Παμπούκης Κ.*, Ζητήματα από την εξυγίανση των επιχειρήσεων. Ένταξη του θεσμού στα πλαίσια του κοινού δικαίου, ΕΕμπΔ 1986, 154 επ
- Ο *ίδιος*, Η αρχή της ίσης μεταχείρισης των μετόχων, Αρμ 1994, 898 επ
- Ο *ίδιος*, Οριστική και προσωρινή περάτωση της εκκαθάρισης του ν. 1386/83 (γνμδ), ΕπισκΕΔ 1995, 745 επ
- Ο *ίδιος*, Αυξήσεις του κεφαλαίου τραπεζικής ανώνυμης εταιρίας που στηρίχθηκαν σε αντικανονικές αποφάσεις. Με την ευκαιρία της απόφασης ΔΕΚ της 12.3.1996, ΚριτΕ 2/1996, 207 επ
- Ο *ίδιος*, Το «γενικό εταιρικό συμφέρον» ως ιδέα κεντρική στον θεσμό της εταιρικής διακυβέρνησης, ΕπισκΕΔ, 2003, 955 επ
- *Παναγόπουλος Θ.*, Ο Οργανισμός ISDA© και οι συμβάσεις του, οι Εταιρίες Πιστοληπτικής Διαβάθμισης (Ε.Π.Δ.) και ο επηρεασμός της τραπεζικής ρευστότητας, 2011.
- *Παπαγιάννης Ι.*, Η διαδικασία συνδιαλλαγής στο σύγχρονο πτωχευτικό δίκαιο ιδίως υπό το πρίσμα των επίκαιρων νομολογιακών εξελίξεων, ΧρΙΔ 2010, 12 επ
- *Παπανικολάου Δ.*, Οικονομική κατάρρευση ομιλοποιημένων επιχειρήσεων – Ανάγκη θέσπισης πτωχευτικού δικαίου του ομίλου, ΕΕμπΔ 2010, 498 επ

- *Περάκης Ε.*, Εισαγωγή στο δίκαιο της εξυγίανσης των επιχειρήσεων, 1987.
- *Ο ίδιος*, Η συμφωνία πιστωτών και επιχείρησης κατά τα άρθρα 44 και 45 Ν. 1892/1990, 1993.
- *Ο ίδιος*, Οι αρχές εταιρικής διακυβέρνησης στην Ελλάδα, σε Σύνδεσμο Ελλήνων Εμπορικολόγων (επιμ), Το Χρηματιστήριο στο ελληνικό δίκαιο, 2000.
- *Ο ίδιος*, Ο ν. 3458/2006 για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, ΧρηΔικ 2007, 17 επ
- *Ο ίδιος*, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2010.
- *Ρόκας Ν.*, Μεταρρυθμιστικές τάσεις στο πτωχευτικό δίκαιο ενόψει και της οικονομικής κρίσης, ΕΕμπΔ 2010, 278 επ
- *Ο ίδιος/Γκόρτσος Χ.*, Στοιχεία τραπεζικού δικαίου: Δημόσιο και Ιδιωτικό Τραπεζικό Δίκαιο, 2012²
- *Ρούσσης*, Παρατηρήσεις στην ΠΠρΑθ 2/2009, ΧρηΔικ 2009, 167 επ
- *Σαμαρτζής Β.*, Περί του άρθρου 44 του αναπτυξιακού Ν. 1892/90, ΑρχΝ 1994, 11 επ
- *Σιδηρόπουλος*, Η έκτακτη αύξηση κεφαλαίου στην α.ε., 2008.
- *Σουφλερός Η.*, Η υποχρεωτική αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου τραπεζικής ανώνυμης εταιρίας ως μέσο εξυγίανσης πιστωτικού ιδρύματος και το άρθρο 25 παρ.1 της Δεύτερης Εταιρικής Οδηγίας (Οδηγία 77/91/ΕΟΚ), 1996.
- *Ο ίδιος*, Η γενική αρχή της απαγόρευσης κατάχρησης δικαιώματος και οι προϋποθέσεις εφαρμογής της προς απόκρουση δικαιωμάτων που απορρέουν από το κοινοτικό δίκαιο, ΔΕΕ 1996, 1133 επ
- *Ο ίδιος*, Η απαγόρευση της κατάχρησης δικαιώματος και η σχέση της με τις αρχές της ασφάλειας δικαίου, της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αναλογικότητας στο κοινοτικό εταιρικό δίκαιο, ΕΕμπΔ 2000, 607 επ
- *Ο ίδιος.*, Προβληματικές Επιχειρήσεις: Ο ν. 2856/1999 η 2^η εταιρική οδηγία 77/91/ΕΟΚ και η μετέωρη κίνηση της διαδικασίας κατά της Ελλάδος, ΝοΒ, 2010, 23 επ
- *Στάγκος Π./Σαχπεκίδου Ε.*, Δίκαιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2000.
- *Ο ίδιος*, Η ρήτρα της αμοιβαιότητας στην κοινοτική μεταχείριση των αλλοδαπών τραπεζικών ιδρυμάτων, Αρμ 1993, 308 επ
- *Στεφανάτος Σ.* Θεσμικό πλαίσιο για τις προβληματικές και υπερχρεωμένες επιχειρήσεις κατά τα άρθρα 44-49 του ν. 1892/90, ΔΕΕΤ 1997, 41 επ
- *Σχινάς Ι.*, Αναγκαστική αύξηση κεφαλαίου «προβληματικών» ανωνύμων εταιριών και ευρωπαϊκή προστασία του δικαιώματος ιδιοκτησίας των παλαιών μετόχων, ΕΕΕυρΔ 1991, 648 επ
- *Ο ίδιος*, Ο Νέος Πτωχευτικός Κώδικας: Από την «πτώχευση» στην «εξυγίανση» του ελληνικού πτωχευτικού δικαίου, ΧρΙΔ 2008, 289 επ
- *Τραγάκης Γ.*, Το καθεστώς του επιτρόπου και προσωρινού επιτρόπου σε ανώνυμη τραπεζική

εταιρία και το θέμα της εκκαθάρισεως, ΔΕΕΤ 1989, 64 επ

- Ο *ίδιος*, Οι κανόνες της Δεύτερης Οδηγίας για την άσκηση εποπτείας επί των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Κοινότητα, ΔΕΕΤ 1990, 44 επ
- *Τριανταφυλλάκης Γ.*, Το συμφέρον της επιχείρησης ως κανόνας συμπεριφοράς των οργάνων της αε, 1998.
- Ο *ίδιος*, Η αύξηση κεφαλαίου στην αε και ο αποκλεισμός του δικαιώματος προτίμησης, 2004.
- Ο *ίδιος*, Ευθύνη για πρόκληση αφερεγγυότητας – εταιρικό και πτωχευτικό δίκαιο, σε: *Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικολόγων*, Το εμπορικό δίκαιο και η οικονομική κρίση, 2010.
- *Φαραντούρης Ν.* , Ο έλεγχος των κρατικών ενισχύσεων διάσωσης και αναδιάρθρωσης προβληματικών επιχειρήσεων, 2006.
- *Χαιρετάκης Ι.*, Υποκαταστήματα αλλοδαπών τραπεζών. Εξομοίωση αυτών με Ελληνικές Τράπεζες, ΝοΒ 1989, 381 επ
- *Χατζηγάγιος Θ.*, Οι αρχές της καθολικότητας και της ενότητας στις διαδικασίες εξυγίανσης και εκκαθάρισης πιστωτικού ιδρύματος στον ενιαίο κοινοτικό χώρο, ΕΤρΑΞΧρΔ 1996, 590 επ
- *Χριστοπούλου Χ.*, Η εκκαθάριση και εκποίηση ξενοδοχειακής επιχείρησης υπό το νέο Πτωχευτικό Κώδικα και τα δικαιώματα των χρονομισθωτών, ΧρΙΔ 2007, 873 επ
- *Ψαρουδάκης Γ.*, Διαδικασία εξυγίανσης και εργασιακές σχέσεις, ΔΕΝ 2012, 737 επ
- *Ψιλοπούλου-Τσούτσουβα Α.*, Η έννοια της αμοιβαιότητας στα πλαίσια της Δεύτερης Τραπεζικής Οδηγίας, Δελτ ΕΕΤ 1989, 70 επ
- *Ψυχομάνης Σ.*, Ζητήματα προθεσμιών και περιεχομένου της συμφωνίας συνδιαλλαγής στο Πτωχευτικό δίκαιο (γνμδ), ΔΕΕ 2008, 398 επ
- Ο *ίδιος*, Δίκαιο του Τραπεζικού Συστήματος (Οι Τράπεζες και η Εποπτεία τους), 2009².

II. Ξενόγλωσση

- *Aivazian V./Simiao Z.*, Is Chapter 11 Efficient? Financial Management 2012, 229 επ
- *Alles M./Friedland J.*, Reforming governance of 'too big to fail' banks: The prudent investor RULE and enhanced governance disclosures by bank boards of directors, Journal of Banking Regulation 2012, 189 επ
- *Attinger B.*, Crisis Management and bank resolution: Quo vadis, Europe?, ECB Legal Working Paper Series 2011.
- *Avgouleas E.*, Banking Supervision and the Special Resolution Regime of the Banking Act 2009: the Unfinished Reform, Capital Markets Law Journal 2009, 201 επ
- *Ayotte K./Skeel D.*, Bankruptcy or Bailouts, Journal of Corporation Law 2010, 469 επ
- *Ο ίδιος/Morrison E.*, Creditor control and conflict in Chapter 11. Journal of Legal Analysis 2009, 511 επ
- *Bachner T.*, The Battle over Jurisdiction in European Insolvency Law, European Company and Financial Law Review 2006, 310 επ
- *Basel Committee on Banking Supervision*, Resolution Policies and frameworks-progress so far, 2011.
- *Bliss R./Kaufman G.*, US Corporate and Bank Insolvency Regimes: an economic comparison and evaluation, Virginia Law and Business Review 2007, 143 επ
- *Brenner B.*, EulnsVO Art. 3, 48 - Zuständigkeit des Insolvenzgerichts auch bei COMI-Verlegung des Schuldners zwischen Antragstellung und Insolvenzeröffnung ("Susanne Staubitz-Schreiber"), Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2005, 1646 επ
- *Brierley P.*, The UK Special Resolution Regime for Failing Banks in an International Context, Bank of England Financial Stability Paper 2009.
- *Caccioli F./Catanach, T.A./Farmer, J.D.*, Heterogeneity, correlations and financial contagion, Advances in Complex Systems 2012, 10 επ
- *Campbell A.*, Issues on Cross-Border Bank Insolvency σε: The European Community Directive on the Reorganisation and Winding-Up of Credit Institutions, International Monetary Fund 2003.
- *Ο ίδιος*, The run on the Rock and its consequences, Journal of Banking Regulation 2008.
- *Cercone R.*, European Community Directive on Reorganization and Winding-up of Credit Institutions. Exceptions to the Application of *lex concursus*, EBLR 2004, 696 επ
- *CEP-studie*, Die "too big to fail- Problematik und die Europäische Finanzmarktregulierung: Theorie und Praxis, 2011.
- *Chan Ho L.*, UK Bank Insolvency Reform, Capital Markets Law Journal 2008, 326 επ
- *Cihak M./Nier E.*, The Need for Special Resolution Regimes for Financial Institutions – The Case of European Union, IMF Working Paper 2009.

- *Deguee J.-P.*, The Winding Up Directive Finally Establishes Uniform Private International Law for Insolvency Proceedings, EBLR 2004, 115 επ
- *Doleys T.*, Managing State Aid in a Time of Crisis: Commission Crisis Communications and the Financial Sector Bailout, Journal of European Integration 2012, 549 επ
- *Dombret A.*, Sind Banken anders – Brauchen wir ein Sonderinsolvenzrecht fuer Banken?, Rede auf der Tagung des Institute for Law and Finance „Too Big To Fail – Brauchen wir ein Sonderinsolvenzrecht für Banken? / Do we need Special Rules for Bank Resolution?“ ,Frankfurt November 2010.
- *Duursma-Kepplinger H.*, Aktuelle Entwicklungen zur internationalen Zuständigkeit für Hauptinsolvenzverfahren - Erkenntnisse aus Staubitz-Schreiber und Eurofood, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2007, 896 επ
- *Eernisse A.*, Banking on cooperation: the role of the G-20 in improving the international financial architecture, Duke Journal of Comparative & International Law 2012, 239 επ
- *Fichtner F.*, EuGH: Insolvenzverfahrenseröffnung in Mitgliedstaat - Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen - MG Probud, Betriebs-Berater 2010, 532 επ
- *Financial Stability Board*, International Monetary Fund and Bank for International Settlements, 2011.
- *Freitag R./Leible S.*, Justizkonflikte im Europäischen Internationalen Insolvenzrecht und (k)ein Ende?, Recht der internationalen Wirtschaft 2006, 641 επ
- *Freshfields Bruckhaus Deringer*, The insolvency of credit institutions, 2004.
- *Garcia G./Lastra R./Nieto M.*, Bankruptcy and reorganization procedures for cross-border banks in the EU: Towards an integrated approach to the reform of the EU safety net, LSE Financial Markets Group Paper Series 2009.
- *Gorton G.*, Slapped in the Face by the Invisible Hand: The Panic of 2007, 2010.
- *Hillman H.*, Half the Bank, Half the Risk Part 1: The United States, Business Law Review 2011, 327 επ
- *Ο ίδιος*, Half the Bank, Half the Risk Part 2: The United Kingdom, Business Law Review 2012, 2 επ.
- *Hupkes E.*, Insolvency-why a special regime for banks? σε: Current Developments in Monetary and Financial Law, International Monetary Fund 2003.
- *Hynes R./Walt S.*, Why Banks are Not Allowed in Bankruptcy, Washington and Lee Law Review 2010, 985 επ
- *Jiang W./Kai L./Wei W.*, Hedge funds and Chapter 11, Journal of Finance 2012, 513-560 επ.
- *Joosen B.*, Early Intervention measures for banks, 2010.
- *Kaufman G.*, “Too Big to Fail in U.S. Banking: Quo Vadis”, 2004.
- *Knof B./Mock S.*, EulnsVO Art. 3, 16 - Zur Anerkennung der Insolvenzeröffnung in einem

anderen EU-Mitgliedstaat ("Eurofood"), Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2006, 911 επ

- *Kregel J.*, Ο Minsky και η πρόταση για το «στενό» τραπεζικό σύστημα-Μια οικονομικά στρεβλή λύση για τη μεταρρύθμιση του χρηματοοικονομικού τομέα, Levy Economics Institute of Bard College 2012.
- Ο *ίδιος*, Οι λάθος κίνδυνοι-Τι μας λένε οι απώλειες που προήλθαν από παράγωγα στο κεντρικό γραφείο επενδύσεων της JPMorgan Chase για τις αδυναμίες του νόμου Dodd-Frank, Levy Economics Institute of Bard College, Policy Note 6/2012.
- Ο *ίδιος*, Το σκάνδαλο LIBOR: Αποκαλύφθηκε το στήσιμο του διατραπεζικού επιτοκίου-και ο ένοχος είναι η Τράπεζα της Αγγλίας, Levy Economics Institute of Bard College, Policy Note 9/2012.
- *Krimminger M.*, Deposit Insurance and Bank Insolvency in a Changing World: Synergies and Challenges, σε: Current Developments in Monetary and Financial Law, International Monetary Fund Conference 2004.
- *Lastra R.*, Northern Rock, UK Bank Insolvency and Cross-Border Insolvency, Journal of Banking Regulation 2008, 165 επ
- *Llewellyn D. T.*, The Northern Rock crisis: A multidimensional problem waiting to happen, Journal of Financial Regulation and Compliance 2008, 35 επ
- *Lui A.*, Retail ring-fencing of banks and its implications, Journal of Banking Regulation 2012, 336 επ
- *Mankowski P.*, Klärung von Grundfragen des europäischen Internationalen Insolvenzrechts durch die Eurofood-Entscheidung?, Betriebs-Berater 2006, 1753 επ
- *Marinc M./Vlahu R.*, The economic perspective of bank bankruptcy law, 2011
- *Matthews B.*, The Second Banking Directive: Conflicts, Choices and Long-Term Goals, Duke Journal of Comparative & International Law 1992, 89 επ
- *Mayes D./Niето M./Wall L.*, Multiple Safety Net Regulators and Agency Problems in the EU: Is Prompt Corrective Action partly the Solution? , Journal of Financial Stability 2008, 223 επ
- *Morrison E.*, Is the Bankruptcy Code an Adequate Mechanism for Resolving the Distress of Systemically Important Institutions?, Temple Law Revue 2010, 449 επ
- *Mörsdorf-Schulte J.*, Zuständigkeit für Insolvenzanfechtungsklagen im Eröffnungsstaat, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2009, 1456 επ
- *Nierop/Stenstrom*, Cross-border aspects of insolvency proceedings for credit institutions-A legal perspective, European Central Bank 2002.
- *Parker D.*, Closing a Failed Bank: Resolution Practices and Procedures, 2011.
- *Schmidt J.*, Eurofood - Eine Leitentscheidung und ihre Rezeption in Europa und den USA, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2007, 405 επ
- *Schwarcz S.*, The confused U.S. Framework for Foreign-Bank Insolvency: An open research

agenda, Review of Law and Economics 2005, 81 επ

- *Senbet L./Wang T.*, Corporate Financial Distress and Bankruptcy: A Survey, 2012.
- *Shehzad C./de Haan J./Scholtens B.*, The relationship between size, growth and profitability of commercial banks, Applied Economics 2013, 1751 επ
- *Singh D.*, The U.K. Banking Act 2009, Pre-Insolvency and Early Intervention: Policy and Practice, The Journal of Business Law 2011, 20 επ
- *Sujecki B.*, EuGVVO/EuInsVO: Internationale Zuständigkeit für insolvenzrechtliches Annexverfahren, Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 2012, 430 επ
- *The Financial Crisis Inquiry Commission*, The Financial Crisis Inquiry report: Final report of the national commission on the causes of the financial and economic crisis in the United States, 2011.
- *Walker G.*, Northern Rock Falls, Bankers' Law 2008, 4 επ
- *Walter J.*, Closing Troubled Banks, Economic Quarterly 2004, 51 επ
- *Wessels*, Banks in distress under rules of European insolvency law, Journal of International Banking Law and Regulation 2006, 301 επ
- *Wilmarth A.*, Controlling Systemic Risk in an Era of Financial Consolidation σε: Current Developments in Monetary and Financial Law, International Monetary Fund 2002.
- *Yeoh P.*, Current Reform Initiatives for Too-Big-to-Fail Financial Firms, Business Law Review 2011, 35 επ
- *Ο ίδιος*, Reform of Financial Regulations in the UK: Contents and Implications, Business Law Review 2011, 244 επ

III. Ηλεκτρονικές Πηγές

- <http://ec.europa.eu>
- <http://grcapmarket.files.wordpress.com>
- <http://www.agronews.gr>
- <http://www.bankingnews.gr>
- <http://www.bankofengland.co.uk>
- <http://www.bankofgreece.gr/>
- <http://www.cep.eu>
- <http://www.freshfields.com/>
- <http://www.enet.gr>
- <http://www.express.gr>
- <http://www.iefimerida.gr>
- <http://www.imf.org>
- <http://www.kerdos.gr>
- <http://www.law.columbia.edu>
- <http://www.levyinstitute.org/greek/>
- <http://www.naftemporiki.gr>
- <http://www.protothema.gr>
- <http://www.tovima.gr>
- <http://www.uncitral.org>
- <http://www.worldbank.org>

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ**(Οι αριθμοί παραπέμπουν σε υποσημειώσεις)****ΔΕΚ/Δ.Ε.Ε.**

- Απόφ. 30.5.1991, υπόθ. C-19/90 & C-20/90, Καρέλλα κλπ/Υπουργείο Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, Συλλ. 1991, I-02691 : 273
- Απόφ. 24.3.1992, υπόθ. C-381/89, Σύνδεσμος Μελών της Ελευθέρως Ευαγγελικής Εκκλησίας κ.α./Ελληνικό Δημόσιο, Συλλ. 1992, I-02111 : 273
- Απόφ. 12.11.1992, υπόθ. C-134/91, Kerafina/Ελληνική Δημοκρατία, Συλλ. 1992, I-05699 : 273
- Απόφ. 12.3.96, υπόθ. C-441/93, Παφίτης/Τράπεζα Κεντρικής Ελλάδος ΑΕ κλπ, Συλλ. 1996, I.01347 : 116
- Απόφ. 12.5.1998, υπόθ. C-367/96, Κεφάλας/Ελληνικό Δημόσιο και ΟΑΕ, Συλλ. 1998, I-02843 : 273
- Απόφ. 23.3.2000, υπόθ. C-373/97, Διαμαντής/Ελληνικό Δημόσιο, Συλλ. 2000, I-01705 : 273
- Απόφ. 17.3.2005, υπόθ. C-294/02, Επιτροπή κατά AMI Semiconductor Belgium κλπ., Συλλ. 2005, I-02175 : 238
- Απόφ. 17.1.2006, υπόθ. C-1/04, Staubitz-Schreiber, Συλλ. 2006, I-00701 : 241
- Απόφ. 2.5.2006, υπόθ. C-341/04 Eurofood, Συλλ. 2006 I-03813 : 251
- Απόφ. 12.2.2009, υπόθ. C-339/07 Christopher Seagon κατά Deko Marty Belgium NV, Συλλ. 2009, I-00767 : 241
- Απόφ. 10.9.2009, υπόθ. C-292/08, German Graphics Graphische Maschinen, Συλλ. 2009, I-08421 : 235
- Απόφ. 21.1.2010, υπόθ. C-444/07, MG Probud Gdynia, Συλλ. 2010, I-00417 : 238
- Απόφ. 2.7.2010, υπόθ. C-111/08, SCT Industri, Συλλ. 2009, I-05655 : 238
- Απόφ. 20.10.2011, υπόθ. C-396/09, Interedil, Curia : 241
- Απόφ. 17.11.2011, υπόθ. C-112/10, Zaza Retail, Curia : 245
- Απόφ. 15.12.2011, υπόθ. C-191/10, Rastelli Davide e C., Curia : 241
- Απόφ. 19.4.2012, υπόθ. C-213/10, F-Tex, Curia : 241
- Απόφ. 5.7.2012, υπόθ. C-527/10, Erste Bank Hungary, Curia : 241
- Απόφ. 22.11.2012, υποθ. C-116/11, Bank Handlowy and Adamiak, Curia : 246

ΣΤΕ

2250/1985 : 104

1095/1987 : 311

ΟΛΑΠ

10/2006 : 326

1/2000 : 275

14/1994 : 270

311/1992 : 267

27/1992 : 270

31/1990 : 136

23/1998 : 101

ΑΠ

1544/2011 : 321

820/2010 : 322

2017/2009 : 275

1393/2009 : 326

897/2008 : 275

114/2006 : 319

113/2006 : 319

1331/2003 : 319

202/2003 : 319

86/2002 : 322

669/2001 : 322

1440/2000 : 78

389/2000 : 319

26/2000 : 275

1414/1998 : 270, 319

491/1997 : 108

556/1996 : 270

866/1995 : 322

235/1995 : 270

1153/1994 : 319

340/1993 : 322

296/1992 : 319

408/1991 : 319

1280/1983 : 319

ΕφΑθ

1897/2012 : 275

5131/2011 : 275

1714/2007 : 326

423/2006 : 319

2694/2005 : 324

6460/2004 : 276

4578/2003 : 319

45/1997 : 324

2877/1996 : 319

10106/1995 : 275

9699/1995 : 275

6093/1994 : 281

7713/1992 : 270

2436/1992 : 270

6988/1991 : 275

1136/1985 : 108

ΕφΠειρ

363/2010 : 275, 276

766/2007 : 323

119/2005 : 276

116/2005 : 276

159/2004 : 276

ΕφΘεσ

638/2010 : 275, 276

2977/2007 : 275

2428/2000 : 323

1698/1999 : 275

968/1998 : 270

ΕφΝαυπλ

535/1997 : 287

ΕφΛαρ

105/2012 : 275

224/2007 : 275

152/2007 : 323

12/2005 : 324

212/2003 : 319

583/2002 : 323

ΕφΔωδ

331/2003 : 323

293/1997 : 324

ΠΠρΑθ

148/2010 : 290

147/2010 : 290

55/2010 : 290

40/2010 : 290

29/2010 : 290

25/2010 : 290

670/2008 : 290

74/2008 : 290

ΠΠρΘεσ

11680/2012 : 301

28664/2008 : 290

ΠΠρΛαρ

5/2012 : 301

4/2012 : 301

ΜΠρΑθ

10689/2010 : 290

2804/2010 : 290

1370/2010 : 290

9291/1993 : 270

12676/1986 : 101

ΜΠρΘεσ

32873/2007 : 290

ΜΠρΚοζ

1778/2009 : 290

ΛΗΜΜΑΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ*(Οι αριθμοί παραπέμπουν σε σελίδες)***Αγγλοσαξωνικό δίκαιο**

- Banking Act 2009 : 104 επ
- bank administration procedure : 105 επ
- bank insolvency procedure : 105 επ

Αμερικανικό δίκαιο

- bank holdings : 114 επ
- deposit banks : 111 επ
- Dodd Frank Act : 107 επ
- FDIC : 108 επ
- OLA : 114 επ

Αύξηση μετοχικού κεφαλαίου

- πιστωτικά ιδρύματα : 23, 29 επ, 45 επ
- προβληματικές επιχειρήσεις : 95 επ

Εκκαθάριση

- αναγκαστική : 32 επ, 68 επ
- ανακεφαλαιοποίηση : 77 επ
- εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων : 32 επ, 68 επ, 101 επ
- εγχώριων προβληματικών επιχειρήσεων : 98 επ
- εκούσια : 33, 68
- κοινοτικών πιστωτικών ιδρυμάτων : 16 επ, 60 επ
- κοινοτικών προβληματικών επιχειρήσεων : 80 επ
- με χρήση μέτρων εξυγίανσης : 72 επ

Εκκαθαριστής

- πιστωτικών ιδρυμάτων : 71 επ
- προβληματικών επιχειρήσεων : 98 επ

Εξυγίανση

- εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων : 22 επ, 95 επ
- εγχώριων προβληματικών επιχειρήσεων : 87 επ

- κοινοτικών πιστωτικών ιδρυμάτων : 18 επ
- κοινοτικών προβληματικών επιχειρήσεων : 80 επ
- παράταση χρόνου υποχρεώσεων : 28 επ
- προϋποθέσεις ενεργοποίησης : 40 επ
- σχέδιο ανάκαμψης : 23 επ

Επίτροπος : 25 επ, 42 επ

Μεταβατικό πιστωτικό ίδρυμα : 30 επ, 55 επ

Μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων : 29 επ, 53 επ

Μέτοχοι : 23, 29 επ, 45 επ, 58 επ

Οδηγία 2001/24/ΕΚ για την εξυγίανση και εκκαθάριση κοινοτικών πιστωτικών ιδρυμάτων

- *lex concursus* : 39 επ, 63 επ, 84 επ
- νομικό πλαίσιο : 14 επ
- νομικά ζητήματα : 35 επ, 60 επ, 84 επ

Πρόταση Οδηγίας της Επιτροπής της 6ης Ιουνίου 2012

- νομικό πλαίσιο : 20 επ
- νομικά ζητήματα : 35 επ, 60 επ